

NIRMALA NALINI.

ନିର୍ମଳାନଲିନୀ ।

"A SINCERE FRIEND IS GAINED THROUGH GOOD FORTUNE AND
SUCH A FRIEND NEVER PROVES FAITHLESS EVEN
AT THE TIME OF THE GREATEST DANGER."

"ସ୍ଵଭାବଜ୍ଞୁସ୍ଥିତିରେ ଭାଗ୍ୟମେବାଭିଜ୍ଞାୟତେ ।
ତଦକ୍ରତିମର୍ମୋହନମାପଃକ୍ଷପି ନ ମୁଧ୍ୟତି ॥"

INVENTED & PUBLISHED BY

RADHA KRISHNA MUNDUL.

ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣ ମନ୍ଦୁଲ

ପ୍ରକାଶିତ ।

Printed at the

AMRITA LAL MANNA, FRIEND & CO'S

KASSIKHUNDO PRESS.

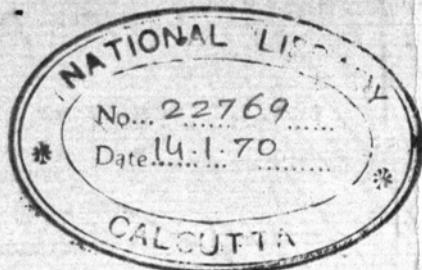
ଶ୍ରୀ ଅଯୁତଲାଲ ମାନ୍ନା, ଫ୍ରେଣ୍ଡ ଏବଂ କୋମ୍ପାନିର
କାଶୀଖକ୍ଷୁଣ୍ଡେ ମୁଦ୍ରିତ ।

କାଲୀଘାଟେର ଦକ୍ଷିଣ ମାହାନଗର ୧୬ ନଂ ଭବନ ।

1875.

ମନ୍ଦୁଲ ୧୨୮୧ ମାଲ ।

B
891.443
M 7552 N

RARE BOOK

ବିଜ୍ଞାପନ ।

କିମ୍ବଦିବସ ଅତୀତ ହଇଲା ଆମି ନିର୍ମଳନଲିନୀକେ ପ୍ରକାଶ
କରିବ ମାନସ କରିଯା ତାହାର ଆକୃତି ପ୍ରକୃତି ମନୋମଧ୍ୟେ
ଗଠନ କରିଯା ରାଖିଯାଛିଲାମ କିନ୍ତୁ କି ପ୍ରକାର ଅଲକ୍ଷାରାଦିତେ
ଭୂଷିତ କରିଲେ ପାଠକରନ୍ଦେର ସୁଆଁବ୍ୟ ଓ ସୁଲଲିତ ହିବେ
ଏହି ଭାବନାଯ ନିରନ୍ତର ନିମ୍ନ ଛିଲାମ ଏମନ ସମୟେ ଆମାର
ସୌଭାଗ୍ୟ ବଶତଃ ବିଦ୍ୟୋଃସାହୀ ନବଦ୍ଵୀପ ନିବାସୀ ପଣ୍ଡିତ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାର୍ବତୀଚରଣ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟ ମଦୀଯ ଭବନେ ସଭା-
ପଣ୍ଡିତେର ପଦେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଯେନ ଏବଂ ଆମି ତାହାର ନିକଟ
ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ ତିନି ଉତ୍ସାହ ବିତରଣେ ଆମାର
ଆଶାଲତାକେ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ କରିଯା ବିଶେଷ ସତ୍ତ୍ଵ ଓ ପରି-
ଶ୍ରମେର ଦ୍ୱାରା ଆମାର ନଲିନୀକେ ଅଲକ୍ଷାରାଦିତେ ଭୂଷିତ
କରିତେ ପ୍ରଯତ୍ନ ହିଲେନ ଏବଂ ବାଓୟାଲୀ ଗ୍ରାମଙ୍କ ଇଂ ବାଂ ବିଦ୍ୟା-
ଲୟେର ପ୍ରଥାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ଶ୍ୟାମାଚରଣ ବସୁ ମହାଶୟ
ଓ ଏବିଷ୍ୟେ ସହାୟତା ଓ ସତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରକାଶ କରେନ । ଶୁଣାଳ-
କୁଳ ପଣ୍ଡିତ ଓ ବସୁ ମହାଶୟ ନିର୍ମଳନଲିନୀକେ ଅଲକ୍ଷାରାଦିତେ
ବିଭୂଷିତ କରିଯା ଅନୁକ୍ଷଣା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଆମାକେ ପ୍ରତ୍ୟ-
ପଣ୍ଣ କରାଯ ଆମାର ଆଶା ଫଳବତୀ ହଇଲ । ନିର୍ମଳନଲିନୀ
ରଚନା ବିଷୟେ ଶ୍ରୀଗୁଣାଙ୍କୁ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗାମହାଦେଵୀ ଦୟା ଯେତୁ ସତ୍ତ୍ଵ ଓ
ପରିଶ୍ରମ ସ୍ଵୀକାର କରିଯାଛେ ତାହାତେ ଆମି ତାହାଦିଗେର
ନିକଟ ଚିରଜୀବନ କ୍ରତୁତତାପାଦ୍ମେ ଆବଦ୍ଧ ରହିଲାମ । ଏକ୍ଷଣେ
ନଲିନୀ ପାଠକରନ୍ଦେର ହଣ୍ଡେ ନୀତି ହଇଯା ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟ ହଇଲେ
ଆମାକେ କ୍ରତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିବ ।

ବାଓୟାଲୀ

ଜେଲ ୨୪ ପରଗଣ

ସମ ୧୯୮୧ ମାଲ ।

ଶ୍ରୀରାଧାକୃତି ମଣ୍ଡଳ ।

ନିର୍ମଳନଲିନୀ ।

ଟିର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ରକ୍ଷାବର୍ତ୍ତ ପ୍ରଦେଶ ଆର୍ଯ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ଜୀତିର ଆଦିଶାନ
ଛିଲ । ଯେ ଶ୍ଵାନେ, ହିନ୍ଦୁରା ଆର୍ଯ୍ୟ ସମାତନ ଧର୍ମର ସାର ସାଧନ କରିଯା
ଅକୀଯ ଶରୀରେର କଲୁସରାଶି ବିମୋଚନ କରିତେନ । ବ୍ରକ୍ଷାବର୍ତ୍ତନ ମୁଣ୍ଡିଖିତ
ସେଇ ବ୍ରକ୍ଷାବର୍ତ୍ତେର ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗୁଭାଗେ, ବ୍ରକ୍ଷର ନାମେ ପ୍ରଦେଶ ଛିଲ ।
ଯେ ବ୍ରକ୍ଷର ପ୍ରଦେଶେ, ହନ୍ଦାବନ, କୁକୁକ୍ଷେତ୍ର, ମଥୁରା ପ୍ରଭୃତି ତୀଥ ଶାନ
ଅଧିଷ୍ଠିତ ହଇଯା, ନରମିକରେର ନିଷ୍ଠାରେର ସୋପାନ ହଇଯା ଅଜ୍ଞାପି ବିରାଜ
କରିତେଛେ । ଯେ ମଥୁରାଯ ଡଗବାନ୍ ବୈକୁଣ୍ଠପତି ବନ୍ଦୁକ୍ରାର ଭାରାପନୋଦନ
ଓ ତଙ୍କଜନ-ମାନସକମଳ ବିକସିତ କରିବାର ଜନ୍ୟ ବନ୍ଦୁଦେବନକ୍ରମପେ
ରତ୍ନଗର୍ଭା ଦେବକୀର ଗର୍ଭେ ସନ୍ତୁତ ହଇଯାଛିଲେନ । ଯେ ଶ୍ଵାନେ, ଡଗବାନ୍
ହର୍ଦୀନ୍ତ କଂସ ଧୂଃସ କରିଯା, ତପୋତ୍ତର ଖବିଦିଗେର ହନ୍ଦାଯିତ ତମଶକୁ
ଉପ୍ଥିତ କରିଯାଛିଲେନ । ଯେ ହନ୍ଦାବନ ଜନଗଣେର କଲୁସବିମୋଚନେର କାରଣ
ହଇଯାଛେ । ସେଥାନେ ଗୋଲୋକବିହାରୀ ଗୋଲୋକ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ନନ୍ଦ-
ନନ୍ଦନକ୍ରମପେ ଆବିଭୂତ ହଇଯା, ଅଶେଷ ଅଲୋକିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା, ହନ୍ଦାବନ-
ବାସୀଦିଗେର ଚିତ୍ତଭ୍ରମକେ ଆନନ୍ଦକପ କୁଶମଧୁ ପାନ କରାଇଯା ଅଭିତ
କରତ, ବଞ୍ଚିବିଧ ରଙ୍ଗରୁମେ କାଳସାପନ କରିଯାଛିଲେନ । ସଥାଯ ବଂଶୀଧାରୀ,
ଶୁମଧୁର ବଂଶୀଧାରୀତେ, ଅବଲା ବ୍ରଜବ୍ୟାଲାଗଣେର ପ୍ରେମସିଦ୍ଧ ଆଲୋଡ଼ିତ
କରତ, ପୁନର୍ଧାର ସେଇ ପ୍ରେମାର୍ଗବେ କାଣ୍ଡାରୀ ହଇଯା ପାର କରିତେନ । ସେଥାନେ
ଗୋପାଳ, ଗୋପାଳକେ ଲଇଯା ଗୋଟେ ଗୋଟେ, ନବରୂପାଦିଲ ଭକ୍ଷଣ କରାଇଯା
ପରମ ତୃପ୍ତି ଲାଭ କରିତେନ; ଯେ ଶ୍ଵାନେ ଭୂତାରହାରୀ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନଗିରି
ଧରଣ କରିଯା, ହନ୍ଦାବନଶ୍ଵିତ ଜୀବନିଚିଯର ଅମୁଲ୍ୟ ଜୀବନଧନ ସଫ୍ରାହକାଳ

ପରିରକ୍ଷଣ କରତ, ସକଳେ ଆଦରେ ଧନ ହଇଯାଛିଲେନ । ଆହଁ ! ସେଇ ପଦ୍ମଗଲାଶମୋଚନେର ପଦପକ୍ଷଜେର ସେ କତ ଶୁଣ, ତାହା କେ ବର୍ଣନ କରିତେ ପାରେ ? ସେ ପାଦପଦୟେ ଜାହୁବୀ ଜୟ ଏହଣ କରିଯା ଜଗଂପାବନୀ ହଇଯାଛେ । ସେ ପଦକମଳ କାଳୀଯେର ମ୍ତ୍ୱକେ ଚିହ୍ନିତ ଥାକାଯ, ତାହାର ଚିରଶକ୍ତ ବିନତାମନ୍ଦନେର ପ୍ରାସ ହିତେ ରଙ୍ଗ ପାଇଯାଛିଲେନ । ସେ ବ୍ରଜ୍ବର୍ଷ ପ୍ରଦେଶେର ମଧ୍ୟ ଦିନ୍ୟା ଶ୍ରୀଯତନ୍ୟା କାଲିନ୍ଦୀ, ଜଳମୟୀ ହଇଯା ପ୍ରବଳକୁପେ ପ୍ରବାହିତ ହିତେଛେ; ସାହାର କାଳ ନୀର ନୀରିନ ନୀରିନକେଓ ନିରନ୍ତର ଉପହାସ କରିଯା ଥାକେ । ସିନି ସତତ ସଦୟ ହଇଯା, ତରଙ୍ଗର ବାହୁ ପ୍ରସାରଣ ଦ୍ୱାରା, ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିଗେର କ୍ଲାନ୍ତି ଶାନ୍ତି କରିବାର କାରଣ, ସର୍ବଦା ଆହାନ କରିଯା ଥାକେନ । ସାହାର ତୌରେ ହିନ୍ତାଳ, ତାଳ, ତମାଳ, ବକୁଳ ପ୍ରତ୍ତି ତକ ସକଳେ ଶୋଭିତ ହଇଯା ଛାଯା ପ୍ରଦାନେ ତପନତାପିତ ଜମଗଣେର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଦୂର କରିତେଛେ; ଏବଂ ପାଦପ ସକଳ ଫଳଭରେ ଅବନତ ହେଁଯାତେ ବୋଧ ହିତେଛେ, ସେନ ତାହାରା ନତଶିରେ, ପାଞ୍ଚଦିଗେର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତିପାଳନ କରିତେଛେ । ବକୁଳ, ବ୍ୟାକୁଳ ହଇଯା, ପଥିକେର ସର୍ବକ୍ଷେତ୍ର ପୁଣ୍ୟ ବର୍ଷଣ ଛଲେ, ଶତ ଶତ କୁମୁଦହଞ୍ଜଳେ, ସେନ ତାହାଦେର ଦେହେର ଛୁରିତ ମାର୍ଜନ କରିତେଛେ । ସଥାଯ ନିର୍ଜନେ ଏକାନ୍ତମନେ, ଅନଶନେ, ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ସାଧୁଯନ୍ଦ, ଗୋବିନ୍ଦେର ପଦାରବିନ୍ଦ, ସନ୍ଦାନନ୍ଦେ, ହଦ୍ଦପଦୟେ କରପଦ୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କରିଯା ନିରନ୍ତର ଧ୍ୟାନ କରିତେଛେ; ସେ ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେ, ନରଗଣ ଅସାର ସଂସାର ପରିତ୍ୟାଗ କରଣାନ୍ତର, ସାରାଂଶୋରକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇବାର ଜନ୍ୟ, ସତ୍ୟବ୍ରତ ସାଧୁ ସଂମୁହେର ସହିତ ଅବଶ୍ଵିତ କରିତେଛେ । ସେ ଜଗଦ୍ଵିଦ୍ୟାତ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧ, ପାଞ୍ଚବିଜ୍ୟ କେବଳ ପାଞ୍ଚବନାଥେର ପ୍ରବଳ ଯୁଦ୍ଧ କୋଶଳକେଇ ହେତୁଭୂତ କରିଯା ରାଖିଯାଛେ, ଏବଂ ସାହାର ଏକମାତ୍ର ସହାୟତାତେଇ ପାଞ୍ଚବଗଣ, ଯୁଦ୍ଧ-ବିଦ୍ୟାବିଶ୍ୱାରଦ, ବୀରାଗ୍ରାଗ୍ନ୍ୟ କୁରୁସେନାପତିଗଣକେ ନିଧିନ କରିଯା ଜଗଶ୍ୱାଳେ ଜୟପତାକାଉଡ଼ିନ କରିଯାଛିଲେନ । ସେ ରଗଭୂମି ରଗଶୋଣିତେ ଶୁଶ୍ରୋଭିତ ହଇଯା, ବ୍ୟୋଚ ବାଲାର ନ୍ୟାଯ ପଟ୍ଟବାସ ଧାରଣ କରିଯାଛିଲ । ସେ ରଣେ ଧାର୍ମିକ ପ୍ରବର ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ତୌୟ, ଶର ଶୟାଯ ଶୟନ କରିଯା ଶରୀର ପତନ କରେନ; ଦୀଦିଶ ଶୋଭାଶାଲୀ ପବିତ୍ର ଧାର ବ୍ରଜ୍ବର୍ଷ

ପ୍ରଦେଶେ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମେ ଏକ ସୀଶକ୍ରି ସଂପଦ ପରାକ୍ରମଶାଲୀ ନାମି ଛିଲେନ ।

ରାଜା, ଈଶ୍ୟକୁଣ୍ଡଳେ ବିଭୂଷିତ ହଇଯା, ନିଶ୍ଚିନ୍ନର ଅନୁଗ୍ରହେର ପାତ୍ର ଛିଲେନ । ତିନି ସ୍ତ୍ରୀ ଭୁଜବୀର୍ଯ୍ୟ ବୈରିବଧୁଦିଗେର ହନ୍ଦର ହିତେ ରହୁଥାର ଅପରୀତ କରିଯା, ତେପରିବର୍ତ୍ତେ ନୟନଜଳେର ହାର ରଚନା କରିଯାଛିଲେନ । ତିନି ଆରହରେର ନୟାଯ ଜିତମୟ୍ୟ ହଇଯା, ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀତେ କଟାକ୍ଷପାତ୍ର କରିତେନ ନା; ବଲିତେ କି, ତୋହାକେ ଦାମେ କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଧର୍ମ ଧୟାରାଜତୁଳ୍ୟ, କୋପେ କୁତ୍ତାନ୍ତ ଓ ବୁଦ୍ଧିତେ ବୃଦ୍ଧିକ୍ଷାତି ସଦୃଶ, ଏବଂ ବଲେ ଅନିଲ ଓ ପ୍ରତାପେ ଅନଳ ସମାନ ବଲିଲେଓ ଅତ୍ୟକ୍ରି ବୋଧ ହେଁ ନା । ସେ ରାଜାର ସଞ୍ଚକ୍ରମା ତ୍ରିଜଗତେ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରିଯା, ସକଳେର ଆନନ୍ଦ-କୁମୁଦ ବିକସିତ କରିତ; ସାହାର କୀର୍ତ୍ତିକିଙ୍କରୀ ବୈକୁଣ୍ଠେ ଗମନ କରିଯା ନାରାୟଣେର ଅକ୍ଷଳକ୍ଷମୀକେ ଆନନ୍ଦ କରତ ପ୍ରଦାନ କରିଯାଛେ; କମଳା, ସ୍ଵଭାବତଃ ଚକ୍ରଳା ହିଲେଓ, ନରପତିର ନିର୍ମଳକୁଣ୍ଡଳେ ମିତାନ୍ତ ବଶୀଭୂତ ହଇଯା, ରାଜଭବନେ ଶ୍ରିରାମବାବେ ଅବଶ୍ରିତ କରିଯାଛିଲେନ । ସେ କିଙ୍କରୀ-ଭାବେ ଭବ ଭୀତ ହଇଯା, ସପତ୍ନୀ ସତୀକେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅକ୍ଷେ ଲୁକ୍ଷାୟିତ କରତ, ହରଗୌରୀ-ରୂପ ଧାରଣ କରିଯାଛିଲେନ । ପାଛେ, କୀର୍ତ୍ତିକିଙ୍କରୀ ପ୍ରାଣଧିକା ପ୍ରେୟସୀକେ ଲଇଯା ପ୍ରଶ୍ନା କରେ, ଏହି ଭାବେ ପଦ୍ମାୟୋନି ଚତୁରାନନ୍ଦ ଧାରଣ କରିଯା, ସଚକିତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେନ । ସମଦଶୀ/ ଶୁଦ୍ଧାକରେର ନୟାଯ ରାଜା, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ମୃପକୁଣ୍ଡଳେ ସକଳକେ ସମଭାବେ ସମାଦର କରିତେନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ନାନୀ ରାଜାର ଏକ ମହିଷୀ ଛିଲେନ । ତିନି ଅତି ରୂପବତୀ ଓ ଶୁଣବତୀ, ବୟାକ୍ରମ ଅନୁଯାୟ ପଞ୍ଚବିଂଶତି, ବିଶୁଦ୍ଧ କାକନେର ନୟାଯ ଶରୀରେର ବର୍ଣ୍ଣ, ଚମରୀ ବିନିନ୍ଦିତ ଫୁଝବର୍ଣ୍ଣ ଟାଚର କେଶ, ଅତିଶୟ ଘନ, ନବଘନ ସଦୃଶ, ନିତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିତ, ଆଯତ ଲୋଚନଦୟ, ତିଲଫୁଲ ତୁଳ୍ୟ ନାସିକା, କସ୍ତୁର ନୟାଯ ଶ୍ରୀବାଦେଶ, ଜୟଗୋପ ତୁଳନା ଖୁଜିଯା ମିଳେନା, ଆରେର ଶରାସନ ଲଜ୍ଜା ପାଇଁ, ଆର ମଧୁର, ସ୍ଵଭାବ ଅତି ନାତ୍ର; ଓତୋଧର ବିଶ୍ଵକଳେର ନୟାଯ, ପ୍ରତିନିଯତଇ ରାଜାର ମାନସବିହନ୍ଦକେ ଶୁଦ୍ଧାରସପାନେ ଲୋମୁପ କରିତ । କୁଚଗିରି ଅତିଶୟ କଟୋର ନୟ, ଉତ୍ସତ ଅଥଚ ପାନ ଓ

କୋମଳ, ଉପରି ଚୁଚୁକର୍କପ କାଳ ସ୍ଵଟ୍ଟ ପଦ ଥାକାଯ ବିକସିତ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକମଳ ବଲୀ ଯାଇତେ ପାରେ; ଅଫୁଲ ନା ହଇଲେ ଉତ୍ତରଫୁଲ ହଇଯା ଅଲିକେମ ମଧୁପାନେ ମତ ହଇବେ; ତୁଜୁଦ୍ଵୟ ଶିରୀଷ କୁମୁଦାପେକ୍ଷାଓ ମୁକୁମାର, ମୃଗାଲେର ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହଇତେ ପାରିତ, ସଦି ତାହାତେ କଟକ ନା ଥାକିତ । ଅଙ୍ଗୁଳି ସକଳ ବୌଧ ହୟ, ଚମ୍ପକକଲିକାଯ ନିର୍ମିତ; ତିନି ଏକପ ଦ୍ୟାନ କୋଦରୀ, ଯେ କଟିଦେଶ ବାୟୁହିଙ୍ଗୋଲେ ତଥା ହଇବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତ୍ଵାନା, ତବେ ଯେ ତଥା ହୟ ନାସେ କେବଳ ରାଜାର ଶୁଭାଦୃଷ୍ଟ ବଲିତେ ହଇବେ । ଉକ୍ତୟୁଗଳ କରିକର ଓ ରାମକଦଳୀର ସଙ୍ଗେ ସାଦୃଶ୍ୟ ହଇତ, ସତ୍ତପି ଉଭୟେ ଉକ୍ତତା ଓ ଶ୍ରୀତଳତା ଦୋଷେ ଦୂଷିତ ନା ଥାକିତ । ରାଜ୍ଞୀ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ବଟେନ, କିନ୍ତୁ କଳକରହିତ; ଗମନ ଗଜେଜ୍ଜ୍ଵଳନ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ତାହା ହଇତେଓ ମୁହଁ । ଆହା! ପଦପକ୍ଷଜେରଇ ବା କିଶୋଭ! ମୃପଜୀଯା ସଥନ କୋନ ସ୍ଥାନେ ଗମନ କରିତେନ, ତଥନ ବୌଧ ହଇତ, ଯେମ ପଦାରବିଦ୍ୱ, ସ୍ଥଳାରବିନ୍ଦେର ଶୋଭା ସଂହାତକରତ ପୃଥିବୀତେ ସଞ୍ଚରଣ କରିତେଛେ । ଯେମନ ଜଳଥରେ ମେଦାମିନୀ, ଇନ୍ଦ୍ରେର ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଓ ଗିରିରାଜେର ଯେମକା, ମେଇକପ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା । ତିନି ସୀତା ଓ ସାବିତ୍ରୀର ନ୍ୟାୟ ସାତିଶ୍ୟ ପାତିପରାୟଣ ହଇଯା, ପାତିତ୍ରତ୍ୟ ଧର୍ମେର ପରାକାଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଯାଛିଲେନ, ଏବଂ ସତତ ସ୍ଵନାଥେର ପଦମରୋଜ ଶୁଣ୍ଡ୍ୟା କରିଯା କତଇ ଯେ ମୁଖ୍ୟମୁଖ କରିତେନ, ତାହା ବଚନାତୀତ । ପ୍ରଜାରାମନେ ମନେ ବିବେଚନ କରିତ, ଗୋଲୋକପତି ଗୋଲୋକ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ସ୍ଵନ୍ତ୍ରୀକ ଧରାଧାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ । ନ୍ୟାୟପରାୟଣ ରାଜାର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀର ନାମ ପ୍ରଜାନିଧି । ତିନି ରାଜ୍ୟଭାରତରଗୀର କର୍ଣ୍ଣଧାର, ଦୈର୍ଘ୍ୟେର ଧାମ, ସମ୍ରୟେର ଶୁକ ଓ ସିଙ୍କୁର ନ୍ୟାୟ ଗଭୀରପ୍ରକୃତି ଛିଲେନ । ମୃତ୍ତି ତୁମ୍ଭାର ବାକ୍ୟେର ଏକାନ୍ତ ସମସ୍ତ ହଇଯା, ତଦୀଯ ପରାମର୍ଶ ବ୍ୟତୀତ କୋନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିତେନ ନା ।

ରାଜବାଟୀ ଅତି ମନୋହର, ଅତି ବିସ୍ତିର୍ଣ୍ଣ, ଶୁଦ୍ଧୀର ପ୍ରାକାରେ ପରିବେଚ୍ଛିତ । ପ୍ରାକାରେ ଉପରିଭାଗ ଏକପ ଅର୍ଦ୍ଧମଞ୍ଜଳାକାର ଭାବେ ବିନିର୍ମିତ, ଯେ ଦୂର ହଇତେ ଦେଖିବାଯାତ୍ର, ବୌଧ ହୟ ଯେନ ଉହା ଏକ ବୃହତ୍ ହରିଦ୍ଵର୍ଗ ଉପଲଥ୍ବ ହଇତେ ଖୋଦିତ ହଇଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ଉହା ପ୍ରକ୍ଷର-

ନିର୍ମିତ ନହେ, କେବଳମାତ୍ର ମୃତ୍ତିକାଯ ଗଠିତ ଓ ନବୀନ ଦୁର୍ବ୍ୟାୟ ଆଚ୍ଛାଦିତ; ତବେ ସେ ଉହା ପ୍ରକ୍ଷରନିର୍ମିତ ବଲିଯା ଦର୍ଶକେର ଭାସ୍ତି ଜୟାଇଯା ଥାକେ, ମେ କେବଳ ନିର୍ମାତାର ଅମାଧାରଣ ସୁନ୍ଦରିକୋଶଳ ଓ ପାରଦର୍ଶିତାର ପରିଚୟ । ଐ ପ୍ରାକାରେର ଶିରୋଭାଗେ ଛାମେ ଛାମେ ସ୍ଥେତ, ପୀତ, ମୀଳ ଓ ଲୋହିତ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମନ୍ଦିରାକୃତି ଖୋଦିତ ଉପଲଖଣ ସଂକ୍ଷାପିତ ଆଛେ; ଦୂର ହିତେ ଦର୍ଶନମାତ୍ର ଉହାଦିଗଙ୍କେ ହିମାଦିଶ୍ଵର ବଲିଯା ପ୍ରତୀତି ଜୟେ । ଐ ସକଳ ପ୍ରକ୍ଷରଖଣ୍ଡେର ଶିରୋପରି ବିଶୁଦ୍ଧ ହେମନିର୍ମିତ କଲସ ସକଳ ଗ୍ରହିତ ରହିଯାଛେ । ଦିବାସମାଗମେ ଦିବାକରକରମଂଘୋଗେ, କଲସରୂପ ଏକପା ତେଜ୍ଜୋରାଜି ଉନ୍ନାରଣ କରେ, ସେ ତନ୍ଦର୍ଶନେ ବିଦ୍ୟାମାଲାର ପ୍ରଥର ଜ୍ୟୋତିଃ, ଦୀପଶିଖାର ନିକଟ ଖଦ୍ୟୋତ୍ତାଲୋକେର ନ୍ୟାୟ ବୋଧ ହୁଏ । ନିଶାଗମେ କଲସଜ୍ୟୋତିଃ ଅନେକ ଅଂଶେ ତିରୋହିତ ହୁଏ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ରାତ୍ରାପ୍ରକ୍ଷର ପୂର୍ବ ଶଶଧରେ ନ୍ୟାୟ, ମ୍ଲାନ ମରୀଚି ଦ୍ୱାରା ଦର୍ଶକେର ଆମନ୍ଦଦାୟୀ ହିଇଯା ଥାକେ, କଲସ ସମୁହେର ଶିରୋଦେଶେ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ ପତାକା ସକଳ, ମାତ୍ରତିଜ୍ଜ୍ଞାଲେ ମରୀଚିମାଲାର ମୁହଁମୁହଁଃ ବିକଞ୍ଚିତ ହିଇଯା, ଚଟ୍ ଚଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିଯା ଉଡ଼ିଭୀନ ହିତେଛେ, ଦେଖିଲେ ବୋଧ ହୁଏ ଯେନ, ରାଜାଜ୍ଞାର ବଶମ୍ବଦ ହିଇଯା, ଧୂଜରୂପ ସମାଗତ ନାନାଦେଶୀୟ ପ୍ରଜାକୁଳକେ କରମଣ୍ଡଳମ ଦ୍ୱାରା ରାଜବାଟି ଦେଖାଇଯା ଦିତେଛେ ଓ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆହାନ କରିତେଛେ । ପ୍ରାକାରେର ଦିକ୍ତରୟ ମୁରମ୍ୟ ଓ ଅତି ଗଭୀର ପରିଖାଯ ପରିବେକ୍ଷିତ । ଦଙ୍ଗିଳ ଦିକେ କାଲିନ୍ଦୀ ଅବିରଳ କଳ କଳ ଶବ୍ଦେ ତରଙ୍ଗଜାଲ ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ପ୍ରବାହିତ ହିତେଛେ; ଦିଗ୍ବୟରେ ପରିଧି ସମୁନାର ସହିତ ଯୋଜିତ ହେଉଥାତେ ବୋଧ ହୁଏ ଯେମ ଦୁର୍ଜ୍ୟ ଶକ୍ରହଣ୍ତ ହିତେ ରକ୍ଷାର ଜନ୍ୟ କାଲିନ୍ଦୀ ଭୁଜ ପ୍ରସାରଣ ଦ୍ୱାରା ରାଜଭବନ ଆପନ ହନ୍ଦରେ ଧାରଣ କରିଯା ରାଖିଯାଛେ ।

ରାଜବାଟି ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାରେର ନାମ ସିଂହଦ୍ୱାର । ଇହା ଅତି ଉତ୍କଷ୍ଟ ସ୍ଥେତବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ଷରେ ପ୍ରକ୍ଷର, ଏବଂ ଭାଂକ୍ରରେର କାକୁକରିତ୍ତ ଏତଦୂର ପ୍ରକାଶିତ, ସେ ତନ୍ଦର୍ଶନେ ଇଦାନୀନ୍ତନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟ୍ଟାଲିକାର କାକୁକରିତ୍ତ ଲଜ୍ଜା ପାଇ । ପାଠକ ମହାଶୟ ! ରାଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜ୍ଞୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ଝିନ୍ଦଗି ଔଷ୍ଠର୍ଯ୍ୟଶାଲୀ, ନଯନତ୍ତ୍ଵିକର ଓ ଚିତ୍ରବିମୋଦନ ଭବନ ଦର୍ଶନେ ଯାଦ ମାନସ

ହଇଁଯା ଥାକେ, ତବେ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଆସୁନ, ଆୟି ଆପନାର ପଥଦର୍ଶକ ହିଁବ । ସିଂହଦ୍ଵାର ଅତିକ୍ରମ କରିଲେଇ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ । ଇହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ ହରିଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ନବୀନ ଦୁର୍ବାଦଳସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ବିକ୍ରିର୍ଣ୍ଣ ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ର । ଏ କ୍ଷେତ୍ରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ସ୍ଥେତ ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିର୍ମିତ ଏକଟୀ ପ୍ରଶ୍ନତ ପଥ ଆଛେ । ଏ ପଥେର ବିପରୀକ୍ଷାଗେ ଭଲାକାର ଦ୍ଵିଷ୍ଟପାରିମିତ ରଜତନଶ୍ଵର ବେଷ୍ଟନ । ଏ ବେଷ୍ଟନେର ଧାରେ ଧାରେ କନ୍ଦମ, ପାରିଜାତ, ଓ ବକୁଳ ପ୍ରଭୃତିନାନାବିଧ ରକ୍ଷ ପଲ୍ଲବିତ ଓ କୁମୁଦିତ ହଇଁଯା ଗନ୍ଧବହସଂଘୋଗେ ଗନ୍ଧ ବିନ୍ଦାରକରତ ରାଜବାଟୀ ଆମୋଦିତ କରିତେଛେ । ମଧୁମକ୍ଷିକା ସକଳ ଶୁଣ୍ ଶୁଣ୍ ଅରେ ଗାନ କରତ ମହାନନ୍ଦେ ଏକ ପୁଞ୍ଜ ହିଁତେ ପୁଞ୍ଜାନ୍ତରେ ବସିଯା ପରମ ଶୁଖେ ମଧୁପାନ କରିତେଛେ । କୋକିଳ ଶାଖାସୀନ ହଇଁଯା ମୋହନ ଅରେ ଗାନ କରିତେଛେ; ଅଲିକୁଳ ମଧୁପାନେ ମତ ହଇଁଯା ଅନବରତ ଶୁଣ୍ ଶୁଣ୍ ଶକ୍ତ କରାୟ ବୋଧ ହିଁତେଛେ ଯେବେ, ମହାରାଜେର ମନ୍ଦଲହୃତକ ଗାନ କରିତେଛେ ।

ତେଥରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ । ଇହାର ମଧ୍ୟେ ଭୀଷଣକାର ବଲବାନ୍ ପୁରୁଷେରା, ଅନ୍ତର୍ଶନ୍ତେ ଶୁସ୍ତିଜ୍ଞତ ହଇଁଯା ବିଶେଷ ସତର୍କତା ମହକାରେ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା କରିତେଛେ । କାହାର ହଣ୍ଡେ ଶାଗିତ ଅସି, କାହାର ହଣ୍ଡେ ତରବାରି, କେହବା ଧନୁର୍ବାଣଧାରୀ, କେହବା ନାରାଚଧାରୀ । ସରଳ ପାଠକ ! ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ଭୟ ପାଇଓ ନା । ଏହି ଅନ୍ତର୍ଧାରୀ ଭୀଷଣକାର ପୁରୁଷେରା ରାଜେନ୍ଦ୍ରେର ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷା । ଇହାନିଗକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଭୟ ପାଇଓନା । ନ୍ୟାୟପରାମ୍ରଣ ପରମ ଦୟାଲୁ ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ, ଜନସାଧାରଣେର ଚିତ୍ତବିନୋଦନାଥ'ଇ, ଜଗତେର ସାବତୀୟ ମମୋହର ଓ ଅନ୍ତୁତ ବନ୍ତ ସକଳ ବହୁ ପ୍ରଯାସେ ଏକତ୍ରୀକୃତ କରିଯାଛେ । ଅଗ୍ରସର ହୁଏ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଭିନବ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଜୀବ ଜ୍ଞନ ଦର୍ଶନେ, ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟେର ଚିରସାର୍ଥକତା ସାଧନ କର । ଏ ଦେଖ, କୋନ ଶ୍ଵାନେ ଗୋ, ମେଷ, ମହିସ, ଛାଗ ପ୍ରଭୃତି ପଣ୍ଡସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ପଣ୍ଡଶାଳା, କୋନ ଶ୍ଵାନେ ସାରସ, କଳହ୍ସ, ମୟୂର, ଶୁକ, ଶାରିକା ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷିସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିଶାଳା, କୋଥାଓ ବା ସିଂହ, ବ୍ୟାତ୍ର, ଭଲୁକ, ଗଣ୍ଡାର ପ୍ରଭୃତି ହିଂସ୍ର ଜ୍ଞନିଦିଗେର ଦୃଢ଼ ନିର୍ମିତ ବାସଗୃହ ।

ଅନ୍ତର୍କ୍ଷର ତୃତୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ । ଶୁଖେ କେମନ ଅପୂର୍ବ ଚତୁର୍କୋଣ

ସରୋବର । ସର୍ବୀର ନିର୍ମଳ ଜଳେ ବହୁବିଧ ମଂସ୍ୟ ସମ୍ପରଗ କରିଯା ବେଡ଼ାଇ-
ତେହେ ; କୋଥାଓ ବା ରାଜହଂସୀଗଣ ଦଲରଙ୍ଗ ହଇଯା, ବକ୍ଷିମ ଏବାଯ ନିର୍ଭୟେ
ମହାନନ୍ଦେ ବିଚରଣ କରିତେହେ । ସରୋବରେର ଦୁଇଟି ବାଁଧା ଘାଟ, ଉଭୟ ଘାଟେର
ଉପର ସେତ ପ୍ରକ୍ଷରେର ଏକ ଏକଟୀ ମନ୍ଦିର । ମନ୍ଦିରାଭ୍ୟନ୍ତରେ ତ୍ରିଶୁଣାହକ,
ପରମକାର୍ଣ୍ଣିକ ଭୂତଭାବନ ଭବାନୀପତି ଭଗବାନ୍ ତିଲୋଚନେର ଅତିମୁଣ୍ଡି
ଅଭିଷିତ । ଶତ ଶତ ଉଦ୍‌ବ୍ୟାସିନୀ ଓ ବ୍ରଙ୍ଗାଚାରୀ ତଥାୟ ବସିଯା ମେତା ନିମ୍ନଲିଙ୍ଗ
ପୂର୍ବକ, କେହବା ସ୍ତ୍ରିପାଠ, କେହବା ଗାୟତ୍ରୀପାଠ, କେହବା କ୍ରାନ୍କମାଳା
ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ଇଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା କରିତେହେନ । ତ୍ାହାଦେର ପରିଧାନ ବଳକଳ,
ଶରୀରେ ଡକ୍ଷଲେପନ, ଗଲଦେଶେ କ୍ରାନ୍କମାଳା, ଓ ମୁଖେ ସର୍ବଦା ବମ୍ବ ବମ୍ବ ଶବ୍ଦ
ନିଃସାରିତ ହିତେହେ । ତ୍ାହାରା ଏକପ ପ୍ରଶାସ୍ତ୍ରମୁଣ୍ଡି, ଯେ ଦର୍ଶନ କରିଲେ
ଅନୁଃକରଣ ପାରିତୃପ୍ତ ହଇଯା ଶାସ୍ତ୍ରରସେ ଶିକ୍ଷ ହୟ । ସରୋବରେର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ
ଅପୂର୍ବ ଉତ୍ତାନ । ଉତ୍ତାନ ସର୍ବବିଧ ପାଦପେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । କୋନ ହାବେ ଆଜା,
କାଠାଳ, ଦାଢିଷ୍ଵ ପ୍ରଭୃତି ରମାଳ ଫଳେ ପରିଶୋଭିତ ବୃକ୍ଷ ନିଚୟ, କୋଥାଓ
ବା ଶୁଷ୍କଜାକୁତି ବୃକ୍ଷ ସକଳ ପଞ୍ଜିତ ଓ କୁମୁଦିତ ହଇଯା ଏକପାବେ ସ୍ଥାପିତ
ହଇଯା ରହିଯାଛେ, ଯେ ତାହାଦେର କ୍ଷମ ଓ ମୂଲଦେଶ କୋନ କ୍ରମେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର
ହୟ ନ । ତାହାଦିଗକେ ଦେଖିବାମାତ୍ର ବୋଧହୟ ଯେନ, ଦେବୀ ବନ୍ଦରା, ସ୍ଵପତି
କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟକେ ଉପହାର ଦିବାର ନିଷିଦ୍ଧ ପୁଞ୍ଜେର ଶୁଷ୍କ ତୁଳିଯା
ଦିତେହେନ । ଉତ୍ତାନ ମଧ୍ୟେ ପୃଥିବୀର ସକଳ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷଲତାଦି ଥାକାତେ
ସକଳ ସମୟେଇ କୋନ ବୃକ୍ଷ ପୁଣ୍ଡିତ, କୋନ ବୃକ୍ଷ ମୁକୁଲିତ, କେହ ଫଳଭରେ
ଅବନତ, କାହାର ବା ଫଳ ପକ୍ଷାବନ୍ଧାୟ ପରିଣିତ ହିତେହେ । ସୁତରାଂ
ଉତ୍ତାନେର ଶୋଭା ସକଳ ସମୟେଇ ସମାନ । ସାହାରା ଉତ୍ତାମଟୀ ଏକବାର
ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯାଛେ, ତ୍ାହାରାଇ ଖତୁ ସମୁଦାୟେର ସୁଗପ୍ତ ଆବାସନ୍ଧାନ
କୋଥାଯ ବଲିତେ ପାରେନ ।

ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାଟେ ରାଜାର ସନ୍ଧୀତଶାଳା । ସମୁଖେ ଏକ ଅତି ଶୁଦ୍ଧୀୟ
ରମଣୀୟ ଅଟାଲିକା । ଅଟାଲିକାର ଉପରିଭାଗେ ଆରୋହଣ କରିବାର ଜମ୍ବୁ
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ମୋପାନ ଚତୁର୍ଫୟ । ସନ୍ଧୀତବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ ଶତ ଶତ ବ୍ୟକ୍ତିର
ମୟାଗମେ, ଅଟାଲିକା ସର୍ବଦାଇ ଆନନ୍ଦକୋଳାହଳେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । କେହ

তানপুরা লইয়া সঙ্গীত সমালোচন করত শ্রোতাদিগের শ্রদ্ধিযুগলে সুধাবর্ষণ করিতেছে, কোন গৃহে বাদিব্যবসনা, রত্ননিন্দিত পূর্ণযৌবন। নর্তকীরা নৃত্য করিতেছে। নাট্যশালার পার্শ্বভাগে এক অপূর্ব মন্দির। ঐ মন্দির মধ্যে মনিয় সিংহাসনে, নীলনিভা, অসিকরা, দিগন্ধরা, রক্তাক্তকনয়না, জগন্মাতার মূর্তি প্রতিষ্ঠিত। তথায় আক্ষণেরা কেহ বা উচ্চেংশের চওপাঠ, কেহবা স্তুতিপাঠ, কেহবা দেবীর সহস্র নাম পাঠ করিতেছেন। মন্দিরের অন্তর্বাহিনে বহুমূল্য রত্নাদি সজ্জিত রহিয়াছে। দেবীর চতুর্দিকে পদ্মরাগ ও নীলকান্তমণি প্রভৃতি বহুমূল্য রত্নরাজি খচিত হওয়ায়, মন্দির সর্বদা সৌন্দর্যপূর্ণ বোধ হয়। দিবানিশি ধূপ, ধূনা, ঘৃণ্ণন প্রভৃতি সুগন্ধ বিস্তৃত হওয়াতে দেবীর আলয় সর্বদা সুগন্ধয় ও শান্তিপ্রদ। ফলতঃ স্থানটা একপ সুন্দর ও সমৃদ্ধি-শালী, যে উহা ইন্দ্রালয় কি প্রবলোক, কি বৈকুণ্ঠধাম কিছুই স্থির করিতে পারা যায় না।

এইবার রাজবাটীর পঞ্চম প্রকোষ্ঠ। এস্থানে এত জনতা কেন? কই একুপ ত অপর কোন প্রকোষ্ঠে দেখিলাম না; কেনই বা নানা-দেশীয় নানা বিধলোক ব্যস্তসমস্ত হইয়া ইতস্ততঃ গমনাগমন করিতেছে। ইহাদের অনেকেরই হস্তে না কাগজ পত্র? পাঠক মহাশয়! এক্ষণে দুরিয়াছেন, এটী মহারাজের বিচারালয়। কালান্তর যমোপন্থ অসংখ্য প্রহরী, শাণিত অন্তর্শস্ত্রে সুসজ্জিত হইয়া, যে মণ্ডলাকার অট্টালিকার দ্বার রক্ষা করিতেছে, বলিতে পারেন, ও স্থান একপ দৃত-তরুণে পরিপর্কিত কেন? ক্ষণকাল শ্রবণ করন দেখি, ঠিক যেন মুদ্রাপতনের শব্দ শুনি গোচর হইতেছে, এটী রাজার কোষাগার। ইহার অন্তিমদূরেই বিচারালয়। এই গৃহের উপরিভাগে অতি শনোহর মেষবর্ণের চন্দ্রাতপ। চন্দ্রাতপের মধ্য দেশে, উজ্জ্বল কাঁকন রজত-সূত্রাদি দ্বারা নাম। একায়ে চিত্র বিচিত্র থাকাতে, অনিষ্টচনীয় শোভা সম্পাদন করিতেছে। উহার চতুর্দিকে মুক্তঃ-গংকি সকল মন্দ মন্দ মাকতহিলোলে দোলায়মান হওয়াতে, মুক্তা নিঃসৃত জ্যোতির্বন্দ এক

ଏକବାର ଗୁହ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିତେଛେ, ଓ ପରକଣେ ଆବାର ଭିରୋହିତ ହିତେଛେ, ଦେଖିଲେ ବୋଥ ହୟ, ସେ ଗୁହରେ ଗର୍ଜନାନ୍ତେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ସୌନ୍ଦାରୀନୀ ପ୍ରକାଶ ହିତେଛେ ଓ ଗୃହଟୀ ହାସ୍ୟ କରିତେଛେ । ଚନ୍ଦ୍ର-ତପେର ନିଶ୍ଚଭାଗେ ମନୋହର ସିଂହାସନ । ସିଂହାସନ ମଣି-ମାଣିକ୍-ପ୍ରବାଲାଦି ଦ୍ଵାରା ରଚିତ । ତାହାଦେର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପ୍ରତାୟ ସଭାମୁଦ୍ର, ଅମୁଖ୍ୟ ଦୀପଜାଳ ପରିବୃତ ବଲିଆ ବୋଥ ହୟ । ସିଂହାସନେର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ଵେ, ରଜତ-ସିଂହାସନୋପରି ବିବିଧ ବିଦ୍ୟା ଓ ଶାନ୍ତ୍ରବିଶାରଦ, ବହୁଦୀର୍ଘୀ, ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ପଣ୍ଡିତେରା ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଯା ଅମାତ୍ୟେର କାର୍ଯ୍ୟ କରିତେଛେ । ଯହାରାଜ ବହୁମୂଳ୍ୟ ରତ୍ନାଜିଖଚିତ ପରିଚିନ୍ତନ ପ୍ରାଚୀନ ପୂର୍ବକ ମଣିମୟ ସିଂହାସନେ ଆସିନ ହଇଯା ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟା-ଲୋଚନା କରିତେଛେ । ଭତ୍ୟେରା କେହବା କିଥିପୁଞ୍ଜ ବିନିର୍ମିତ ବସ୍ତ ଓ ଚାମର ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟଜନ, କେହବା ଶୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସଭା ଆମୋଦିତ କରିତେଛେ । ବସ୍ତୁତଃ ରାଜସଭା ଏକପ ମନୋହର ଓ ମୃଦୁଲିଶାଲୀ, ଏବଂ ନାନା ଶାନ୍ତ୍ରବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣେ ଶୁଶ୍ରୋଭିତ, ସେ ଯାହାରା ଯହାରାଜେର ସଭା କଥନ ନୟନଗୋଚର କରେ ନାହିଁ, ତାହାରାଇ ଯହାରାଜ ବିଜ୍ଞମାଦିତ୍ୟେର ସଭାର ଗୋରବ ଓ ଯଶୋକୀୟ କରିଯା ଥାକେ । ବିଚାରଭବନେର ଅନତିଦୂରେଇ କାରାଗୁହ । ତଥାଯ ରାଜାଜ୍ଞାର ବଶସ୍ଵଦ ହେଇଯା, ଲୋହ-ନିଗୁଡ଼ାବନ୍ଦ ଅମୁଖ୍ୟ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିରା ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଫୁତ୍ପରାଧେର ଫଳ ଭୋଗ କରିତେଛେ ; ବିକଟାକାର ଦୀର୍ଘକାଯ ପ୍ରହରୀରା କାରାଗାର ରଙ୍ଗା କରିତେଛେ । ତାହାରା ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଦଶିତ ବ୍ୟକ୍ତିଦିଗକେ ଅକାରଣ ପ୍ରହାର କରିତେଛେ । ତାହାଦିଗକେ ଦେଖିଲେ କାଳାନ୍ତକେର ଅରଣ୍ୟ ହୟ । ଏ ଅରାଧମ ରଙ୍ଗକଦିଗେର ଶରୀରେ ଦୟାର ଲେଖ ମାତ୍ର ନାହିଁ, ମୁକ୍ତରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ, ମୁଖ୍ୟେର ପ୍ରତି କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର କରିତେ ହୟ, ତାହା ତାହାର ପରିଜ୍ଞାତ ନହେ । ଅଧିନିଷ୍ଠଦିଗକେ ପ୍ରହାର କରାଇ ତାହାଦେର କୋତୁକ ଓ ଆମୋଦେର ବିଷୟ । ଅଶ୍ଲୀଲ-ବାକ୍ୟ-ପ୍ରୟୋଗ କରାଇ ତାହାଦେର ମୃଦୁରାଲାପ, ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ପ୍ରତାରଣପୂର୍ବକ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରାଇ ତାହାଦିଗେର ବ୍ୟବସାୟ । ପାରଣଦିଗକେ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଣ୍ଣା ଜଣ୍ଣେ,

କଥା କହିଲେଓ ଶରୀରେ ପାପଙ୍କର୍ମ ହୟ । ପାଠକ ମହାଶୟ ! ଆପନି ଇହାତେ କି ମହାରାଜେର ପ୍ରତି କୁପିତ ହଇଯାଛେ ? ଇହାତେ ରାଜାର କୋନ ଦୋସ ନାଇ । ରାଜା କିନ୍ତୁ ଅଚକ୍ଷେ କୋନ ବିଷୟରେ ଦର୍ଶନ କରେନ ନା ; ଏ ସକଳ କର୍ମଚାରୀଦେର ଦୋସ । ସାହାଇ ହୃଦୀକ, ଏଥାନ ହିତେ ଚଲୁନ, ଏ ପାପ ଶାନେ ଆର ଥାକାର ଆବଶ୍ୟକ ନାଇ, ହୃଦୟ ଶୁକ୍ର ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ ।

ବଢ଼ ପ୍ରକୋଠେ ରାଜାର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବନ ଓ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବନ ଅତି ରମଣୀୟ, ବଲିତେ କି, ତାହାତେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେ, ବୋଧ ହୟ ଯେନ ତୁବାରଗୃହ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କରିଲାମ । ବହିଦେଶ ହିତେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବନକେ ଏକମାତ୍ର ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭବନ ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ, କିନ୍ତୁ ବାନ୍ଧବିକ ତାହା ନହେ । ଇହା ନାନା ଖଣ୍ଡେ ଅତି ଶୁର୍କୋଶଲେ ନିର୍ମିତ । କୋନ ଶାନେ ବହୁବିଧ ନୟନମନ୍ତ୍ରପ୍ରିକର ସାମାଗ୍ରୀ ପରିପୂରିତ ଓ ଶୁବର୍ଗ-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତପରିଶୋଭିତ ମହାରାଜେର ଶଯନଗୃହ, କୋନ ଥିଲେ ରତ୍ନାଦି ଖଚିତ ରାଜପରିଚନ୍ଦ ସକଳ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ ; କୋନ ଶାନେ ରାଜଭୋଗୋପାଦ୍ୟେ ବୋଗୀ ବହୁବିଧ ଶୁଖସେବ୍ୟ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୟକୁପାଦ୍ୟ ବହୁମୂଳ୍ୟ କାଞ୍ଚନପାତ୍ରେ ମଜ୍ଜିତ ରହିଯାଛେ । ଫଳତଃ ଏକମାତ୍ର ଅପରାପ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବନ, କୋନ କାଲେ କୋନ ରାଜାର ଛିଲ କିନା, ସନ୍ଦେହ । ଉତ୍ତମଗୃହ ଉପମାଶ୍ଵଳେ, ଅନେକେ ଇନ୍ଦ୍ର-ଭବନ ଉତ୍ତରେ କରିଯା ଥାକେନ, କିନ୍ତୁ ମେ କେବଳ ସାହାରା ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରବନ ଦେଖେନ ନାଇ । ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରର ଶ୍ରୀତିଥିଦେଶ ଏବଂ ଦର୍ଶନର ଜ୍ଞକ । ଦେଶବିଦେଶୀୟ ଅଗାଧୁଦ୍ରକ୍ଷାଲୀ, ଶୁବିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଗଣ ମହାକୀର୍ଣ୍ଣ । ଗୃହେ ସର୍ବଦାଇ ଶାନ୍ତାଲୋଚନା ଓ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚା । ବିଦ୍ୟାନୁରାଗୀ ରାଜା କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ଅଶେଷ ସତ୍ରେ ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟେ ତୀହାର ମନ୍ୟେର ସାବତୀୟ ଏହୁ ସଂଗ୍ରହିତ କରିଯା ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିରେ ରାଖିଯାଛେନ ଓ ତନ୍ଦ୍ରାର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଦେର ବିଦ୍ୟାପାର୍କରେ ପଥ ମୁଗମ କରିଯା ଦିନ୍ଯାଛେ । ଫଳତଃ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କରିଲେ, ରାଜା ଯେ ଅଶେଷ ବିଦ୍ୟାବିଶ୍ୱାରଦ ଓ ଶୁଣଗ୍ରାହୀ ତାହାର ଆର କିନ୍ତୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ଥାକେ ନା । ଏହି ପ୍ରକୋଠେର ଶୈଖ ଭାଗେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ନବରତ୍ନ, ନବରତ୍ନେର ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ

ମଣିମନ୍ୟ ସିଂହାସନୋପରି ବିଶ୍ଵଶ୍ରୁତ ରାଧାମଦନମୋହନ ମୁର୍ତ୍ତି ପ୍ରତି-
ଷ୍ଠିତ ; ସେ ମୋହନମୁର୍ତ୍ତି ସନ୍ଦର୍ଭନେ ଶରୀରେର ପାପରାଶିବିମୋଚନ ଏବଂ
ମନ ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରମୁଖ ପରିହାରପୂର୍ବକ ନିତ୍ୟପଥେ ଯାଇତେ ଅଭି-
ଲାବୀ ହଇୟା ଥାକେ । ପାଠକ ମହାଶୟ ! ଅଗ୍ରସର ହଉନ, ଏବଂ ଭକ୍ତି-
ଭାବେ ଭଗବାନ୍କେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଜନ୍ୟ ସାର୍ଥକ କରନ । ଆହା ! କି
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଶୋଭା ; ମୁର୍ତ୍ତିର ସମ୍ମୁଖେ ତ୍ରାନ୍ତଶେରୋ କୁଶାସନେ ଉପବିଷ୍ଟ ହଇୟା
କେହବା ତ୍ରୀହାର ମହାଶୟନ ଜପ, କେହବା ତ୍ରୀମନ୍ତାଗବ୍ର ପାଠ କରିତେଛେନ ;
କେହବା ମନ୍ଦନ ତୁଳନୀପତ୍ର କରେ ଲଇୟା ତ୍ରୀହାର ଦେଇ ଧର୍ବଜବଜ୍ରାକ୍ଷୁଶାକ୍ତି
ପାଦପାଦେ ଭକ୍ତିଭାବେ ଏଦାନ, କେହବା କରପୁଟେ ଦେଖାଯାମାନ ହଇୟା
ଶ୍ରୀବ କରିତେଛେନ । ଏହି ପବିତ୍ର ଶ୍ରାନ୍ତ ଦର୍ଶନ କରିଲେ ଶାନ୍ତିରସେ ଶରୀର
ମିଳ ହୁଏ । ତେଥରେ ରାଜବାଟୀର ମଧ୍ୟମ ପ୍ରକୋଠ, ପାଠକ ମହାଶୟ !
ବୁଝିଯାଇଛେନ, ସଦି ବୁଝିତେ ପାରିଯା ଥାକେନ ତବେ ଏହି ଶ୍ରାନ୍ତ ହଇତେଇ
ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରନ, ଏହି ରାଜାର ଅନୁଃପୁର ।

ହେ ଜଗଦୀଶ୍ଵର ! ତୁ ମୁଁ ଯେ କି ମୋହିନୀ ଯାଇଯା ଏହି ମହୀମଙ୍ଗଳେ ବିସ୍ତାର
କରିଯା ରାଖିଯାଇ, ତାହା କେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିତେ ପାରେ । ତୋମାର ଏହି
ପ୍ରଫଳେର ମୂଳୀଭୂତ ପଞ୍ଚଭୂତେର ଅନ୍ତ୍ୱୁ ବ୍ୟାପାର ସକଳ ଅନୁଭୂତ ହଇଲେ
ବିଶ୍ୱାସିତ ହଇତେ ହୁଏ । ଆହା ! ଏହି ନିର୍ମିତ ଚାରିଚରେ କାହାରେ କି ଆକାରେ
ମୃଦୁ କରିଯାଇ, କାହାର ମାଧ୍ୟ ପ୍ରାଣାନ୍ତେ ଓ ତାହା ବୁଝିତେ ପାରେ ।
ତତ୍ତ୍ୱପର୍ଯ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଅବଧାରଣ କରିତେ ପାରେ ନାହିଁ । ହେ
ମର୍ବଭୂତ ମନ୍ଦରନ୍ଧିନ ! ତୋମାର କୁପାର ଅପାର ମହିମା । ମାଦୃଶ ଅନଭିଜଜନେ
କିରାପେ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କିରିବେ । କୋନ ଉପାୟଇ ମର୍ବଭୂତ ବଲିଯା ଗଣ୍ୟ ହୁଏ
ନା, କିଛୁତେଇ ମାନବକ୍ଷେତ୍ର ନିର୍ବଜନ ହୁଏ ନା । ଯତଇ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇ, ମନ
ତତେଇ ନବ ନବ ଭାବେ ପ୍ରପୂରିତ ହଇତେ ଥାକେ । କୋନ ଯତେଇ ତାହାର ଶାନ୍ତି
ହଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ, ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିଯାଓ ଜଗତେ କୋନ କାଲେ,
କେହି ମୁହଁର କରିତେ ପାରେ ନାହିଁ । ତୁ ମୁଁ କି ଏକ ଅଚିନ୍ତ୍ୟନୀୟ ଅଭିପ୍ରାୟେ
ଏହି ଅସୀମ ଭୂମଙ୍ଗଳେର ମୃଦୁ କରିଯାଇ, ତାହା ଅମେକ ବହୁଦର୍ଶୀ ତତ୍ତ୍ଵବିନ୍ଦୁ ।

ମହାରାଜଙ୍କୁ ବହୁତର ଶ୍ରୀମଦ୍ଭକ୍ତିରେ କିଛୁଇ ନିର୍ଗଯ୍ୟ କରିତେ ପାରେନ ନାହିଁ, ଆମରା କି ଶକ୍ତି ଚାଲନାରୁ ତାହାର ଆଲୋଚନା କରିବ । କେବଳ ଏହି ଏକମାତ୍ର ଭରମା କରି, ତୋମାର କୃପାକଟାକ୍ଷେ ମକଳାଇ ସମ୍ପର୍କ ହିତେ ପାରେ । ତୁମି ଏହି ଅନିତ୍ୟ ଅଥିଲ ସଂସାରଙ୍କପ ନାଟ୍ୟଶାଲାର ଅଧିକାରୀ ହିଁଯା ରଙ୍ଗଭୂମିତେ ଭୀବଗଣକେ ଲଈଯା ସେ କତଇ ରଙ୍ଗ କରିତେଛ, ତାହା ତୁମିଇ ଜାନ । ତୁମି ଭିନ୍ନ କାହାର ସାଧ୍ୟ, ତାହା ଅନୁଧାବନ କରେ । ଏହି ଅସାର ସଂସାରରଙ୍ଗାଙ୍ଗନେ, କୋନ ସ୍ୟାକି ଶୁଖଙ୍କପ କାଳନାଥଚିତ୍ତ ବମ୍ବେ ଶୋଭିତ ହିଁଯା ମହାନଦେ ବିଚରଣ କରିତେଛେ, କେହବା ଦୁଃଖଙ୍କପ ମଲିନ ଓ ଛିପିବାବେ, ନୟନନୀରେ ଧରାତଳ ଅଭିଷିଞ୍ଚନ କରିଯା, ହା ଜଗଦୀ-ଶ୍ଵର ! ହା ଜଗଦୀଶ୍ଵର ! ବଲିଯା ରୋଦନ କରିତେଛେ । କୋନ ଧରୀ ଧନମନ୍ଦେ ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ହିତା�ିତ ଜାନଶୂନ୍ୟ ହିଁଯା କତ ଶତ ଦୀନହିଁନ ଲୋକଦିଗଙ୍କେ କଟି ଦିତେଛେ, କେହବା ସେଇ ଧନ ଦ୍ୱାରା ଦୀନେର ଦୀନତା ନାଶଙ୍କପ ଆଶିଃ-ପୁଞ୍ଜ ଏକତ୍ରିତ କରିଯା ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସୋପାନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିତେଛେ । କୋନ ମାନବ ବିଚିତ୍ର ହର୍ଯ୍ୟୋପରି, ଦୁଃଖେଣନିଭ ଶୟାୟ ଅନୁର୍ଯ୍ୟମ୍ପଶ୍ୟକ୍ରମା ପ୍ରାଗାଧିକା ପ୍ରଣୟିଗୀକେ ଲଈଯା ରସାଲାପେ ସାମନୀ ସାପନ କରିତେଛେ, କେହବା ସାମାନ୍ୟ ପର୍ଗକୁଟୀରେ, ଯୁଦ୍ଧକାଶ୍ୟାୟ ମହିଳାକେ ଲଈଯା ଦୁଃଖ-ଲାପେ ରଜନୀ କାଟିଇତେଛେ । କେହବା ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ ପୁନ୍ରଥନେ ଧରୀ ହିଁଯା ଜନ୍ୟ ସାର୍ଥକ ବିବେଚନା କରନ୍ତ, ହଦୟାକାଶେ ଆନନ୍ଦଶଶୀକେ ହୁନ ଦିତେଛେ, ପରକ୍ଷଗେଇ ଆବାର ପୁନ୍ରଥନ ପ୍ରତିପାଲନେ ଉତ୍ସର ଆମାକେ 'ଅକ୍ଷମ କରିଯାଛେ, ଏହି ଚିନ୍ତାମୟେ ଆସିଯା ସେଇ ଶଶୀକେ ସମାଚନ୍ଦ୍ର କରିତେଛେ । କୋନ ମାନବ ବା ସମ୍ପନ୍ତ ଦୁର୍ଖେର ଅଧିପତି ହିଁଯାଓ ଧନଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁନ୍ରଥନେ ବଞ୍ଚିତ ହିଁଯା ସଂସାର ଅସାର ବୋଧ କରିତେଛେ । ହେ ଜଗଦୀଶ ! ତୁମିଇ ଧନ୍ୟ, ତୁମିଇ କୋଶଲମୟ, କାହାର ସାଧ୍ୟ ତୋମାର ମାଯା ଦୁର୍ବିତେ ପାରେ ।

ଏକ ଦିନ ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ବହୁମୂଳ୍ୟ ମଣି-ମାଣିକ୍ୟ-ଖଚିତ ରଙ୍ଗ-
ସିଂହାସନେ, ସ୍ଵଧୀର ପାରିବଦବର୍ଗେ ପରିବେଳିତ ହିଁଯା, ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳମାଝେ
ଶଶୀସମ ବିରାଜ କରିତେଛେ । ସଭାର ଶୋଭାର ସୌମୀ ନାହିଁ । କେହ

ବା ରାଜାର ଗୁଣ କୌର୍ତ୍ତନ କରିତେଛେ, କୋନ ସଭ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନାବିଧ ଉପଦେଶ ଦ୍ୱାରା ରାଜାର ଶ୍ରବନ୍ୟଗଲକେ ସନ୍ତୃଷ୍ଟ କରିତେଛେ । ଏହିରାପେ ନାନା ଶାନ୍ତି ଓ ବିଦ୍ଵାର ଚର୍ଚା ହିତେଛେ, ଏମନ ସମୟେ ଜୈରେ ଶୁଦ୍ଧୀ ମନୁଶାନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନିଯମାବଳୀ ଲହିଯା ତର୍କ କରିତେ କରିତେ ସହସ । “ପୂର୍ବାହ୍ନୋ ନରକାଂ ସମ୍ମାନ୍ତାଯାତେ ପିତରଂ ଶୁତଃ” ଅର୍ଥାଂ ପୂର୍ବାମ ନରକ ହିତେ ପୁଞ୍ଜ ଭିନ୍ନ ପିତାକେ କେହ ଉଦ୍ଧାର କରିତେ ସମର୍ଥ ନହେ ଏବର୍ବିଧ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଲେନ । ବାକ୍ୟଟୀ ରାଜାର ହଦୟେ ବାଜିଲ । ମୁଖମ୍ବଲେ ଚିନ୍ତାର ଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷିତ ହିଲ । ଶାରଦୀୟ ପୂର୍ବ ଶଶଥରକେ ହଠାଂ ଘେଷେ ଆଚନ୍ତୁ କରିଲ । ଶାନ୍ତିମୁଦ୍ରା-ଭାଣ୍ଡେ ସନ୍ଦେହ-ହଳାହଲେର ସଂପର୍କ ହିଲ । ଏହି ନିଦାକଣ ବିଷମ୍ୟ ବାକ୍ୟଶକ୍ତ ରାଜାର ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଯା ଅଶ୍ୟେ ପ୍ରକାରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିତେ ଲାଗିଲ । ହର୍ତ୍ତାବନା-ରାଙ୍କଦୀ ଶରୀରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଯା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଗାସ୍ତିର୍ୟ ପ୍ରତ୍ତି ଗୁଣ ସକଳକେ ଏକ କାଳେ ପ୍ରାସ କରିଲ । କରକମଳେ ମୁଖକମଳ ବିନ୍ୟକ୍ଷ କରିଯା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବକ୍ଷିମଭାବେ ଯେନ କି ଭାବିତେ ଲାଗିଲେନ । ସମୟ ପାଇୟା ମଲିନତା-ରାହୁ ରାଜାର ମୁଖ-ଚନ୍ଦ୍ରମାକେ ପ୍ରାସ କରିଲ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ନାସିକା ହିତେ ନିର୍ଗତ ହିତେ ଲାଗିଲ ।

ସଭାମଦ୍ଦଗଣ ଗାଢ଼ ନିବିଷ୍ଟ ହିଯା ତଥକାଳୋପଯୋଗୀ ସ୍ଵ ସ୍ଵ କାର୍ଯ୍ୟ-ସକଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିତେଛେ । ରାଜା ଯେନ ସେ ରାଜାଇ ନହେ, ସେ ଶ୍ରୁତି ନାହିଁ, ସେ ମଧୁରତାଓ ନାହିଁ, ଅନତିପୂର୍ବେ ସେ ଅନୁପର କାନ୍ତିତେ ସଭା ଆଲୋକମଯ ହିଯାଛିଲ, ତାହାଓ ନାହିଁ । ନାସିକାର ଉପରିଭାଗେ ଅନ୍ପ ଅନ୍ପ ସର୍ପବିନ୍ଦୁ, ଶୁଧାଂଶୁବଦନ ବିରମ, ନୟନକମଳ ନୀରେ ଚଳ ଚଳ । ରାଜା ରୋଦନ କରିତେଛେ; ଅଜ୍ଞାତସାରେ, ପାଛେ କେହ ବୁଝିତେ ପାରେ । ଚକ୍ଷେର ଜଳ ଚକ୍ଷେଇ ନିବାରଣ କରିତେଛେ; ସଦାଇ ଅନ୍ୟ-ମନସ୍ଥ, ଯେନ ଏକମନ ହିଯା କି ଭାବିତେଛେ, ଭାବିବାର ତ କିଛୁଇ ଦେଖିନା, ଦ୍ଵିତୀୟ ତ ତୀହାକେ ସକଳ ବିଷରେଇ ଶୁଦ୍ଧୀ କରିଯାଛେ; ତୀହାର ତ କିଛୁରଇ ଅଭାବ ନାହିଁ, ତବେ କି ଜନ୍ୟ ଏତ ଚିନ୍ତା, କେନଇ ବା ଏକପ ଭାବ, ବୈଯନ୍ଧିକ ଚିନ୍ତା, ତାହାଇ ବା କେମନ କରେ, ରାଜାର ତ ସକଳ ରାଜାର ସହିତ

সଥ୍ୟଭାବ, ସକଳେଇ ତୁହାର ଅନୁଗତ, ସକଳେଇ ନିକଟ ତୁହାର ମାନ, ରାଜ୍ୟର ସର୍ବତ୍ରାଇ ଶାନ୍ତି ବିରାଜିତ, ଆର ତାହା ନା ହଇଲେଓ ବିଷୟ-
ସମ୍ବନ୍ଧେ କୋନ କଥା ହଇଲେ ଅମାତ୍ୟଦିଗେର ନିକଟ ଅବଶ୍ୟଇ ବିଦିତ
ଥାକିତ ; ତବେ କି ବନ୍ଦୁ-ବିଯୋଗ, ନା ତାହାଓ ନହେ, ବିରହ-ବେଦନା, ରାଜୀ
ବିରହ କାହାକେ ବଲେ ତାହାଓ ପରିଜ୍ଞାତ ନହେନ । ରମଣୀ-ରତ୍ନ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା
ଛାଯାର ନ୍ୟାୟ ଅନୁକ୍ଷଣ ରାଜ୍ୟର ନିକଟେ ଅବସ୍ଥିତି କରିତେନ । ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା
ରାଜ୍ୟର ହୃଦୟାକାଶେର ଶଶୀମୟ । କଳକଥୀନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶୀମୟ ସର୍ବଦାଇ
ପୂର୍ଣ୍ଣୋଦୟ ; ଦିବାନିଶି ଭେଦ ନାହିଁ । ଦିବାଭାଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ କରା ଯାଇ
ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଆଭାହୀନ ; ଏ ମେଳପ ଚନ୍ଦ୍ର ନହେ, ସର୍ବଦାଇ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ,
ଯାହା ହୃଦକ ଏତ ବିରହଓ ନହେ । ତବେ ଏତ ଶୋକ କି ଜନ୍ୟ, କି ଜନ୍ୟଇ
ବା ଏତ ଭାବନା ? କୌତୁଳ୍ୟ, ଶାନ୍ତି ହୁଏ, କ୍ଷଣକାଳ ପରେଇ ଜାନିତେ
ପାରିବେ ମହାରାଜ କି କାରଣେ ବିଯଶ୍ଵତାକେ ଆଶ୍ରାୟ କରିଯାଛେ ।

ସଭାନ୍ତଳେ ସହସା ରାଜ୍ୟକେ ଦୈଦୂଶ ଅବହୃତାପନ୍ନ ଅବଲୋକନେ, ମନ୍ତ୍ରୀର
କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସୁ ହଇଯା କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟେ. ନିବେଦନ କରିଲେନ, ହେ ରାଜଙ୍କ !
ଅଧୀନ ଜମେର ବାକ୍ୟ ପ୍ରିୟଇ ହୃଦକ ବା ଅପ୍ରିୟଇ ହୃଦକ, ପ୍ରଭୁର ତାହା
ଶ୍ରୀବାନ୍ଦେଶ୍ୱର ପ୍ରଦାନ କରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମାଦୃଶ ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ହିତେ
ମତତ ହିତକର ଓ ମନୋହର ବାକ୍ୟ ନିଃସ୍ମୃତ ହୁଯା ଅସ୍ମୟବ । ହେ ଭୂପତେ !
କିବିଂ ପୂର୍ବେ ଆପନାକେ ସଦାନନ୍ଦ ଦର୍ଶନ କରିଯାଛି, ସହସା ମେ ଭାବେର
ଭାବାନ୍ତର କେନ ? ସଦାନନ୍ଦେ ନିରାନନ୍ଦ କେନ ? ନିର୍ମଳ ଶାରଦୀୟ-ଗଗଣେ
ଅକ୍ଷୟାଂ ମେଘେର ଉଦୟ କେନ ? ଭାବାଦୂଶ ପୁରୁଷାର୍ଥଶାଲୀ ତିଗ୍ନୁତେଜା
ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୈଦୂଶ ଭାବାନ୍ତର ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ କଥନ୍ତି ସମ୍ଭବେନା । ତୁଛୁ
ତୁଣ୍ଣାଗ୍ନିତେ କି ଗନ୍ଧୀର ବାରିଧିର ବାରି ଉତ୍ତପ୍ତ ହର୍ଯ୍ୟ ? ସାମାନ୍ୟ ଅନିଲା-
ଘାତେ କି ଉତ୍ତପ୍ତ ଅଚଳେର ଶୃଙ୍ଖ ତମ୍ଭ ହିତେ ପାରେ ? ଲୋକୁ ନିକ୍ଷେପଣେ
ନିରନିଧି ଆନ୍ଦୋଲିତ ହୟ ନା । ହେ ମରେଶ ! ଆପନାର ବିରସ ବଦନ
ଅବଲୋକନ କରିଯା ଆମାଦେର ଚିତ୍ତମାତ୍ର ଅତିଶୟ ଅଧୀର ହଇଯାଛେ ;
ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶକ୍ରମ ଅନ୍ଧାଶ ଦ୍ୱାରା ଝୁଲ୍କ କରିଲେ ପରମ ପୁଲକିତ
ହେ । ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରାଓ ସମୟ ବିଶେଷେ ମହତେର ଉପକାର ସାଧିତ

ହଇଯା ଥାକେ ; ପାଶାବନ୍ଦ ପଶୁରାଜ ସିଂହଓ ସାମାନ୍ୟ ମୂରିକ ହିତେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିତେ ପାରେ । ହେ କ୍ଷିତିଶ ! ଅଧୀନଜନେର ନିକଟ ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ । ଆମରା ପ୍ରାଣପଣେ ତାହାର ପ୍ରତୀକାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ନିଜ ପ୍ରାଣ ଦିଯାଓ ପ୍ରଭୁର ଇଷ୍ଟ ସାଧନ କରା କିନ୍ତରେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ତାହାଇ ସଦି ନା ପାରିଲାମ ତବେ ଏ ଅନିତ୍ୟ ଜୀବନେ କି ପ୍ରଯୋଜନ । ଅନୁଗତ ଦୟାପେ ଅନ୍ତରେର କଥା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଲେଓ କଥକିଂ କଟେର ଲାଘବ ହୁଯ ; ତାହାଦେର ଦ୍ୱାରା ସତ୍ତ୍ଵପାତ୍ରାଙ୍ଗେ ଦ୍ୱିତୀୟ ହୃଦୟେର କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଥାରେ ଉତ୍କଳକୁଳିତ ଚିତ୍ତକେ ପରିତ୍ତପ୍ତ କରନ ।

ରାଜୀ କ୍ଷଣକାଳ ନିଷ୍ଠକ ଥାକିଯା ପରେ ଏକଟୀ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ହସ୍ତେର ଦ୍ୱାରା ଅଶ୍ରୁଜଳ ମାର୍ଜନା କରନ ଅତି ମୃଦୁତରେ ମଚିବକେ ସାଦର ସନ୍ତ୍ଵାନ କରିଯା କହିଲେନ, ହେ ମନ୍ତ୍ରୀ ! ତୁମି ଯେ ସକଳ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ କରିଲେ ସକଳଇ ମତ୍ୟ ଓ ବୀତିଗର୍ଭ । ଅତ୍ୟ ସଭାତେ ପଣ୍ଡିତ ମହୋଦୟ ହିତେ ଆମି ଏକନମ୍ବ ଜ୍ଞାନାଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଇଯାଛି । ଅଜ୍ଞା-ନାନ୍ଦକାର ତିରୋହିତ ହିଇଯା ଅତ୍ୟ ହିତେ ଆମାର ହୃଦୟାକାଶେ ଜ୍ଞାନ-ପ୍ରଭାକରେର ଅଭ୍ୟଥାନ ହଇଲ । ପୁଅ ବ୍ୟତୀତ ପିତାର ଉଦ୍ଧାର ନାଇ । ଯେତେ ଜଳଶୂନ୍ୟ ମରୋବର ଓ ଫଳହୀନ ତକବର, ପୁଅଶୂନ୍ୟ ମଂସାରଓ ତଦ୍ରପ । ଭାବୀ ଭାବନା ଏତ ଦିନ ଆମାର ହୃଦୟେ ଶ୍ଥାନ ପାଇ ନାଇ । ଆମାର ରାଜ୍ୟ, ଆମାର ଐଶ୍ୱର୍ୟ, ଆମାର ଦେହ, ଆମାର ଅଟ୍ଟାଲିକା, ଆହଁ ! କେବଳ ଆମାର ଆମାର କରିଯାଇ ଏତକାଳ ଅଭିବାହିତ କରିଯାଛି । ଚକ୍ର ମୁଦିଲେ ଯେ କି ହିବେ ଏକବାରଓ ମନେ ଭାବି ନାଇ । ଯେ ଧରେ, ଯେ ରାଜ୍ୟ ଓ ଯେ ଦେହେ ଏତ ମାଯା ଓ ଏତ ସତ୍ତ୍ଵ, ପ୍ରାଣବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହଇଲେ ଯେ, ମେ ସକଳ କାହାର ହିବେ କ୍ଷଣକାଳଓ ତାହା ଚିନ୍ତା କରି ନାଇ । ଭାବିତାମ ବୁଝି ଚିରକାଳଇ ବାଁଚିତେ ହିବେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିନ ସମ୍ଭବିତ ବିଶେଷକ୍ରମ ବୁଝିଯାଛି, ଯେ ଆମାର ରାଜ୍ୟ ପରେର ଜନ୍ୟ, ଆମାର ଧରମ-ମଙ୍ଗଳ ପରପୋବଗାର୍ଥ । ପୂର୍ବ ଜମେ ନା ଜାନି କତଇ କୁକର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଇଲାମ, କତ ଲୋକେରଇ ବା ପୁଅନାଶ କରିଯାଇଲାମ, ତାହା ନା ହଇଲେ

ଆମି ପୁଞ୍ଜମେ ବନ୍ଧିତ ହଇବ କେବ ? ଆମି କୁଲେର କୁଲାଙ୍ଗାର ଜନ୍ମିଯାଛି । ଆହା ! ଆମା ହଇତେଇ ବଂଶନାଶ ହଇଲ ; ମହାପାତକୀ ଏକପ ବିଶାଳ ରାଜକୁଲେ ଜନ୍ମ ପ୍ରହଗ କରିଯା ନିର୍ମଳ କୁଲତଙ୍କ ନିର୍ମଳ କରିଲ । ଦୁର୍ଵିଲାମ ଦୈଶ୍ୱର ନିର୍ବଂଶ ଶର୍କଟୀ ଆମାର ଜନ୍ମଇ ମୃଦ୍ଧି କରିଯାଛିଲେମ । ଅଥବା ତାହାରଇ ବା ଦୋଷ କି, ମକଳଇ ଆମାର ଅଦୃଷ୍ଟେର ଦୋଷ ; ଆମି ନିଜ କର୍ମେର ଫଳ ଭୋଗ କରିତେଛି । ପ୍ରାକ୍ତନ ଜୟେ ସନ୍ଦି ପୁଣ୍ୟ ସଞ୍ଚାର କରିତାମ ତାହା ହଇଲେ କଥନଇ ନିରପତ୍ୟତାଙ୍କରପ ବିବମ ଦାବଦାହେ ଦନ୍ତ ହଇତେ ହଇତ ନ । ଆମି ନରାଧମ, ଧିକ୍ ଆମାର ରାଜ୍ୟ ! ଧିକ୍ ଆମାର ଐଶ୍ୱର୍ୟ ! ଧିକ୍ ଆମାର ଜୀବନଧାରଣେ ! ସଂସାର ତ ପୁଞ୍ଜମ ଲଇଯା, ନିରପତ୍ୟ ହଇଯା ରାଜ୍ୟସର୍ଥୀର ଆବଶ୍ୟକ କି ? ଅରଣ୍ୟଇ ତାଦୃଶ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପସ୍ଥୁତ ସ୍ଥାନ, ତଗ୍ମାଇ ତାହାର ଭାତ, ଫଳମୂଳଇ ଜୀବନୋପାୟ । ହା ଅଦୃଷ୍ଟ ! ଏତ ଦିନେ ଆମାର ସଗ୍ରୋଯ ପିତୃଲୋକଦିଗେର ପିଣ୍ଡବିଚ୍ଛେଦ ହଇଲ । ଉଁ ! ଆର ସହ୍ୟ ହୟ ନା, ପ୍ରାଣ ! ତୁମି ବହିଗତ ହୋ ଏ ପାପ ଦେହେ ଆର କେବ ? ଅଥବା ଆମାର ସଂସାରେ ତୁମିଓ ପାପମତି ହଇଯାଛ ; ନତୁବା କେବ ଏହି ଅପବିତ୍ର ଦେହ ହଇତେ ବାହିର ହଇତେଛ ନ । ହା ବିଧାତଃ ! ଆମାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦର୍ଶନ କରିଯାଓ କି ତୋମାର ହଦୟେ ଦୟାର ଉତ୍ତରେ ହଇତେଛେ ନ ? ଦୁର୍ଵିଲାମ ତୁମି ନିର୍ମଳଣ ତୋମାର ହଦୟ ପାରାଗମୟ ; ଆଶ୍ରମତଙ୍କ ଫଳବାନ୍ ନା ହଇଲେଓ କି ମେହ ବଶତଃ ତାହାତେ ଜଳ ସେକ କରେ ନ । ଜଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ଦେବକ୍ଷଣ, ଦାନ ଦ୍ୱାରା ଖବିଶ୍ଵଣ ଏବଂ ପୁଞ୍ଜ ଦ୍ୱାରା ପିତୃକ୍ଷଣ ପରିଶୋବିତ ହଇଯା ଥାକେ । ହା ଜଗନ୍ନାଥ ! ଆମି କି ଏତ ଅପରାଧୀ, ସେ ଚିରକାଳେର ଜନ୍ୟ ଆମାକେ ଖଣ୍ଜାଲେ ଜଡ଼ିବୁତ ଥାକିତେ ହଇଲ । ହେ ମନ୍ତ୍ର ! ଏକଣେ ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଲିପ୍ତ ? ଆମି ଆର ସଂସାରେ ଥାକିବ ନା, ସଂସାର ଆମାକେ ଆର ଭାଲ ଲାଗେ ନା । ନାଂସାରିକ କେବ ବସ୍ତୁତେ ଆମାର ଲାଲମାଓ ନାଇ । ଆମି ସଂସାରମୁଖେ ପରିତୃପ୍ତ ହଇଯାଛି । ଆମାର ସକଳ ଆଶାଇ ମିଟିଯାଛେ, ଏକଣେ ଘନନ କରିଯାଛି ତୋମାର ହଣ୍ଡେ ରାଜ୍ୟଭାର ନ୍ୟନ୍ତ କରିଯା ଅରଣ୍ୟେ ଗମନ ପୂର୍ବକ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜୀବନ ଦୈଶ୍ୱରାଂଧନାୟ କ୍ଷେପଣ କରିବ । ତୁମି ଅଛୁ ହଇତେ

ଆମାର ନ୍ୟାୟ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସକଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବେ । ତୁମି ରାଜ୍ୟ ହିଲେ, କିନ୍ତୁ ଦେଖିଓ ସେମ ଧନମହେ ମନ୍ତ୍ର ହଇଯା କୁପଥଗାମୀ ହଇଓ ନା ; ଶୁଭମଦଶୀ ଓ ନ୍ୟାୟାନୁଗତ ହଇଯା ଅପତ୍ୟନିର୍ବିଶେଷେ ପ୍ରଜାପାଳନ କରିବେ । ମନ୍ତ୍ରୀକେ ଏବସିଥ ଉପଦେଶାନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ସଭାଙ୍କ ସକଳେର ନିକଟ ବିଦ୍ୟାଯ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ।

ସଭା ଭଙ୍ଗ ହିଲ । ଐ ସଙ୍ଗେ ସଭାମନାଗେର ହଦ୍ୟେର ଶାନ୍ତିରେ ଭଙ୍ଗ ହିଲ । ପ୍ରଜାକୁଳ ଭାବୀ ଭାବନାୟ ଶୋକକୁଳ । ରାଜ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ବନଗାମୀ ହିଲେନ, ଆମାଦିଗିକେ କେ ଆର ପ୍ରତିପାଳନ କରିବେ, କେ ପୁନ୍ନବେଶ କରିବେ, ବିପଦକାଳେ କାହାରିବା ଶରଗାଗତ ହିବ, ନିରସ୍ତର ଏହି ଭାବନାୟ ଶୋକକୁଳ । ରାଜପୁରୀ ଅଭିଷ୍ଟା ହିଲେ, ଶକ୍ତକୁଳ ବର୍ଦ୍ଧିତତେଜ ହଇଯା ପ୍ରଜାପୀଡିନ କରିବେ, ଏମନ ସର୍ବଭୂମି ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଯାଇବେ, ଅବିରତ ଏହି ଭାବନାୟ ଶୋକକୁଳ । ରାଜ୍ୟ ହଇଯା କିରଣେ ଶ୍ଵାପଦଶଙ୍କୁଳ ଭୀଷଣ ବନେ ଅଯଗ କରିବେନ, କି କ୍ରମେ ବା ପ୍ରାଚଣ ତପନ-ତାପ କୋମଳ ଶରୀରେ ମହ୍ୟ କରିବେନ, ଅନୁକ୍ଷଣ ଏହି ଭାବନାୟ ଶୋକକୁଳ । ହାଯ ରେ ବିଧେ ! ତୋମାର ମନେ ଏହି ଛିଲ, ଏମନ ହୃତନ ରକମେର ନିଦାକଣ ବାଦମାଧା କୋଥାଯ ଶିଥିଯା ଛିଲେ । ସଦି ଜାନିତେ ଶେମେ ବନବାସୀ କରିବ, ତବେ ଏକମ ରାଜ୍ୟ ଭୋଗ କରାଇବାର ଆବଶ୍ୟକ ଛିଲ କି ? ରାଜ୍ୟ ହଇଯା କି ବନବାସ ମନ୍ତ୍ରବେ ? ଅତି ଶୁଖେର ପର ଅତି ଛୁଟ ବଡ଼ଇ ଅମହ୍ୟ । କୋଥାଯ ରାଜ୍ୟ ଶୁଖ, କୋଥାଯ ବନବାସ ଦୁଃଖ । ସ୍ଵାର୍ଥପର ପ୍ରଜାପୀଡିକ ରାଜାରା ଯେ ଶୁଖ ଅନୁଭବ କରିଯା ଥାକେନ ଏତ ଦେ ଶୁଖ ମହେ, ତାହା-କେତ ପ୍ରକୃତ ଶୁଖ ବଲେ ନା । ନ୍ୟାୟପରାଯଣାତା ଓ ପ୍ରଜାବେସଲତା ପ୍ରଭୃତି ମନ୍ଦାୟେ ଯେ ଶୁଖରାଶି ମସ୍ତୁତ ହୟ, ଏ ସେଇ ଶୁଖ, ସେଇ ଶୁଖଇ ଅନୁ-ପମ ଶୁଖ । ଇହାର ହାମ ନାହିଁ, ବିନାଶଓ ନାହିଁ । ନିତ୍ୟ ହୃତନ ଭାବେ ଅନୁଭୂତ ହଇଯା ଥାକେ । ରାଜାତ କୋନ ଶୁଖେଇ ବକ୍ଷିତ ମହେନ ? ଅଦୀମ ଔଷଧୀୟ, ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ, ଦେଶବିଦେଶେ ଖ୍ୟାତି, ପ୍ରଜାଗଣମୀପେ ଆନ୍ତରିକ ଭକ୍ତି, ଆବାର ସଂସାରେର ସକଳ ଶୁଖେର ମାର ଏକ ପରମକପରତୀ ପତିପରାଯଣା

ରମଣୀରଙ୍ଗ ତାହାର ପ୍ରାଣ୍ୟନୀ । ଏତ ଶୁଖେ ଅଶୁଖ । ହା ଜଗଦୀଶୀର ! ଏତ ଦିନେ ବୁଝିଲାମ, ସକଳ ଶୁଖେରଇ ସୀମା ଆଛେ । ଏତ ଦିନେ ବୁଝିଲାମ ଏ ଜଗତେ ପ୍ରକୃତ ଶୁଖ ନାହିଁ । ହା ମୃପତେ ! ଏକବାରେ ଆମାଦେର ମାୟା-ମୁକ୍ତ ହଇଲେ, ଏକବାର ମନେଓ ଭାବିଲେନ୍ତା, ବେ ଆମାଦେର ଦଶା କି ହଇବେ । ହେ ନରେଶ ! ବୁଝିଲାମ ଯେ ତୋମାର ସେହ, ତୋମାର ମମତା, ତୋମାର ନ୍ୟାୟ-ନିଷ୍ଠା, ତୋମାର ପ୍ରଜାବନ୍ସଲତା, ତୋମାର ସରଳତା, ତୋମାର ପ୍ରିୟ-ସୁଦତାଇ ଆମାଦେର କାଳ ହଇଲ । ତୁମି ଆମାଦେର ପ୍ରତି ସଦି ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ୟବହାର କରିତେ, ତାହା ହଇଲେତ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ଏତ କଷ୍ଟ ମହ୍ୟ କରିତେ ହଇତ ନ । ତଥନ ମନକେ ପ୍ରାବୋଧ ଦିବାର ସାମାନ୍ୟ ଧାରିତ, ମନେ ପ୍ରାବୋଧ ମାନିତ । ଅଥବା ତୋମାର ଦୋଷ କି, ସକଳଇ ଆମାଦେର ଅନ୍ଦ-ଫେର ଦୋଷ, ତାହା ନା ହଇଲେ ତୁମି ଆମାଦିଗଙ୍କେ ତ୍ୟାଗ କରିବେ କେନ ? ଦୁଲ୍ଲଭ ରତ୍ନଭୋଗ କି କଥନ ଦରିଦ୍ରେର ଅନ୍ଦୁଟେ ସମ୍ଭବେ ? ଫଳତଃ ପ୍ରଜା-ଦିଗେର ହୃଦ୍ୟରେ ସୀମା ରହିଲ ନା । ରାଜପୁରୀ ହାହାକାରମୟ ହଇଲ ।

ଏ ଦିକେ ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ହୀନବୀର୍ଯ୍ୟ ହଇଯା ବିଷଞ୍ଚ-ବଦନେ ଓ ସମ୍ମାପିତାନ୍ତଃକରଣେ ଅନ୍ତର୍ଭବନେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେ, ମହିଷୀ, ମହୀପତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସଂରକ୍ଷଣେ ତେଥରା ହଇଯା ଗାତ୍ରୋଥାନପୂର୍ବକ କରପୂର୍ବେ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରତ ରାଜାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିଯା ଶୁବର୍ଗମୟ ପାଞ୍ଜଙ୍କୋପାରି ସମାଦରେ ଓ ମହାସ୍ୟବଦନେ ବସିଲେନ୍ ; କିନ୍ତୁ ରାଜାର ମୁଖେ ମେ ପ୍ରେମସମ୍ଭାବନ୍ତ ନାହିଁ, ମେ ମୁଧାମୟ ହାନ୍ୟଓ ନାହିଁ, ମେ ରହସ୍ୟରମ୍ଭ-ମିଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟଓ ନାହିଁ, ମେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କମଣୀୟ କୋମଳ କାନ୍ତିଓ ନାହିଁ । ରାଜମହିଲାତ ଇହାର ମର୍ମ ଅବଗତ ନହେନ ! ଯେ ସ୍ଟଟନା ସ୍ଟାଟ୍ୟାଛେ ତାହାର ବିନ୍ଦୁ ବିସର୍ଗଓ ଜାନେନ ନା ! ଆହା ! ନିରପତ୍ୟତାନ୍ତରପ ଆଶୀର୍ବିଷ ମହିମା ଯେ ରାଜାକେ ଭୟକର ଭାବେ ଦଂଶନ କରିଯାଛେ, ରାଜ୍ଞୀତ ତାହାର କିନ୍ତୁ ଅବଗତ ନହେନ ! ବିଷେର ଜ୍ବାଲା ନା । ହଇଲେ ଶୁବର୍ଗେର ନ୍ୟାୟ ଶରୀର ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ କେନ ? ରାଜାର ଦ୍ଵିଦ୍ଵାରା ଅନୁଭୂତକ ଆକୃତି ଅବଲୋକନ କରିଯା ରାଜ୍ଞୀ କ୍ଷଣକାଳ ନିଷ୍ଠକ ଭାବେ ରହିଲେନ । ପ୍ରକୁଳ ଅନ୍ତର ସଂଶୟକାଳକୁଟେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ । ଆନନ୍ଦ-ଶଶୀ ଚିନ୍ତାମେଘେ ଆଯତ୍ନ ହଇଲ । ମହିଷୀ ମନେହଦୋଲାୟ ଦୁଲିତେ

ଲାଗିଲେନ । ଅନିଷ୍ଟାଶକ୍ତାୟ ଦେହ କ୍ାପିତେ ଲାଗିଲ । କହି ଆମିତ କଥନ ରାଜାର ନିକଟ କୋନ ଅପରାଧେ ଅପରାଧିନୀ ନହି ? ଅବଶ୍ୟଇ ଇହାର କୋନ କାରଣ ଆଛେ । ଅନ୍ତର କୁତାଙ୍ଗଳି ହଇଯା, କାତର-ବଚନେ ଓ ସଜଳ ନୟନେ କ୍ାପିତେ ବଲିଲେନ, ନାଥ ! ଅନ୍ୟ ଦିନ ସେନ୍ଦ୍ରପ ଦର୍ଶନ କରି, ଆଜି ସେନ୍ଦ୍ରପ ବିଜ୍ଞାପ କିଜନ୍ୟ ? ବିଶ୍ୱାଧରାଭ୍ୟନ୍ତରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତା-ହାରେର ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ-ଶ୍ରୋଣୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ ନା କେନ ? ଆଗମନ ମାତ୍ର ସେ ଅପାଞ୍ଜବାନ ଏ ଅଧିନୀର ମାନସ-ବିହଙ୍ଗକେ ବିନ୍ଦୁ କରିତ, ସେ ବାନ ଆଜି ନିମ୍ନଲିଖ-ନୟନତୃଣେ ସ୍ଥାପିତ କେନ ? ସେ ନୀଲୋ-ପଲନଯନ ନିରନ୍ତର ନୀରଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ସେ କେନ ଆଜି ଧାରାଧରେର ଧାରାର ନ୍ୟାୟ ଅଞ୍ଚଧାରା ବର୍ଣ୍ଣ କରିତେଛେ ? ସେ କମଣ୍ଗୀୟ ଶରୀର ସର୍ବଦା ଶୁଣ୍ଡିତଳ ଥାକିତ, କି ଜନ୍ୟ ମେ ଦେହ ହିତେ ଆଜି ସେନ୍ଦ୍ରପ ପତିତ ହିତେଛେ ? ରାଜ୍ଞୀ ବିନାବଚନେ ଓ ବାଙ୍ଗାକୁଳଲୋଚନେ ଏତ ବିନ୍ୟ କରିଲେନ କିଛୁତେଇ ରାଜା ବାକ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ କରିଲେନ ନା । ସାହାର କେବଳ ମାତ୍ର ମଲିନ-ବଦନ ଦେଖିଲେ ରାଜାର ଅସୁଖେର ସୀମା ଥାକିତ ନା, ସମ୍ମତ ଜଗଂ ଅନ୍ଧକାରମଯ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, କିଛୁଇ ଭାଲ ଲାଗିତ ନା, ଆଜି ରାଜା ତୁଳାର ଦୁଃଖ-ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟବିଦାରକ ଅଳି କାତର-ବଚନେ ଓ ବଧିର ହିଲେନ । ତୁଳାର ଅଜ୍ୟ ଅଞ୍ଚପାତେ ଓ ହୃଦୟ ଆଦ୍ର ହିଲ ନା ।

ଅନ୍ତର ଯଥନ ରାଜ୍ଞୀ ଦେଖିଲେନ, ରାଜା ନିର୍ଭାନ୍ତରେ କଥା କହିଲେନ ନା, ତଥନ ଅମନି ଅବନୀପତି-ଅନ୍ଧିନୀ ଶୋକାବେଗ ସମ୍ବରଣ କରିତେ ନା ପାରିଯା ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ ପ୍ରବଳ-ପବନାହତ-ଲତାର ନ୍ୟାୟ ତୁଳାର ଶାୟିନୀ ହିଲେନ । •ପ୍ରାଣନାଥେର ଯୁଗଳପଦ କରକମଳେ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ନୟନକମଳେ ଚରଣକମଳ ଭାସାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ବୋଧ ହିଲ ସେ ସରୋଜଦ୍ୱାର ସରୋବରେ ଭାସମାନ ହିଲ । ରାଜ୍ଞୀ କହିଲେନ, ନାଥ ! ଆର ଆମି ସେ ଆପନୀର କଷ୍ଟ ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାରିନା । ଆମାର ଚିତ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ହଇଯାଛେ । ହୃଦୟବଜ୍ଞତ ! ଆମି ତ ଆପନୀର ପାଦ-ପଦ୍ମେ କଥନ କୋନ ଦୋଷ କରି ନାହି । ଏକ ଦିନେର ଜନ୍ୟତେ ଅପ୍ରିଆ-ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି ନାହି । କଥନ ଆପନୀର କଥା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳନ୍ତ କରି

ନାହିଁ । ଅଧିନୀକେ ସଖନ ସେ ଆଜ୍ଞା କରିଯାଛେନ, ତଦିଶେ ତାହା ସମ୍ପାଦନ କରିଯାଛି । ପ୍ରତିଦିନତ ଅନ୍ତରେର କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଥାକେନ, ଜୀବିତେଷ୍ଵର ! ବଲୁନ ଦେଖି, ତବେ ଆଜ କେନ ମନେର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିତେ କୁଟୁଂବିତ ହିତେଛେ ? କି ଜନ୍ୟଇ ବା କିଙ୍କରୀକେ ଏତାରଗା କରିତେଛେ ? ହେ ପ୍ରିୟତମ ! ବଲୁନ, ଆର ସାତନା ସହ୍ୟ ହୁଯ ନା; ପ୍ରାଣ କଟାଗତ ହିଯାଛେ, ବର୍ଷିଗତ ହିବାର ଆର ବିଲସ ନାହିଁ ।

ଏକେ ରାଜାର କଲେବରେ ନିରପତ୍ୟତାକୁଳ ଶୋକାନଳ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଯା ନିରନ୍ତର ଦ୍ରଢ଼ କରିତେଛିଲ, ତାହାତେ ଆବାର ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରେୟସୀର ମନେ କଟକୁଳ ଖତାହତିର ସଂସର୍ଷ ହୁଯାଯା ପ୍ରବଲବେଗେ ଅଧିକତର ସନ୍ତ୍ରଣା ଦିତେ ଲାଗିଲ । ସନ୍ତ୍ରଣାର ଉପର ସନ୍ତ୍ରଣା ଅସହ୍ୟ ହୁଯାଯା, ରାଜ୍ୟ ରାଜୀକେ ସାଦରମନ୍ତ୍ରାବଳଗୁର୍ବକ ମୃଦୁମୁର୍ଦ୍ଵରେ ବଲିଲେନ ପ୍ରିୟତମେ ! ରୋଦନେ କ୍ଷାନ୍ତ ହୁଏ, ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କର । ଆୟି ମିଜେର କଟ ଅନାୟାସେଇ ସହ୍ୟ କରିତେ ପାରି, କିନ୍ତୁ ତୋରାର କଟ ପ୍ରାଣକ୍ଷେତ୍ର ଦେଖିତେ ପାରି ନା । ଏକ୍ଷଣେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରି ଏବଂ ଆମାର ଶୋକେର କାରଣ ସଦି ଶୁଣିତେ ଏକାନ୍ତରେ ଉତ୍ସୁକ ହିଯା ଥାକ, ବଲି ଶୁଣ । ପ୍ରାଣଧିକେ ! ଏତ ଦିନ ଆୟି ସଂମାରଜାଲେ ଆବର୍କ ହିଯା ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା କିଛୁହ କରି ନାହିଁ । ଅଦ୍ୟ ସଭାମଣ୍ଡଳେ ଜୈନକ ସୁଧୀର ଉପଦେଶବାକ୍ୟେ ଆମାର ମାୟାତାମୟୀ ବିନଟ ହିଯା ବୈରାଗ୍ୟ-ପ୍ରଭାକରେର ଉଦୟ ହିଯାଛେ । “ପୁତ୍ରହୀନ ମର ପୁରୀମ ମରକ ହିତେ ଉନ୍ଧାର ହୁଯ ନା” ଏହି ବାକ୍ୟଶେଳ ଆମାର ଅନ୍ତରେ ଦୃଢ଼କୁଳେ ପରିବିନ୍ଦ ହୁଯାଯା ତାହାର ସନ୍ତ୍ରଣାଯ ଦେହ-ପତନ ହିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନନ୍ଦାବଳୀ । ତବେ ସଦି କଥନ ମେଇ ପରାଂପରେର ଆରାଧନା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଦୁରପନେଯ ନିରପତ୍ୟତାଶେଳ ଦୂରୀକୃତ ହୁଯ, ତାହା ହିଲେଇ ଏ ରାଜ୍ୟଧନ ଓ ଜୀବନେ ପ୍ରଯୋଜନ ; ନତୁବା ଏ ପାପ ପ୍ରାଣେ କୋନ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ଏକ୍ଷଣେ ତୁମି ବିଶୁଦ୍ଧ ମନେ ଭବନେ ଥାକିଯା ଭବନୀର ଭାବନା କର । ଆୟି ଅଦ୍ୟ ଶେଷ ରଜନୀତି ଦେଶରାରାଧନାଯ ଅରଣ୍ୟେ ଗମନ କରିବ । ସଦି କଥନ ମେଇ ଜଗଦ୍ଧକୁ କରଣ୍ୟମିଶ୍ର ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର କୁପାପାତ୍ର ହିତେ ପାରି, ସଦି କଥନ ମନେ ସଫଳମନୋରଥ ହେଇ, ସଦି କଥନ

ଅମୂଳ୍ୟ-ଧନ ପୁଣ୍ୟଧନ ସଂଗ୍ରହ କରିତେ ସମର୍ଥ ହିଁ, ସଦି କଥନ ଦୀନନାଥ ଦୀନେର ଛୁଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଦରା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେନ, ତାହା ହଇଲେଇ ପୁନରାୟ ତୋମାର ମହିତ ସାଙ୍କାନ୍ତ ଲାଭ ହଇବେ, ନତୁବା ତୋମାର ନିକଟ ହଇତେ ଏଜନ୍ଦେର ମତ ବିଦାୟ ଲାଇଲାମ ।

ରାଜାର କୁଲିଶପାତୋପମ ଦୟନ୍ତ ବାକ୍ୟଶ୍ଵରଗେ ରାଜ୍ଞୀ ଶୋକାବେଗ ସମ୍ଭରଗ କରିତେ ଅମୟର୍ଥୀ ହଇଯା, ଅତି କରଣସ୍ଵରେ ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ କହିଲେନ, ନାଥ ! ଏକପ ମର୍ଯ୍ୟାଭେଦୀ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ କରା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିନୀକେ ଏକବାରେ ବଥ କରା ଶତ ଶୁଣେ ଭାଲ ଛିଲ । ହଦ୍ୟରେ ! ଏକପ ନିଦାକଣ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ କରିବେନ ନା । ବଲୁନ ଦେଖି, ଆପନି ଦୟନ୍ତରାନ୍ତନାଁ ଗମନ କରିଲେ ଆମି ତୃଦୀଯ ବିଚ୍ଛେଦାନଲେ ଦୟମାନା ହଇଯା କିରିପେ ଶୂନ୍ୟ ଥାହେ ବାସ କରିବ ? ନାଥ ! ଆପନି ସେ ଆମାର ଜୀବନ-ସର୍ବଶ୍ରୀ, ପ୍ରାଣ ହଇତେଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଆମି ସେ ଆପନାକେ ଭିନ୍ନ ଆର କାହାକେଓ ଜାନି ନା । ଶୟନେ, ସ୍ଵପନେ ସେ ଆପନାର ଐ ମୋହନ ମୁଣ୍ଡିଇ ଆମାର ଧ୍ୟାନ । ପ୍ରାଣ-ବଜ୍ରଭ ! ହଦ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ସଦି ଖୁଲିଯା ଦେଖାଇବାର ହଇତ, ଦେଖାଇତାମ ସେ ଉହାର ମଧ୍ୟେ ଆପନାର ମୁଣ୍ଡି ଅକ୍ଷିତ ରହିଯାଛେ । ଆପନି ଭିନ୍ନ ଏ ଭବନ ସେ ଆମାର ପକ୍ଷେ ଭୁଜୁନ୍ଦଭବନ ସନ୍ଦଶ ହଇବେ । ଆପନାକେ ଲାଇଯାଇତ ଆମାର ମୁଖ । ଏକପ ନିଦାକଣ ବାକ୍ୟ କୋନ୍‌ପ୍ରାଣେ ମୁଖ ହଇତେ ନିର୍ଗତ କରିଲେନ ! ଆମି ସେ ଆପନାର ଚିରମଦିନୀ, ତାହା କି ଏକବାରେ ଭୁଲିଯା ଗେଲେନ ! ପ୍ରାଣେଶ ! ଆପନି କି ମନେ କରେନ ଆମି ଆପନାର ବିରହ ମହ୍ୟ କରିଯା ଭବନେ ଥାକିବ ! ଉଦ୍ଧବନେ ଶା ଅନଶନେ ପ୍ରାଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିତେ ହୟ ତାହାଓ ଶୀକାର, ତତ୍ରାପି ଥାହେ ଥାକିବ ନା । ଅବଳା କୁଳବାଲାଦେର ସେ ପତି ଭିନ୍ନ ଗତି ନାହିଁ । ପତିଇ ତାହାଦେର ଧ୍ୟାନ, ପତିଇ ତାହାଦେର ଜ୍ଞାନ । ପତିର ମୁଖେ ମୁଖୀ ଏବଂ ପତିର ଛୁଖ୍ୟେ ଛୁଖ୍ୟୀ ହୋଯା, ପତିର ଆଜ୍ଞା ପ୍ରତିପାଳନ ଏବଂ ସତତ ପତିର ଚରଣ ମେବା କରା ସତୀ ସ୍ତ୍ରୀର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ଯ୍ୟ । ତବେ ନାଥ ! କୋନ୍‌ଅପରାଧେ ଆମାକେ ଆପନାର ଚରଣମେବା ହଇତେ ବକ୍ଷିତ କରିତେ ଚାହେନ ? ବନଭମନେ ଅନ୍ଧାରମେ ଝାନ୍ତ ହଇଯା ସ୍ଵର୍ଗାର ଆପନାର ମୁଖକମଳ

ହଇତେ ସେବିନ୍ଦୁ ନିର୍ଗତ ହଇବେ ସ୍ତ୍ରୀଯ ବସନ୍ତକୁଳେ ମୁଛାଇୟା ଦିଯା ଆଜାକେ
ପରିତ୍ଥ କରିବ । ସଥିନ ନିଦାତୁର ହଇବେନ ଉତ୍ତରବୁଗଲକେ ଉପଧାନ
କରିଯା ଆପନାକେ ଉପହାର ଦିବ । ନାଥ ! ଏହି ସକଳଇତ ଆମାର ଶୁଖ,
ଆମି ଏହିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ; ସେ ନାରୀ ନାରାୟଣେର ନାୟ ସ୍ତ୍ରୀଯ ପତିକେ
ଭାବନା କରେ, ମେ ଅନ୍ତେ ଅନ୍ତଲୋକେ ଗମନ କରେ । ପ୍ରାଣନାଥ ! ଆପନି
କି ଜାମେନ ନା, ପାତିତତ୍ୟାଇ ଶ୍ରୀଜାତିର ଧର୍ମ ? ପତିପରାୟଣ ସତୀ
ପତି ଡିବ ଆର କାହାକେ ଅବଲମ୍ବନ କବିଯା ଥାକେ ? ମାଧ୍ୟବିଲତ
ମହକାର ତକକେଇ ଆଶ୍ରାୟ କରିଯା ଥାକେ । ଆରଓ ଦେଖୁନ ଜନକ-
ରାଜନ ଦ୍ଵିନୀ ଜାମକୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରର ଅନୁଗାମିନୀ ହଇୟା ବନେ ବନେ ବନ୍-
ଫଳାଶନେ ବହୁକଟେ ଚତୁର୍ଦଶ ବୃକ୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଯାଓ କିଛୁମାତ୍ର କଷ୍ଟା
ନୁଭବ କରେନ ନାହିଁ, ବରଂ ମନେର ମୁଖେଇ କାଳ ଯାପନ କରିଯାଛିଲେନ ।
ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ମହାରାଜ ନଳ ଅନୁଷ୍ଟବୈଶ୍ଵଗ୍ରେ ରାଜ୍ୟଶ୍ରୀଭବ୍ରତ ହଇୟା, ସ୍ତ୍ରୀଯ
ମହଥର୍ମିନୀ ବିଦର୍ଭରାଜନ ଦ୍ଵିନୀ ଦମ୍ୟନ୍ତୀର ମହିତ ବହୁକାଳ ଅରଣ୍ୟ ମହା-
କଟେ ଯାପନ କରେନ । କିନ୍ତୁ ଆମୀ ସଙ୍ଗେ ଥାକାଯ, ସାଧ୍ୱୀ ସେ କ୍ରେଷ,
ଶୁଖ ବଲିଯା ବିବେଚନା କରିତେନ । ଅତ୍ୟବ ନାଥ ! ଅନୁମତି କରନ,
ଆମିଓ ଆପନାର ଅନୁଗାମିନୀ ହଇ । ଚନ୍ଦ୍ର ଗମନ କରିଲେଇ କୌମୁଦୀ
ତାହାର ମହଗାମିନୀ ହୟ । ମେଘ ନୀଳାସର ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ପ୍ରଶ୍ନାନ
କରିଲେଇ ସୌଦାମିନୀ ତାହାର ସନ୍ଦିନୀ ହଇୟା ଥାକେ । ଅଧିକ କି ଛାଯା
କି କଥନ ଦେହ ଛାଡ଼ା ଥାକିତେ ପାରେ ? ନାଥ ! ସଦି ଏକାନ୍ତର ଅଧିନୀକେ
ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଗମନ କରେନ, ତବେ କ୍ଷମକାଳ ବିଲମ୍ବ କରନ, ଆମି
ଆପନାର ସମକ୍ଷେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରି, ଆମାର ଯୁକ୍ତ ଦେହ ବାମେ ରାଖିଯା
ଅରଣ୍ୟଯାତ୍ରା କରନ, ତାହା ହଇଲେ କଥନ କୋନ ଅମନ୍ଦଳ ସଟିବେ ନା ।
ପାଠକ ମହାଶୟ ! ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ରମଣୀରତ୍ନ ବଲିଯା ଉପ୍ରିଥିତ ହଇୟାଛେ ।
କେମନ, ତାହା ଏକଗେ ସଥ୍ରମାଗ ହଇଲ କି ନା ? ଦେଖୁନ, ପ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଦିଯା ପତିର ମଞ୍ଜଲାନୁଷ୍ଠାନେ ଉତ୍ତତ । ଧନ୍ୟ ରାଜୀ କେଶରବୀର୍ଯ୍ୟ ! ବହୁ
ପୁଣ୍ୟ ଏକପ ଶୁଣବତୀ ଭାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇୟାଛିଲେନ । ରତ୍ନ, ସକଳ ଭାଗ୍ୟ
ସଟେ ନା ।

ରାଜାର ହଦୟ ଗଲିଲ, ରାଜ୍ଞୀର ତାଦୃଶ ଅର୍ଥପ୍ରପୂରିତ ଅଯୁତମର
ବାକେୟ ରାଜାର ହଦୟ ଗଲିଲ । କହିଲେବ, ପ୍ରିୟତମେ ! ସାହା କହିଲେ
ସକଳଇ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ରାଜମହିଷୀ ହଇଯା ଘୋଗିନୀବେଶେ କି ତୋମାର
ବନଗମନ ସନ୍ତ୍ଵବେ ? ତୁମି ଚିରଶୁଖିନୀ କି ଜନ୍ୟ ଛୁଖିନୀର ନ୍ୟାୟ ଆମାର
ଅନୁଗାମିନୀ ହିତେ ଅଭିଲାଷିନୀ ହଇଯାଛ । ହାୟ ! ଆମି ଏ ଦେହେ
ପ୍ରାଣ ଥାକିତେ କିନ୍ତୁ ପେତେ ତାହା ଦର୍ଶନ କରିବ ! ଏକେ ତୁମି ରାଜକୁଳ-
ସନ୍ତୁତା, କଥନ କୋନ ଜ୍ଞାଲା ମହ୍ୟ କର ନାହିଁ, ମୁଖ ଭିନ୍ନ ଛୁଖ
କାହାକେ ବଲେ ଜାନନା, ତବେ କିନ୍ତୁ ପେତେ ଭୌଷଣ ଅରଣ୍ୟେ ସାଇତେ
ଉଦ୍ୟତା, ହଇଯାଛ ? ତୁମି ପତିପରାୟଣ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଅକାରଣେ ଏ
ନୟାୟମେର ସହିତ ସାଇଯା କେନ କଟି ପାଇବେ ? କି ଜନ୍ୟାବା ଏମନ
କୋମଳ କଲେବରକେ କ୍ରେଷ ଦିବେ ? ହେ ଜୀବିତେଷ୍ଟର ! ଏଇ ସକଳ
କାରଣେଇ ତୋମାକେ ବନଗମନେ ବାରଦ୍ଵାର ନିବାରଣ କରିତେଛି । ହେ ବନା-
ଭିଲାଷିନୀ ! ବନଗମନେ କ୍ଷାନ୍ତ ହେ, ପୁନଃ୨ ବଲି, ବନବାସେର ଆଶା
ପରିତ୍ୟାଗ କର । ବନ କାହାକେ ବଲେ ତୁମି ଅଦ୍ୟାବଧି ତାହାଓ ପରି-
ଜ୍ଞାତ ନେ । ତାହାଇ ବା କିନ୍ତୁ ଜାନିବେ, ତୁମି ରାଜକନ୍ୟା,
ତୋମାର ଅନ୍ଧ ପତଙ୍ଗେ ଦେଖିତେ ପାଯ ନା । ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ! ବନବାସେର ସେ
କତ କଟି ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିଯା ତୋମାଯ କି କହିବ । ହେ ପତିପରା-
ଯଣେ ! ସଦି ଏକାନ୍ତୁଇ ଆମାର ଅନୁଗାମିନୀ ହିତେ ବାସନା ହଇଯା ଥାକେ
ଏବଂ ବନବାସେର ଅସହନୀୟ କଟି ସକଳ ମହ୍ୟ କରିତେ ସନ୍ଧର ହେ, ତବେ
ଆର ବିଲବେ ପାଯୋଜନ ନାହିଁ ଶୀଘ୍ର ଗାତ୍ରୋଥାନ କର । ଐ ଦେଖ ରଜନୀ
ଶୈଷପ୍ରାୟ ହଇଯାଛେ ; ପୃଥ୍ବୀ ବିଜ୍ଞୀରବେ ପ୍ରପୁର୍ଣ୍ଣ, ବ୍ରକ୍ଷୋପରି ବିହନ୍ଦୁମଗଣ
ମଧ୍ୟେ୨ ଶୁମ୍ଭୁର ଧବନି କରିତେଛେ, ଘୋଗୀଗଣ ଘୋଗାନନ ହିତେ ଉପ୍ରିତ
ହଇଯା ଜଗନ୍ନାଥରେର ଶୁଣଗାନ କରିତେ୨ ରମୁନାଭମୁଖେ ଗମନ କରିତେଛେ,
ଅତ୍ରାବ ଆର ବିଲବେ କରା ବିଧେଯ ନହେ ।

ଅନୁତ୍ତର ରାଜା ଓ ରାଜ୍ଞୀ ଅନ୍ତଃପୂର ହିତେ ବହିଗ୍ରହ ହଇଲେ, ବୋଧ
ହଇଲ, ଯେନ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସହିତ ରାଜ୍ୟକ୍ରମ ଗଗନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା
ଅରଗ୍ୟକ୍ରମ ଅନ୍ତାଳେ ଗମନ କରିଲେମ । କ୍ରିୟନ୍ଦୂର ଗମନାନ୍ତର ସାମିନୀ

ପ୍ରଭାତ ହଇଲ । ରଜନୀ ଯେବେ ଦମ୍ପତୀର ଛୁଥ ଦର୍ଶନ କରିତେ ନା ପାରିଯାଇ ନିହାରଙ୍ଗ ଅଞ୍ଚପାତଚଳେ ରୋଦମ କରିତେ କରିତେ ସ୍ଵଦାନେ ଗମନ କରିଲେନ । ପଥେର ପାର୍ଶ୍ଵିତ ପାଦପ ସକଳ ଫଳଭରେ ଅବନତ ଥାକାମ, ବୋଧ ହିତେଛିଲ, ସେବ ତାହାରା ନତଶିରେ ନରେନ୍ଦ୍ରକୈ ନମଙ୍କାର କରିତେ ଲାଗିଲ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ମାର୍କତ-ହିଲୋଲେ ଉତ୍ସତ ଶାଖୀ-ଶାଖା ସକଳ ଆନ୍ଦୋଲିତ ହଇଯା ସେବ ତାହାରା ଶିରଶାଳମେ ରାଜୀକାକେ ବନ ଗମନେ ବାରଦ୍ଵାର ନିବେଦ କରିତେଛେ । ସଥିନ ରାଜୀ ପଥଶ୍ରମେ ଝାନ୍ତ ହିତେ ଲାଗିଲେନ, ସର୍ବୀରଣ ଅମନି ଶ୍ରୀତଳ ଭାବେ ସଙ୍ଗାଲିତ ହଇଯା ରାଜୀ ଓ ରାଜୀର ସେବ କରିତେ ଲାଗିଲ । କିନ୍ତୁ ହିଲେ କି ହୟ, ତୁହାଦେର ତ କଥନ ପଥଚଳା ଅଭ୍ୟାସ ନାଇ, ପଥଶ୍ରମ ଜନ୍ୟ ଅଶେଷ ପ୍ରକାରେ କଟ ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ଚଲିତେ ଚଲିତେ କଥନ କୁଣ୍ଡାକୁ କୋମଳ ପଦତଳକେ କ୍ରତ ବିକ୍ଷତ କରିତେଛେ, କଥନ ବା ପ୍ରକ୍ଷର ସମ କଠିନ ଯୁତିକା ସଂସର୍ଶେ ଶୋଣିତ ଧାରା ପତିତ ହଇଯା ଅନ୍ତିର କରିଯା ତୁଲିତେଛେ । କୌନ ସମୟେ ଉତ୍ସତ ଭୂମିତେ ଉଠିତେ ଉଠିତେ ସହମାଚରଣ ଘ୍ରାନିତ ହଇଯା ଭୂତଳଶାରୀ ହିତେଛେ; ଅନ୍ପକ୍ଷଣ ପରେଇ ଆବାର ଧରାସନ ତ୍ୟଜିଯା ମନ୍ଦଗତିତେ ଗମନ କରିତେଛେ । ଆହା ! ରାଜୀ ଓ ରାଜୀର ତାଙ୍କାଲିକ ଅସହ୍ୟ କ୍ରେଶ ଦର୍ଶନ କରିଲେ ପାଷାଣମୟ ହୃଦୟଓ ବିଦୀର୍ଘ ହୟ, ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ନିଷ୍ଠୁରେର ଅନ୍ତରେ ଦୟାର ସଙ୍ଗାର ହଇଯା ଥାକେ । ସମୟ ପାଇଲେ କେହି ଛାଡ଼େନ । ଏମନ ଛଂସମୟେ ଆବାର ନିର୍ଦ୍ଦିର ଦିନମଣି ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାର ପ୍ରଭାଯ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ବିମୋହିତ ହଇଯା ବାଲ୍ୟଭାବ ପରିହାର କରଣାନ୍ତର ବିଷସମ ବିଷମ ଯୋବନ-ମାର୍ଗେ ଅଧିରୋହଣ ପୂର୍ବକ ବିକଟାକାର ଦଶନ ବିନ୍ଦାର କରିଲ ଏବଂ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କର ଦ୍ଵାରା ବନ୍ଦାରିନୀ ରାଜନନ୍ଦିନୀର କୋମଳ ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶ କରିଯା ଅଶେଷ ପ୍ରକାର ଯାତନା ଦିତେ ଲାଗିଲ । ଏଦିକେ ଅଗ୍ନିକୁ ଲିଙ୍ଗେର ନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଲୁକାକଣ ସକଳ ରଜ୍ଜୋପଳ ସମ ପଦତଳ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସର୍ବଜାଲେ ପରିଧେଯ ବସନ ଆଦ୍ର ହଇଲ, 'ନାସିକା ହିତେ ସନ ସନ ଦୀଷ' ନିଶ୍ଚାସ ନିର୍ଗତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ସମୟ ପ୍ରାଇଯା

ପାପୀରସୀ ପିପାସାପିଶାଚୀ ଆସିଯା ଆବାର ରାଜ୍ଞୀର କଟ ରୋଧ କରିଲ ।

କୋମଲାଙ୍ଘୀ ସଥନ ପଥଶ୍ରମେ ଏକାନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ଦାରୁଣ ପିପାସାଯ ଅନ୍ଧିର ହିଲେନ, ଆର ଚଲିତେ ପାରେନ ନା, ତଥନ ମହାରାଜାକେ ଦିନାର ବଚନେ ଓ କାଂଠର ସ୍ଵରେ ସମ୍ଭାଷଣ ପୂର୍ବକ କହିଲେନ, ନାଥ ! ଆରତ ଆମି ବାଁଚିନୀ, ଆମାର ପ୍ରାଣ ଯାଇ, ଏକ ପା ଚଲିତେ ଓ ଅନ୍ଧମ, ଜଳ ଦିଯା ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରନ । ହଦୟନାଥ ! ଆମାର ହଦୟ କ୍ରମେ ଶୁଷ୍କ ହଇଯା ଆସିତେଛେ, ଯୁଝି ଏତ ଦିନେ ଆପନାର ଚରଣସେବାୟ ବକ୍ଷିତ ହଇଲାମ । ପ୍ରାଣନାଥ ! ଏ କି ହଇଲ ଚକ୍ର ଦେଖିତେ ପାଇ ନା କେନ, ଜଗଂ ଅନ୍ଧକାରମଯ ବୋଧ ହଇତେଛେ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ଶୂନ୍ୟମୟ ଦେଖିତେଛି, ପ୍ରିୟମତୀ ରଜନୀ କି ଆବାର ସମ୍ମାନ ହଇଲ । କଇ ତାହାଓ ତ ନହେ, ତାହା ହଇଲେ କିରଣ ଉକ୍ତ ହଇବେ କେନ ! ଅନିଲ ଅନିଲ ଶିଥା ବହନ କରିବେ କେନ ! ହଦୟ ବଜ୍ରଭ ! ଜଳାଭାବେ ଯୁଝି ଜୀବନବିହଗ ଦେହପିଞ୍ଜର ହଇତେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରେ । ହେ ଜୀବିତେଶ୍ଵର ! ଆର କଟ ସହ୍ୟ ହୟ ନା ଶ୍ରୀଅ ଜୀବନ ଦିଯା ଜୀବନରକ୍ଷା କରନ । କାତରଙ୍ଗରେ ଏହି କଥା ବଲିତେ ବଲିତେ ରାଜ୍ଞୀ ମୁଛିତା ହଇଯା ଭୂତଳେ ପତିତା ହଇଲେ ।

ରାଜ୍ଞୀକେ ହଠାତ୍ ମୁଛିତା ଓ ଭୂତଳେ ପତିତା ଦେଖିଯା ରାଜ୍ଞୀ ଆର ଶୋକାବେଗ ସମ୍ଭରଣ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା । ହା ହତୋହଞ୍ଜି ବଲିଯାଇ ଅଞ୍ଚପୂର୍ଣ୍ଣଲୋଚନେ କହିଲେନ, ପ୍ରିୟତମେ ! ତଥନଇତ ବଲିଯାଛିଲାମ, ଆମାର ସଙ୍ଗେ ବନଗାମିନୀ ହଇଓ ନା, ବନବାସେର ଅଶେସ କଟ ତୋମାର କୋମଲାଙ୍ଘେ ସହ୍ୟ ହଇବେ ନା, ତଥନଇତ ବଲିଯାଛିଲାମ ଦୁର୍ଗମପଥଗମନ-ସନ୍ତ୍ରଣାୟ କାତର ହଇତେ ହଇବେ । ରାଜମହିଷୀ ଆମି କି ତୋମାଯ ତଥନ ବଲି ନାହିଁ, ସେ ଭୌମଗ ବିପିନ ମଧ୍ୟେ ଗମନ କରିଲେ ତୋମାର ଜୀବନସଂଶୟ ହଇବେ । ତୁମି କିଛୁତେଇ ଆମାର କଥ୍ୟ ଶୁଣିଲେ ନା, କତ ଦୁର୍ବାଇଲାମ, କିଛୁତେଇ ଶୁଣିଲେ ନା, ଅନାଥିନୀ ଓ ଦୁଃଖିନୀର ନୟାଯ ଆମାର ସଞ୍ଚିନୀ ହଇଲେ । ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାଯ ଧନ୍ୟ, ତୋମାର ପତିଭକ୍ତିକେଓ ଧନ୍ୟ, ପତିର ଜନ୍ୟ ବିପିନେ ଆସିଯା ଅନାଥାର ନୟାଯ ପ୍ରାଣ ହାରାଇଲେ । ହାଯ ! ଏଥନ କି କରି, କି ଉପାରେଇବା ପ୍ରିୟତମାର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରି,

କି କ୍ଳପେଇବା ମୁଛ୍ଚିପମୋଦନ କରି, କେମନ କରିଯାଇବା ହତଚେତନା ପ୍ରେସୀର ଚିତନ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି, କୋନ ଉପାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷିର କରିତେ ପାରିତେଛି ନା । ଏ ଭୀଷଣ ଘୁଷ୍ୟସମାଗମଶୂନ୍ୟ ପଥମଧ୍ୟେ କୋନ ସ୍ଥାନେତ ଜଳ ପାଇବାର ସନ୍ତୋଷନା ନାହିଁ । ତବେ କି ଏତ ଦିନେର ପର ବନ ମଧ୍ୟେ ଜଳାଭାବେ ପ୍ରେସୀର ହାରାଇଲାମ, ସ୍ଵହଙ୍କେ ଏମନ ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରତିମା ବିସର୍ଜନ ଦିଲାମ, ହାଯ ! ଆମି କି ନିଷ୍ଠୁର, କି ପାଷଣ, ହା ପତିମନମୋହିନୀ ! ହା ବନବାସସଙ୍କଳିନୀ ! ତୋମାର ମନେ କି ଏହି ଛିଲ, ସଦି ଏମନ ମନେ ଜାନିତାମ, ସେ ତୁମି ପତିସଙ୍ଗେ ଆସିଯା ପଥେ ପ୍ରାଗତ୍ୟାଗ କରିବେ, ଏବଂ ଆମାକେ ଛୁଃଖାର୍ଥବେ ଭାସାଇବେ, ତାହା ହଇଲେ ଏ ହତଭାଗ୍ୟ କଥନଇ ତୋମାକେ ବନବାସେ ସଙ୍କଳିନୀ କରିତ ନା । ଏହି କି ତୋମାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଏହି କି ତୋମାର ଭାଲବାସା, ଏହି କି ତୋମାର ଅଚଳ ପତିଭକ୍ତି, ତୁମି ଅନାୟାସେ ଆମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲେ । ମୁଛ୍ଚି କି ତୋମାର ଏତିଏ ପ୍ରିୟପାତ୍ରୀ, ସେ କି ତୋମାର ଏତିଏ ଅଭୁରାଗେର ଧନ, ସେ ତାହାକେ ଲାଇୟା ପରମ ସୁଖେ ନିଦ୍ରା ଯାଇତେହ ? ପ୍ରିୟେ ! ତୁମି ସର୍ବଦା ବଲିତେ ଆମାର ହନ୍ଦୟମନ୍ଦିରେ କେହି ବସିତେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନା । ଏଥିନ ବୁଝିଲାମ ମେ କେବଳ କଥାର କଥା ଏବଂ ମୁଖେର ଭାଲବାସା । ଆମି ସଦି ତୋମାର ପ୍ରଣୟର ପାତ୍ର ହଇତାମ, ତାହା ହଇଲେ ତୁମି ଆମାର ସମକ୍ଷେ କଥନଇ ଅନିଷ୍ଟକର ଅନାଧୁ ଅଟିଚେତନ୍ୟେର ସହିତ ସହବାସ କରିତେ ନା । ଏତ ଦିନେ ଜାନିଲାମ ତୁମି ଆମାର ନେ, ବନମଧ୍ୟେ ଆଗମନ କରିଯା ଆମାଯ ଭାଲ ପତିତଭାଧର୍ମ ଦେଖାଇଲେ ! ପତିପରାୟଣ ଶ୍ରୀର ପତିର ନିକଟେ ଏଇକ୍ଳପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ ଉଚିତ ! ଯାହା ହୁଏ, ପ୍ରିୟେ ! ତୋମାର ଛୁଃଖ ଦେଖିଯା ଆମାର ପ୍ରାଣ ଯାଇ । ତୁମି କି ଏକବାରେ ଆମାଯ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲେ ! ଆର କି ପ୍ରେମପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ ପ୍ରାଣନାଥ ! ବଲିଯା ଡାକିବେ ନା, ଆର କି ସହାୟ ବଦନେ ଓ ଉଲ୍ଲାସିତ ମନେ ଅଭୂତମଯ ବାକ୍ୟେ ଆମାର ଶ୍ରୀବନ୍ଦୁଗଲକେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବେ ନା । ପ୍ରାଣପ୍ରିୟତମେ ! ଲଭାତ ବୁଝିତେଇ ଥାକେ ; ବୁଝ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଲତା କୋଥାଯ ଧରାଶାୟିନୀ ହୁଯ । ହାଯ ରେ ହତ୍ୟିଧେ ! ତୋର କି ବିଚିତ୍ର ବିଧି, ତୋର କି

ହିତାହିତ କିଛୁଇ ବିବେଚନା ନାହିଁ, ସେ ସ୍ଵର୍ଗଯୀ ପ୍ରତିମା ଶୁବ୍ରମୟ ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେ-
ପାରି ସିତଶୟାର ଶୟନ କରିତେନ, ତୁମ୍ହାକେ ଆଜ ଧରଣିଶୟାର ଶୟନ
କରାଇଲି । ସେ କୁଳକାରୀଙ୍କ କମନୀୟ ଅନ୍ଦ ପତ୍ରଙ୍କେ ଦର୍ଶନ କରିତେ
ପାଇତ ନା, ଆଜ ତୁମ୍ହାକେ କାନନକୁପ ଭୀଷଣ କୁତାନ୍ତକବଳେ କବଲିତ
କରାଇଲି । ସେ ପତିଗରାୟଣ ସତୀ ସତତ ଶୁଶ୍ରୀତଳ ଓ ଶୁବାସିତ ସଲିଲ
ପାନ କରିଯା ତୃପ୍ତି ବୋଧ କରିତେନ, ଆଜ ତୁମ୍ହାକେ ବନମଧ୍ୟେ ଆନିଯା
ଜଳାଭାବେ ତୁମ୍ହାର ଜୀବନ ହରଣ କରିଲି । ସାହାର ସ୍ଵକୋମଳ ଶରୀର
ମର୍ଦ୍ଦ ଶୁରମ୍ୟ ଦେଖୋପାରି ଅବଶ୍ଚିତ କରିତ, ଆଜ ତୁମ୍ହାକେ ଅରଣ୍ୟ
ମଧ୍ୟେ ଆନିଯା ପ୍ରଥର ତପନତାପେ ହତଚେତନା କରିଲି । ସିନି ମଣିମାଣିକ୍-
ଖୁଚିତ ବହୁମୂଳ୍ୟ ବସନ ପରିଧାନ କରିତେନ, ଆଜ କି ନା ତୁମ୍ହାର ଅଙ୍ଗେ
କୁରନ୍ଦର୍ଥ । ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ବିଧେ ! ତୋର ବିଧିକେ ଧିକ୍, ତୋର ବିବେଚନାକେ ଓ
ଧିକ୍ । ଏଇକୁପେ ରାଜା ନାନାବିଧ ବିଲାପ ଓ ପରିତାପ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ । ପଞ୍ଚପଞ୍ଚ ଏବଂ ଅଚେତନ ପଦାର୍ଥ ସକଳ ଓ ତୁମ୍ହାର
ଛୁଃଥେ ଛୁଃଥିତ ହଇଲ । ଅନ୍ତର ତୁମ୍ହାର ଅନବରତ ନୟନବାରି ରାଜ୍ଞୀର
ଦେହେ ପତିତ ହୋଯାଯ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ ବନ୍ଦୁ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମତର ସଜନ କରାତେ
ରାଜ୍ଞୀର ନିର୍ମାଣିତମେତ୍ରେ ଉତ୍ୟାଲିତ ଏବଂ ପାର୍ଶ୍ଵ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହଇଲ ।
ତନ୍ଦର୍ଶନେ ରାଜାର ହନ୍ଦୟଥିତ ଶୁକ୍ର ଆଶାତକ ମୁଞ୍ଜରିତ ହଇଲ ।
କ୍ରମେ ବେଳାର ଓ ଅବସାନ, ଶୁନ୍ଦରୀତଳ ମଧ୍ୟରଣ ସଞ୍ଚାଲିତ ହଇଯା ସକଳେର
ଶରୀର ସ୍ରିଦ୍ଵିନ୍ଦ୍ର କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ଅନ୍ତର ସଥନ ରାଜା ଦେଖିଲେନ ରାଜ୍ଞୀର କିଞ୍ଚିତ ସଂଜ୍ଞାଭ ହଇ-
ଯାଛେ, ତଥନ ଆର ଆହୁଲାଦେର ସୀମା ରହିଲ ନା । ସକଳ ଯାତନାକେ
ଏକକାଳେ ଦେହ ହିତେ ଦୂରୀକୃତ କରିଯା ପ୍ରିୟାକେ ପ୍ରିୟ ସନ୍ତୋଷଗେ କହି-
ଲେନ, ପ୍ରଣୟିନି ! ବେଳା ଅବଜ୍ଞାନ ହଇଯାଛେ, ଆର ଏ ଜନଶୂନ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ
ମଧ୍ୟେ ଅବଶ୍ଚିତ କରା ଅବିଧେୟ । ଶୁନିଯାଛି ଅନତିଦୂରେ ବ୍ରକ୍ଷାନନ୍ଦ
ଝୁବିର ଆଶ୍ରମ, ଚଲ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ଦେଇ ଆଶ୍ରମଭିମୁଖେ ଗମନ
କରି । କାନ୍ତେ ! ସଦି ଏକାନ୍ତରେ ପଦବର୍ଜେ ଗମନ କରିତେ କଷ୍ଟ ବୋଧ
ହୁଯ, ଆମାର ସ୍ଫଳୋପାରି ତୋମାର କୋମଳ ହୃଦୟ ଆରୋପିତ କରତ

ଉଭୟେ ଯନ୍ଦ ଯନ୍ଦ ଗତିତେ ଗରନ କରି ଚଲ । ଗାତ୍ରୋଥାମ କର, ଆର ବିଲମ୍ବ କରିଓନା, କାରଣ ଏ ଅରଣ୍ୟାନ୍ତି, ଅନତିବିଲମ୍ବେଇ ଶାପଦ ମକଳେର ସମାଗମ ସମ୍ଭାବନା, ତାହା ହଇଲେ ଇହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର କଟ ମହ୍ୟ କରିତେ ହିବେ । ରାଜୀ, ରାଜାର ବାକ୍ୟେ ଅନ୍ୟ କୌନ ଉତ୍ତର ନା ଦିଯା, ନାଥ ତବେ ଚଲୁନ, ଏହି ବଲିଯା ପୃଥିବୀ ହିତେ ଉଥିତା ହଇଲେନ ଏବଂ ରାଜାର କ୍ଷମ୍ମାପରି ହସ୍ତାପଣ କରତ ମୃତ୍ୟୁମନେ ଚଲିଲେନ ।

କ୍ରମେ ଦିନମଣି ପକ୍ଷଜିନୀର ପ୍ରାଣସିନ୍ଧୁ ଘନ୍ତନେ ଝାନ୍ତ ହଇଯା ବିରମ ବଦଳେ ସ୍ଵର୍ଗାନେ ଗମନ କରିତେଛେନ, ପ୍ରଦୋଷକାଳ ରତ୍ନବାସ ପରିଧାର ପୂର୍ବକ ଶୁଦ୍ଧାଯିନୀ ଶୁରଜନୀର ପ୍ରତିକଣ କରିତେ ଲାଗିଲ, ଏମୁନ ସମୟେ ବିଭାବରୀ ମଞ୍ଚକୋପରି ମନୋହର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଚଞ୍ଚଳପ କିରିଟ ଧାରଣ କରିଯା ପ୍ରିୟମଥୀ ତାରାଗଣେର ସହିତ ଦେଖା ଦିଲ । ପଦ୍ମନୀ ପ୍ରିୟବିରହେ ଜଳେ ଯମ୍ବ ହିତେ ଉଦୟତା । ତୁହାର ଦ୍ଵିତୀୟ ଦଶ ଦର୍ଶନ କରିବାର ନିମିତ୍ତଇ ଯେଣ କୁମୁଦନୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଧାଡ଼ ତୁଲିଲେନ । ସିତକରେର କର ଗାତ୍ରସଂପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ହେଉଥାତେ, ମୁଖ ବିକଷିତ ହଇଲ ହାସି ଧରେ ନା । ଏହି ମକଳ ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ରାଜୀ ଓ ରାଜୀ ଆଶ୍ରମେ ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲେନ ।

ପାଠକ ଯହାଶୟ ! ରାଜାତ ବନେ ଆସିଯା ଉପଶ୍ରିତ । ରାଜା ବ୍ୟତିରେକେ ରାଜ୍ୟେର କିମ୍ପ ଅବସ୍ଥା ଏକବାର ଦର୍ଶନ କରନ ? ବ୍ୟକ୍ତିରେ ପ୍ରଦେଶେ ଶୁଦ୍ଧହର୍ଷେର ଅବସାନ ହଇଯାଛେ । ରାଜୀ ରାଜୀ ଆଜ ବନବାସୀ । ରାଜ୍ୟତ୍ୟାଗ କରିଯା, ଅତୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ୟ ଜଳାଙ୍ଗଳି ଦିଯା, ସଂସାରେର ମାୟା କାଟାଇଯା, ରାଜୀ ସଞ୍ଚିକ ଆଜ ଅରଣ୍ୟବାସୀ, ସାମାନ୍ୟ ବେଶେ ଓ ପଦଚାରେ ଅରଣ୍ୟବାସୀ । ରାଜପୂରୀ ଅନ୍ଧକାରମୟ, ରାଜୀ ବ୍ୟତିରେକେ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଶ୍ରୀ ପ୍ରାଣ୍ୟାନ୍ତେ ତମୋମୟୀ ନିଶା ଦେଖା ଦେଯ । ବହୁଜନମାକୀର୍ଣ୍ଣ, ଗୀତବାଦ୍ୟାନ୍ଦୋଲିତ ଓ ଆନନ୍ଦକୋଳାହଳମୟ ଆଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ ନାଟ୍ୟଭବନ ଅଭିନୟାନ୍ତେ ଯଜ୍ଞପ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଓ ଭୀଷମମୁକ୍ତି ଧାରଣ କରେ, ରାଜୀ ବ୍ୟତିରେକେ ରାଜ୍ୟଓ ଅବିକଳ ତଜ୍ଜପ ଭାବ ଧାରଣ କରିଯାଛେ । ଚପଳ ଅଭାବକୌତୁକପ୍ରିୟ ବାଲକ ଆମୋଦେର ମୁତ୍ତନ ସାମାଗ୍ରୀ ପାଇଲେ ପ୍ରଥମତଃ ସେମନ ମହାନନ୍ଦ ଓ ଆଶ୍ରମେର ସହିତ କଥନ ବକ୍ଷେ ଧାରଣ, କଥନ କରପୁଟେ

ସଂରକ୍ଷଣ କରେ କିନ୍ତୁ ଏକବାର ଭୁଲିଆ ଗେଲେ ଆର ତାହାର ଦେ ସତ୍ତ୍ଵ ଥାକେ ନା, ଧୂଳ୍ୟବଲୁଷ୍ଠିତ ହିୟା କୋଥାଯା ପଡ଼ିଯା ଥାକେ କିଛୁଇ ଅନୁ-
ସନ୍ଧାନ ରାଖେ ନା, ରାଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତ୍ରକ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହିୟା ବ୍ୱର୍ଦ୍ଧି ରାଜ୍ୟର
ଦଶାଓ ତାହାଇ ହିୟାଛେ । ରାଜ୍ୟ ତ୍ରୈଅଷ୍ଟ ହିୟେ ନାହିଁ ବା କେନ୍ ? ରାଜ୍ୟ
ଓ ରାଜ୍ୟି ଲଈଯାଇତ ରାଜ୍ୟର ତ୍ରୀ । ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦୀ ଚନ୍ଦ୍ରପତାର
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜ୍ୟର ସକଳ ଶୁଖତାରାଣ୍ଗଲିଇ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହିୟାଛେ । ଫଳତଃ
କୋଶଲାଧିପତି ରାଜ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସହଧର୍ମିଣୀ ମୈଥିଲୀ ସହ ବନଗମନ
କରିଲେ କୋଶଲରାଜ୍ୟ ସେନାପତି ଦଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହିୟାଛିଲ, ରାଜାକେଶରୀ-
ବୀର୍ଯ୍ୟେରୁ ସନ୍ତ୍ରୀକ ବନଗମନେ ବ୍ୱର୍ଦ୍ଧିରାଜ୍ୟଓ ତାନ୍ତ୍ରିନୀ ଦଶାଯା ଉପନନ୍ଦୀତ
ହିୟାଛେ ।

ଏହିକେ ରାଜ୍ୟ ସନ୍ତ୍ରୀକ ଉପବନ ଦର୍ଶନ କରିତେ କରିତେ ଗମନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ । ତପୋବନ ଘନୋହର ଓ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଶୋଭାଶାଲୀ, ଅତି
ପବିତ୍ର, ସାକ୍ଷାତ ଧର୍ମ ବିରାଜିତ । ବୌଧ ହୟ ବେଳ ପୁରୁଷୋତ୍ତମେର
ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର, ସଥାଯ ଜୀବଗଣ ଗମନ କରିଲେଇ ପାପବିମୁକ୍ତ ହୟ, ମନ
ଉଜ୍ଜ୍ଵାଳିତ ହିତେ ଥାକେ । ମାୟାମଦୀ ତିରୋହିତ ହିୟା ମାନସପକ୍ଷୀ
ମଞ୍ଜୁଲମଯ ନିତ୍ୟ ଶୁଖରନ୍ଧ୍ର ମହୀକହେ ଆରୋହଣ କରିତେ ଅଭିଲାଷୀ ହୟ ।
ଦେହେର ଛର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ରିପୁମକଳ ଆର ଥାକେ ନା, କେନେଇ ବା ନା ହିୟେ,
ସେଥାନେ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ସାଧୁ ସକଳେର ବାସହାନ, ସେଥାନେ ତପସ୍ୟାର ପ୍ରଭା
ପ୍ରକାଶ ପାଇତେଛେ, ସଥାଯ ଦୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରଭୃତି ସନ୍ଦାୟ ସକଳ ଜୀବେର
ଦୁର୍ଲାଭ ବିଦୁରିତ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଅହରହ ନିୟୁକ୍ତ ଆଛେ, ସେ ସ୍ଥାନ ଯେ ସକଳ ଶୁଖେର
ନିଦାନ ହିୟେ ତାହାର ଆର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କି ! କୋଥାଯା ନାନାବିଧ ତକଗଣ
ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ମାକୁଛିଲୋଲେ ଯୋଗୀଦିଗକେ ମ୍ରିଦ୍ଗ କରିତେଛେ, ଇକ୍ଷୋପରି
ଅଂଶୁମାଲୀର ଅଂଶୁବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଯାଇ ବୌଧ ହିୟେଛେ ବେଳ ଶୁବରେର
ପର୍ବତ ସକଳ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ । କଦମ୍ବରକତଳେ କୁରଙ୍ଗଗଣ ପରମ୍ପରା
ଗାତ୍ର କଣ୍ଠର କରତ ଉପବିଷ୍ଟ, କୋଥାଓବା ନାନାବିଧ ଶୁରଭି ପୁଷ୍ପ
ବିକ୍ଷିତ ହିୟା ଆଗେନ୍ତିଯେର ତୃପ୍ତି ସାଧନ କରିତେଛେ । ନିର୍ବରେର

ସର ଘର ଶଦ, କଲୋଲିନୀର କୁଳ କୁଳ ଧରି, ବନ୍ୟ ପଣ୍ଡ ସକଳେର ଗଭୀର ନିରାଦ ଓ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଲୋକମହି ରଜନୀ ପାଇୟା କୋନ କୋନ ପଞ୍ଚିର ସୁଲଲିତ ଗାନ, ଏହି ସମ୍ମତ ଏକତ୍ରିତ ହେଉଥାତେ ବୋଧ ହିଇତେଛେ ଦେନ ଜଗଂ ଯନ୍ତ୍ରତାଲଲୟ ସହକାରେ ତପୋବନେ ଆସିଯା ଶାନ୍ତିଦେବୀକେ ରୁଦ୍ଧର ସନ୍ଧିତ ଶ୍ରବଣ କରାଇତେଛେ । ଏଇଙ୍କପେ ରାଜୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ ତପୋବନେର ଅଲୋକିକ ଶୋଭା ସକଳ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିତେ କରିତେ ଗମନ କରିତେଛେ । ଏମନ ସମୟେ ଅନତିଦୂରେ ଏକଟୀ ଦୀପଶିଖା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ । ଘୋର ଜଲଦଜାଳ ସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ଅତି ଭୟକ୍ଷରୀ ବିଭାବରୀତେ ପରିଆସ୍ତ ଓ ପଥଭାସ୍ତ ପଥିକ ହଠାଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ଦୟ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସନ୍ଦର୍ଶନେ ଯନ୍ତ୍ରପ ଆଶାପ୍ରାପ୍ତ ଓ ପୂଲକିତ ହୟ, ରାଜୀ ଦୀପଶିଖା ଦର୍ଶନେ ତାଦୃଶୀ ପ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲେନ । ମନେର ଉଙ୍ଗାସେ ପ୍ରିୟାକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା କହିଲେନ, ପ୍ରାଣଧିକେ ! ଏ ଯେ ଦୀପଶିଖା ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ବୋଧ ହୟ ଐ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମୁନିର ଆଶ୍ରମ । ମୁନିଦେର ସୌଗେ ବସିବାର ସମୟ ହଇଯାଛେ ଅତ୍ରଏବ କିଞ୍ଚିଂ ଦ୍ରତଗମନେ ଚଲ, ଯୋଗେ ବସିଲେ ଅଦ୍ୟ ଆର ତୀହାର ସହିତ ଦେଖା ହିବେ ନା । ରାଜ୍ଞୀ, ରାଜାର ବାକ୍ୟେ ସାହସେ ଭର କରିଯା ଚଲିତେ ଲାଗିଲେନ, କ୍ରମେ ଆଶ୍ରମେ ଉପହିତ, ଦେଖିଲେନ ଏହଗଣପରିବେକ୍ତି ପ୍ରଚ୍ଛତପନେର ନ୍ୟାୟ, ଏବଂ ପର୍ବତମଧ୍ୟଗତ ଶୋଭାଶାଲୀ ସୁମେକର ନ୍ୟାୟ, ଦେଇ ଜ୍ୟୋତିର୍ଦୟ ସୌଗୀବର ଶିଷ୍ୟସମୂହେ ପରିବେକ୍ତି ହଇଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ । ଖୁବିର ସୟଃକ୍ରମ ଅନ୍ୟନ ସାର୍ଵଶତ, ପ୍ରତପ କାଙ୍କନେର ନ୍ୟାୟ ବର୍ଣ୍ଣ, ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ସୁପରକ୍ଷଟାଭାର ପତିତ; ସୁପରକ୍ଷାଶ୍ରାଜୀ ହୁଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲସମାନ, ପରିକ୍ଷତ ଓ ସୁଲଲିତ; ନାସିକା ଉତ୍ସତ, ଜ୍ଵଦୟ ଅଭି ଦୀର୍ଘ ଓ ସୁବର୍କ ଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଏକଣେ ଲୋଲିତମାଂସ ହେଉଥାଯ ଆର ଦେଭାବ ନାହିଁ । ନୟନସୁଗଳ କୋଟିରଙ୍ଗୁ, ହୁଦୟେ ଲୋମାବଲୀ ବିରାଜିତ, ପରିଧେଯ ବ୍ୟାକ୍ରଚର୍ଯ୍ୟ, ଗଲଦେଶେ କୁର୍ଦ୍ଦକ୍ଷମାଳା, ନାଭିଶ୍ଵଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପତିତ । କରେ ଅକ୍ଷମାଳା, ଦ୍ୱର ଅତି ଗନ୍ଧିର ଅର୍ଥଚ ମଧୁରତାମୟ । ସବିଭାର ନ୍ୟାୟ ଶରୀରେର ଜ୍ୟୋତିଃ, ମୁଖମୁଲ ସାଙ୍କାଂ ଧର୍ମ ଓ ଶାନ୍ତିର ନିକେତନ । ତୀହାକେ ଦର୍ଶନ କରିଲେଇ ଭକ୍ତି ହୟ । ଦୟା ଓ କ୍ଷମା ତୀହାର ଅନ୍ତଃ-

କରଣେ ଚିରଭୂଷଣ । କୁଶାସନେ ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଯା ଶିବ୍ୟଗଣେର ସହିତ ଥର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନାବୈଷୟିକ ତର୍କ ବିତର୍କ କରିତେଛେ, ଏମନ ସମୟେ ରାଜ୍ଞୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ କରିବାରେ ତୋହାର ନିକଟେ ସମୁପସ୍ଥିତ ହଇଯା ସାଟ୍ଟାଙ୍ଗେ ପ୍ରଗିପାତ କରଗନ୍ତୁର ନତଶିରେ ଦେଉଥାନ ହଇଲେ, ଖରିବର ରୀତିମତ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଲେନ । ଅନ୍ତରୁ ସଚକିତ ନଯନେ ନରଦମ୍ପତିର ଅଲୋକିକ ଅନୁପମ କମନୀୟ କୋମଳ କାନ୍ତି ସନ୍ଦର୍ଶନେ ବିଶ୍ଵିତ ଓ କୁତୁହଳାକ୍ରାନ୍ତ ହଇଯା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ ଆପନାରା କେ ? କୋଥା ହିତେ ସମାଗତ ହଇଯାଛେ, ଯୋଗୀର ବେଶେ ନାରୀ ସଙ୍ଗେ କରିଯା ଏ ରଜନୀତେ ଆଶ୍ରମେ କିଜନ୍ୟ ଉପାସିତ ? ଜୟପରିଗ୍ରହ କରିଯା କୋନ୍ତ ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିଯାଛେ ? ଯୋଗୀର ବେଶ ଧାରଣା ବା କି ଜନ୍ୟ ? ଆଜ୍ଞା ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନେ ପାରିବ୍ରତ୍ତ କରନ ।

ଖରିବ ବାକ୍ୟାବସାନେ ନରପତି କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟ୍ଟେ ନିବେଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ ମୁନିପୁନ୍ଦବ ! ଆମି ବ୍ରଦ୍ଧିଦେଶୀୟ ରାଜବଂଶଜୀତ, ଆମାର ନାମ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ । ସଙ୍ଗେ ଆମାର ସହଧର୍ମୀ ଦୁଃଖିନୀ ଅନାଥିନୀର ନ୍ୟାୟ ଆମାର ଅନୁଗାମିନୀ ହଇଯାଛେ । ଅନିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟଧନଲାଲସା ଆମାଦେର ହାଦୟ ହିତେ ଏକକାଳେ ଦୂରୀକୃତ ହଇଯାଛେ, ସଂସାରେର ସକଳ ମୁଖେ ଜଳାଙ୍ଗଲି ଦିଯାଛି । ଏକ୍ଷଣେ ଅବଶିଷ୍ଟ ପାପଜୀବନ ଦେଶରାରାଧରାଙ୍ଗ କ୍ଷେପଣ କରିବ, ମନ କରିଯାଛି । ସମ୍ପ୍ରତି ବିଭାବରୀ ସମାଗତ ହୋଯାଯା ଆପନାର ଶରଗାଗତ ହଇଲାମ, ଆଶ୍ରମ ପ୍ରଦାନେ ଉପକ୍ରମ କରନ ।

ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଂ କରିବାମାତ୍ର ଯୋଗୀ ଯୋଗାସନ ହିତେ ଗାତ୍ରୋଖାନ ପୂର୍ବକ ସାଦରମନ୍ତ୍ରାବଶେ ବଲିଲେମ, ହେ ରାଜ୍ଞୀ ! ଆପନାର ସମ୍ମାନିକ ଶୁଭାଗ୍ୟମେ ଆଜ ଆମାର ତପୋବନ ପବିତ୍ର ହଇଲ, ଆପନିଓ ପରମ ପୁଲକିତ ହଇଲାମ । ତଦନ୍ତର ଜୈନିକ ଶିବ୍ୟକେ କୁଶାସନ ପ୍ରଦାନ କରିତେ ଅନୁମତି କରିଲେନ । ରାଜ୍ଞୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଆସନେ ଆସିଲା ହଇଲେ ବ୍ରଦ୍ଧିଦେଶୀୟ ଗନ୍ଧୀରମ୍ଭରେ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ ପୃଥିବୀପତି ! କି କାରଣେ ଯୋଗୀର ବେଶେ ଦାରା ସହ କୁଠିନ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଯାଇଲା ?

ହେବ । ରାଜନ୍ ! ଏତ ଆପନାର ତଥା ସମୟ ନହେ । ଏ ବର୍ଷମେ ରାଜପରି-
ଛଦ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଯୋଗୀର ବେଶ କି ସମ୍ଭବେ । ଏ ଅବଶ୍ୟାନ ରାଜ୍ୟ-
ଶୁଖାଶୀ ବିମର୍ଜନ ଦିନୀ ଶ୍ରୀ ସହ ତୁରଗମ ବନମଧ୍ୟେ ଆଗମନ କରା କି ଭାଲ
ହଇଯାଛେ । ପ୍ରଜାଦିଗଙ୍କେ ଅନାଥ କରିଯା ଅନାଥେର ନୟାଯ ସମ୍ପର୍ଯ୍ୟଟନ ।
ଏତ ରାଜଧର୍ମ ନାହିଁ । ଆପନାର ଭାର୍ଯ୍ୟ ସହ ବିବେକୀ ହଇବାରଇ ବା କାରଣ
କି । ଆପନି ସମାଗରାଧରାର ଅଧିପତି ଶୁଖେର ସୀମା ନାହିଁ ତବେ କି
ଜନ୍ୟ ଏକମ ଭାବ । ସଦି ସନ୍ତ୍ରୀକ ଦେଶରାରାଧନାଇ ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହିତ
ତାହା ହିଲେ ମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଏବଂ ଶରୀରେର କାନ୍ତିଓ ଅବିକୃତ ଥାକିତ ।
ଏତ ତାହା ନହେ, ଆପନାର ଆକୃତି ପ୍ରକୃତି ଦର୍ଶନେ ବୋଧ ହୁଏ କୋନ
ଶୁଃମହ ଶୋକାନଳ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ କରାତେ ବନଗାମୀ ହଇଯାଛେ । ଏକଥେ
ମନୋଗତ ଭାବ ଆମାର ନିକଟେ ପ୍ରକାଶ କରନ, ଆମି ତପୋବଳେଇ
ହଉକ ବା ଅପର କୋନ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ହଉକ ଆପନାର ଅନ୍ତରେର ପ୍ରଦୀପ୍ତ
ଅନଳ ପ୍ରାଣପାଣେ ନିର୍ବାଣ କରିତେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଆମରା ପ୍ରଜା ହଇଯା
ସ୍ଵଚକ୍ଷେ ଆପନାର ଏ ସକଳ କଷ୍ଟ ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାରିନା । ରାଜାଙ୍କେ
ବ୍ୟାତ୍ରଚର୍ମ, କଟ୍ଟଦେଶେ ଅକ୍ଷମାଳା, କୋଶଲାଙ୍କେ ବିଭୂତି-ଭୂଷଣ, ପ୍ରଜା-
ଲୋକେ ପ୍ରାଣ ଥାକିତେଓ ଇହା ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାରେ ନା । ସମ୍ପ୍ରତି
କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ ତଥା ପ୍ରତିକାରମାଧ୍ୟନେ ତଥା ପର ହେବ ।

ଅନ୍ତର ରାଜା କହିଲେନ, ହେ ମୁନିପୁନ୍ଦବ ! ଆପନି ଯାହା କହିଲେନ
ମକଳେ ମତ୍ୟ ଏବଂ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଯାଛେ, ତାହାଓ ସଥାର୍ଥ । ଆମି
ଅତି କୁଳାଙ୍ଗାର, ଆମାର ନୟାଯ ପାମର ଓ ନରାଧମେର ରାଜକୁଳେ ଜନ୍ମ-
ପ୍ରାହଣ କରା କଥରେ ମନ୍ତ୍ର ନହେ । ଆମା ହଇତେଇ ଏତ ଦିନେ ପିତୃଲୋକ-
ଦିଗେର ପିଣ୍ଡବିଛେଦ ହିଲ । ହାୟ ! ଆମିଇ ଏହି ବିଶାଳ ବଂଶତକର
ଶୁତୀଙ୍କ କୁଠାର ହଇଯା ଜନ୍ମପ୍ରାହଣ କରିଯାଇଲାମ ; ଆମା ହଇତେଇ ଏହି
ଚିରବିଦିତ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ବଂଶ ମୂଳେ ବିଲୁପ୍ତ ହିଲ । ହେ ଖରିବର ! ଆପ-
ନାର ଆଶୀର୍ବାଦେ ଆମାର କିଛିମାତ୍ର ସାଂସାରିକ ଶୁଖେର ଅଭାବ ନାହିଁ,
କିନ୍ତୁ ଏକମାତ୍ର ନିରପତ୍ୟତାନଳ, ସହସା ଆମାର ଶରୀରେ ଉଦୀପ୍ତ ହଇଯା
ଦେହକାନନ ନିରନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିତେଛେ । ଏହି ଅନଳସନ୍ତାପେ ପ୍ରାଣବାୟୁ

ଅଚିରାଂ ସହିର୍ଗତ ହିବେ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଯେ କଣ୍ଠକଦିନ
ଜୀବିତ ଥାକି, ଦାରା ସହ ଏହି ଅରଣ୍ୟେ ଦେଖିବାରାଧନ । କରିବ ମନ୍ଦ କରି-
ଯାଛି । ପୁଅହୀନ ନରେର ସଂସାରାଶ୍ରମ ପରିବର୍ଜନ କରିଯା ବଳେ ଦେଖ-
ରୋପାସନାଇଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଯୋଗିବର ରାଜାର ଏହି ନିଦାକଣ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା କହିଲେନ, ହେ
ନରନାଥ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଆପଣି ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ଅତିହଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟେ
ପ୍ରତ୍ୱଃତ ହିଇଯାଛେ । ଆପଣି ଜ୍ଞାନବାନ, ସ୍ଵର୍ଗଦଶୀ ଓ ସଦ୍ଵିବେଚକ ହିଇଯା
ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେର ନ୍ୟାୟ ଅତି ଅବିବେଚନାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଛେ । ଏତ
ଦିନେ ଜ୍ଞାନିଲାମ ଯେ ଅଗାଧବୁଦ୍ଧିଶାଲୀ ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଅହବୈଣୁଗ୍ୟେ
ଯୁଦ୍ଧଭଂଶ ହିଇଯା ଥାକେ । ମେ ଯାହା ହଉକ, ଏକଣେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଗମନ
କରନ । ପ୍ରଜାରଙ୍ଗନଇ ରାଜାର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ । ସ୍ଵଧୟ ସହିତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରା
ଆପଣାର ପକ୍ଷେ ଅବିଧେୟ । ଏଥିମ ହିତେ ଆପଣି ସଦି କଠୋର ବ୍ରତେ
ଅତୀ ହମ ତାହା ହିଲେ ପ୍ରଜାକୁଲେର ଉପାୟ କି ହିବେ ? ଆମାଦିଗେରଇ
ବା ତପସ୍ୟା କି କ୍ଳପେ ମୁସମ୍ପନ୍ନ ହିବେ ? ସଥିନ ଛର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ କ୍ରତାନ୍ତସମ ସଜ୍ଜିତ୍ତା
ରାଜ୍ସମ ସକଳ ସମାଗତ ହିଇଯା ସଜ୍ଜର ବିଷ୍ଣୁ କରିବେ ତଥିନ ଆମରା କାହାର
ଶରଗାଗତ ହିବ ? ଅତଏବ ଏମନ କାର୍ଯ୍ୟ କଦାଚ କରିବେନ ନା । ସଂସାରସାଗରେ
ମୁଖଛୁଖ ପ୍ରବାହ ସ୍ଵଭାବତିଇ ପ୍ରବାହିତ ହିଇଯା ଥାକେ, ତାହା ବଲିଯା କି ଏକ-
କାଳେ ବୈରାଗ୍ୟ ଆଶ୍ରମ କରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବିଶେଷତ : ମହାରାଜେର ସନ୍ତ୍ଵାନ ହି-
ବାର ସମୟ ଏଥିନ ଉତ୍ସୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଯ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଆପଣି ସନ୍ତ୍ରୀକ ସରାଜ୍ୟ
ପ୍ରତିଗମନ କରନ । ଆମାର ବାକ୍ୟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବେନ ନା । ସଦି ଏକପଣ୍ଡ
ବିବେଚନ କରେନ ଯେ, “ପୁଅହୀନେର ରାଜ୍ୟେ ପ୍ରଯୋଜନ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଆଧି
ବଲିତେହି ଆପଣି ଅଚିରାଂ ଅପତ୍ୟମୁଖାବଲୋକନେ ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତା ପରମ
ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିବେନ । ଦୈବ ଅନୁକୂଳ ନା ହିଲେ କଥନଇ ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ
ହୁଯ ନା, ଏକାରଣ ବଲିତେହି ଯେ, ରାଜ୍ୟେ ଗମନ କରିଯା ଭକ୍ତିଭାବେ
ଦୈବାନୁଷ୍ଠାନ ରତ ହଟନ ଏବଂ ତ୍ରୀ ସହ ସର୍ବଦା ଶୁଣି ହିଇଯା ମନ୍ଦଲେର ଜନ୍ୟ
ମନ୍ଦଲମୟେର ଆରାଧନା କରନ । ଧନ, ଅନ୍ନ ଓ ବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱାରା ଦୀନେର ଛଂଖ
ଦୂର କରନ, ତାହା ହିଲେ ସକଳ ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିବେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ରାଜୀ ଓ ରାଜୀ ମୁନିବାକ୍ୟେ ପରମ ପୂଲକିତ ହଇୟା ତୀହାକେ ସାଟାଙ୍ଗେ ପ୍ରଣିପାତ ଏବଂ ମେଇ ଆଶ୍ରମେ ଥାକିଯା ପରମାନନ୍ଦେ ରଜନୀଷାପନ କରିଲେନ । ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳେ ପୁନର୍ଧାର ମୁନିଚରଣସରୋଜେ ପ୍ରଣିତ ପୂର୍ବକ ରାଜ୍ୟାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲେନ ।

ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ମହିଷୀ ସହ ରାଜ୍ୟେ ସମାଗତ ହଇଲେ ରାଜ-ପୁରୀ ଆନନ୍ଦମୟ ହଇଲ । ପ୍ରଜାଦେର ସୁଖେର ସୀମା ରହିଲି ନା । ଶୋକ-ଦୁଃଖରୂପ ତିଥିରାହୁତ ରାଜପୁରୀ ଅନ୍ୟ ରୋହିଣୀ ସହ ପୂର୍ଣ୍ଣଶର୍ମରେର ବିମଳ ଜ୍ୟୋତିତେ ଆଲୋକମୟ ହଇଲ । ଅନୁଦ୍ରପ୍ତ ଅଗାନିଶା ଅବସାନ ହଇୟା ଆହ୍ଲାଦାଦାନିତ୍ୟେର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଲ । ରାଜପୁରୀ ଆନନ୍ଦମୟ, ନଗର କୋଲାହଲେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହେଇ ମୃତ୍ୟ, ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟ । ଜଗଂ-ତେର କି ମୁଖ, କି ଦୁଃଖ କିଛୁଇ ଚିରହାୟୀ ରହେ । ଦିନ ଯାଇତେଛେ, ରାତ୍ରି ଆସିତେଛେ । ରାତ୍ରି ଯାଇବେ ପୁନର୍ଧାର ଦିନ ଆସିବେ । ସୁବକ ପାଠକ ! ଶିଶୁ ଛିଲେ, ସୁବା ହଇୟାଛ । ଯୌବନୀ ଯାଇବେ, ବୃଦ୍ଧ କାଳ ଆସିବେ । ଚିରକାଳ ଏକଭାବେ ଥାକିତେ ହଇବେ ନା । ଦିବା ସମାଗମେ ପାଞ୍ଚିନୀ ବିକସିତା, କୁମୁଦ ଆନ ଏବଂ ନିଶିଯୋଗେ କୁମୁଦ ବିକସିତ ସରୋଜିନୀ ମ୍ଲାନମୁଖୀ ହୟ । ସକଳଇ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । କଳ୍ୟ ଯାହାଦେର ମୁଖେ କ୍ରମନ ଶୁଣିଯାଛି, ଅନ୍ୟ ତାହାଦେର ସହାସ୍ୟବଦନ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେଛି । କଳ୍ୟ ଯିନି ଅରଗ୍ୟବାସୀ ଛିଲେନ, ଅନ୍ୟ ତାହାକେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ଦେଖି-ତେଛି, ଏକ ସମରେ ସେ ସ୍ଥାନ ହାହାକାର ଓ ବିଷାଦେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଛିଲ, ସମୟ ବିଶେଷେ ତଥାଯ ଆନନ୍ଦେର ଝ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହଇତେଛେ । ଏଇରୂପ ପାର୍ଥିବ ସକଳ ପଦାର୍ଥଇ ଅନ୍ତିର, ଫଳତଃ ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ, ଗୃହେ ଫିରିଯା ଆସିବେ, ଇହା ସ୍ଵପ୍ନେର ଅଗୋଚର । ତୀହାର ଏତାଦୁଃ ଅସନ୍ତ୍ରା-ବିତ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନେ ପ୍ରଜାଦେର ଆହ୍ଲାଦେର ସୀମା ରହିଲି ନା । ସୋଦା-ମିନୀ ସହ ନବସମ ଦର୍ଶନେ ଶିଥଣୀ ସକଳ ସଦାନନ୍ଦେ ଯେବନ ମୃତ୍ୟ କରିତେ ଥାକେ ; ପ୍ରଭାତକାଳେ ପ୍ରଭାକରକେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ଚକ୍ରବାକମିଥୁନ ଯେବନ ଆନନ୍ଦିତ ହୟ ; ପୂର୍ଣ୍ଣଶର୍ମର ସନ୍ଦର୍ଶନେ ସିନ୍ଧୁ ସେ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦେ ଉଚ୍ଛଲିତ ହୟ ; ରାଜୀ ସହ ମହାରାଜକେ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା

ଜନଗଣେର ମାନସ ତଙ୍କପ ଆହୁାଦେ ପରିପୂରିତ ହଇଯାଛିଲ । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଅଧିକାରୀ, ପ୍ରାଜାଗଣ ଓ ଜନପଦବାସୀ ସକଳେଇ ରାଜାକେ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଆସିଲେ, ତିନି, ଯେ ସେମନ ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାକେ ତଦ୍ଦନୁଧୟୀ ପ୍ରିୟ ବାକ୍ୟେ ସନ୍ତୋଷଗୁଣ କରିବ, ବନ ହିତେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମମେର ସମ୍ପଦ କାରଣ ବର୍ଣନ କରିଯା ସନ୍ତୋଷେର ସହିତ ବିଦାୟ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତଦନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରଥାନ ସଚିବକେ ସନ୍ତୋଷଗୁଣ କରିଯା କହିଲେନ, ହେ ମନ୍ତ୍ରିବର ! ଆମାକେ ଅନ୍ୟ ହିତେ ଯୋଗୀର ବାକ୍ୟାନୁଧୟୀ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହିତେ ହିବେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୁ ମନ୍ତ୍ରି ଶୀଘ୍ର ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ, ପଟ୍ଟବାସ ଓ ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ଉପାଦୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ସଂଗ୍ରହ କରିଯା ଦୀନହିନୀ ଜନଗଣକେ ବିତରଣ କରିତେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋ । ସେ ଯାହା ଚାହେ ତନ୍ଦନେହି ତାହା ମଞ୍ଚାଦିତ କରିବେ କଦାଚ ଅନ୍ୟଥା ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟମଧ୍ୟେ ସେ ସକଳ ଦେବଦେଵୀର ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଛେ, ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ନାଶିକ ଆକ୍ରମଣଗୁଣ ନିଯୋଜିତ କରିଯା ଶୁଦ୍ଧା-ସ୍ତ୍ରେକରଣେ ପୂଜାବିଧି ସମ୍ପଦ କରାଇବେ । ରାଜ୍ୟ ସଚିବକେ ଏହିକପ ଆଦେଶ କରିଯା ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ଏବଂ ସେଇ ଦିନ ହିତେ ଦିବାଭାଗେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଓ ରାତ୍ରିଯୋଗେ ସନ୍ତ୍ରୀକ ହିଯା ଯୋଗୀର ଆଦେଶାନୁଧୟୀ ପୁନ୍ରକାମନାୟ ମଦାନନ୍ଦେର ଉପାସନା କରିତେ ନିଯୁକ୍ତ ହିଲେନ ।

ଏହିକପେ କିଛୁଦିନ ଅଭିବାହିତ ହିଲେ, ରାଜମହିଷୀ ଚନ୍ଦ୍ରପାତା ଦୈଶ୍ୟ-ରେର ଅନୁକମ୍ପାୟ ଓ ଯୋଗୀର ଅବ୍ୟର୍ଥ ବାକ୍ୟବଳେ କେଶରୀବୀଧ୍ୟେର ସମୁଦିତ ମନୋରଥ ଅନ୍ତଃପୁରେ, ସର୍ବିଗଣେର ନୟନାନ୍ଦକର କୌମୁଦୀ ସ୍ଵରୂପ, ବିମଳ ରାଜ-ବଂଶେର ଅବିଚ୍ଛେଦ ନିଦାନଭୂତ ଗର୍ଭଲକ୍ଷଣ ଧାରଣ କରିଲେନ । ଅନ୍ତଃ କ୍ରମେ କ୍ଷମିଣ ଓ ଅବସନ୍ନ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଗାୟାଭାବରଣ ଶିଥିଲ ହିଲ । ଅକ-ଲକ୍ଷ ମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ବଦନଚନ୍ଦ୍ରମା ପ୍ରଭାତକାଳେର ହିମାଂଶୁର ନୟାଯ ପାଣୁର୍ବର୍ଗ ଧାରଣ କରିଲ । କ୍ରମେ ଗର୍ଭେର ପରିଣତ ଦଶାଯ ରାଜ୍ୟ ଦୋହଦହୁଥ ହିତେ ଉତ୍ତରୀର ହିଲେ ତୁମ୍ଭାର ଅବ୍ୟବ ମୁଦ୍ୟ ପୁନର୍ବାର ପରିପୁଷ୍ଟ ହିତେ ଲାଗିଲ । ତଥାନ ତିନି ପୁରାତନ ପତ୍ରେର ଅପଗମେର ପର ସଞ୍ଚାତ ମନୋହର ପଞ୍ଜବ ମଞ୍ଚର ଲତାର ନୟାଯ ଅପୂର୍ବ ତ୍ରୀଧାରଣ କରିଲେନ । ସନ-

ବୁଗଲ ନିତାନ୍ତ ସ୍ଥୁଲ ଓ ତଦୀୟ ଚୁଚ୍ଛକଦୟ ନୀଳବର୍ଗ ହେଉାଯା, ଅମରସଂସକ୍ତ ସୁଜାତ ପକ୍ଷଜୟକୁଳେର ନ୍ୟାୟ ଶୋଭା ପାଇତେ ଲାଗିଲ । ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ତେଜଃପ୍ରଭାବେ ଅନ୍ତଃମନ୍ତ୍ରା ମାହୟୀ ଚନ୍ଦ୍ର-ପ୍ରଭାକେ ନିଧିଗର୍ଭ ବମ୍ବନ୍ଧରାର ନ୍ୟାୟ ବୋଥ କରିଲେନ । ଅନୁନ୍ତର ପ୍ରିୟା-ବୁରାଗ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଅନୁରକ୍ଷଣ ମହୋଂସରେ ପ୍ରିୟତଥାର ପୁଂସବନାଦି କ୍ରିୟା କଲାପ ନିର୍ବାହିତ କରିଯା ପ୍ରସବକାଳ ପ୍ରତିକାର୍ଯ୍ୟ କାଳହରଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ପରେ ରାଜମହିୟୀ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ସଥାକାଳେ ଏକ ପୁଞ୍ଜରତ୍ତ ପ୍ରସବ କରିଲେନ । କୁମାର ଭୂମିତ ହଇଲେ ଦିଙ୍ଗ ଘଣ୍ଠା ପ୍ରସବ ହଇଲ, ସୁଖକ୍ଷର୍ଷ ସମୀରଣ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବହିତେ ଲାଗିଲ । ଫଳତଃ ତୃତୀକାଳେ ସକଳେଇ ଶୁଭହୃଦକ ହଇଯା ଉଠିଲ । ସେହେତୁ ତାଦୂଳ ମହାଆର ଜୟ ପରିଅନ୍ତରେ କେବଳ ଲୋକେର ଅଭ୍ୟାଦୟ ନିମିତ୍ତଇ ହଇଯା ଥାକେ । ତମଯେର ଦେହପ୍ରଭାୟ ହୃଦୀକାଗ୍ରହ ଆଲୋକମୟ ହଇଲ । ଐ ଆଲୋକ ପ୍ରଭାବେ ହୃଦୀକାଗ୍ରହିତ ନିଶ୍ଚିଥ ଦୀପ ସକଳ ସହସା କୃଣକାନ୍ତି ହଇଯା ଚିନ୍ତା-ପିତ୍ରେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତୀଯମାନ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଅନୁନ୍ତର ଅନ୍ତଃପୁରାଚାରିଣୀ କୋନ ପରିଚାରିକା ଦ୍ରତ୍ଵେଗେ ରାଜମନ୍ତରୀଯ ଉପହିତ ହଇଯା ଅମୃତ ତୁଳ୍ୟ ପୁଞ୍ଜନ୍ମ ସମ୍ବାଦେ ମହାରାଜାକେ ପରମପ୍ରୀତ କରିଲ । ରାଜ୍ୟ ଓ ତାହାକେ ଆଶାତିରିକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରଦାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିଲେନ । ମହାରାଜ କେଶରୀ-ବୀର୍ଯ୍ୟ ସମାଗତ ଅମ୍ବଖ୍ୟ ଦୀନଦିନର୍ଦ୍ଦିନକେ ପ୍ରାଚୂର ପରିମାଣେ ଅର୍ଥଦାନ କରିଲେନ । ଅଧିକ କି ଯେ ସାହା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଲ, ରାଜ୍ୟ କଞ୍ଚିତକୁ ନ୍ୟାୟ ତନ୍ଦଣେଇ ତାହାର ମେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ରାଜ୍ୟ ପୁଞ୍ଜ ପ୍ରସବ କରିଯାଛେନ ଏହି ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ମଗରେର ସରସ୍ତ ପ୍ରାଚାରିତ ହଇଲ । ପ୍ରଜାଲୋକେର ଆନନ୍ଦଜଳଧି ବେଳା ଅତିକ୍ରମ କରିଯା ଉଚ୍ଛଲିତ ହଇଲ । ପୁଞ୍ଜଦଶନେ ଉତ୍ସୁକ ହଇଯା ସକଳେଇ ରାଜବାଟୀତେ ଆଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ରାଜବାଟୀ ଜନତାଯ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ । ସକଳ ସ୍ଥାନରେ ଆନନ୍ଦେ କୋଲାହଳମୟ ।

ଅନୁନ୍ତର ରାଜ୍ୟ ପୁଞ୍ଜନ୍ମ ନିରୀକ୍ଷଗର୍ଥ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଗମନ କରିଲେନ । ଏକବଂସର ପୂର୍ବେ ଯିନି ପୁଞ୍ଜଭାବେ ସମ୍ମ ସୁଖଭୋଗେ

ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିନ, ସନ୍ତ୍ରୀକ ଅରଣ୍ୟଚାରୀ ହଇଯାଛିଲେନ, ତିନିଇ ଅଦ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା, ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରିତେ ଅନ୍ତଃପୂରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ଏବଂ ନିର୍ବାତ ପ୍ରଦେଶଚ୍ଛିତ କମଳେର ନ୍ୟାୟ ଶ୍ଵରମର୍ଯ୍ୟନେ ଆଜ୍ଞାଜେର କମଣୀୟ ମୁଖଶବ୍ଦୀ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, କିନ୍ତୁ ପରିତ୍ତପୁ ହଇଲେନ ନା । ସତଇ ଦେଖେନ ତତଇ ଅଭିନବ ବୋଧ ହ୍ୟ । ଶରୀର ଲୋଚନମୟ ହଇଲେଓ ଦର୍ଶନଲାଲସା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇତ କି ମା ସନ୍ଦେହ । ଇନ୍ଦ୍ର ସନ୍ଦର୍ଶନେ ମହାସାଗରେର ସଲିଲରାଶିର ନ୍ୟାୟ ତ୍ଥାର ଅନ୍ତଃକରଣେ ପ୍ରଭୃତ ହର୍ଷ ଉଚ୍ଛଳିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଏଇକପେ କିର୍ତ୍ତକ୍ଷଣ ଶୁତିକାଥୁହେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଯା ରାଜୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାନ ବହିଦେଶେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର କୁଳପୁରୋହିତ ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ରୀ ଜାତକର୍ତ୍ତା ସମାପିତ ହଇଲେ ନବଶିଶ୍ଵ କୁତନଂସ୍କାର ହଇଯା ଆକରମଣ୍ୟ ମଣିର ନ୍ୟାୟ ସମ୍ବିଧିକ ଶୋଭାଶାଲୀ ହଇଲେନ । ରାଜ୍ୟେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ଥକର ମାନ୍ଦିଲିକ ତୁର୍ଯ୍ୟନିନୀଦ ଓ ବାରବିଲାସିନୀଦିଗେର ବୃତ୍ୟାଗୀତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ଅଦ୍ୟ ସକଳେଇ ଆନନ୍ଦଲାଭ କରକ ଏହି ବିବେଚନାୟ କାରାକନ୍ଦ ଅପରାଧୀଦିଗକେ ମୁକ୍ତ କରିତେ ଆଦେଶ ଦିଲେନ । ସୟାଂତ୍ର ପିତ୍ତଖଣ ସର୍କପ ଘୋର ବନ୍ଧନ ହଇତେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିଲେନ । ରାଜକୁମାରଓ ନବୋଦିତ ନିଶାକରେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତିଦିନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଚକ୍ରବାକମିଥୁନେଯ ନ୍ୟାୟ ମେଇ ବୃତ୍ତମନ୍ତ୍ରିର ପରମପାତ୍ରିତ ଯେ ପ୍ରେମାଙ୍କୁର ସଞ୍ଜାତ ହଇଯାଛିଲ ଅଧୁନା ନବକୁମାର କର୍ତ୍ତ୍ତକ ବିଭତ୍ତ ହଇଲେଓ ମେ ପ୍ରେମେର କିଛୁମାତ୍ର ବ୍ୟନ୍ତା ହ୍ୟ ନାହି । ପ୍ରତ୍ୟାତ ବୃଦ୍ଧିଇ ହଇଯାଛିଲ । ଶର୍ଦ୍ଦାର୍ଥବେତ୍ତା ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମ ଶୁଲକ୍ଷଣାକ୍ରାନ୍ତ ସନ୍ତ୍ରାନକେ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା, ଯୁଝିତେ ପାରିଯାଛିଲେନ ଯେ, ପୁଣ୍ୟ ସର୍ବବିଜୟ ହିବେ । ଏହିହେତୁ ପୁଣ୍ୟ ମାତ୍ର ବିଜୟକିଶୋର ରାଖିଲେନ । ପାଠକ ମହାଶୟ ! ପ୍ରକାରିତିର କି ଆକ୍ରଯ୍ୟ ନିଯମ, ଶୁଖ ଶୁଖେର ଓ ଛୁଖ ଛୁଖେର ଅନୁମରଣ କରିଯା ଥାକେ । ଶୁଖେର ସମୟ ସମ୍ମତି ଶୁଖମୟ ଏବଂ ଛୁଖେର ଦଶାୟ ସକଳି ଛୁଖିଦ ହଇଯା ଉଠେ । ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟର ଅବିକଳ ତାହାଇ ସଟିଲ । ମହାରାଜେର ପ୍ରଥାନ ଅଧିତ୍ୟ ଓ ରାଜୀର ନ୍ୟାୟ ଅପୁଣ୍ଡ ଛିଲେନ । ପରେ

ରାଜୀ ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ରାର ଗର୍ଭଲକ୍ଷଣେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅମାତ୍ୟପତ୍ନୀ କୁମୁଦତୀରେ ଗର୍ଭଚିହ୍ନ ସମୁଦୟ ଲକ୍ଷିତ ହିଲ ଏବଂ ସେ ଦିନ ରାଜପୁତ୍ର ରିଜ୍ସରକିଶୋର ଭୂମିଷ୍ଠ ହିଲେନ ଦେଇ ଦିନେଇ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀଓ ଏକ ଶୁଲକ୍ଷଣ ସମ୍ପଦ ପରମ କ୍ରପବାନ ଶୁକୁମାର ପ୍ରସବ କରିଲେନ । ରାଜୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମେକ ବିବେଚନ କରିଯା ପୁତ୍ରେର ନାମ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ରାଖିଲେନ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ମହାରାଜ ମହା ମହୋମ୍ବସବେ କୁମାର ବିନିର୍ଦ୍ଦିତ କୁମାରେର ଚୁଡାକରଣସଂକାର ସମ୍ପଦ କରିଲେନ । ତୁମେ ଦେଇ ନବଶିଶୁ ଚଞ୍ଚଳ କାକ-ପକ୍ଷ ଶୁଶ୍ରୋଭୀ ହଇଯା ସମବୟକ୍ଷ ମନ୍ତ୍ରିପୁତ୍ର ସହ ନାନାବିଧ ବାଲକେଲିତେ ପରମ କୌତୁକେ କାଳ୍ୟାପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଉତ୍ତରେ ସର୍ବଦା ଉତ୍ତର ସଙ୍ଗ ଲିଙ୍ଗ, ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତଓ ଏକଜନ ଅପରକେ ବା ଦେଖିଯା ଥାକିତେ ପାରିତେନ ନା । ଶିଶ୍ଵ ହିତେ ଉତ୍ତରେ ହୃଦୟକ୍ଷେତ୍ରେ ପ୍ରଗୟବୀଜ ଅନ୍ତ୍ରର ହିତେ ଆରଣ୍ଟ ହିଲ । ବନ୍ତତଃ ବାଲ୍ୟାବନ୍ଧାଯ ସେ ପ୍ରଗୟ ନନ୍ଦାର ହୟ ପ୍ରାୟଇ ତାହାର ଉଛ୍ଵେଦ ହିତେ ଦେଖା ଯାଇ ନା । ତୁମଶିଇ ପରିବର୍କିତ ହଇଯା ପ୍ରଭୃତ ଫଳୋପଦାୟକ ହଇଯା ଥାକେ । ରାଜୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତରେ ଏହି ପୁତ୍ରେର ପରମ୍ପରା ଦୈଦଶ ଅନୁତ୍ରିମ ସେହିଦ୍ୟ ସନ୍ଦର୍ଭନେ ଯାରପରନୀଇ ଶୁଖୀ ହିଲେନ । ତୁମେ ବାଲକଦୟରେ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାର କାଳ ଉପାସ୍ତିତ । ରାଜାଜ୍ଞୀଯ ମନ୍ତ୍ରିବର ଦେଶବିଦେଶ ହିତେ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବିଶାରଦ ସଚରିତ ପଣ୍ଡିତଗଣ ଆନନ୍ଦ କରାଇଲେନ । ପୂର୍ବ ହିତେଇ ବାଲକଦେର ପାଠୋ-ପଯୋଗୀ ଏକ ଅପୂର୍ବ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର ରାଜୀର ଆଦେସାରୁମାରେ ନିର୍ମିତ ହଇଯାଛି । ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାର ନିର୍ମିତ ଶୁଭ ଦିନେ ବାଲକଦୟ ତଥାଯ ପ୍ରେରିତ ହିଲେନ । ବିଦ୍ୟାନ୍ ଶିକ୍ଷକରେ ପ୍ରିୟତମ ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରି-ପୁତ୍ରକେ ପ୍ରସତ୍ତାତିଶ୍ୟ ସହକାରେ ଶିକ୍ଷାଦିତେ ଲାଗିଲେନ । ଉପରୁତ୍ତ ପାତ୍ରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦତ୍ତ ହିଲେ ନିଶ୍ଚଯାଇ ଫଳଦାୟୀ ହଇଯା ଥାକେ । ପଣ୍ଡିତଗଣେର ସମୁଦୟ ସତ୍ତ୍ଵରେ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ ହିଲ ହିଲ । ନା ହିବେଇ ବା କେନ ? ଉର୍ବର କ୍ଷେତ୍ରେ ବୀଜ ବନ୍ଦ କରିଲେ ତାହା ସେ ପ୍ରଭୃତ ଫଳୋପାଦନ କରିବେ, ତାହା ଆର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କି ! ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରିପୁତ୍ର ଉତ୍ତରେଇ ଅତିଶ୍ୟ ତୀଙ୍କୁଦ୍ଧି ଓ ବିଲକ୍ଷଣ ବିଚକ୍ଷଣ ଛିଲେନ ଆରଣ୍ଯଭିତ୍ତିର ଏକପା ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ସେ ଏକବାର ଯାହା

ଶୁଣିତେବ ପ୍ରାଣସ୍ତୋତ୍ରାର ତାହା ବିଶ୍ଵାସ ହିତେବ ନା । ଦିବାକର
ଯଜ୍ଞପ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ତୀତଗତି ଅଶ୍ଵ ଦ୍ୱାରା ଅଥବା ଦିଗ୍ମଣ୍ଡଳ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ
ହିଇଯା ଥାକେନ, ତନ୍ଦ୍ରପ ଅଗାଧୁକ୍ଳି ବିଜୟକିଶୋର ଓ ପ୍ରିୟତତ ସମଗ୍ରୀ
ଧୀଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅତିଅମ୍ପ ଦିନଘର୍ଥେ ଅର୍ଥବଚ୍ଛଫ୍ଟର ମନ୍ଦର୍ଶ ଚାରି ବିଦ୍ୟା
ଅଧ୍ୟୟନ କରିଲେନ । ସମ୍ମତ ଶାସ୍ତ୍ରେଇ ସ୍ମୃତି ହିଲ । ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା
ଓ ଧୂର୍ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭୃତିତେ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ହିଇଯା ଉଠିଲେନ । ଏଇକ୍ଷପ ବିଦ୍ୟା
ଶିକ୍ଷା କରିତେ କରିତେ କାଳକ୍ରମେ ତୀହାରା ଯୌବନପଦବୀତେ ପଦାର୍ପଣ
କରିଲେନ ତଥନ ବାଲ୍ୟଚପଲତା ତିରୋହିତ ହିଇଯା ଯୌବନଭାବ ସକଳ ପ୍ରକାଶ
ପାଇତେ ଲାଗିଲ । ମଧ୍ୟାହ୍ନତପର ତୁଳ୍ୟ ପ୍ରଥର ତେଜଃପୁଣ୍ୟ ବିଦ୍ୟାମନ୍ଦିର
ମୟୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ହିଲ । ଦକ୍ଷତୁହିତାରୀ କୁମୁଦବାନ୍ଧବକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଇଯା ଯଜ୍ଞପ
ଶୋଭାଶାଲିଙ୍ଗୀ ହିଇଯାଛିଲେନ । ଦୟା, ଦାଙ୍ଗିଗ୍ୟ, କ୍ଷମା ଓ ଶୀଳତା ଅଭୃତ
ଶୁଣିତ୍ୟ ରାଜକୁମାରକେ ଲାଭ କରିଯା ତାତ୍ତ୍ଵ ଭାବ ଧାରଣ କରିଯାଛିଲ ।
ମହାବଳ ପରାକ୍ରାନ୍ତ ସୁବୀରା ବିଜୟକିଶୋରର ବାହ୍ୟ ଗଲ ସ୍ଵପ୍ନକାଟେର
ନ୍ୟାୟ ଆଯାତ ଏବଂ ବନ୍ଦକ୍ଷଳ ବିଶାଳ କବାଟେର ନ୍ୟାୟ ବିଜ୍ଞୀର୍ଣ୍ଣ ଛିଲ ।
ତିନି ଶାରୀରିକ ବୀର୍ଯ୍ୟାତିଶୟରେ ପିତାକେ ପରାଜୟ କରିଯା ଛିଲେନ କିନ୍ତୁ
ବିନୟ ହେତୁ ତିନି ସର୍ବଦା କ୍ଷୁଦ୍ରଭାବେ ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ହିତେବ । ସମୀରଣ
ସହାୟ ହିଲେ ହୃତାଶନ ସେମନ ସାତିଶୟ ଦୁଃଖନିଯି ହିଇଯା ଉଠେ, ତୁପାଳ
କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟଓ ଆତ୍ମଜେର ସହାୟତାଯ ତନ୍ଦ୍ରପ ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ବିସହ ହିଇଯା
ଉଠିଲେନ ।

ଏଦିକେ ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ରେର ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ ହିଲ । କୋଣ
ଶାସ୍ତ୍ର ଓ କୋଣ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ କରିତେ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଲ ନା । ବ୍ୟାଯାମେ
ବିଲକ୍ଷଣ ନିପୁଣତା ଲାଭ କରିଲେନ । ରାଜୀ ଶୁଣିଲେନ ପୁତ୍ରେରା ସକଳ
ବିଷୟରେ କୁତବିଦ୍ୟ ହିଇଯାଛେ, ଆହୁତୀଦେର ସୀମା ରହିଲ ନା, ମନ ଆନନ୍ଦେ
ନୃତ୍ୟ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସକଳ ଶୁଦ୍ଧେର ପାର ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲେନ । ପୁତ୍ର
ଶୁଣିବାନ୍ତ ଓ ପଣ୍ଡିତ ହିଲେ ପିତା ଯେ କି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧୀ ଓ କୁତାର୍ଥ ହନ
ତାହା ଲିଥିଯା ହୃଦୟକ୍ଷମ କରା ସ୍ଵକଟିନ । ରାଜପୁତ୍ର ଅଶେଷ ଶୁଣିବାନ୍ତ ଓ
ପଣ୍ଡିତ ହିଇଯାଛେ ଶୁଣିଯା ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ହର୍ଷୋଦକ୍ଷଳ ହିବେନ

ତାହା ଆର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କି । ନୃପତି ପଣ୍ଡିତଗଙ୍କେ ସଥୋଚିତ ପୂର୍ବକାର ଦିନ୍ୟା ପୁଅଦିଗକେ ଘୁହେ ଆନୟନ କରିତେ ଆଦେଶ କରିଲେନ । ପୁତ୍ରେରା କୁତ୍ତବିଦ୍ୟ ହଇଯା ଘୁହେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବେଳ ଶୁନିଯା ରାଜ୍ଞୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ ଆନନ୍ଦମାଗରେ ଯଥା ହଇଲେନ । ଅନ୍ତର ଶୁଭଦିନେ ଓ ଶୁଭକଣେ ରାଜପୁତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରିପୁତ୍ର ଉଭୟେ ରାଜଭବନେ ଉପନୀତ ହଇଯା ପ୍ରଥମତଃ ରାଜଚରଣେ ପ୍ରଗମ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର ତଥାଯ କିମ୍ବରକ ଅବସ୍ଥିତ କରିଯା ରାଜପୁତ୍ର ମିତ୍ର ସହ ମାତ୍ର ସମୀପେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଯା ଜନନୀର ପଦକମଳେ ପ୍ରଗମ ହଇଲେନ । ଅମେକ ଦିନେର ପର ନଯନେର ତାରା ଓ ଅଞ୍ଚଲେର ନିଧି ପୁରୁଷମ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ରାଜ୍ଞୀ ଇହକାଳ ଓ ପରକାଳ ବିଶ୍ଵାସ ହଇଲେନ କ୍ରୋଡ଼େ ବସାଇଯା ମୁହଁମୁହଁଃ ମନ୍ତ୍ରକସ୍ତାଗ ଓ ମୁଖ୍ୟମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଆହ ! ମନୋମୋହନ ବିଜୟକିଶୋର ସଥିମ ମାତୃକ୍ରୋଡ଼େ ଆସିନ ହଇଲେନ ତଥିବେଳ ସେହି ଯେଣ ମଧ୍ୟଥ ଶ୍ରୀଯ ଜନନୀର ଅକ୍ଷଦେଶ ଅଳକ୍ଷିତ କରିଯାଛେ । ଅନ୍ତର ମାତାର ନିକଟ ସାହୁନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଯ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ବ୍ୟକ୍ତ ମହ ତୀହାର ପିତୃଭବନେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲେନ । ପ୍ରିୟାତ୍ମକ ଶ୍ରୀଯ ଜନନୀକେ ଅଭିବାଦନ କରିଲେ ରାଜକୁମାରଓ ତୀହାଦିଗେର ସଥୋଚିତ ସଂବନ୍ଧମ କରିଯା ଉଭୟେ ତଦ୍ବିତିକେ ଆସିନ ହଇଲେନ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ ତୀହାଦେର ଉଭୟକେଇ ତୁଳ୍ୟକ୍ରମ ଅପତ୍ୟକ୍ରମେ କ୍ରୋଡ଼େ ଧାରଣ, ମନ୍ତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ, ମୁଖ୍ୟମନ ପ୍ରଭୃତି ମେହ ପ୍ରଭୃତ ବ୍ୟାପାର ସମ୍ବନ୍ଧ ନିର୍ଧାରିତ କରିଯା ପରମ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର ରାଜକୁମାର ତଦୀଯ ବ୍ୟକ୍ତ ପ୍ରିୟାତ୍ମତେର ମହିତ ପୂର୍ବରୀର ଶ୍ରୀଯ ଭବନେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେନ । ରାଜାର ସେ ଏକ ପରମ ରମନୀୟ ଅପୂର୍ବ ଉଦୟାନ ଛିଲ ତଥାଯ ବିଜୟକିଶୋର ଓ ପ୍ରିୟାତ୍ମତେର ବାସନ୍ତାନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହଇଲ ।

ଉଦୟାନଟୀ ସମୁନାତୀରବନ୍ତୀ । ଅଭି ଶବ୍ଦରମ ଓ ନୟନାନନ୍ଦନାରକ । ଦକ୍ଷିଣେ କାଲିନ୍ଦୀ । ଉତ୍ତରେ ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର । ପୂର୍ବେ ଓ ପଞ୍ଚମେ ନାନାବିଧ ଶିଳ୍ପକାର୍ଯ୍ୟ ଶୁନିର୍ମିତ ଅଭିନୀତ ଶୁରମ୍ୟ ଭବନ । ପ୍ରବେଶଦ୍ୱାର ପ୍ରଶନ୍ତ । ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵେ କ୍ରଟିକମଣିର ନ୍ୟାୟ ଗୋଲାକୁତି ସେତପ୍ରକ୍ଷେତ୍ରର ପରିଚିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରୂପାଭିତ । ତତ୍ତ୍ଵପରି ରାଜନାମାକିତ ରୂପରତାକା ସତତ ଯନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର

ଯାକୁତ ହିଲୋଲେ ପ୍ରକଞ୍ଚିତ ହିତେଛେ । ହର୍ଦୀସ୍ତ ଫୁତାନ୍ତମ ଦୁଇଜନ ଦ୍ଵାରାପାଲ ସତତ ଦ୍ଵାର ରକ୍ଷା କରିତେଛେ । ଦ୍ଵାରେ ଉପରିଭାଗ ମାଲତୀ ଲତାର ସମାଚାରିତ । ସର୍ଟପଦ ସକଳ ମତ ହଇଯା କୁଶମେର ମଧୁପାନ କରତ ଗୁଣ ଗୁଣ ରୁବେ ଉଡ଼ିଯା ବେଡ଼ାଇତେଛେ । ଉଦ୍ୟାନେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଲେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରେ ବିଲାସକାନନ ବଲିଯା ଅଭିତି ଜୟେ । ସୁରଭି ସୁଶ୍ରୀତଳ ସମୀରଣସ୍ପର୍ଶେ ଶରୀର ଶିଙ୍କ ଓ ଅନ୍ତରେ ଆନନ୍ଦଲହରୀ ପ୍ରବଳ ହିତେ ଲାଗିଲ । ସେ ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରା ଯାଯ ମେଇ ଦିକେଇ ଅଭିନବ ଅନ୍ତୁ ସୁଦୃଶ୍ୟ, ଦୃଷ୍ଟିପଥେ ପଥିକ ହୟ । ଫଳତଃ ଉଦ୍ୟାନୀ ଏକରପ ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେର ସୁଖାବହ । ଉଦ୍ୟାନେର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ଵେ ବକ୍ରଭାବେ ପକ୍ଷୀଓ ପଞ୍ଚ ଶାଲାର ସମ୍ମାନ ଦିଯା ଏକଟୀ ପ୍ରଶନ୍ତ ଯରକତ ଶିଳାବିରଚିତ ଅଭି ସୁନ୍ଦର ପଥ ସମୁନ୍ନକୁଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାସାଦ ସମୀପେ ମୁଲିଲିତ ହିଯାଛେ । ପକ୍ଷିଶାଲାର ମଧ୍ୟେ କୋନ ସ୍ଥାନେ କାକାତୁରୀ, ହିରେମୋହନ, ଲାଲମୋହନ, କାଯାତନ ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷୀ ସକଳ ମୁଲିଲିତ ସ୍ଵରେ ଗାନ କରିଯା ଦର୍ଶକଦିଗେର ଶ୍ରୀବନ୍ଦିବିବରେ ସୁଧାବର୍ଯ୍ୟ କରିତେଛେ । କୋନ ସ୍ଥାନେ ଚନ୍ଦନା, ମୟନା, ଶାମା ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷୀରା ମୁଦୁରଥନିତେ ମନ ଉଲ୍ଲାସିତ କରିତେଛେ । କୋଥାଓବା ମନସ୍ତୁରା, ସାରୀଶୁକ ପ୍ରଭୃତି ପକ୍ଷୀ ସକଳ ମୁଦୁରଥର ଶବ୍ଦ କରିତେଛେ । କୋଥାଓବା ମୟୂର ସକଳ ପୁଚ୍ଛ ବିସ୍ତାର କରିଯା ନାନାରୁଦ୍ଧେ ଭୃତ୍ୟ କରିତେଛେ । କୋନ ସ୍ଥାନେ କୌକିଳ କୁଳ କୁହ କୁହ ଧରି କରିଯା ବିରହିନୀଦେର ମନେ ବେଦନ ଦିତେଛେ । ଉଲ୍ଲିଖିତ ପଥେର ପଞ୍ଚମଦିକେ ସମସ୍ତଇ ପକ୍ଷିଶାଲା । ଏବେଶଦ୍ଵାରେ ପୂର୍ବଭାଗେ ପଞ୍ଚଶାଲା । କୋନ ସ୍ଥାନେ ବ୍ୟାତ୍ର, ସିଂହ, ଭଜୁକ, ବରାହ ପ୍ରଭୃତି ହିଂସା ଜଣ୍ଠ ସକଳ ପୃଥକ ପୃଥକ ଲୋହପିଙ୍ଗରେ ଦୃଢ଼କପେ ଆବଦ୍ଧ ହଇଯା ନିଜ ନିଜ ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଦର୍ଶକଗଣକେ ଡଯ ଦେଖାଇତେଛେ, କୋନ ସ୍ଥାନେ ମୁଗକୁଳ ଚକିତ ଭାବେ ଚତୁର୍ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯ ବୋଧ ହିତେଛେ ଯେମ ଗୋପବାଲାଦିଗେର ଆୟତନେତ୍ର ହରଣ କରିଯା ସଭ୍ୟେ ଉଦ୍ୟାନେ ଅବଶ୍ତୁତି କରିତେଛେ । ମୁଗମାଭିର ସୌରଭେ ବନ ଆମୋଦିତ ହିତେଛେ ।

ପଥେର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵେ, କମନୀୟ କାମିନୀ କୁଞ୍ଚମରଙ୍ଗେର ଅତି ପରି-
ପାଟୀ ବେଟନ । ଏ ବେଟନେର ଅନତିଦୂରେଇ ନାନାବିଧ ପାଦପଣ୍ଡିତୀ,
କୋନ ସ୍ଥାନେ ରମାଳ, ପନ୍ମ, କପୁର, ଶ୍ରୀକଳ ପ୍ରଭୃତି ହଙ୍କମୁହେ ବିରା-
ଜିତ । କୋଥାଓବା ଶୁବ୍ରାକ, ନିଚୁ, ସାଙ୍ଗ, ଆତା, ବେଦାନା, ଦାତିଷ୍ଵାଦି
ହଙ୍କନ୍ତିଯ । କୋନ ସ୍ଥାନେ ନାରିକେଳ, ଜାମକୁଳ, ଗୋଲାପଜାମ ହଙ୍କ
ସକଳ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ । ଫଳତଃ ଉଦ୍ୟାନଟି ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ଵଭାବେର
ଆଦର୍ଶ ସ୍ଵରୂପ । ଦୈନିକ ସର୍ବବିଧ ଉତ୍ସିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ପରିଶୋଭିତ ଘରୋରମ
ଉଦ୍ୟାନ ଆର କୋଥାଓ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନା । ରୁଷବତୀ ମାଧ୍ୟବିଲତା ରମାଳ
ହଙ୍କେ ବେଣ୍ଟିତ ଥାକାଯ ବୋଧ ହଇତେଛେ ସେମ ବଜୀରୂପ ଭୁଜ ଦ୍ଵାରା ରମାରାଜ
ରମାଳକେ ପ୍ରେମାଲିଙ୍ଗନ କରିତେଛେ । କୁଞ୍ଚମିତ ମାଲତୀଲତା ତମାଳ-
ହଙ୍କେ ସଂସକ୍ତ ହୋଇଯାଇ ବୋଧ ହଇତେଛେ ସେମ ମନ୍ଦିରାଳଳ ନିର୍ବାଣ ଜନ୍ୟ
ପ୍ରିୟତମକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିଯା କୁଞ୍ଚମୁଖେ ହାସ୍ୟ କରିତେଛେ । ତମୀ
ତକଳତା ତକଣହଙ୍କେ ଅଧିରୋହଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିତେଛେ । ଅପରା-
ଜିତାଲତା କୋନ ପାଦପେ ପରିବେଣ୍ଟିତ ହଇଯାଛେ । ତଦୀଯ ବିକସିତ
କୁଞ୍ଚମାଲୀ ଉର୍କୁମୁଖେ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ । ଦେଖିବାଯାତ୍ର ବୋଧ ହଇ-
ତେଛେ ସେବ ଚତୁରା ଅପରାଜିତାଲତା, ଅନ୍ୟାସକ୍ତ ପ୍ରିୟତମକେ ଗାଢ
ଆଲିଙ୍ଗନେ ବଶୀଭୂତ କରିଯା ଉନ୍ନତ ମନ୍ତ୍ରକେ ହାସ୍ୟ କରିତେଛେ । ଆହା !
ଏହି ସ୍ଥାନଟି କି ରମଣୀୟ, ବୋଧ ହର ସେମ କୁଞ୍ଜବିହାରୀର ବିଲାସାର୍ଥ
ଅଶେ ସୁଖଶାଲୀ ନିକୁଞ୍ଜ ନିକେତନ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ । ଏହି କୁଞ୍ଜ
ଆଗମନମାତ୍ର ଶାରୀରିକ କି ମାନସିକ ଦ୍ଵିବିଧ ତାପେରଇ ନିଃଶେଷେ
ଶାସ୍ତ୍ର ହୁଏ ।

ଉଦ୍ୟାନେର ମଧ୍ୟଭାଗେ ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ । କୋନ ସ୍ଥାନ ବକୁଳ, ବକ,
କାଞ୍ଚନ, ପଲାଶ, ରାଧାପଦ୍ମ, ସ୍ତଲପଦ୍ମ ପ୍ରଭୃତି କୁଞ୍ଚମ ପାଦପେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।
କୋଥାଓବା କୁଞ୍ଚମ, କାମିନୀ, ବସନ୍ତକୁମାରୀ, ଯୁତି, ଜାତି, ମଞ୍ଜିକା, ମାଲତୀ
ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରହୃଣ ହଙ୍କନ୍ତିଯ ବିରାଜମାନ । ଏକ ସ୍ଥାନେ ବିଲ, ଦେଖାଲିକା,
କୁନ୍ଦ, ରଙ୍ଗନ, ଗନ୍ଧରାଜ ପ୍ରଭୃତି ଶୋଭା ପାଇତେଛେ ! ଅପର ପ୍ରଦେଶେ
ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗିତ ଗୋଲାପ ସକଳ ବନକେ ଆଲୋକମାନ କରିଯା ତୁଳି-

ତେବେ । ଏକଦିକେ କଦମ୍ବ, କେଲିକଦମ୍ବ, କରବୀର ପ୍ରଭୃତି ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୀଧାରଣ କରିଯା ବିରାଜ କରିତେବେ । ଅପର ଦିକେ ବାସନ୍ତୀ, ଅତସୀ, ଚନ୍ଦ୍ରମଙ୍ଗିକା, ରଜନୀଗନ୍ଧାଦି ପୁଞ୍ଜପାଦପ ସକଳ ଉଦୟାମେର ପରମ ରମଣୀଯତା ସମ୍ପାଦନ କରିତେବେ ।

ପୁଞ୍ଜୋଦ୍ୟାନେର ମଧ୍ୟକ୍ଷଳେ ଏକ ଶୋଭାଶାଲୀ ସ୍ଵଚ୍ଛ ସରୋବର ତଦୀୟ ନୀରାଶି ନବୀନ ନୀରଦେର ନ୍ୟାଯ ନୀଲିମାଲଂକୃତ । ଅତି ସ୍ଵଚ୍ଛ ବଲିଯା ଜଳ ମଧ୍ୟକ୍ଷୁ ସମ୍ପତ୍ତ ପଦାର୍ଥଇ ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ । ସରୋବରେର ପୂର୍ବ ଶକ୍ତିମ ସ୍ଥେତ ପ୍ରଭୃତିରଚିତ ହୁଇଟି ପ୍ରଶନ୍ତ ବାଁଧାନ ଘାଟ । ତୌରେ ଶ୍ରେଣୀବନ୍ଦୁ ମାଗେଶ୍ୱର ଚଞ୍ଚଳ ବୃକ୍ଷ ସକଳ ଶୋଭିତ ହୃଦୟାଯ ଅଲୋକିକ ଶ୍ରୀଧାରଣ କରିଯାଇଛେ । ତୀରମ୍ବୁ କୁମୁଦ ବୃକ୍ଷରେ ପୁଞ୍ଜରେଣୁ ସମୁଦୟ ପାତିତ ହୃଦୟାଯ ସଲିଲ ସର୍ବଦା ଶୁବସିତ । ସରୋବର କୋମନଦ, କୁମୁଦ ନୀଲୋପିଲ, ସ୍ଥେତ କମଳ ପ୍ରଭୃତି ଜଳଜ ପୁଞ୍ଜେ ଶୋଭିତ । ଅସଂଖ୍ୟ ନାନାବର୍ଣେର ଯତ୍ନୟ ଜଳେ ସମ୍ପରଣ କରିଯା ବେଡ଼ାଇତେବେ । ଅମର କଥମ କୁମୁଦିନୀର କଥମ କମଲିନୀର ମନ ହରଣ କରିବାର ଜନ୍ମଇ ସେବ ଶୁଣ୍ଣ ଶୁଣ୍ଣ ରବେ ଗାନ କରିତେବେ । ହଂସ ଓ ରାଜହଂସ ସକଳ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଚଞ୍ଚାଘାତେ କମଲିନୀର କୋମଲାଙ୍ଗ କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ କରିତେବେ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିକେ କାଲିନ୍ଦୀ-କୁଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଉସ୍କ ସକଳ ଶ୍ରେଣୀବନ୍ଦୁ ହେଇଯା ମନୋହର ସମ୍ମନ ଶକ୍ତ କରାତେ ବୋଧ ହିତେବେ ସେବ ତରଙ୍ଗରୂପ ହନ୍ତ ଉତୋଳନ କରିଯା ଆନନ୍ଦ-ଧନି ସହକାରେ ମୃତ୍ୟ କରିତେବେ । ନଦୀର ଉପରିଭାଗେ ବିହାର ଭବନ । ଭବନେର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ଅତିଶ୍ୟ ରୁଷୀତଳ । ତଥାଯ ନାନାବିଧ ପ୍ରକଟ ପ୍ରକଟ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଲସ୍ଥନାନ ରହିଯାଇଛେ । ଅଯ୍ୟକାନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ମଧ୍ୟର ଉତ୍ତରଜାଲେ ଶୁଣ୍ଟି ସତତଇ ମଣିତ, ଦେଖିଲେ ଇନ୍ଦ୍ରନିକେତନ ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ । ପୂର୍ବଦିକେ ଏକ ପ୍ରାଚୀଦ, ଏଟୀ ରାଜାର ଶଯନାଗାର, ଅତଏବ ଶଯନ ଗୁହରେ ଶୋଭା ଏକରୂପ ବର୍ଣ୍ଣାତୀତ ।

ସଥନ ହିମକ୍ଷତୁ ହିମଗିରି ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଉତ୍ତରୀୟ ଅନିଲ ରୂପ ଅଶ୍ଵେ ଆରାଢ଼ ହେଇଯା ହିମସଂହତି ପଦାତିକ ସହ ସଦାପେ ଜଗତେ କୁର୍ଜୁଝାଟିକା ରୂପ ପତାକା ଉଡ଼ିଦୀନ କରତ, ପ୍ରାରମ୍ଭ ପରାକ୍ରମେ ଅବନି

ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିତେ ଗମନ କରିଲେନ । ସାହାର ସମାଗମେ ପ୍ରଚାନ୍ଦ ମାର୍କତ୍ ଭର କମ୍ପବାନ ହଇଯା ଅଗ୍ନିକୋନାବଲସୀ ହଇଲେନ । କୁମୁଦିନୀଓ ସ୍ଵାନ୍ଧବ ଶଶଧରେର ମାଲିନ୍ୟକୁପ ଛର୍ଦଶ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅଭିମାନେ ଜଳ ଘର୍ଷ ହଇଲ । ସରୋବର ସରୋଜ ଶୂନ୍ୟ ପାଦପ ସକଳ ପରିହିନ ହଇଯା ଅବଶ୍ଥିତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସେଇ ଶୀତ ଖୁବୁ ପ୍ରାରମ୍ଭେ ରାଜ-ପୁଞ୍ଜ ବିଜୟକିଶୋର ସଚିବପୁଞ୍ଜ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ସହିତ ରାଜାଜ୍ଞା-ମୁଦ୍ରାରେ ହୁଣୀ, ଅଶ୍ଵ, ପଦାତିକଗଣେ ପରିବୃତ ଏବଂ ରମଣୀୟ ହେମରଥେ ଆନ୍ଦ୍ର ହଇଯା ଉଦୟାନାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲେନ । ବୋଧହଇଲ ସେଇ ଅଶ୍ଵିନୀକୁମାର ଭୂମଗୁଲେ ବିହାର କରିତେ ଆସିଯାଛେ । ଭେଣୀ, ତୁରି ପ୍ରଭୃତି ନାନାବିଧ ବାଦ୍ୟୋଦୟ ହିତେ ଲାଗିଲ, ଅଶ୍ଵେର ହେବାରବ ରଥେର ସର୍ପର ଶକ୍ତି ବାରଣେର ବୁଝିତି ଖରି ଓ ସୈନ୍ୟ ସକଳେର କୋଳାହଲେ ଦିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଧୂଲି ଉଡ଼ଭୀନ ହଇଯା ଗଗଗମାର୍ଗ ଆଛଙ୍ଗ କରିଲ । ତମେ ତୁମେ ତୋହାରା ଉଦୟାନେ ଆସିଯା ଉପାଶ୍ଚିତ ହଇଲେନ ! ମାଲତୀ ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରଦାନେ ରାଜନନ୍ଦନେର ସଂବନ୍ଧନା କରିଲ । ପଣ ପଞ୍ଜୀରା କୁମାରେର ଶୁଭାଗମନେ ନିଙ୍କଟ ପଣ୍ଡଜୟାଓ ଶ୍ଲାଷ୍ୟ ବୋଧ କରିଯା ସେଇ ସଦାନନ୍ଦେ ସ୍ଵସ୍ଵ ରବେ ରାଜପୁଞ୍ଜକେ ସ୍ଵାଗତ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ । ପଥ ପାର୍ଶ୍ଵ କାମିନୀ ବୃକ୍ଷ ସକଳ ପଞ୍ଜବ ହଣ୍ଡେ କୁମୁମ ଲାଇଯା ସେଇ କୁମାରେର ଅଭ୍ୟଥନା କରିଲ । ନାନାବିଧ ବୃକ୍ଷ ସକଳ ଫଳଭରେ ଅବନତ ଥାକାଯ ବୋଧ ହଇଲ ସେଇ ତାହାରା ନତଶିରେ ନରେଶାର୍ଜକେ ନମ୍ବକାର କରିତେ ଲାଗିଲ । ଶୁଗନ୍ଧି ପୁଞ୍ଜପାଦପ ସକଳ ଅତି ମନୋହର କୁମୁମ ଗନ୍ଧେ ତୋହାର ଉନ୍ନତ ଘ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟକେ ସନ୍ତୋଷିତ କରିଲ । ମନ୍ତ୍ରପୁଞ୍ଜ ସହ କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ଉଦୟାନେର ଏହି ସକଳ ଶୋଭା ସନ୍ଦର୍ଭନ କରିତେ କରିତେ ପରମ ପୁଲକିତ ହଇଯା ସନ୍ଧ୍ୟା ସମାଗମେ କାଲିନ୍ଦୀ କୁଳବର୍ତ୍ତୀ ବିଲାସ ଭବନେ ଆସିଯା ଉପାଶ୍ଚିତ ହଇଲେନ । ସେ ଭବନ ତେଜୋମୟ ପଦାର୍ଥନିଚିଯେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ-ଛିଲ, ଏକଣେ ସେଇ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତା କୁମାରେର କଲେବରକିରଣେ ସେଇ ଲଜ୍ଜାଯ ନିଷ୍ପାତ ହଇଲ । ଦିନମଣି କେଶରୀ-ବୀର୍ଯ୍ୟେର ଅକ୍ଷେର ଅନୁପମ ମଣି ଅବଲୋକନ କରିଯା ସେଇ ଅଭିମାନୀ ହଇଯା

ତେଜଃପୁଞ୍ଜମୟ ଅଙ୍ଗ ରକ୍ତାଶରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରତ ନୀରନିଧିତେ ବଞ୍ଚି ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ । ସେ ସମ୍ମତ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ରାଜକୁମାରେର ସଙ୍ଗେ ଗମନ କରିଯା ଛିଲ ; ତାହାରା ସେ ରାତ୍ରି ତଥାଯ ଅବଶ୍ଵିତି କରିଲ । ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳେ ସକଳେ ବିଦ୍ୟାଯ ଲାଇଯା ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲ । ପୁଞ୍ଜ ସବାନ୍ଧବେ କୁଶଲେ ଉଦ୍ୟାନେ ଉପଶ୍ଵିତ ହଇଯାଛେ ଶୁଣିଯା ରାଜା ତଦୀୟ ଅଭୁଚରଦିଗକେ ସମୁଚ୍ଚିତ ପୁରସ୍କାର ଦିଲେନ ।

ରାଜକୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ପ୍ରାଣସମ ପ୍ରିୟତମ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ମହିତ ନାମାରଙ୍ଗେ ପରମାନନ୍ଦେ କାଳ୍ୟାପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କଥନ ଉଦ୍ୟାନେର ଶୌଭା, କଥନ ଶୁବ୍ରିଷଳ ସରୋବରେର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, କଥନ ବା ଶ୍ରୋତସ୍ତ୍ରୀ ଶୂର୍ଯ୍ୟତନୟା ସ୍ଥମନାର ପରମ ରମଣୀୟତା ଦର୍ଶନ କରିଯା ସାରପରମାଇ ପ୍ରୀତି-ଲାଭ କରିତେନ । କଥନ ବା ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥା, କଥନ ରାଜନୀତି ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଆଲୋଚନା କଥନ ବା ପୁରାଣ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ଆଖ୍ୟାୟିକା ପ୍ରାହେଲିକା ପ୍ରଭୃତିର ଚର୍ଚା, କୋନ ସମୟ ବା ବେଦବ୍ୟାସ ବିରଚିତ ଶୁଲଲିତ ଶ୍ରୀମତ୍ତାଗବତୀୟ ହରିଗୁଣ କୀର୍ତ୍ତନେ ସମୟାତିବାହିତ କରିତେନ । କ୍ରମେ ତୁହିନରାଜ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଯା ଖତୁରାଜ ବସନ୍ତେର ଭୟେ ସେମାନୀ ହିମାନୀ ମହ ହିମାଚଳେ ପ୍ରଶ୍ନା କରିଲେନ ।

ଏଦିକେ ବସନ୍ତ ମଲୟମାକତେର ମହିତ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଗମନେ ଅନାଥୀ ବିରହିନୀଦିଗେର ପ୍ରାଣାନ୍ତ କରିତେ ଷଟ୍ପଦ ପ୍ରଭୃତି ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା ମହ ଅବନୀତିଲେ ସମାଗତ ହଇଲ । ହୃତନ ପରିଚିନ୍ଦ ଧାରଣ କରିଯା ନବ ନାୟକେର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବ ବଲିଯାଇ ସେନ ତକ ସକଳ ଅଭିନବ କୋମଳ କିମଳୟେ ଅଲଙ୍ଘତ ହଇଲ । ମହାକାର ତକ ମୁକୁଲିତ ହୃଦୟାଯ ଷଟ୍ପଦ ସକଳ ଅନ୍ୟରସ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ସରସ ମହାକାର ମୁକୁଲେ ମଧୁପାନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ବସନ୍ତ ସମାଗମେ ମଦନୋଂପୀଡ଼ିତ ହଇଯାଇ ସେନ ମାଧ୍ୟବୀ ଓ ମାଲତୀ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ଅବଲମ୍ବନ ତକକେ ପ୍ରଗାଢ଼ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ମଞ୍ଜିକା, ଚନ୍ଦ୍ରମଞ୍ଜିକା, ଶୁତି, ଜୀତି, ତକଳତା, ଅପରାଜିତା, ଗନ୍ଧରାଜ, ରଜନୀଗନ୍ଧା ପ୍ରଭୃତି ବାସନ୍ତୀୟ ଶୁରଭି ପୁଷ୍ପ ସକଳ କ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ବିକ୍ଷିତ ହଇଲ । କୁମ୍ଭମରସେ ଉଦ୍ୟାନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ସର୍ବ ସରୋବରେ

ଅଲିବ୍ରଦ୍ଧ, ଅରବିନ୍ଦ ଯକରନ୍ଦ ପାଇଁ ଆସନ୍ତ ହିଲ । କୋକିଲ କୋମଳ ନବ ପଞ୍ଜବାଚ୍ଛାନ୍ଦିତ ହୃଦ୍ଦୋପରି ଅବଶ୍ଵିତ ହିଯା ପଞ୍ଜସରେ ଗାନ ଆରଣ୍ଡ କରିଲ । ଦିବାରଜନୀ ମଲ୍ଲୟାନିଲ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଗମନେ ସଙ୍ଗାଲିତ ହିଯା ବିରହିନୀଦେର ଅଙ୍ଗ ଦଙ୍କ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଖୁରାଜ ବସନ୍ତ ଏଇଙ୍ଗପାଦୀୟ ଅନୁଚରଗଣେର ସହିତ ଧରାରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିତେ ଧରନୀତିଲେ ଆବିଭୂତ ହିଲେନ । ତନୀଯ ପ୍ରଧାନ ସହଚର ଅନ୍ତଦେବେର ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ବ୍ୟବହାରେ ବିରହୀ ସୁବକ ସୁବତୀଗଣ ଏକାନ୍ତ ଆକୁଳ ହିଯା ପଡ଼ିଲ । କୁମୁଦଶରେର ଶରାନଳ, ଅତି ଅନ୍ତୁତ ଭର୍ମାବହ, ସେ କଥନ ଅନ୍ତବାଗେର ଲକ୍ଷପଥେ ପତିତ ହିଯାଛେ, ସେଇ ତାହାର ମର୍ମଭେଦି ସନ୍ତ୍ରୀଣ ଅନୁଭବ କରିଯା ଜୀବ-ଘୃତ ହିଯାଛେ । ଅନିଲେର ମହାୟାତ୍ରୀ ଅନଳ ଯେନ୍ଦ୍ରପ ଅତି ଭରକୁର୍ବାହୀ ହିଯା ଉଠେ, ସମ୍ଭେଦ ମାହାୟେ ରତିପାତିଓ ସେଇ ପ୍ରକାର ଅଧ୍ୟୟ ହିଯା ଉଠିଲେନ ।

ବସନ୍ତ ସମାଗମେ କୁମାର ଉଦୟରେ ସମ୍ମଧିକ କମନୀୟତା ଅବଲୋକନ କରିଯା ଯାରପରନାଇ ପ୍ରୀତିଲାଭ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତିନି କେବଳ ମାତ୍ର ନରୀନ ଯୌବନ ବିପିନେ ପଦାର୍ପଣ କରିଯାଛେନ, ଏମନ ସମୟେ କାମ, ତ୍ରୋଧ, ଲୋଭ ପ୍ରଭୃତି ହିଂସା ଶ୍ଵାପନ ସକଳ ସମାଗତ ହିଯା ଶରୀରରୁ ସକାନୁଗ୍ରହ ସକଳକେ ଆସ କରିତେ ଉଦୟତ ହିଲ । ଆହା ! କି ଦୁଃଖର ବିସ୍ୟ, ଯୌବନବାରଣ ଆସିଯା ଧୈର୍ଯ୍ୟକମଳବନ ଦଲିତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତୌଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିଲତାଯ କୁଲିନ୍ଦ୍ରାବିଷବଜ୍ଞୀ ଆଶ୍ରୟ କରିଲ । ଶାନ୍ତିଶୁକପକ୍ଷୀକେ ଲୋଭକପ କାଳଭୁଜକୁ ଦଂଶ୍ରମ କରିଲ । ଯାହାର ଅଚଳ ସମ ପ୍ରକୃତି ବନ୍ଧୁପତନେଓ ବିଚଲିତ ହିତ ନା ଅଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରେର ସାମାନ୍ୟ କୁମୁଦରାମନ ଟଙ୍କାରାଶାଦେ ଅନ୍ତିର ହିଲ । ଯାହାର ଉଦୟର ଚିତ୍ତଭବନ ଜାନାଲୋକେ ଆଲୋକିତ ଛିଲ ଅଦ୍ୟ ତାହା ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଦକାରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ହିଲ । ଯାହାର ଦେହ ଅଭେଦ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟତନୁତ୍ରେ ସମାଚ୍ଛାନ୍ଦିତ ଛିଲ ଅଦ୍ୟ ତାହା ସାମାନ୍ୟ ପଞ୍ଜଶରେ କୋମଳ ପୁଞ୍ଜବାଣେ ପରିବିନ୍ଦ ହିଲ । ସମୟେ ସକଳଇ ହୟ, ଏମନ କି ତିନି ସଂପ୍ରଭୁତିନ୍ଦ୍ରୀକେ ଅତି ଜୟନ୍ୟ କୁଥୁରୁତି ରାଜନୀର ସହିତ ବିନିମୟ କରିତେ ଉଦୟତ ହିଲେନ ।

ଅବନୀସମ କ୍ଷମାଲକ୍ଷାର ତମୋତ୍ସରେ ଅପହରଣ କରିତେ ତୃପର ହଇଲ । ସାହାର ହୁଦଯ ଦୟାଯୁତେ ପରିପୂରିତ ଅଦ୍ୟ ତାହାତେ ଯଦ ହଲାହଲ ଯିତ୍ରିତ ହଇଲ । ରାଜକୁମାର ଏଇ ସକଳ ଛୁଃସହନୀୟ ହରଣ୍ତ ବୈରୀନ୍ଦ୍ର କର୍ତ୍ତ୍ରକ ପ୍ରଗ୍ରାହିତ ହଇଁଯାଓ ସନ୍ଧୁକେ କୋନ କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସା କରେନ ନାହିଁ । ପାଛେ କେହ ଅନ୍ତରେର ଛୁଃସ ଜାନିତେ ପାଇଁ, ଏହି ଭାବେ ଶରୀରେର ବାହ୍ୟକ୍ଷୁତ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିତେନ କିନ୍ତୁ ତାହାତେ କି ହିବେ, ଘୋର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଦାବାନଳ ହଇଲେ ତାହା କି କଥନ ଅପ୍ରକାଶ ଥାକେ ।

ବସନ୍ତର ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ ରାଜକୁମାର ବିଜୟକିଶୋରେର ବିଲାସୋଦ୍ୟା-ନେଇ ବିଶ୍ୱସରପେ ଲକ୍ଷିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଏକଦିନ ଦିବାବସାନ ପ୍ରାୟ, ଦିବିକର ଅନ୍ତଚଳେ ଗମନ କରିଲେନ । ନାନାପୁଞ୍ଜ ଶୁବସିତ ଶୁମନ୍ଦ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୀରଣ ବାହିତ ହଇଁଯା ଜୀବଗଣେର ଶରୀର କ୍ଷିଞ୍ଚ କରିତେ ଲାଗିଲ, ପଞ୍ଜି-ଗଣ ସ୍ଵ ନୀଡ଼ାଭିମୁଖେ ଧାବିତ ହଇଲ । ଆଙ୍ଗଣେର ସନ୍ଧ୍ୟାପାସନାୟ ବସିଲେନ । କ୍ରମେ ରଜନୀ ଉପଚ୍ଛିତ, ବିମଳ ଆଲୋକମନ୍ଦ୍ର ରଜନୀ, ଗଗଗମଣ୍ଡଳ ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳେ ପରିବେଚ୍ଛିତ, ଏକ ଥାନିଓ ମେବ ନାହିଁ । ସମୁନାର ଜଳେ ଶୁଧାଂଶୁର ପ୍ରତିବିଷ ପ୍ରତିଫଳିତ । ଏକେ ତ ସମୁନାର ଜଳ, ତାହାତେ ପୁରିମାର ରାତ୍ରି, ଏଦିକେ ଆବାର ବସନ୍ତକାଳ, ଶୋଭାର ଏକ-ଶେଷ, କାଲିନ୍ଦୀଜଳ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ସମୀରଣେ ମନ୍ଦାଲିତ ହଇଁଯା ଅନ୍ତପ ଅନ୍ତପ ତରଙ୍ଗମାଳା ଉପ୍ତିତ ହିତେଛେ । ଏହି ସମୟେ ଗଗଗଙ୍କ ଏକ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ଜଳତଳେ ସହା ଥାବେ ବିଭିନ୍ନ ହଇଁଯା ଅପୂର୍ବ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ । କୋକିଲକୁଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମନୀ ରଜନୀ ପାଇଁଯା ସମୟେ ସମୟେ ଶୁମ୍ଭୁର କୁହରବ କରିତେଛେ, ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରୀଶାରୁଭବ ହେୟାୟ ରାଜପୁର୍ଳ ବିଲାସ ପ୍ରାସାଦୋପରି ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ମହିତ ଏକାସନେ ବାତାଯନ ସମୀପେ ଆସିନ ହିଲେନ, ପାର୍ଶ୍ଵଭାଗେ ଏକଟା ଆଲୋକ ଜୁଲିତେ ଛିଲ, ଗବାକ୍ଷ-ପଥେ ଶୁଧାଂଶୁର କର ଥାମଧ୍ୟେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେୟାୟ ଦେ ଆଲୋକ ଆର ତାନ୍ଦୁଷ ଉତ୍ତରଳ ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ ନାହିଁ । ଏଦିକେ ରାଜପୁର୍ଳେର ହିର ଦୃଷ୍ଟି କଥନ ନଭୋମଣ୍ଡଳେ କଥନ ସମୁନାର ଜଳେ ବିଚରଣ କରିତେ ଲାଗିଲ, କିନ୍ତୁ କୋନ ହାନେଇ ଅଧିକକ୍ଷଣ ଅବହିତି କରେ ନାହିଁ, ଫଳତଃ ରାଜ-

ପୁଅକେ ତଦବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ଅବଶ୍ୟକ ବୋଧ ହୟ ଯେ, ତୀହାର କୋନ ଚିତ୍ତ-
ବିକାର ଉପସ୍ଥିତ ହିଁଯାଛେ । ଅନ୍ୱତ ଆହାରେ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହିଁଲେ
ରାଜକୁମାର ବନ୍ଧୁର ସହିତ ଆହାର କରିତେ ବସିଲେନ, ଆହାରଓ କିଛୁମାତ୍ର
କରିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଆହାରାଟେ ଶୟାମ ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରବେଶ କରି-
ଲେନ । ଅନେକକ୍ଷଣ ଶୟାମ କରିଯା ରହିଲେନ, ରାଜପୁତ୍ରେର ନିଦ୍ରା ହଇଲନା,
କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବକ ପର୍ଯ୍ୟକେ ଶୟାମ ଛିଲେନ, ତିନି କ୍ଷଣକାଳ ପରେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିତ
ହିଁଲେନ । ଏକେ ଚିତ୍ତଚଞ୍ଚଳ୍ୟର ପ୍ରାତ୍ସର୍ବାବ ତାହାତେ ଆବାର ମଧ୍ୟେ
ମଧ୍ୟେ ଏହିଆନୁଭବ ହେଉଥାତେ ରାଜପୁତ୍ର ଶୟାମ ହିଁର ଥାକିତୁ ପାରି-
ଲେନ ନା, ନିଃଶ୍ଵର ପଦମଙ୍ଗାରେ ବାତାଯାନେର ମିକଟେ ବସିଲେନ । ନିକଟେ
କେହି ନାଇ, ରାତ୍ରି ଥାର ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରହର, ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ ପରିଶୋଭିତ
ବିମଳ ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଵରକର ମନ୍ତ୍ରକୋପର ବିରାଜ କରିତେଛେ । ରାଜକୁମାର
ତଥାଯ ଅନେକକ୍ଷଣ ଇତ୍ତନ୍ତଃ ପରିଭ୍ରମଣ କରିଲେନ । ପରିଶେଷେ ବାତା-
ଯାନେ ଆର ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା । ଶୁଦ୍ଧାଂଶୁର କର ସହଶ୍ରାଂଶୁକର ବଲିଯା
ବୋଧ ହିଁତେ ଲାଗିଲ, ପୁନର୍ବାର ଗୁହାଭ୍ୟନ୍ତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ପର୍ଯ୍ୟକେ
ଶୟାମ କରିଲେନ, ବଲିତେ ପାରିନା ଶୟାମ କରିଯା କି ଭାବିତେ ଲାଗିଲେନ,
ସଦାଇ ଅଶ୍ଵିର, ଏକବାର ଏକ ପାର୍ଶ୍ଵ ଶୟାମ କରିଲେନ । ପରକ୍ଷଣେଇ
ସେ ପାର୍ଶ୍ଵ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଯା ଅପର ପାର୍ଶ୍ଵ ଶୟାମ କରିଲେନ । କିଛୁତେଇ
ଆର ମନ୍ତ୍ରିର ହିଁତେଛେ ନା । କ୍ରମେ ରଜନୀ ଶେଷ୍ୟାମା । ସମ୍ଭବ ରାତ୍ରି
ଜାଗରଣ ଓ ଚିନ୍ତାଯ ରାଜକୁମାର ଏକବାରେ କ୍ଲିଫ୍ଟ ଓ ତେଜୋହିନ ହିଁଯା
ପଡ଼ିଲେନ, ଏହିକପ ଅନେକକ୍ଷଣ ପରେ ତୀହାର କିଞ୍ଚିତ ନିଦ୍ରା ଆସିଲ,
ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାଯ ଏକ ଅପୂର୍ବ ସ୍ଵପ୍ନ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ ।

ସ୍ଵପ୍ନେ ଦେଖିଲେନ ତୀହାର ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷପାର୍ଶ୍ଵଦେଶେ ହିଁର୍ସୋଦାମିନୀ ସମ,
ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷିଯ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶଧରେର ନ୍ୟାୟ କମନୀୟ କାନ୍ତି ଓ ଅପୂର୍ବ ସୌଭାଗ୍ୟ
ଏକ ରମଣୀରତ୍ନ ଦଶ୍ମାୟମାନ । ଦର୍ଶନ ମାତ୍ର କୁମାର ଯେନ ତୀହାକେ ଜିଜ୍ଞାସା
କରିଲେନ ତୁମି କେ ? ମେଇ କାମିନୀ, ମଲଜ୍ଜ କତାଙ୍ଗଲିପୁଟେ, କୋକିଲକଟ୍
ନିଃମୃତ ଶୁଦ୍ଧପୁର ବାମାନ୍ତରେ କହିଲ, “ରାଜନନ୍ଦନ ! ଏ ଅଧିନୀର ଏକାନ୍ତ

ବାସନା ଓ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଆପନାର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଚିହ୍ନେ ଚିହ୍ନିତ ସୁଗଲ
ପଦକମଳେର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାଯ ନିୟୁକ୍ତ ଥାକେ ଓ ପ୍ରାଗନାଥ ବଲିଆ ସଷ୍ଠୀଧନ
କରତ ଜଣ୍ମ ସାର୍ଥକ ବୋଧ କରେ । ଦାସୀର ଏହି ନିବେଦନ ସଦି ଅବଜ୍ଞା ନା
କରିଯା ଅନୁକଶ୍ଚ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ସ୍ଵିକାର କରେନ, ତାହା ହିଲେ ନିଜ
ପରିଚଯ ପ୍ରଦାନେ ବାଧ୍ୟ ହିଁ । କୁମାର ଅମନି ନିର୍ଦ୍ଦିତାବନ୍ଧାଯ ବଲିଲେନ
ଶୁଦ୍ଧରି ! ଆମି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିତେଛି ଅଚିରେ ତୋମାର ଅଭୀଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରିବ । ତଥନ ସେଇ ନାରୀକୁପାମୃତି କହିଲ, “ଆମି ମାଲବଦେଶ
ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଆମାର ନାମ ହେମନଲିନୀ ଆମି ମାନ୍ଦେ ଆପନାକେ ପତିତେ
ଝରଣ କରିଲାମ” । ଏହି ବଲିଆ ମୂର୍ତ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହିଲେ ରାଜକୁମାରେର ନିଜା
ଭଙ୍ଗ ହିଲ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିତେ ଉଠିଆ ବାତାୟନେ ଆସିଆ ବସିଲେନ
ଦେଖିଲେମ ତଥନ ନିଶାବଦାନ ହୟ ନାହିଁ । ନୀଳ ପକ୍ଷିଗ ଗଗଣେ ବିଷଳ
ଜ୍ୟୋତିଃ ଦ୍ଵିଜରାଜ ବିରାଜ କରିତେଛେ । ଆର ଶୁଦ୍ଧିଲେନ ନା, ସ୍ଵପ୍ନଦର୍ଶନେ
ଏକପ ଚକ୍ରମନ । ହିଯାଛିଲେନ ଯେ, ନିଜାବେଶ ଥାକିଲେଓ ଆର ନୟନନିଧୀ-
ଲିତ କରିତେ ପାରିଲେନନା । କି କରେନ ବାତାୟନୋପବିଷ୍ଟ ହିଯା କରତିଲେ
କପୋଲଦେଶ ବିନ୍ୟାସ ପୂର୍ବକ ନିଶାକରେର ବ୍ୟୋମାନ୍ତ ଅବଲଘନ ପ୍ରତୀକ୍ଷା
କରିତେ ଲାଗିଲେମ । କ୍ରମେ ନଭୋମଞ୍ଜଳ ଦ୍ୱିଷ୍ଟ ଶୁକ୍ଳବାସ ପରିଧାନ
କରିଲ । ରାଜପୁତ୍ରେର ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ମ୍ଲାନମୁଖ ହିଲେନ । କୁମାରେର
ନୟନତାରାର ସହିତ ନଭୋମଞ୍ଜଳ ତାରାଗଣ୍ଡ ହିନ୍ଦ୍ରିଯାଭ ହିଲ । ପୂର୍ବଦିକ୍
ଅମ୍ପ ଅମ୍ପ ପ୍ରକାଶ ପାଇତେ ଲାଗିଲ । ରାଜପୁତ୍ର ପୂର୍ବ ହିତେଇ
ଶ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହୀନ ହିଯାଛିଲେନ । ଯେ କିଛୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଛିଲ ତାହାଓ ଏହି ଦୁରକ୍ଷ
ନିଶାର ସହିତ ଅବସାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲ । ପକ୍ଷିଗଣ ରାଜପୁତ୍ରେର ଦୁଃଖ
ଦୁଃଖିତ ହିଯାଇ ଯେନ ସ୍ଵ ରବେ ଚିରକାର କରିଆ ଉଠିଲ । ହଙ୍କଗଣ
ନୌହାରବିନ୍ଦୁରପ ଅଞ୍ଜଳ ପାତିତ କରିଆଇ, ଯେନ କୁମାରକେ ସମବେଦନା
ଦେଖାଇଲ । ରାଜକୁମାରେର ଦୁଃଖ ଦେଖିତେ ହିବେ ବଲିଆଇ, ଯେନ ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଅନ୍ତର୍ହିତ ହିଲେନ । କୁମାରି ମ୍ଲାନ ଓ ପଦିନୀ ବିକଶିତ ହିଲ ।
ଅଲି ବକ୍ତାର ଦିଯା କମଳେ ବସିତେ ଉଦ୍‌ୟତ ହିଲେ, ପ୍ରାତଃସମୀରଣେ
କମଲିନୀ ଦ୍ୱିଷ୍ଟ ବିକଞ୍ଜିତ ହେଲାର, ବୋଧ ହିଲ । ଯେନ ଲଙ୍ଘଟ ଅଲି

সপ্তাহী কুমুদিনীর সহিত রাত্রি যাপন করিয়াছে বলিয়াই, পঞ্জিনী
সরোষে মন্তক কল্পিত করিয়া অলিকে মধুপূর্ণ করিতে নিবারণ
করিল। ছৰ্ষাদলোপরি শিশিরবিন্দু সকল অকৃৎ বালাতপ সংযোগে
প্রবাল মিশ্রিত সহস্র সহস্র হীরক খণ্ড বলিয়া প্রতীয়মান হইতে
লাগিল। দূরস্থ মহীধরশঙ্ক সকল সহস্রাংশুর কিরণ সংযোগে
অপূর্ব শোভা ধারণ করিল, ক্রমে চারিদণ্ড বেলা হইল।

কুমারের শুবিমল চিত্ত একে বসন্ত প্রভাবেই পৰন ঘিলিত পাব-
কের ন্যায় প্রজ্ঞালিত ছিল, তাহাতে আবার বিমল জ্যোতিশয়ী
সৌন্দর্যনীর ন্যায় চন্দ্ৰমুখী রাজনন্দিনীর স্ফুর স্বাগমকূপ স্থত সং-
স্পর্শে দ্বিগুণতর প্রদীপ্ত হইয়া দেহ দন্ধ করিতে লাগিল। বসন্তজনিত
মনোবেগের সমতা না হইতেই, দ্বিতীয় প্রবলতর চিত্ত চাঞ্চল্যের
কারণ সমুপস্থিত হইল। ফলতঃ রাজকুমার যারপরনাই যন্ত্রণা
পাইতে লাগিলেন। যিনি জ্ঞাবধি ক্লেশ কাহাকে বলে জানিতেন
না আদ্য তাঁহাকে অসহ্য বিরহ যাঁতনা সহ্য করিতে হইল। সকলই
অদৃষ্টাধীন, তাহা না হইলে উর্ধ্বর রত্নক্ষেত্র সহসা বিরহকণ্ঠক অক্ষু-
রিত হইবে কেন, তিনি বিরহ কাহাকে বলে জানিতেন না। বিধি
বুঝি রাজনন্দনের প্রতি বাদসাধিবার জন্যই, ললাটে এই বিরহ-
বিধি লিখিয়াছেন। সকল ক্লেশই এককৃপ সহ্য করা যায় কিন্তু
বিরহ ক্লেশ অতিশয় ছুঃসহ্য। সকল যাতনা অপেক্ষা বিরহ বেদ-
নাই, অধিকতর কষ্ট দায়িক। এই বেদনা বাহিরে কিছুই অহুত্বত
হয় না। কিন্তু শুককাঠথণে অগ্নি সংস্পর্শের ন্যায় ক্রমে ক্রমে
অন্তর্দাহ করিতে থাকে। উচ্চততা ইহার অনুচর, মুছ। ইহার
প্রাণাধিকা প্রিয়সখী। এ অবস্থায় এই ছাইজনের সহিতই সতত
সহবাস, অবিরত নয়নবা঱ি বর্ণণ, ক্রন্দন ও শরীর শুকতা ইহার
অবয়ব, বিচ্ছেদবেদন। শরীরের কি অনিষ্ট না করিতে পারে, ইহার
অসাধ্য কোন কর্ত্তব্য নাই। কুমারের যে শুকুমার মতি সতত সদনু-
ষ্ঠানে নিরত ছিল, সেই মতি আদ্য চতুর চিন্তামণি মন্ত্রের ভূবনমোহন

ଚାତୁର୍ଯ୍ୟେ ପରାଜିତ ହଇଯା ସଭାବୁଦ୍ୟତ ହିଲ, ସମରେ କି ନା ଘଟେ, ରାଜକୁମାରେର ସାଧୁମତି ଅଦ୍ୟ କାଳବଶେ ଅସଂ ପ୍ରହୃତିର ଅନୁଗାମିନୀ ହିଲ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସାଂହାର ଶୁରୁପା ସାଂଖ୍ୟୀ ଆଶାଲତା, ମତତ ଜଗତେ ମହୋନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶ୍ଵଳୀ କୀର୍ତ୍ତି ପାଦପେ ଅବଲମ୍ବିତ ହିତେ ବାସନା କରିତ ; ଏକଥଣେ ସେଇ ଲତା, ରାଜନନ୍ଦିନୀ ହେମଲିନୀର ସହ୍ୟୋଗକୁରୁପ ସାମାନ୍ୟ ଅସାର ତକମୂଲେ ଜଡ଼ିତ ହିଲ । ସେ ଭାବନା ବୃତ୍ତି, ମତତ ଶାନ୍ତ୍ରୀୟ ବଚନ ସୁଧାୟ ଏକାନ୍ତ ଲୋଲୁପ ଛିଲ, ଅଦ୍ୟ ସେଇ ଚିନ୍ତା ସ୍ଵପ୍ନକଷ୍ପିତ ଶରୀର ମାଶକ ଅମୂଲକ ରସାୟନଦେ ପ୍ରହୃତ ହିଲ । ରାଜକୁମାର ସେ ଯୁଦ୍ଧକୁରୁପ ତୌଙ୍କ ଅସି ଦ୍ୱାରା ସାବତୀୟ ତର୍କତର ମୂଲଚ୍ଛେଦନ କରିତେମ ; ଅଦ୍ୟ ସେଇ ଶାନ୍ତିତ ଥିନ୍ଦିବା, ଅସାର ସ୍ଵପ୍ନତକ ଛେଦନ କରିତେ କୁଠିତ ମୁଖ ହିଲ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ନିର୍ଦ୍ଦିଯ କୁରୁମଶର କି ନା କରିତେ ପାରେ । ଏକପ ଧୀଶକ୍ତି ସମ୍ପଦ ଦୈର୍ଘ୍ୟଶାଲୀ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ରାଜନନ୍ଦନକେଓ ଅର୍ଦୈର୍ଯ୍ୟକୁରୁପ ଅକୁଳ ସାଗରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା କରିଲ । ରାଜକୁମାରେର ବାସନାତରି ଅସାର ଅମୂଲକ ସ୍ଵପ୍ନକାଟେ ନିର୍ମିତ ହଇଯାଛିଲ, ଶୁତରାଂ ଏହି ଅତି ଭୌମଗ ମହାସାଗରେ ସେଇ ଅକିଞ୍ଚିତକର ତରଣି, ସେ ଉତ୍ତରଗେର ଅବଲମ୍ବନ ହିବେ, ଏକପ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କଥନଇ ସମ୍ଭବପର ନହେ । ତବେ ସଦି ଦୈବ କଥନ ଶୁପ୍ରମ୍ଭ ହେଯେନ, ତାହା ହିଲେଇ ଏହି ଦୁରମ୍ଭ ଜଲଧି ହିତେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇବାର ସମ୍ଭାବନା ; ନତୁବା ସାବଜ୍ଜୀବନ ଏହି ଅର୍ଥବତରଙ୍କେ ଭାସମାନ ହଇଯା ଅଶେଷ ପ୍ରକାର କ୍ରେଷ ଡୋଗ କରତ, ଅବଶେଷେ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିନଟ ହିବେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କି !

ପ୍ରିୟତ୍ତ ଶବ୍ୟା ହିତେ ଉପ୍ରିତ ହଇଯା କୁମାରେର ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅସଂଭାବିତ ଭାବାନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିଯା ଯାର ପର ନାହିଁ କୁନ୍କ ହିଲେନ । ମହୀୟ ମନ୍ତ୍ରକୋପରି ଯେନ ବଜ୍ରାଘାତ ହିଲ । ଅନ୍ତରେ ଅଣ୍ଟ ଚିନ୍ତାନଳ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଯା ଦେହ ଦନ୍ତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ହଠାତ୍ ବଞ୍ଚିର ଭାବାନ୍ତରେର କାରଣ କି, କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧିତେ ନା ପାରିଯା ଚିତ୍ତ ଏକାନ୍ତ ଅଧୀର ହଇଯା ଉଠିଲ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ଏତାଦୂଶ ବିବେଚକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚିତ୍ତ ଚକଳ ହିବେ ; ଇହା କଥନଇ ସମ୍ଭବ ନହେ, ଅବଶ୍ୟକ ଇହାର ବିଶେଷ କୋନ କାରଣ ଆଛେ । ଉପବନ ଏକେ ନାନାବିଧ ପାଦପ ସମୁହେ ଅତି ରମଣୀୟ ; ତାହାତେ ଆବାର ଶୈତ୍ୟ

ସୌଗନ୍ଧ, ମାନ୍ୟ ଗୁଣ ସମ୍ପଦ ମାର୍କତ ବହମାନ ହଇଯା ଶରୀର ଶୀତଳ କରି-
ତେବେ । ଏକପ ସ୍ଥାନେ ଅବଶ୍ତି କରିଲେ ମନେର ଶ୍ଫର୍ତ୍ତି ହୋଇ
ସ୍ତବ । ଏବର୍ଧି ମନୋହର ଉଦ୍ୟାନେ ଆନନ୍ଦ କମଳ ଚିତ୍ତମରୋବରେ
ଶୋଭା ସମ୍ପାଦନ କରିଯା ଥାକେ । ଅନ୍ୟ କିଜନ୍ୟ ଇହାତେ ମେ ସମୁଦ୍ରେର
ଅଭାବ ଦେଖିତେଛି । ଯିନି ଆମାର ସହିତ ସତତ କଥୋପକଥନ
କହିତେ ଭାଲ ବାସିତେନ ଏବଂ ଆମାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ପରମ ଆହୁଦିତ
ହିତେନ ଅନ୍ୟ କିଜନ୍ୟ ତାହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଲଙ୍ଘ୍ୟ ଦେଖିତେଛି ।
ଯିନି ଆମାର ସହିତ ଆଲାପ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କାହାର ସହିତ ଆଲାପ
କରିଯା ଶୁଖୀ ହିତେନ ନ । ଅନ୍ୟ କିଜନ୍ୟ ତାହାର ହୃଦ୍ଭାବନାର ସହିତ ଏକପ
ପ୍ରୀତି ସଞ୍ଚାର ହଇଲ । କହି, ଆମିତ ବନ୍ଦୁର କାହେ କଥନ କୋନ ଅପର୍ଯ୍ୟାୟ
କରିନାହିଁ । ଆମୋଦଛଲେଓ କଥନ ଅପର୍ଯ୍ୟ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି-
ନାହିଁ । ଗତ ରଜନୀତେ ଓ ଏକ ମଙ୍ଗେ ଭୋଜନ ଓ ଶର୍ମନ କରିଯାଛି ; ଇହାର
ମଧ୍ୟ ଏମନ କି ସଟିବା ସଟିଯା ଥାକେ, ତାହାଇ ବା ଆମାର ନିକଟ
ପ୍ରକାଶ ନ । କରିବାର କାରଣ କି । ଏମନ ନୟ ଯେ, ଆମାର ନିକଟ କଥନ
କୋନ ମନେର କଥା ବଲେନ ନ । ସଥମ୍ଭାବେ ଯେ ବିଷୟ ମନୋମଧ୍ୟ ଉଦିତ
ହିଯାଛେ ତଥମ୍ଭାବେ ତାହା ମରଳ ହୁଦୟେ ଆମାର ନିକଟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଯାଛେନ ।
ଅନ୍ୟ କିଜନ୍ୟ ମନେର ଭାବ ଗୋପନ କରିତେବେଳେ । ସାହାହୁକ ଆମାର
ମୋନୀ ଥାକା ଆର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନହେ । କ୍ରମେଇ କୁମାର ଅବସନ୍ନ ହିଯା ଆସି-
ଦେବେନ । ଚକ୍ରର ଜଳେ ବନ୍ଧୁଶ୍ଵଳ ଭାସିତେହେ । ସେବ ଜଳେ ଶରୀର
ମିଳି ଓ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେହ କଞ୍ଚିତ ହିତେହେ । ସବ ସବ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ
ପଡ଼ିତେହେ । ଏକପ ଅବଶ୍ଵା ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅଧିକଙ୍କଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାକା
ବନ୍ଦୁର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନହେ । କିଜାନି ଯେକପ ଭାବ ଦର୍ଶନ କରିତେଛି, ତାହା
ଅଧିକଙ୍କଣ ସ୍ଥାଯୀ ହିଲେ କୁମାରେର ଜୀବନେ ଆସାତ ଲାଗିବାର ସନ୍ତାବନା,
ଅନିଷ୍ଟ ସଟିତେ କତଙ୍କଣ, ଅତଏବ ଆର କ୍ଷଣକାଳଓ ବିଲବ କରା ବିଧେଯ
ନହେ ।

ଏହିଏକ ଭାବିଯା ମନ୍ତ୍ରପୁରୁଷ କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟ୍ଟେ ଓ କାତର ବଚନେ ନିବେ-

ଦମ କରିଲେନ କୁମାର ! କି ନିମିତ୍ତ ଅମୟରେ ଆପନାର ବିଧୁବଦମ ବିଷାଦ
ବିଶୁଷ୍ଟଦେ ପ୍ରାସ କରିଲ । କିଜନ୍‌ଯଇ ବା ନୟନକାଣେ ତଙ୍କଣ ଅକୁଣ ଉଦିତ
ହିଲ । ବେଗବତୀ ଅଞ୍ଚଳନୀ କେନ୍‌ହେ ବା ଧରାତଳ ଅଭିବିଜ୍ଞ କରିତେଛେ,
କି କାରଣେ ହୃଦୀୟ ଦେହ ସାତାହିତ ସାମାନ୍ୟ ତକର ମ୍ୟାଯ ସାତିଶୟ କଷ୍ପିତ
ହିତେଛେ । ହୃଦୟ ହିତେ ଅମୂଳ୍ୟ ଜ୍ଞାନନିଧି କେ ଅପହରଣ କରିଲ ।
ସତ୍ୟପଦେଶ ପରିପୂରିତ ଶୁଳଲିତ ଶୁଦ୍ଧମାତ୍ରା କଥା କୋଥାଯା ଗେଲ ।
ରତ୍ନସିଂହାସନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କେନ ଧରାସନେ ଉପବିଷ୍ଟ ହିଯାଛେ ।
ଦେଖୁନ ନଭୋମଣ୍ଡଳଇ ଶଶାଙ୍କେର ପ୍ରକୃତ ଆଧାର, କାମିନୀକଣ୍ଠଇ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ
ହେମାଲଙ୍କାରେର ଉପାୟୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ । ରାଜବଦମ ! ଆମି ସ୍ଵଚ୍ଛକେ ଆପନାର
ଏକପ ଭାବ କେମନ କରିଯା ଦେଖି, କୁମାର ! ଆମାର ଚିତ୍ତ କୋନ କ୍ରମେଇ
ଦୈର୍ଘ୍ୟ ମାନିତେଛେ ନା । ଅତଏବ ଘରୋଗତ ଭାବରୂପ କରିପାଇବାକାଣେ
ଆମାର ଦୁଃଖିତ୍ତା ତାମସୀକେ ଅବିଲମ୍ବେ ଦୂର କରନ । କୃପାବଲୋକନ
ରୂପ ଚୁରସ ଫଳ ପ୍ରଦାନେ ଆମାର କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥ ଚକ୍ରଲ ଚିତ୍ତବିହନକେ ସୁନ୍ଦର
କରନ । ହାଯ ଆମି କି ପାରଣ ! କି ନରାଧର ! ଆମାର ଏତ ଅନୁନୟ
ବାକ୍ୟେ କୁମାରେର ସରଳ ହୃଦୟେ ଦୟାର ସଞ୍ଚାର ହିଲ ନା । ଏହ ଅଞ୍ଚଳ
କାଳେଇ ଏତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଟିଯାଛେ । କୋମଳ ହୃଦୟ ଏକ ଦିନେଇ ପାରାଣ-
ମୟ ହିଲ । ପ୍ରିୟ ବଂଶମ ! ଭାଲ ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ବାଲ୍ୟାବଧି ସାହାର
ବାକ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧମୟ ସମାଦରେ ପାନ କରିଯା ପରମ ପୁଲକିତ ହିତେନ, ଅନ୍ୟ
ତାହା କି ଅଦୃତ କ୍ରମେ ବିଷତୁଳ୍ୟ ବୋଧ ହିତେଛେ । ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ !
ଆପନି କି ପୂର୍ବେର ସମ୍ଭବ ଭାବ ବିଶ୍ୱାସ ହିଯାଛେ । ଦେଖୁନ
ଶୈଶବବାବଧି ସାହାର ସହିତ ଏକତ୍ର ବାସ, ଏକତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟାୟନ, ଏକତ୍ର
ଶୟନ ଓ ଏକତ୍ର ଆମୋଦ ପ୍ରାୟାଦ କରିଯା ପରମ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିତେନ,
ଅନ୍ୟ କି କାରଣେ ତାହାର ଅନୁନୟ ବାକ୍ୟେ କର୍ଣ୍ଣାତ କରିତେ ବିରକ୍ତ
ହିତେଛେ ? ଏବସ୍ଥିତ ଆକଞ୍ଚିକ ନିଦାକୁଣ ଚିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନେର ମୂଳ କି ?
ସରଳ ହୃଦୟ ! ଆପନି ସତତଇ ବଲିତେନ ସେ ଆମି ଭିନ୍ନ ଆପନାର
ହୃଦୟେ ଆର କେହି ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ନା । ସେ କି କେବଳ କଥାମାତ୍ର ? ସାହାର
ସହିତ କ୍ଷଣକାଳ ବିଚ୍ଛେଦ ହିଲେ ସୁଗହିତ ବଲିଯା ବୋଧ କରିତେନ, ଏକ

ମୁହଁର୍ତ୍ତଓ ସାହାକେ ନୟନେର ଅନ୍ତରାଳ କରିତେନ ନା ; ସାହାର ପଲକ ମାତ୍ର ଅଦର୍ଶନେ ମହା ପ୍ରଳୟ ଜ୍ଞାନ ହଇତ, ସେଇ ପ୍ରଗ୍ରହତାଜନ ବନ୍ଧୁଜନେର ପ୍ରତି କି ଏହିରୂପ ବ୍ୟବହାର କରା ଉଚିତ ? ମେହି ଅକୃତିମ ଓ ଅନୁପମ ଆତ୍ମ- ପ୍ରଗ୍ରେର କି ଏହି ପରିଣାମ ? କି ଆଶ୍ରତ୍ୟ ! ବୁଝିଲାମ ସକଳେ କାଳମାହାତ୍ମ୍ୟ, ଏକମାତ୍ର କାଳ କଥନ ସମ୍ପଦ କଥନ ବିପକ୍ଷ ହଇଯା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ ଭାବ ଧାରଣ କରେ । ସମଦର୍ଶିନ୍ ! ଅନ୍ୟ କେନ ଭିନ୍ନ ବୋଧେ ହୃଦୟରେ ଭାବ ଗୋପନ କରିତେଛେ ? ଆମି ସ୍ଵରୂପ ବଲିତେଛି ସବ୍ଦି ଅନ୍ତରେର କଥା ଏକାନ୍ତରେ ଆମାର ନିକଟ ପ୍ରକାଶ ନା କରେନ, ତାହା ହଇଲେ ଏହି ଦଣ୍ଡେଇ ଆପନାର ସମ୍ମାନରେ ପ୍ରାଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ, ଆମି ଆପନାର ସହିତ ବିଶୁଦ୍ଧ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଶୃଙ୍ଖଳେ ଆବଦ୍ଧ ହଇଯା ପିତା ମାତା ଆଜ୍ଞାଯ ସଜନ ସମସ୍ତ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯାଛି । ଆପନା ଭିନ୍ନ ଆର କାହାକେଓ ଜାନିନା । ଆପନାର ମହବାସମୁଖ ସ୍ଵର୍ଗମୁଖ ତୁଳ୍ୟ ବିବେଚନା କରି । ଫଳତ : ଆମି ସେ ନିତାନ୍ତରେ ତୁନ୍ଦଗତ ପ୍ରାଣ ତାହା ବିଶେଷରୂପ ଅବଗତ ଆଛେନ ; ତଥାପି କେନ ଏରୂପ ଆଚରଣ କରିତେଛେ । ଭବାଦୃଶ ପୁରୁଷାର୍ଥଶାଲୀ ଧୀଶକ୍ତି- ସମ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏବନ୍ଦିଧାଚରଣ ସେ କତନ୍ଦୂର ସମ୍ଭବପର, ତାହା ଆପନିଇ ବିବେଚନା କରନ । ସଦର୍ଚିତ ! ଯଥେଷ୍ଟ ହଇଯାଛେ ଆର ଆମାର ଅଧିକ କଟ୍ଟ ଦିବେନ ନା । ଏକଣେ ସରଲହୃଦୟେ ବଲୁନ, କେନ ଆପନାର ଏରୂପ ଭାବାନ୍ତର ସଟିଲ । ଅଧିକ କି, ସଦ୍ୟପି ପ୍ରାଣ ଦିଯାଓ ଆପନାର ମନୋ- ରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ପାରି, ତାହା ହଇଲେଓ ମୌଭାଗ୍ୟ ଜାନ କରିବ । ଆପ- ନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନେର ଜନ୍ୟ, ସବି ଅରଣ୍ୟବାସ ବା ହତାନ୍ତରପ୍ରବେଶ କିମ୍ବା ଶାପଦ ସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ଉନ୍ନତ ଅଚଳେ ଆରୋହଣ କରିତେ ହେଁ, ତାହାତେଓ କୁଣ୍ଡିତ ହଇବ ନା । ନିଶ୍ଚୟ ଜାନିବେନ ସେ ଆମାର ପ୍ରାଣ କଥନଇ ଆମାର ନହେ, ଇହା ଆପନାର ଉପକାରୀର୍ଥରେ ବହୁଦିନ ଉନ୍ନତ ହଇଯାଛେ । ବନ୍ଧୁର ଦୁଃଖୀ, ବନ୍ଧୁର ଶୁଦ୍ଧୀ ଶୁଦ୍ଧୀ ହେଁ ହେଁ ଏବଂ ନିଜ ପ୍ରାଣ ଦିଯାଓ ବନ୍ଧୁର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷଣ କରା ଶୁଦ୍ଧଦେର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ । ଶୁଦ୍ଧର ସମୟ ସକଳେ ବନ୍ଧୁ ହେଁ କିମ୍ବବିପର୍ବକାଳେର ବନ୍ଧୁଇ ସଥାର୍ଥ ବନ୍ଧୁପଦ ବାଚ୍ୟ । ଯହାମତେ ! ଆରତେ ବିବେଚନା କରିଯା ଦେଖୁନ ନିଜ ଦୟିତା ଓ ଆଜ୍ଞାଜେର ନିକଟେଓ ସେ

ଶୋକାନଳେର ଶାନ୍ତି ନା ହୟ, ପ୍ରାଣ ସମ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁମହୀପେ ତାହା
ଅନାୟାସେ ନିର୍ବାପିତ ହଇୟା ଥାକେ । ଶୁଣନିଧାନ ! ସଦି କଥନ ଆମି
ଆପନାର ନିକଟ ଅପରାଧ କରିଯା ଥାକି, ସଦି ଆପନାର ନିକଟ ଆମାର
କଥନ କୋଟି ଜଟି ହଇୟା ଥାକେ, ବିନୟ ବଚନେ ବଲିତେଛି ଆପନି ସରଳ
ହୃଦୟେ ତାହା ମାର୍ଜନା କରିଯା ମନୋଗତତାବ ପ୍ରକାଶ କରନ, ସାଧ୍ୟମତ
ପ୍ରତିକାର ମଧ୍ୟନେ ଚେଷ୍ଟା କରି ।

କୁମାର ଏକେ ସ୍ଵପ୍ନାବଲୋକିତା ମନୋମୋହିନୀ ନବୀନା ଯୁବତୀର
ବିଚ୍ଛେଦାନଳେ ଦହ୍ୟମାନ, ତାହାତେ ଆବାର ପ୍ରାଣାଧିକ ବନ୍ଧୁର ଅନୁଭାପ-
ପବନ ମିଲିତ ହଇୟା ତୋହାକେ ଅଧିକତର କ୍ରେଷ ଦିତେ ଲାଗିଲ । ମନୋ-
ଶୁଣି ଭାବ ଆର ଗୋପନ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା, ବନ୍ଧୁର ନିକଟ ବଲିତେ
ଉଦୟତ ହଇଲେନ କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ଆସିଯା ତୋହାର କଠରୋଧ କରିଲ ।
ବଲିବେନ ଇଚ୍ଛା କରେନ ବଲିତେ ପାରେନ ନା । ପୁନଃ ପୁନଃ ବଲିବାର
ଚେଷ୍ଟା କରିତେ ଲାଗିଲେନ କିଛୁତେଇ ବାକ୍ୟ ନିଃସରଣ ହଇଲ ନା । କ୍ରମେ
ବିରହ ବେଦନା ଆସିଯା ଲଜ୍ଜାର ହୃଦୟ ଅଧିକାର କରିଲ, ଲଜ୍ଜା ଦୂରୀଭୂତ
ହଇଲ । ବିଚ୍ଛେଦ କି ଭୟକ୍ଷର ପଦାର୍ଥ, ଇହାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରଭାବେ ଲୋକ
ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ହୟ । ଲଜ୍ଜା, କଳକ୍ଷତ୍ର କିଛୁଇ ଥାକେ ନା ସକଳଇ ଏକକାଳେ
ତିରୋହିତ ହୟ ।

ରାଜପୁନ୍ତ୍ରେ ଆଜ ବନ୍ଧୁର ନିକଟ ଲଜ୍ଜାର ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଲେନ ।
ଅନୁଭବ ଅନେକ କଟେ କହିଲେନ ସଥେ ! ବୃଥା କେନ ପରିତାପ କରିତେଛ,
ସଦି ଏକାନ୍ତେଇ ଆମାର ମନୋଗତ ଭାବ ଶ୍ରବଣ କରିତେ ଅଭିଲାଷୀ ହଇୟା
ଥାକ ବଲି ଶ୍ରବଣ କର । ଆତଃ ବିଗତ ରଜନୀଇ ଆମାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଶ୍ୱର
ମୂଳ କାରଣ, ଚିନ୍ତା ଚାକଲ୍ୟ ବା ଅପର କୋନ କାରଣ ବଶତେ ହ୍ରଦ୍ଦାକ,
ପାରି ନା, କି କାରଣେ ଆମାର ସମ୍ମତ ରାତ୍ରି ନିଦ୍ରା ହଇଲ ନା । ପରେ
ସଥିନ ରଜନୀ ପ୍ରାୟ ଅବସନ୍ନା, ତଥିନ ଦ୍ୱିତୀୟ ତନ୍ତ୍ରାମାତ୍ର ଆସିଲ । ସଥେ !
ଦେଇ ତନ୍ତ୍ରାମାତ୍ର ଆମାର କାଳ ହଇଲ । ତନ୍ତ୍ରାବେଶେ ଦେଖିଲାମ ନାନାଲଙ୍ଘାର
ଭୂଷିତା ନବର୍ଦ୍ଦୀବନ ସମ୍ପଦା ଏକ ମନୋମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ସେନ ଆମାର
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାର୍ଶ୍ଵ ଦଶାୟମାନା, ଆମାର ଅନେକ ଅନୁମନ ବିନୟେର ପର ଦେଇ

ଅନୁପମା ମୁକ୍ତି ଯହୁ ମଧୁର ସ୍ଵରେ ବଲିଲେମ “ଆମି ମାଲର ଦେଶାଧିପତିର ଛିତା ଆମାର ନାମ ହେମଲିନୀ, ଆପନାକେ ପତିତେ ବରଗ କରିଲାମ” । ସେଇ ପ୍ରିୟତମା ହେମଲିନୀ ବଲିଯା ପରିଚୟ ଦିଲେମ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ହେମ ମଳ ଶୂନ୍ୟ ନୟ, ତାହାତେଓ ଘଲିନତା ଆଛେ, ଏ ଲିନୀ ମଳ ବିହୀନା “ନିର୍ମଳନଲିନୀ” । ଅନ୍ତର ସେଇ ମୋହିନୀ ମୁକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଭିତ ହଇଲେ ଆମାରଓ ନିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ହଇଲ । ଆମି ଶୟ୍ୟ ହିତେ ଶଶବ୍ୟଷ୍ଟେ ଗାତ୍ରୋଥାନ ପୂର୍ବକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ଅବଲୋକନ କରିଲାମ କିନ୍ତୁ କୋଥାଓ ସେଇ ବଲୁଙ୍କି ଜ୍ଞାନ-ହାରିଗୀ ସୌଦାମିନୀମ ରାଜନନ୍ଦିନୀକେ ଦେଖିତେ ପାଇଲାମ ନା । ଏଇ କଥା ବଲିଯାଇ କୁମାର ଭୂତଲେ ପତିତ ଓ ମୁଛିତ ହଇଲେନ ; ଶରୀର ସ୍ପନ୍ଦ ରହିତ ହଇଲ ।

ପ୍ରିୟତମ ଅମନି ହାଯ କୁମାରେର କି ହଇଲ ଏକି ବିଷମ ଛୁଟିନା, ଏକି ସର୍ବନାଶ ଏହି ବଲିଯା କାତର ସ୍ଵରେ କ୍ରମନ କରିତେ କରିତେ ସତ୍ତର ଗୃହ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ଶୀତଳ ସଲିଲ ଆନନ୍ଦନ କରତ, କୁମାରେର ବିରହକଳକ୍ଷିତ ଶଶମୁଖେ ସେଚନ ଓ ତାଲହୃତ୍ସନ୍ଧାରା ବୀଜନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଶୀତଳ ସଲିଲେ କି, କଥନ ଅନ୍ତରେର ବିରହାନଳ ନିର୍ବାଣ ହଇଯା ଥାକେ, ବରଂ କୁନ୍ତକାରେର ପଯନୋପରିଲିଙ୍ଗପଙ୍କେର ନୟାୟ, ଅନ୍ତରକରଣକେ ଅଧିକତର ଦନ୍ତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତାଲହୃତ୍ସନ୍ଧାନିଲ, ଅନ୍ତରେର ପ୍ରଜ୍ଞାଲିତ ଅନଳ-ଶିଥାକେ ଦ୍ଵିଗୁଗତ ଉନ୍ଦ୍ରିୟ କରିଲ । ସଥନ ଏଇନପ ଜଳସେକାନ୍ଦି ଅଶେ ବିଧ ଶୁଙ୍କବାତେଓ କୁମାରେର ମୁହଁତା ଲାଭ ହଇଲନା ବରଂ କ୍ରମେଇ ରୋଗେର ବୁନ୍ଦି ହିତେ ଲାଗିଲ, ତଥନ ପ୍ରିୟତମ ହତାଶ ହଇଯା ପଡ଼ିଲେନ । ହତଚେତନ କୁମାରକେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ନୟନଜଳେ ତୀହାର ହଦୟ ଭାସିତେ ଲାଗିଲ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ଅନ୍ଧକାରମୟ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅନ୍ତର ସଜଳ ନୟନେ କାତର ବଚନେ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ କୁମାର ! ଆପନାର ମନେ କି ଏହି ଛିଲ ଏହି କି ଭବାଦୃଶ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅକ୍ରମିତ୍ୟ ନିର୍ମଳ ସୌହନ୍ୟ ଶୃଷ୍ଟିଲ ? ସଦ୍ୟପି ଇହା ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନ ହିତ, ତାହା ହଇଲେ କଥନେଇ ଏହି ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ଉତ୍ୟୁକ୍ତ ହିତ ନା । ହେ ସନାଶ୍ୟ ! ଆପନି ଈନ୍ଦ୍ରିୟ ବିବେଚକ ଓ ଜ୍ଞାନବାନ୍ ହଇଯାଓ ଅନାୟାସେ ଜନକ

ଜନନୀ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ପ୍ରଭୃତି ପରିବାର ବର୍ଗେର ମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତାଯ ଏକେବାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଲେନ । ମିଥ୍ୟ ମାଯାବିନୀ ମାଲବରାଜନନ୍ଦିନୀ ହେମଲିନୀର ଚିନ୍ତାଇ କି ଆପନାର ବଡ଼ ହିଲ ? ଏମର କି ତାହାର ଜନ୍ୟ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିତ ଉଦ୍‌ଯତ ହଇଯାଛେନ । ପ୍ରିୟାତତେର ଏଇକୁପ ପାଷାଣ-ଭେଦୀ କାତର ବିଲାପେଓ କୁମାରେର ଅଚୈତନ୍ୟ ଦୂର ହିଲ ନା ଦେଖିଯା ଉଦ୍‌ୟାନରେ ସାବତୀଯ ପଣ୍ଡପକ୍ଷୀ ନିଷ୍ଠକ । ତର ସକଳ ବସନ୍ତାନିଲେ ଦୈଷ୍ଟ ବିକଷିତ ହୋଇଥାଯ ବୋଧ ହିଲ ସେଣ ନବପଞ୍ଜବକୁପ ପବିତ୍ର କର ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଜନ କରିତେଛେ ପ୍ରିୟାତ କିଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୁଢ ହିଯା କହିଲେନ କୁମାର ! ଉପବନେ ଆସାଇ କି ଆପନାର କାଳ ହିଲ ! ଏଇ ଦୁରସ୍ତ ବନ୍ଧୁନ୍ତିଇ କି ଆପନାର ପ୍ରାଣସ୍ତେର ନିଦାନ ହିଲ ! ପ୍ରତିପାଲକ ! ଧରାନ ହିତେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରନ । ଏକବାର ଶୁଧୀମଯ ମୁଁର ବାକ୍ଯେ ବନ୍ଧୁ ବଲିଯା ଆହୁାନ କରନ । ଆମାର ତାପିତ ପ୍ରାଣ ଶୀତଳ ହଟକ, ଆମାର ନୟନେର ଅନ୍ଧକାର ଦୂରୀଭୂତ ହଟକ । ଆମି ଏ ପାପଚକ୍ଷେ ଆର କତକ୍ଷଣ ଆପନାର ଦୁରବସ୍ଥା ଦର୍ଶନ କରିବ, ହାୟ ! ଆମାର ହଦଯ କି କଟିନ, କୁମାରେର ଦୈଦଶ ଦଶା ଦେଖିଯା ଏଥନ୍ତ ବିଦୀର୍ଘ ହିତେଛେ ନା । ହତ ଜୀବନ ! ତୁ ଯି କ୍ଷଣମାତ୍ର ସାହାକେ ନା ଦେଖିଲେ ଅନ୍ଧିର ହିତେ ମଞ୍ଚତି କେମନ କରିଯା । ତାହାର ଚିରବିଚ୍ଛେଦ ମହ୍ୟ କରିବେ । ତୋମାର କି କିଛିତେଇ ସନ୍ତ୍ରେଣ ବୋଧ ହୟ ନା ? ହାୟ ! ଏଥନ୍ତ କଟିନ ପ୍ରାଣ ଦେହ ହିତେ ବହିଗର୍ତ୍ତ ହିଲ ନା ! ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ପ୍ରାଣ ! ତୁଇ ନିଶ୍ଚଯ ଜାନିମ୍, ଯେ କୁମାର ବିରହେ ତୋରେ କଥନ ହଦଯ ମନ୍ଦିରେ ସ୍ଥାନ ପ୍ରଦାନ କରିବ ନା ! ରେ ନିଷ୍ଠୁର ବିଧେ ! ଚିରମୁଖାଭିଲାଷୀ ଜ୍ଞାନନିଧି ରାଜନନ୍ଦନେର ଲଲାଟେ ଏହି ଦୁରସ୍ତ ନିଯମ ଲେଖା କି ତୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହଇଯାଛେ ? ସାହାର ହଦଯ କାନନ ଜ୍ଞାନ, ଧର୍ମ, ଦୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରଭୃତି ତକଳତା ସମୁହେ ସମ୍ମାନିତ ହଇଯା ସ୍ଵିନ୍ଦ୍ର ଓ ରମଣୀୟ ଛିଲ, ଯିନି ମତତ ମେଇ ତକଳତାର ଶୁଶ୍ରୀତଳ ଛାଯାଯ ଆସିଲି ହଇଯା ପରମ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିବେନ, ମେଇ ବନେ ଅନ୍ୟ ବିଚ୍ଛେଦ ଦାବାନିଲ ପ୍ରଜ୍ଞାଲିତ କରିଯା ମନ୍ତ୍ରମାର୍ଗ କରିତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହଇଯାଇନ୍ । ଜଗତେ କୋନ କର୍ଯ୍ୟାଇ ତୋର ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ, ବେ ଚନ୍ଦ୍ରମା କି

ଅରଣ୍ୟ, କି ଶୋଧ, କି ଅମରନ୍ଦ, କି କୌଟ ସମୁହ ସକଳ ପଦାର୍ଥେ ଅଭିନ୍ନ
ଭାବେ ଅଧୃତମୟ କର ବିକିରଣ କରେନ, ସେଇ ସମଦର୍ଶୀ ଶଶାঙ୍କକେଓ ସଖମ
ତୁଇ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ରାଜ୍ରାତ୍ମାସଙ୍ଗପ ବିପଦେ ବିପଦ୍ର କରିଯା ଥାକିମ୍ ତଥନ
ତଦପେକ୍ଷା ଛୀନଜାତି ମାନସକେ ଦୁଃଖଦାନ କରା ତୋର ପକ୍ଷେ ଆର
ବିଚିତ୍ର କି । ରେ ଦୁରାତ୍ମ ଦୁର୍ଘତେ ମଦନ ! ତୁଇ ଦେବକୁଳେ ଜୟଗ୍ରହଣ
କରିଯା ଅଦ୍ୟ କୁମାରେର ପ୍ରତି ଜୟନ୍ୟ ଜୀବାଧମ ପିଶାଚେର ନ୍ୟାୟ ଆଚରଣ
କରିତେ କୁର୍ଣ୍ଣିତ ହଇତେଛିସ୍ ନା । ତୁଇ କୁମରଚାପ ହଇଯା କିନ୍ତୁ ପେ ରାଜ-
ନନ୍ଦନେର କୋମଳ ହାଦୟେ ଏହି ଅମୋଷ ବଜ୍ରମୟ ବାଣ ନିକ୍ଷେପ କରିଲି ?
ଏତଦିନେ ବୁଝିଲାମ ଯେ, ଦୈବ ପ୍ରତିକୁଳ ହଇଲେ ସକଳଇ ବିପରୀତଭାବ
ଅବଲମ୍ବନ କରେ । ଅମୃତୀ ଅପେଇ ହଲାହଲେର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, କୋମଳ
କୁମର ରାଶିଓ ପାଦାଶବ୍ଦ ପ୍ରତୀଯମାନ ହୟ । ହାୟ ! ଆମି ଏଥିନ କି
କରି, କି ଉପାୟେଇ ବା ରାଜନନ୍ଦନେର ଚୈତନ୍ୟ ସଞ୍ଚାରିତ କରି, ହେ ଜଗଦୀ-
ଶ୍ଵର ! ଏହି କାଳକୁଟ ପୂର୍ବ ଅତି ଭୀଷଣ ଗଭୀର ଦୁଃଖାର୍ଗବେ ନିପତିତ
ରାଜକୁମାରେର ପ୍ରତି ତୁମିଇ କୁପାର୍କଟାଙ୍କପାତ କର । ହେ କକ୍ଷାସିନ୍ହୋ !
ତୋମାର କୁପାବଲୋକନ ବ୍ୟାତିରେକେ ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ରଶ୍ୟାପନ ନୃପ ନନ୍ଦନେର
ଆର ଗତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ । ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ଏଇକପ କରଗରମିଶ୍ରିତ କାତର
ବାକ୍ୟେ ଏବଂ ଦେଇ ଅନାଥବ୍ସଲ ଚୈତନ୍ୟମଧ୍ୟେର ଅନୁକଞ୍ଚାର ଅଚେତନ
ରାଜପୁତ୍ର ଅକଞ୍ଚାଣ୍ଟ ଚୈତନ୍ୟ ଲାଭ କରିଲେନ । ନିର୍ମଳିତ ନେତ୍ର
ଉଦ୍ଘୀଲିତ ଏବଂ ପାର୍ଶ୍ଵ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଯା ମୁଖେ କେବଳ “ହେମଲିନୀ !
ହେମଲିନୀ !” ଏହି ବାକ୍ୟ ବାରଦ୍ଵାରା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଅନ୍ତର ରାଜପୁତ୍ର ଲଙ୍ଘଚେତନ ହଇଯା ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରିୟବ୍ରତକେ
ସନ୍ତୋଷନ ପୂର୍ବକ କହିଲେନ ସଥେ ! ଏମନ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କେ କରିଲ ?
ପ୍ରତିକୁଳତା କରିବାର ଜନ୍ୟ କେ ଆମାର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରିଲ ? ହାୟ !
ଆମି ଚକ୍ର ମୁଦ୍ରିତ କରିଯା ହାଦୟ ମଧ୍ୟେ ହାଦୟ ବିଲାସିନୀ ହେମଲିନୀର
ମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିତେ ଛିଲାମ, ସହସା କେ ଏମନ ନିଦାକଣ କର୍ଷ
କରିଲ ? ପ୍ରିୟତମ ! ତୁମି କି ଦେଇ ଅନୁପମ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିଯାଇ ? ସଦି
ଦେଖିଯା ଥାକ ଶୀଘ୍ରବଳ ? ଏହି ବଲିଯା ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗି-

ଲେନ, ହାଁ ! ଆମାର ହଦ୍ୟେର ମଣି କେ ଅପହରଣ କରିଲ । ଆମି କି
ଏହି ପାପ ଚକ୍ରେ ଆର କଥନ ମେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିତେ ପାଇବ ନା ; ମେଇ ଚିତ୍-
ହାରିବି ମୂର୍ତ୍ତି, ବିମଳ ମୁଖପଞ୍ଜ ବିକସିତ କରିଯା ମୁଖମୟ ବାକ୍ୟେ, ଆର
କି କୁମାର ବଲିଯା ଆମାକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିବେ ନା ? ହାଁ ! ଆମି କି
ନିର୍ବୋଧ, ଦୈନ୍ତି ଅପୂର୍ବ ଛଳଭ୍ୟକମଳ ହସ୍ତେ ପାଇଯା ପରିତ୍ୟାଗ କରି-
ଲାମ । ପ୍ରିୟବର ! ସଦି ତୁମି ଆମାର ପ୍ରକ୍ରତ ବନ୍ଦୁ ହୁଏ ଏବଂ ଆମାର
ଛୁଟେ ସଦି ସଥାର୍ଥି ତୋମାର ହଦ୍ୟ ବିଦୀର୍ଘ ହୟ, ତାହା ହଇଲେ ମେଇ ବିକ-
ସିତ ହେମନଲିନୀକେ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଆମାର ହଦ୍ୟ ସରୋବରେ ପୁନଃ-
ସ୍ଥାପିତ କର । ତତ୍ତ୍ଵିଷ କୋନ ଝାପେଇ ଆମାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହଇବେ ନା ।
‘ତୋମାର ନିଶ୍ଚୟ ବଲିତେଛି, ସଦି ତୁମି ଆମାର ସଥାର୍ଥ ମୁହଁଦ ହୁଏ ଏବଂ
ବନ୍ଦୁ ବଲିଯା ଆମାର ଜୀବନେର ସଦି ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷା କର ତାହା ହଇଲେ, ସେ
କୋନ ଝାପେଇ ହୁଏ, ଆମାର ମେଇ ହଦ୍ୟରଙ୍ଗ ମିଳାଇଯା ଦାଓ ।

କୁମାର ଚୈତନ୍ୟ ଲାଭ କରିଯାଛେନ ଦେଖିଯା ପ୍ରିୟବରତେର ହଦ୍ୟଶିତ
ହତାଶାଲତା ମହୀୟ ମୁକୁଲିତ ହଇଲ । ମାନସରୋବରେ ଆନନ୍ଦଲହରୀ
ପ୍ରବାହିତ ଏବଂ ନୟନୟୁଗଳ ହିତେ ଦରଦରିତ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରଦ୍ଧାରୀ ବିଗଲିତ
ହିତେ ଲାଗିଲ । ଅକୁଳ ହଦ୍ୟେ ରାଜକୁମାରକେ ନିବେଦନ କରିଲେନ
କୁମାର ! ଆପାନି ଅଖିଲ ଶାନ୍ତର ସଥାର୍ଥତ୍ ଅବଗତ ହଇଯା ନିର୍ମଳ ଦିବ୍ୟ
ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଯାଛେ, ଅତଏବ ମାନ୍ଦ୍ରଶ ଅନ୍ତିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପନାକେ
ଆର କି ଉପଦେଶ ଦିବେ ? ସଦାଶୟ ! ଆପାନି ଅମୂଳକ ସ୍ଵପ୍ନେର ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ହଇଯା ଆପନାର ପ୍ରକ୍ରତିସିନ୍ଧ ସମସ୍ତ ସକ୍ତି ସକଳକେ ଏକକାଳେ
ବିସର୍ଜନ ଦିତେ ଉଦ୍ୟତ ହଇଯାଛେ । ସ୍ଵପ୍ନକଞ୍ଚିତ ବିଷୟ କି କଥନ
ପ୍ରକ୍ରତ ଫଳଦାୟକ ହୟ ? ମେ ସମୁଦ୍ର ମିଥ୍ୟ ଓ ଭ୍ରମ ମାତ୍ର, ବିବେଚନା କରନ
ମୁଢ ବ୍ୟକ୍ତିରାଇ ଅବିବେକେର ଅନୁବନ୍ତୀ ହଇଯା ଅକିଞ୍ଚିତକର ରୁଖାଭିଲାଷେ
ଅଭାବ ଭକ୍ତ ହୟ ଏବଂ ତମ୍ଭିମିତ୍ତି ଲୋକ ସମାଜେ ହୁଣା ଓ ନିନ୍ଦାର
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହଇଯା ଚିରଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରେ, କିନ୍ତୁ ଭବାନ୍ଦ୍ରଶ ବିଚକ୍ଷଣ ଓ
ଜ୍ଞାନବାନ କୋନ୍ ମହାଜ୍ଞା ପାପକଟକାଳ୍ପାଦିତ ଅପବାଦପକେ ପକ୍ଷିଳ
ଦୁର୍ଗମ ପଥେ ପଦାର୍ପଣ କରିଯା ଅକାରଣ କ୍ଲେଶ ଭୋଗ କରେ ? ଅତଏବ

ହେ ଚୁରଦର୍ଶିନ୍ ! ସ୍ଵପ୍ନକୁ ଅମାର ଯୃଦ୍ଧିଗୁରେ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅମୂଲ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ବିବେକରତ୍ନ ଅର୍ପଣ କରା କଥନୀ ସୁମୁଖ ନହେ । ଆରା ଦେଖୁନ ଆପଣି ମହାରାଜ ଓ ମହିଷୀର ଏକମାତ୍ର ନୟନମଣି, ତାହାଦିଗଙ୍କେ ଛଃଖସାଗରେ ନିକଷିପ୍ତ କରିଯା ଏକପ ନିଦାକୁଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହିଲେ, ନିଃସନ୍ଦେହ ଛୁରପମେଯ ପାପଗଙ୍କେ ଲିପ୍ତ ହିବେନ । ଅତଏବ ଆପଣାର ମାନସକ୍ଷେତ୍ରେ ସେ ବିଗହିତ ଚିନ୍ତାରୂପ ବିଷବଜ୍ଞୀ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହିଯାଛେ, ତାହାକେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଥିବିତେ ସମୂଲେ ଉତ୍ପାଦିତ କରନ । ତାହା ହିଲେଇ ସମ୍ମତ ଅସ୍ତ୍ରଥ ଏକକାଳେ ଦୂରୀଭୂତ ହିବେ । ମଞ୍ଜିପୁତ୍ର ଏଇ ବଲିଯା କ୍ଷମତା ହିଲେନ ।

ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ଏଇ ସକଳ ନୟାନୁଗତ ସହୁପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ, କୁମାରେର କୋମଳ ହୃଦୟେ ଶେଳ ସମ ବିନ୍ଦୁ ହିଯା ସାତିଶୟ କ୍ରେଶ ପ୍ରଦାନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତିନି ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକତର କଟ ବୋଥ କରିଯା ବନ୍ଧୁକେ ବଲିଲେନ, ଅଭିନନ୍ଦନ ! ଏ ସମୟେ ଏକପ ବିଷତୁଳ୍ୟ ବାକ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ କରା ତୋମାର ଅମୁଚିତ, ଆମି ସମ୍ମତି ପରିଜ୍ଞାତ ଆଛି ଏବଂ ସଦସ୍ୱ କାହାକେ ବଲେ ତାହାଓ ବିଶେଷରୂପ ଜୋନି । ତଥାପି ସେ ଆମି କିଜନ୍ୟ ଏକପ ମୃତେର ନୟାଯ ଆଚରଣ କରିତେଛି ତାହା କି ତୁମି ଯୁଝିତେ ପାରିତେଛୁନା ? ଆମାର ଶରୀରମଧ୍ୟେ ସର୍ବଦାଇ ମେହି ଅକଳକ୍ଷ ଶଶିମୁଖୀର ବିଚ୍ଛେଦହତାଶନ ଅତି ଭୟକ୍ଷର ଭାବେ ଜୁଲିତେଛେ । ମେହି କାମିନୀର ପ୍ରାଣରୂପ ସଲିଲ ସ୍ଵଭାବରେ ମେ ଅନଳ କିଛୁତେଇ ନିର୍ବାଗ ହିବେ ନା । ଏବଂ ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାଗ ତିନି ହୃଦୟେ ସମ୍ମାପନ ଓ ଦୂରୀଭୂତ ହିବେ ନା । ଏକଶ୍ରେ ତୋମାର ହିତୋପଦେଶ ହୃଦୟର ନୟାଯ ଅଧିକତର ପ୍ରାଜ୍ଞଲିତ କରିବେ ମାତ୍ର, ଫଳତଃ ତଦୀୟ ଉପଦେଶବୀଜ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନକ୍ଷେତ୍ରେ କଥନୀ ଅକ୍ଷରିତ ହିବେ ନା । ଅଧିକ କି, ସଦି ମେହି ସୁଖଦାୟିନୀ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କ କଥନ ପ୍ରାପ୍ତ ହିତେ ପାରି, ତାହା ହିଲେଇ ଆମାର ଏଇ ବିଷମ ବିରହ ରୋଗେର ଉପସମ ହିବେ ; ନତୁବା ନିଶ୍ଚଯ ବଲିତେଛି ଏ ଦନ୍ତଜୀବନ ହେମଲିନୀ ଉଦ୍‌ଦେଶେ ସମର୍ପଣ କରିବ ।

କୁମାରେର ଈନ୍ଦ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦୀ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ କରିଯା ପ୍ରିୟବ୍ରତ ତଦ୍ଵିକଦେ ଆରା ଦ୍ୱିକଣ୍ଠି କରିତେ ମାହସୀ ହିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଅନୁତ୍ତର ରାଜ-

ତନଯାକେ ସମୋଧନ କରିଯା କହିଲେନ କୁମାର ! ସଦ୍ୟପି ଆପନି ନିତାନ୍ତରେ
ଏକଥିବା ଅଧିକ ହିମକାଳୀନ ଥାକେନ, ତବେ ଆର ବିଲସେ ପ୍ରାୟୋଜନ ନାହିଁ, ତୁରାଯା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନେ ସଫଳ ହେଯା କରୁବ୍ୟ ।

ଏହିକେନ୍ତରେ କ୍ରମେ ବସନ୍ତର ଅବସାନ ହିଲ । ରାଜପୂତ ପ୍ରଥମତଃ
ଶ୍ରୀତକାଳେ ବିଲାସୋଦ୍ୟାନେ ଆସିଯା ଛିଲେନ । କ୍ରମେ ହିମକାଳୀନ ଅପ-
ଗତ ହିଲେ, ଯେ ବସନ୍ତ ଆସିଯାଛିଲ, ତାହାଓ ପ୍ରାୟ ଗମନୋଯୁଧ ।
ଆର ମଲଯପବନ ପ୍ରବାହିତ ହେଯା, ମଞ୍ଜିକା ମାଲତି ପ୍ରଭୃତି କୁମୁଦଚନ୍ଦ୍ରର
ବିକସିତ ହେଯା ମନ ହରଣ କରେ ନା, କୋକିଲେର କୁରୁରବ ଭମଶାଇ ଛୁଲଭ
ହିଲ, ସମ୍ମତ ପ୍ରାନ୍ତର ଶସ୍ୟହୀନ ହେଯା ଶୂନ୍ୟମୟ ଭୌଷଣ ମୁକ୍ତି ଧାରଣ
କରିଲ । ଉତ୍ତପ୍ତ ନିଦାନକାଳ ଦୁରସ୍ତ ବସନ୍ତକେ ଅନୁରିତ କରିଯା
ମରିଟୀକାଳପ ପ୍ରେୟସୀର ସହିତ ଅବନିତଳେ ସମାଗତ ହିଲ । କ୍ରମେଇ
ତଦୀଯ ଲକ୍ଷଣ ମୁଦ୍ରା ଲକ୍ଷିତ ହିତେ ଲାଗିଲ, ରୋତ୍ର ଅଗ୍ନିବ୍ୟ ହିଲ,
ଏକ ଶୂର୍ଯ୍ୟ ଶତ ଶୂର୍ଯ୍ୟର ତେଜ ଧାରଣ କରିଲ । ଦିନେରବେଳାଯ ବାଟିର
ବାହିର ହେଯା ତାର, କମଲନୀ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଚାନ୍ଦ ମାର୍ତ୍ତଙ୍ଗେର ଶୁତୀଙ୍କ କରିପରି
ସହ୍ୟ କରେ କାହାର ସାଧ୍ୟ ; ଦିନ ବଡ଼ ରାତ୍ରି ଛୋଟ, ଏକାଳେ ପ୍ରଭାକର କମ-
ଲେର ମଧୁ ଦୀର୍ଘକାଳ ପାନ କରିଯା ଥାକେନ ; ଯାଇତେ ଚାହେନ ନା, ପାଛେ
ଅଗର ଆସିଯା ପକ୍ଷଜିନୀକେ ବିରକ୍ତ କରେ, ରୋତ୍ରେର ସମୟ ଅନ୍ତର ମଧୁର
ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରାଦ ବଲିଯା ବୋଧ ହେଯ, ଶୁଖେର ମଧ୍ୟ ଏହି ହିଲ କି ନା ଫଳ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରମାଲ ଫଳ ପାକିତେ ଆରାନ୍ତ ହିଲ । ପଥ ଘାଟ ଧୂଲାଯ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ,
ନିଦାନବାୟୁ ଉପିତ ହେଯା ଗଗନମାର୍ଗେ ଧୂଲିରାଶି ଉତ୍କଳିଷ୍ଟ କରାଯ ମଧ୍ୟ
ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟାସମାଗମ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଏହିକୁମାର କିଛୁକାଳ ଅତି-
ବାହିତ ହିଲ, ରାଜକୁମାରେର ଆର ଅନ୍ୟ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, କେମନ କରିଯା
ମାଲବଦେଶେ ଯାଇବେନ, କେମନ କରିଯା ରାଜନବିନୀକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲିବେନ,
ଅନୁକ୍ଷଣ ଏହି ଉତ୍କଳାଦି ବଲବତୀ, ତୁମାର ନୟନୟୁଗଳ, ଅନ୍ୟ ଅଧିଳ
ବିଷୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଚିତ୍ତପଟେ କେବଳ ସେଇ ରାଜନବିନୀର ମୋହିନୀ
ମୁକ୍ତିରେ ନିରାନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିତ, ଶ୍ରବଣ, ସେଇ ରାଜକୁମାରୀର ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ
ବ୍ୟକ୍ତିତ ଆର କିଛୁଇ ଶୁନିତେ ଚାହିତ ନା । ରାଜକୁମାରକେ ଅନ୍ୟର

ସହବାସ ଆର ଭାଲ ଲାଗିତ ନା, ତିନି ମୃପନନ୍ଦିନୀର ଚିନ୍ତାମନୀମୁର୍ତ୍ତିକେ
ହାନ୍ୟେ ଶାନ ଦିଯା ତାହାର ମହିତ ସହବାସ କରିତେଇ ଭାଲ ବାସିତେନ ।
ଫଳତଃ ରାଜକୁମାର ଯାବତୀର ବିଷୟଜ୍ଞାନେ ଜଳାଙ୍ଗଳି ଦିଯା ଏକାନ୍ତ
ତକାତ ଚିତ ହଇଯା ପଡ଼ିଲେନ ।

ଅନୁମତ ଏକ ଦିବସ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ମହିତ ପ୍ରିୟଭାବେ ରାଜ-
କୁମାରୀ ହେମନଲିନୀର ଅନୁମନ୍ଦନାର୍ଥ ଗମନ କରାଇ କ୍ରତନିଶ୍ଚୟ କରିଯା
ନିଶ୍ଚିଥ ସମୟେ ଅଶ୍ଵାରୋହଣେ ବହିଗତ ହଇବେନ, ଏଇରୂପ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
ହଇଲ ।

ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ ଦିବାଭାଗ ଅଭିତ ହଇଲ, ଶ୍ରୀଶ୍ଵର ସମୟେ ପ୍ରଦୋଷ-
କାଳେ ମେଘାଭୂତର ବାଢ଼ ହୃଦୀ ପ୍ରାୟଇ ସଟିଯା ଥାକେ, ମୁତରାଂ ତନ୍ଦିବସେଓ
ମନ୍ଦ୍ୟ ହିତେ ନା ହିତେଇ ପଞ୍ଚିମ ଦିକ ନିବିଡ଼ ନୀଲିମାଲକ୍ଷ୍ମତ ନୀରଦ-
ଜାଲେ ଆରୁତ ହଇଯା ଉଠିଲ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ କାନ୍ଦିନି ସମସ୍ତ ଗଗଗମଣ୍ଡଳ
ଆଛନ୍ତ କରିଲ, ମେଘେର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବଳ ପବଳ ଆସିଯା ଜଗନ୍ନ
ଆନ୍ଦୋଲିତ କରିତେ ଲାଗିଲ, ଅମ୍ପ ପରିମାଣେ ହୃଦୀ ହେଲାଯା କିଛୁଇ
ଉପକାର ହଇଲ ନା, ପ୍ରତ୍ୟୁତ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଶ୍ରୀଯାତିଶ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହିତେ
ଲାଗିଲ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ କେବଳ ମାତ୍ର ଧୂଲି ସକଳ କିଯଥ ପରିମାଣେ
ଦିନ୍ତ ହେଲାଯା ଆନ୍ଦୋଲନ ବିସ୍ତୃତ ହଇଯା ଚତୁର୍ଦିକ ଆମୋଦିତ କରିଲ ।
ଏକେ କୁଣ୍ଡ ପକ୍ଷିଯ ରାତ୍ରି, ତାହାତେ ଆବାର ଘୋର ସମସ୍ତା, କିଛୁଇ ଦୃଷ୍ଟି-
ଗୋଚର ହେଲ ନା । ଘୋର ତିମିରାହୃତ ରଜନୀତେ ଶ୍ୟାମଳ ଦଲପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ଵାରିଶମୁହେ ଥିନ୍ଦୋତକୁଳ ହୀରକଥଣେର ନ୍ୟାଯ ଜୁଲିତେଛେ । ମଧ୍ୟେ
ମଧ୍ୟେ ବିଦ୍ୟୁତ ହେଲାଯା ବୌଧ ହିତେଛେ, ଶ୍ରୀ ପତି ଶୁଧାକର ଆସିଯା-
ଛେନ କି ନା ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟଇ ସେଇ ଯାମନୀ ନୟନ ଉନ୍ନୀଲିତ କରିତେଛେ;
ବିଜ୍ଞାରବ ଶ୍ରୁତିଗୋଚର ହେଲାଯା ବୌଧ ହିତେଛେ, ସେଇ ନିଜ ନାଯକକେ
ଦେଖିତେ ନା ପାଇଯା ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ରୋଦନ କରିତେଛେ । କ୍ରମେ ନିଶ୍ଚିଥ
ସମୟେ ସହସା ପ୍ରବଳ ଝଟିକା ଉପଶିତ ହେଲାଯା, ମେଘ ସକଳ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ହଇଲ । ଗଗଗମଣ୍ଡଳ ପରିଷ୍କର୍ତ୍ତ ଏବଂ ଅଚିରୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରମାର କିରଣଜାଲେ
ଜଗନ୍ନ ଆଲୋକମୟ ହଇଲ । ରାଜକୁମାର ସମୟ ଉପଶିତ ଦେଖିଯା

ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ସହ ନିଃଶ୍ଵାସପଦସଞ୍ଚାରେ ପ୍ରାସାଦ ହିତେ ଅବତରଣ କରିଯା
ଅର୍ଥଶାଲାଯ ଗମନ କରିଲେନ । ତଥାଯ ତୁଇ ଦ୍ରତ୍ତଗାମୀ ଆଶେ ଆରୋହଣ
କରିଯା ଉତ୍ତରେ ବିଲାସୋଦ୍ୟାନ ଅତିକ୍ରମ କରତ, ଏତାତକାଳୀନ ମଧୁକରେର
ନ୍ୟାୟ ନଲିନୀ ଅସେବଣେ ପ୍ରଶ୍ନାନ କରିଲେନ । ଲଜ୍ଜା, ଭୟ, ମାୟା
ପ୍ରଭୃତି ସକଳେ ସଙ୍ଗୁଥେ ଉପଚ୍ଛିତ ହଇଯା ରାଜକୁମାରକେ ପ୍ରତିନିର୍ବତ୍ତ
କରିବାର ଜନ୍ୟ ସଥେଟ ଚେଷ୍ଟା କରିଲ, କିନ୍ତୁ ଏକମାତ୍ର ହେମଲିନୀର
ମୋହିନୀମୂର୍ତ୍ତି ତାହାଦେର ମଧ୍ୟ ହିତେ ନୃପନନ୍ଦନକେ ବଲପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ
କରିଯା ମାଲବଦେଶାଭିମୁଖେ ଲାଇଯା ଗେଲ । ଅନ୍ଧକ୍ରମ ସହ ଚନ୍ଦ୍ରମା ମେଘାହୃତ
ହିଲେ, ସହସା ବେମନ ତମୋମୟୀ ତାମସୀ ଆସିଯା ଜଗନ୍ତ ଆଛ୍ଛନ୍ନ କରେ,
ତଞ୍ଚପ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ସହ କୁମାର ଉପବନ ହିତେ ଗମନ କରିଲେ, ସେଇବନେ
ଶୋକରପ ଅନ୍ଧକାର ଆସିଯା ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଲ । ଜୀବମକଳ ନୀରବ,
ତକଗନ ନିଷ୍ପାନ୍ତ, କ୍ରମେ ରଜନୀ ପ୍ରଭାତା । ମାନବଗନ ଶୟା ହିତେ
ଗାଡ଼ୋଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ନିଜ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ ହିଲ । କୁମାରେର
ନିଜାଭନ୍ଦ ପ୍ରତୀକ୍ଷାଯ କିଙ୍କରେରା ନିରାପିତ ସମୟେ ସ ସ ସ୍ଥାନେ ସତର୍କ
ଭାବେ ଦଙ୍ଗାଯମାନ ରହିଲ । ରାଜଶୁଭେତର ଶୟା ହିତେ ଉଠିବାର ସମୟ
ଅତୀତ ହିଲ ଦେଖିଯା, ସକଳେରଇ ମନେ ସଂଶୟ ଜୟିଲ । ଅଣ୍ଣତ ଚିନ୍ତା
ଆସିଯା ତାହାଦେର ହୃଦୟ ଅଧିକାର କରିଲ । କ୍ରମେଇ ଚିନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟାର
ଆର ଅପେକ୍ଷା କରିତେ ନା ପାରିଯା ଶୟନାଗାରେର ଗବାକ୍ଷପଥେ ଦୃଷ୍ଟିସଞ୍ଚାଳନ
କରିଯା ଦେଖିଲ ଯେ, ଶଶକ୍ଷୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେର ନ୍ୟାୟ ହେମପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ
ରାଜପୁତ୍ର ବିହୀନ ହଇଯା ପାଢ଼ିଯା ରହିଯାଛେ । ତଥନ ଦ୍ରତ୍ତଗମନେ
ଶୃହାଭ୍ୟନ୍ତରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଯା ସବିଶେଷ ନିରୀକ୍ଷଣ କରତ, ରାଜକୁମାର
ବା ପ୍ରିୟାତ୍ମତ କାହାକେଇ ଦେଖିତେ ପାଇଲ ନା । ଅନ୍ତର ଉକଟିତ
. ମନେ ଶୃହ ହିତେ ବହିଗତି ହଇଯା ଉଦୟାନେର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଅସେବଣ କରିତେ
ଲାଗିଲ । କୌନ ସ୍ଥାନେଇ ଦେଖିତେ ପାଇଲ ନା, ତଥନ ଏକାନ୍ତ ନିରପାଯ
ହଇଯା ସକଳେ ରାଜପୂରୀର ଦିକେ ଧାରିତ, କ୍ରମେ ରାଜଦ୍ଵାରେ ଉପଚ୍ଛିତ ।
ମହାରାଜ କେଶରୀବିର୍ଯ୍ୟ ତଥନ ପାରିବଦର୍ଶେ ପରିବୃତ ଓ ଶୁଦ୍ଧିଗଣେ
ବୈଚିତ୍ରି ହଇଯା ରତ୍ନସିଂହାସନେ ସମାପ୍ତି ଆଛେନ । ବୋଧ ହିଲ ଯେ

ଶ୍ରୀପତି ଅବନିପତି ହଇୟା ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୋର ସହିତ ନାୟାରୁଗତ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସକଳ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିତେଛେ; ଏମନ ସମୟେ ପ୍ରତିହାରୀ ମଶ୍ଶୁଖୀନ ହଇୟା ଫୁତାଞ୍ଜଲିପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲ ମହାରାଜ ! ଉପବନ ହିତେ ସମାଗତ କତିପାୟଭୂତ୍ୟ, ଆପନାର ପଦ୍ମୁଗଳ ଦର୍ଶନମାନସେ ଦ୍ଵାରେ ଦଙ୍ଗାରମାନ ଆଛେ । ଅନୁମତି ହଇଲେ ତାହାଦିଗଙ୍କେ ଆନନ୍ଦମ କରି, ରାଜୀ ଶୁନିବାଯାତ୍ର ଆନିତେ ଆଦେଶ କରିଲେନ ଏବଂ ମନେ ମନେ ଏହି ତର୍କ ବିତରିତ ଲାଗିଲେନ କି କାରଣେ ଉଦ୍‌ୟାନ ହିତେ କିନ୍କରେରା ସହସା ସମାଗତ ହଇଲ, କୁମାରେର ତ କୋନ ଅମନ୍ଦଳ ସଟେ ନାହିଁ । ଏଇକଥିପାରିତ ଭାବିତେଛେ, ଏମନ ସମୟେ ତାହାରା ରାଜ ସମୀପେ ଉପଚିହ୍ନ ହଇୟା କରପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲ ମହାରାଜ ! ପ୍ରାତଃକାଳ ହିତେ ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ସହ ରାଜପୁତ୍ର ଯେ କୋଥାଯା ଗମନ କରିଯାଛେ, ତାହାର କିନ୍ତୁ ଆସେଣ କରିତେ ପାରି ନାହିଁ । ଉପବନେର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ସକଳ ସ୍ଥାନେଇ ବିଶିଷ୍ଟରାପ ଅନୁମନ୍ତାନ କରିଯାଛି, କୋନ ସ୍ଥାନେଇ ତୁାହାଦେର ସମ୍ବର୍ଣ୍ଣ ପାଇ ନାହିଁ, ପରିଶେଷେ ଅନ୍ୟ କୋନ ଉପାୟ ନେଇ କରିତେ ନ ପାରିଯା ଆପନାର ଶ୍ରୀଚରଣେ ନିବେଦନ କରିତେ ଆସିଯାଛି ।

ହେମରତ୍ନାର୍ଥଚିତ ସିଂହାମନୋପବିଷ୍ଟ ମହାରାଜ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭୂତ୍ୟଦେର ବିଷମ ବିଧାକ୍ଷ ବାର୍ତ୍ତା ବାଣେ ପରିବିନ୍ଦ ହଇୟା ହା ହତୋଷି ହା ଦକ୍ଷୋନ୍ଧୀ ବଲିଯା ସିଂହାମନ ହିତେ ଅଶନି ପତିତ ଅଚଳ ଶୃଙ୍ଗେର ନ୍ୟାୟ ଭୂତଳେ ପତିତ ହଇଲେନ । ହାୟ ! ଆମାର କି ହଇଲ ଏହି ବଲିଯା ମୁଛୁତ, କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ସଂଜ୍ଞାଲାଭ କରିଯା କାତର ବଚନେ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ ହାୟ ! ଏଥର ଆମି କି କରି, ଆମାର ହଦୟେର ନିଧି କୋଥାଯା ଗମନ କରିଲ । ଏହି ବଲିଯା ଦୁଃଖେ ଓ ଶୋକେ ଏକାନ୍ତ ଆକୁଳ ହଇୟା ଉଠିଲେନ । କଥନ ବିଲାପ, କଥନ ମୁଛୁତ, କଥନ ବା ତୁାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୂର୍ଯ୍ୟିତ ହିତେ ଲାଗିଲ, ହା ବ୍ୟସ ବିଜୟକିଶୋର ! ହା ବ୍ୟସ ବିଜୟକିଶୋର ! ବଲିଯା ବାରଂବାର ଚୀରକାର କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ହା ବିଧାତଃ ! ଆମାର ଲଲାଟେ କି ଏହି ଲିଖିଯାଛିଲେ, ଯେ ଅନ୍ତିମକାଳେ ଅନ୍ତ କ୍ଲେଶ ଭୋଗ କରିଯା ଆତ୍ମଧାତୀ ହିତେ ହଇଲ । ଏତ ଦିନେ

ବୁଦ୍ଧିଲାଭ ଆମାର ସାବଜ୍ଜୀବନ ଅନୁଭାପେଇ ଅଭିବାହିତ ହିବେ । ତାହା
ନା ହିଲେ ହୃଦୟେର ନିଧି ପୁଅଧନ ସହସା ଅନୁଦେଶ ହିବେ କେନ ? ଏଇ
ବଲିଯା ଛିନ୍ମମୂଳ ତକର ନ୍ୟାୟ ଭୂତଳେ ପତିତ ହିଲେନ, ସେଇ ସମୟ
ତୀହାକେ ବିକ୍ରିତ ଚିତ୍ତ ଉଘାତେର ନ୍ୟାୟ ବୋଧ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଦୀନମନେ
କରଗବଚମେ ପୁଅକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ହା ପ୍ରାଣାଧିକ
ପ୍ରିୟ ବଂସ ! କତ ଆରାଧନା କରିଯା ତୋମାକେ ପ୍ରାଣ ହଇଯାଛିଲାମ,
ତୋମାର ଜନ୍ୟ ରାଜ୍ୟଧନ ପରିତ୍ୟାଗ ପୁର୍ବକ ଶ୍ରୀ ସହ ଯୋଗୀର ବେଶେ ବନ-
ବାସେ କତ କ୍ଲେଶ ସହ୍ୟ କରିଯାଛିଲାମ, ହୃଦୟମଣେ ! ତୋମାର ନିମିତ୍ତ
ରାଜମହିୟୀ ଯୋଗିନୀ ହଇଯା କୋମଲାଙ୍କେ ବିଭୂତି ଭୁଯଣ ଧାରଣ କରିଯା
କେ, କତ କଟ କତ ସମ୍ମଣ୍ଗ ପାଇଯା ଛିଲେନ, ତାହା ବଲିବାର ନହେ ।
କୁଳତିଳିକ ! ଏକଣେ ମେ ସମୁଦୟ କି ଆକାଶକୁରୁରୁରଙ୍ଗପେ ପରିଣତ ହିଲ ।
ହା ପୁଅ ବିଜୟକିଶୋର ! ହା ଅନ୍ଧେର ସଞ୍ଚି ! ତୁମି ଏକବାର ଇହାଓ ଭାବିଲେ
ନା, ସେ ଆୟି ଭିନ୍ନ ବୃଦ୍ଧ ପିତା ମାତାର ସଂସାରେ ଆର ଅନ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ
ନାହି । ହାୟ ! ଏଥନ ଆମାକେ କେ ମଧୁମର ବାକ୍ୟେ ଜନକ ବଲିଯା ଆହ୍ଵାନ
କରିବେ ! ହା ପୁନ୍ନାମନରକୋନ୍ଦାରକ ପ୍ରିୟ ପୁଅ ! ଏକବାର ଦେଖା ଦିଯା
ଆମାର ତାପିତ ପ୍ରାଣ ଶୀତଳ କର, ଏକବାର ମଧୁମର ବାକ୍ୟେ ଜନକ
ବଲିଯା ଆହ୍ଵାନ କର, ଏଇରୂପ ବିଲାପ କରିତେ କରିତେ ମହିପାଲ ଶୋକ-
ମୃତ୍ୟୁପେ ନିତାନ୍ତ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହଇଯା ବ୍ୟଥିତମନେ ଘନ ଘନ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ଚାସ ପରି-
ତ୍ୟାଗ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତୀହାର ନିର୍ମଳ ଅନ୍ତଃକରଣ ଉର୍ମିଗାଲା
ଶକ୍ତୁଳ କ୍ଷୁଭିତ ଅକୁଳ ଅର୍ଗବେର ନ୍ୟାୟ ଏକାନ୍ତ ଆକୁଳ ହଇଯା ଉଠିଲ;
ତୀହାର ମେଇ ହନ୍ତାବିଦାରକ ହୁଅଥେ ସଭାନ୍ତ ସକଳେଇ ଶୋକମାଗରେ
ନିମୟ ହିଲ, ନୟନଜଳେ ମଭାନ୍ତଳ ଭାସିଯାଗେଲ । କିଶୋରେର କୁବାର୍ତ୍ତା-
.ବହୁତେ ରାଜପୁରୀ ଦନ୍ତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଶାନ୍ତିଦେବୀ ରାତ୍ରିଯୋଗେଇ
କିଶୋରେର ଅନୁମରଣ କରିଯାଛିଲେନ ।

ଏହିକେ ରାଜମହିୟୀ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ତାରାଗଣପରିବ୍ରତା
ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭଗରିଣୀ ରୋହିଣୀର ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ତଃପୁରେ କାନ୍ତିନଥଚିତ ମୁଖୀମନେ
ଯୁବତୀ ଓ କ୍ରପବତୀ ସଥି ସକଳେ ବୈଚିତ୍ରିତା ହଇଯା ଆମୋଦ ପ୍ରସନ୍ନେ ନାନା

ରମାଲାପ କରିତେ ଛିଲେନ, ଏମନ ସଥିସେ କୋନ ଦାସୀ ରାଜ୍ଞୀର ସମୁଖୀନ
ହଇୟା ସହସା କୁମାରେର ଅନୁଦେଶବାର୍ତ୍ତାଙ୍ଗ ମୁତ୍ତିଙ୍କ ଶରେ ତ୍ବାହାର କୋମଳ
ହୃଦୟକେ ବିନ୍ଦୁ କରିଲ । ଶ୍ଵିରଜଲେ ଲୋଫ୍ଟ ନିକ୍ଷେପଣ କରିଲେ, ଜଳରାଶି
ସେଇପ ବିଚଲିତ ହୟ, ରାଜ୍ଞୀର ହୃଦୟ ଓ ସହସା ସେଇରପ ଜ୍ଵାନ୍ଦୋଲିତ
ହଇୟା ଉଠିଲ, ଶ୍ରୀବଗ୍ରାତ କୁଠାରଛିଷ ବିଶାଳ ଶାଲୟଟିର ନ୍ୟାୟ ଏବଂ
ଶୁରଲୋକ ଅଷ୍ଟା ଶୁରନାରୀର ନ୍ୟାୟ ତ୍ରେଷ୍ଣଣାଂ ତୁତଳେ ପତିତା ହଇଲେନ ।
ନୟନଜଲେ ବକ୍ଷଃଶ୍ଵଳ ଭାସିତେ ଲାଗିଲ, ଦଶଦିକ ଅନ୍ଧକାରମଯ ଦେଖିଲେନ,
ମନ୍ତ୍ରକେ କରାଧାତ ଓ ଦୀଘନିଃଶ୍ଵାସ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ରୋଦନ କରିତେ
କରିତେ କହିଲେନ, ହା ବେଂସ ବିଜୟକିଶୋର ! ହା ହୃଦୟନନ୍ଦନ ! ତୁମି
କୋଥାଯ ? ଏକବାର ଆସିଯା ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖେ ମା ବଲିଯା ଆମାର ଶ୍ରୀବନ୍ଦେ
ଶୁଦ୍ଧ ବର୍ଷଣ କର । ଜୀବନମର୍ବନ୍ଧ ! ଆମି ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତି ତୋମାର ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ
ନା ଦେଖିତେ ପାଇଲେ ଜଗନ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମଯ ବୋଧ କରି, ଚତୁର୍ଦିକ ଶୂନ୍ୟ
ଦେଖି, ବେଂସ ! ନିମେଷମାତ୍ର ତୋମାର ସାନ୍ଦର୍ଭ ଆନନ୍ଦ ନା ଦେଖିଲେ ସୁଗ-
ମହାର ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ । ହାଁ ! ଆମି କୋନ୍ ପ୍ରାଣେ ଏକଣେ ତୋମାର
ବିରହବେଦନା ସହ୍ୟ କରିବ, ବେଂସ ବିଜୟ ! ତୁମି ଭିନ୍ନ ଏ ଅଭାଗିନୀକେ
ମା ବଲିଯା ଡାକେ ଜଗତେ ଏମନ ଆର କେହି ନାଇ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣେ ! ତୁଇ ଯେ
ଆମାର ଅନେକ ଛଂଖେର ଧନ, କତ ଦେବଦେବୀର ଆରାଧନା, କତ ଯାଗ ବଜ୍ଞ
କରିଯା ସେ ତୋମାକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇୟାଛି, ତୋମାର ଜନ୍ୟ କତ କଷ୍ଟ କତ
ସନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିଯାଛି, ମେ ମନ୍ତ୍ର କି ବିଶ୍ୱାସ ହଇୟାଛ । ତୋମାର
ଅୃଦର୍ଶନ ଅପେକ୍ଷା ମୃତ୍ୟୁର ଆମାର ପକ୍ଷେ ଶ୍ରେଷ୍ଠର । ବିଜୟକିଶୋର !
ତୋମାକେ ଉଦରେ ଧାରଣ କରିଯା ଆମାର କି ଏହି ହଇଲ, ଜୀବନେର
ଜୀବନ ! ଆମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କାହାକେ ମାତ୍ର ସମୋଦ୍ଦନେ ମୁଖୀ
ହଇୟାଛ ? ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ ! ତୁମି ସେ ଆମାର କ୍ଷୀରକଟ୍ଟ ତୋମାର ବିବାହୀ
ହଇବାରତ ଏ ବଯସ ନହେ । ଶୁଦ୍ଧ ହଇଲେ କେ ତୋମାକେ ଆହାର
ଦିବେ ? କେହିବା ପିପାସାର ସମୟ ଶୀତଳ ଜଳ ଆନିଯା ଦିବେ ?
ହା ମାତ୍ର ବେଂସି ! ତୋର ଛର୍ଭାଗୀ ଜନନୀର ତ୍ରୋଡ ସେ ଶୂନ୍ୟ ରହିଯାଛେ ।
ବେଂସ ! ତୋମାର ମୁଖ୍ୟାଖ୍ୟା ବଚନପରମାରା ଆର କି ଆମାକେ ଆନନ୍ଦିତ

କରିବେ ନା ? ହା ଅଭାଗିନୀର ଜୀବନଧନ ! ହା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାନନ୍ଦବନ୍ଧୁନ ! ସଂସ ତୋମା ସ୍ୟତିରେକେ ଆମି ଆର କି ଲଈଯା ଘୁହେ ଥାକିବ ! ଆମି କାର ମୁଖଶଳୀ ଦର୍ଶନ କରିଯା ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରିବ । ବିଜୟ ! ତୋମାର ମୁଖଶଳୀ ଆମି ଯେ ଦିନ ନା ଦେଖି ସେ ଦିନ ଆମାର ଦିନ ଗେଲ କି ରାତ୍ରି ଗେଲ କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ପାରି ନା । ଜୀବନଧନ ! ଆମି ଯେ ତୋମାଯ ଦଶ-ମାସ ଦଶଦିନ ଗର୍ତ୍ତେ ଧାରଣ କରିଲାମ, ଏତଦିନ ଲାଲନ ପାଲନ କରିଲାମ, କତ କଟେ ତୋମାଯ ମାନୁଷ କରିଲାମ, ତାହାର କି ଏହି ଫଳ ଲାଭ ହିଲ । ହା ବିଧାତଃ ! ତୋର ମନେ କି ଏହି ଛିଲ । ହା ଦେବି ଭଗବତି ! ତୋମାକେ ଏତ ସାଧନ ! କରିଯା ପରିଶେଷେ କି ଏହି ଫଳ ଫଳିଲ । ହା ଦନ୍ତ ପ୍ରାଣ ! ଏଥିନେ ବହିଗତ ହିତେ ବିଲମ୍ବ କରିତେଛ କେନ ? ଏ ପାପ ଦେହର ମାଯା କି ଭୁଲିତେ ପାରିତେଛନା । ହା ପ୍ରିୟପୁନ୍ଜ ବିଜୟକିଶୋର ! ତୁ ମୁଁ କୋଥାଯ ? ଏହି ବଲିଯା କ୍ରନ୍ଧନ କରିତେ କରିତେ ରାଜ୍ଞୀ ମୁଢ଼ିତା ହିଲେନ । ସଥିରା ଅବିରତ ଶୀତଳ ବାରି ସେଚନ ଓ ତାଲମୁଣ୍ଡ ବୀଜନ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ମନ୍ତ୍ରୀଓ ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରିୟପୁନ୍ଜ ପ୍ରିୟତତଶୋକେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧୀର ହିଁଯା ନାନାବିଧ ବିଲାପ ଓ ପରିତାପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ; ଜଳଦେର ଜଳଧାରାର ନ୍ୟାୟ ନୟନ ହିତେ ଅନବରତ ବାଙ୍ଗବାରି ବିଗଲିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ମୁଖେ ନିର୍ମୁରିଇ କେବଳ ହା ପୁନ୍ଜ ପ୍ରିୟତତ ! ହା କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ! ଏହି ବାକ୍ୟ । ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ କୁମୁଦତୀ ରାଜକୁମାରେର ଏବଂ ନିଜ ପୁତ୍ରେର ଅନ୍ତର୍ଭେଦୀ ଅତି ନିରାକଣ ନିକନ୍ଦେଶ ସମ୍ବାଦଙ୍ଗପ ଅଶନି-ପାତେ ଭୂତଳଶାୟିନୀ ଏବଂ ମୁଢ଼ିର ବଶବନ୍ତିନୀ ହିଁଯା ନିରତିଶୟ ସନ୍ତ୍ରଣ୍ଣ ଭୋଗ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କଥନ ବକ୍ଷଃଶ୍ଵଳେ କରାଯାତ, କଥନ ଶିରଃ-କୁଟନ, କଥନବା ହା ପୁନ୍ଜ ! ହା ପୁନ୍ଜ ! ବଲିଯା ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ରୋଦନ କରତ ମୃତ୍ପ୍ରାୟ ଧରାଶୟାୟ ପଡ଼ିଯା ରହିଲେନ । ସଥିରା ନାନାବିଧ ପ୍ରବୋଧ-ବାକ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରନା କରିତେ ଲାଗିଲ ।

କ୍ରମେ ଦିନମଣି ବ୍ରକ୍ଷସି ପ୍ରାଦେଶେର ଦୁଃଖ ଦେଖିତେ ନା ପାରିଯାଇ ସେନ ଅନ୍ତାଚଲ ଚୂଡ଼ାବଲମ୍ବନ କରିଲେନ । ଶଶାଙ୍କବିରହେ କୁମୁଦିନୀର ନ୍ୟାୟ ରାଜ-ଧାନୀ କୁମାରବିଚ୍ଛେଦେ ତ୍ରୀହିନା ଓ ମଲିନା ହିଁଯା ଅତି ଦୁଃଖେ ଅବହିତି

କରିତେ ଲାଗିଲ । ସେଇ ଦୂରତ୍ତ ସାମିନୀତେ ରାଜପୁରୀ ଶବାକାର ପୋର-
ଗଣେ ପରିବୃତ୍ତ ହେଇଯା ମଧ୍ୟେ ଫେକ ରବେଇ ନ୍ୟାୟ ଚିକାର ଶଦେ
ଅତି ଭୀଷଣ ହେଇଯାଛିଲ । ଫଳତଃ ମେଇ ଦିନ ହେଇତେଇ ରାଜ୍ୟେର ମୁଖ-
ଶଳୀ ଶୋକସମେ ସମାଜାଦିତ ହେଇଲ । ସକଳେଇ ନିରାନନ୍ଦ । ରୋଦମଧ୍ୱନି,
ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଓ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବ୍ୟତୀତ ରାଜ୍ୟେର ଅନ୍ୟବିଧ ସାବତୀୟ ପଦାର୍ଥଙ୍କ
ଅନୁମିତ ହେଇଲ । ହା ହତବିଧେ ! ତୋର ଘନେ କି ଏହି ଛିଲ । ସେ
ରାଜ୍ୟ ସକଳ ରୁଥେର ସ୍ଥାନ ବଲିଯା ପ୍ରତୀଯମାନ ହେଇତ, ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ ବଲିଯା
ଆନ୍ତି ଜନ୍ମିତ, ମେଇ ସ୍ଥାନେ ଅଦ୍ୟ ଶୋକମନ୍ତ୍ରାପ ବ୍ୟତୀତ ଆର କିଛୁଇ
ଅନୁଭୂତ ହୟ ନା ।

ଅନୁଷ୍ଠର ସୁରିଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ସଚିବ, ମୁଖୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟାଙ୍ଗେ ପ୍ରିୟପୁତ୍ର ପ୍ରିୟ-
ଅତେର ଅଶ୍ଵତ ସମ୍ବନ୍ଧଜନିତ ଚିତ୍ତଚାକଳ୍ୟ କଥକିଂ ଅପରିନୀତ କରିଯା
ମହାରାଜେର ସମୀପେ ଉପାସିତ ହେଲେନ ଏବଂ ସ୍ମୃତିମରିତ ଧରାପତିତ
ପୃଥିବୀଗଭିକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ । ମହାରାଜ !
ଏ ସମୟ ସଦିଓ ଆମାର କୋନ ବାକ୍ୟ ପ୍ରାୟୋଗ କରା ଅନୁଚିତ, ତଥାପି
କିଞ୍ଚିତ ବଲିତେ ବାସନା କରିତେଛି । ଆପନି ଜ୍ଞାନବାନ୍ ଓ ଅଗାଧ
ଧୀଶ୍ରଦ୍ଧିକ୍ରିସମ୍ପନ୍ନ, କୋନ ବିଷୟରେ ଆପନାର ଅବିଦିତ ନାଇ । ଭବାନ୍ଦଶ
ଜ୍ଞାନରାଶିର ଏକକାଲୀନ ଶୋକାଭିଭୂତ ହେଇଯା ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ବିବେଚନ
କରନ, ଏହି ଅନିତ୍ୟ ସଂମାରେ ମୁଖ ଛୁଟି କୁଳାଳଟକ୍ରେର ନ୍ୟାୟ ନିୟତିହି
ପରିଭ୍ରମଣ କରିତେଛେ । ଏହି ସଂମାରାଶ୍ରମେ କଥନ ମୁଖ କଥନ ଛୁଟି ।
ଶୋକେ ଶରୀର ନଷ୍ଟ ଓ ମନୋଯୁତ୍ତି ସକଳ ନିଷ୍ଠେଜ ହେଇତେ ଥାକେ, ବୁଦ୍ଧି
ମଲିନ ହୟ ; ଅତଏବ ଶୋକେର କାରଣ ଉପାସିତ ହେଲେ ତୁମ୍ଭର ପରିପାତ୍ର
ସାଧନେ ତୁମ୍ଭର ହେଇଯାଇ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ପୁରାକାଳେ କତ ଶତ ରାଜକୁମାର
କୋନ ନା କୋନ କାରଣବଶତଃ ଜନକ ଜନନୀର ଅଜ୍ଞାତସାରେ ଅନୁଦେଶ
ହେଇତେ ଏବଂ ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ କରିଯା ବହୁ ଦିବସେର ପର ପୁନର୍ଭାର ବାଟି
ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିତେନ ; ଅତଏବ ରାଜପୁତ୍ରଦିଗେର ରୋବନାବହ୍ୟ
ଦ୍ୱଦୃଶ ସର୍ଟନା ମୂତନ ନହେ । ଏ ବିଷୟରେ ଭୂରି ଭୂରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଛେ ।
ଆରା ବିବେଚନ କରିଯା ଦେଖୁନ, କୁମାର କିଛୁ ଏକାକୀ ଗମନ କରେନ ନାଇ,

ପ୍ରିୟତ୍ରତ ନିଶ୍ଚଯାଇ ତୁହାର ଅନୁଗାମୀ ହିସ୍ତାଛେ । ବିପଦେର ଅବଶ୍ୟକ
ଏକେବାରେ ଶୋକେର ବଶୀଭୂତ ହେଁଯା ଅନୁଚିତ । ଏହିଗେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ
କରିଯା ଶୋକେର ଶାସ୍ତ୍ର କରାଇ ବିଧେଯ । ଅତେବ ଆମାର ବିବେଚନାଯା
କରେକଜନ ବଲବାନ୍ ଅଞ୍ଚାରୋହୀ ସୈନିକ ପୁରୁଷ ଚତୁର୍ଦିକେ ପ୍ରେରଣ କରନ ;
ତାହା ହିସ୍ତେ ଅଚିରାଂ ରାଜନନ୍ଦନେର ଅନୁମନ୍ଦାନ ପାଓଯା ଯାଇବେ ସନ୍ଦେହ
ନାହିଁ ।

ମଚିବେର ଉତ୍ସନ୍ମାନ ନୀତିଗର୍ଭ ହିତୋପଦେଶ ବାକ୍ୟେ ରାଜା କଥକିଂବ
ଧୈର୍ଯ୍ୟବଲମ୍ବନ କରିଲେନ । ରାଜାଜ୍ଞାଯ ବଲବାନ୍ ଅଞ୍ଚାରୋହୀଗଣ ଦ୍ରତଗତି-
ଅଶ୍ଵେ ଆଙ୍ଗଳ୍ଚ ହିସ୍ତା ରାଜପୁତ୍ରେର ଅଷ୍ଟେବଣେ ଚତୁର୍ଦିକେ ଗମନ କରିଲ ।
ବୈଲେ, ପ୍ରାଣ୍ତରେ ଏବଂ ଲୋକାଲୟେ ପୂଞ୍ଜାନୁପୁଞ୍ଜକ୍ରମେ ଅନୁମନ୍ଦାନ କରିତେ
ଲାଗିଲ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କୋଥାଓ ତୁହାର ଅନୁମନ୍ଦାନ ନା ପାଇଯା କ୍ରମେ ଘାଲବ
ଦେଶାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲ ।

ଘାଲବଦେଶ ଅତି ବିଖ୍ୟାତ ସ୍ଥାନ । ଏହି ଦେଶେର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀ ନାମେ ନଗରୀ ଆଛେ, ଯାହାର ଅନତିଦୂରେ ନାନା ଲତାପାଦପ ପରି-
ଶୋଭିତ ବିବିଧ ଧାତୁରାଗରଞ୍ଜିତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନ୍ଦୁଗିରି ଅବିରତ ଶୁରୁକୁ
ଫଳ ଏବଂ ଶୁରୁସିତ ଶୀତଳ ସଲିଲ ଓ ଶିଶ୍ରୁତାଦୀନେ ପଥଶ୍ରାନ୍ତ ପାଞ୍ଚ
ଦିଗେର କୁଥା ତୃଥା ଶରୀରମନ୍ତାପ ନିବାରଣ କରତ ବିରାଜ କରିତେହେ ।
ମିଥାନଦୀ ବିନ୍ଦୁ ହିସ୍ତେ ବିନିର୍ଗତ ହିସ୍ତା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀକେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରତ
ପ୍ରବାହିତ ହିସ୍ତେହେ, ମିଥାନଦୀର ତରଙ୍ଗମଞ୍ଜି ଶୁରୁତଳ ମନୀରଣେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀ
ସତତଇ ଶୈତଯମ୍ବର । ନରୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଦର୍ଶନ କରିଲେ ହାଦୟେ
ସେକ୍ରପ ଆନନ୍ଦେର ଉଦ୍ରେକ ତତ୍ତ୍ଵ, ପରମ ଶୋଭାଶାଲିନୀ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀକେ
ଦର୍ଶନ କରିଲେଓ ତତ୍ତ୍ଵପ ମନେ ଆନନ୍ଦ ଜୟେ, ଏହି ନଯନାନନ୍ଦଦାନୀନୀ ନଗରୀ
ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପାସ୍ତିତ ଅଶେଷ ଶୁଣ ଦସ୍ପର ଅତି ବଦାନ୍ୟ ରାଜା ବୀରମେନେର
ରାଜଧାନୀ ଛିଲ । ମହିପତି ବୀରମେନ ପ୍ରଜାରଙ୍ଗନ ବିଷୟେ ଅତି ବିଚକ୍ଷଣ,
ଶରଗାର୍ଥୀଦିଗେର ଶରଗ୍ୟ ଏବଂ ଏକାନ୍ତ ଗନ୍ଧୀର ସ୍ଵଭାବ ଛିଲେନ, ତୁହାର
ଭୁଜଦୟ ଶୁଦ୍ଧୀଷ ବକ୍ଷଃଶ୍ଵଳ ଅତି ବିଶାଳ ଛିଲ । ଫଳତଃ ମହାରାଜ ଏକପ
କ୍ରମବାନ୍ ଛିଲେନ ସେ ପୁରୁଷେର ସାବତୀଯ ଲକ୍ଷ୍ମୀଇ ତୁହାତେ ଶୁନ୍ଦରକପ ଲକ୍ଷିତ

ହିତ; ଏମନ କି ସୁରାଙ୍ଗମାରୀଓ ତୋହାର ଅଭିନବ ଯୌବନକ୍ରି ସତତଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିତେନ । ତିନି ଭୁଲୋକେ ଅବଶ୍ଚିତ୍ତ କରିଯାଓ ସର୍ଗେର ସୁଖାନୁଭବ କରିତେନ । ସରସ୍ଵତୀ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ସଭାବତାଇ ସତତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ଥାକେନ ତଥାପି ତୋହାରା ସାପେତ୍ରାଙ୍ଗପ ଚିରବିରୋଧ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ଉଭୟେଇ ସୁଗପ୍ତ ରାଜାକେ ଆଶ୍ରାଯ କରିଯା ସାରପରମାଇ ପ୍ରୀତି ଅନୁଭବ କରିଯାଛିଲେନ । ଭୂପତି ପ୍ରଭାକରେର ନ୍ୟାୟ ଆପ୍ରତିହତ କର- ପ୍ରଭାବେ ସନ୍ଧୁରଙ୍ଗ କମଳଦଲ ଉଜ୍ଜ୍ଵାଲିତ ଏବଂ ରିପୁକର୍ଦ୍ଦୟ ପରିଶ୍ରକ୍ଷ କରତ ପରମାନନ୍ଦେ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିତେନ ।

ରାଜାର ଅନୁପମ ଝରଣାବଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ବିଲାସବତୀ ନାନୀ ଏକ ପ୍ରିୟ- ତମା ମହିଦୀ ଛିଲେନ, ସେଇପ ଅଯୋଧ୍ୟାଧିପତି ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରେର ଶୀତ୍ତଳୀ ଓ ସତ୍ୟବାନେର ସାବିତ୍ରୀ, ରାଜା ବୀରସେନେର ବିଲାସବତୀଓ ତନ୍ଦ୍ରପ, ପତିପରାଯଣା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣକେ ଲାଭ କରିଯା ସେମନ ଚିରମୁଖିନୀ, ତର- ଦିନୀ ସେମନ ମହାମାଗରକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ଆନନ୍ଦିତା ହେଲେ ତନ୍ଦ୍ରପ ବିଲାସବତୀ ରାଜାକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ସାରପରମାଇ ସୁଖାନୁଭବ କରିଯାଛିଲେନ, ରାଜା ଓ ରାଜୀ ପ୍ରଥମତଃ ନିରପତ୍ୟତା ନିବନ୍ଧନ ଅନେକ ଦେବ ଦେବୀର ଆରାଧନା କରିଯା ଅବଶେଷେ ଶୁଭଦିନେ ଶୁଭଲଙ୍ଘେ ଏକ କନ୍ୟା- ରତ୍ନ ଲାଭ କରିଯାଛିଲେନ । ପୁଣ୍ୟବତୀ ବିଲାସବତୀର ରତ୍ନଗର୍ଭ ହିତେ କନ୍ୟାରତ୍ନ ସମ୍ମୂତ ହିଲେ ଶାରଦୀୟ ପୂର୍ଣ୍ଣଶଥରେର ନ୍ୟାୟ ସଦ୍ୟୋଜାତ ମେଇ ଶୁତାର ଶରୀର ଜ୍ୟୋତିତେ ଘୃହ ଆଲୋକମୟ ହିଲ । ଦଶଦିକ ପ୍ରସରମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଲ, ନବବାଲାର ଲାବଣ୍ୟମୟୀତମୁ ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ନ୍ୟାୟ ଦିନ ଦିନ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ହିତେ ଲାଗିଲ, କନ୍ୟାକୁତ ସଂକ୍ଷାର ହିଲେ ସୁମାର୍ଜିତ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମନୀଯ ନ୍ୟାୟ ଅଧିକତର ଉତ୍ସୁଳ ହଇଯା ଉଠିଲେନ । ଅଗର ଅମରୀ ସେମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ସହକାରତକ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କଦାଚ ହକ୍ଷାନ୍ତର ଆକାଜକା କରେ ନା ତନ୍ଦ୍ରପ ରାଜା ଓ ରାଜୀର ଦୃଷ୍ଟି ସତତ କନ୍ୟାର ମୋହିନୀ ମୂର୍ତ୍ତିତେଇ ଅନୁରଜ ଛିଲ, ସତବାର ଦର୍ଶନ କରିତେନ ତତବାରଇ ଅଭିନବ ବୋଧ ହିତ । ଦର୍ଶନଲାଲସା କିଛୁତେଇ ନିରୃତ ହିତ ନା କନ୍ୟାର କମନୀୟ ଅଙ୍ଗ "ସମୁଦୟ କମଲେର ନ୍ୟାୟ କୋମଲ ଏବଂ କାଞ୍ଚନେର ନ୍ୟାୟ

କାନ୍ତି ସମ୍ପଦ ବଲିଯା ରାଜା ଛୁହିତାର ନାମ ହେମଲିନୀ ରାଖିଲେନ ।
ଚପଳା ଓ ସରଳା ନାମେ ତୋହାର ସମବରକ୍ଷା ଛୁଇ ସଥି ଛିଲ ।

ରାଜଛୁହିତା ପ୍ରିୟମଥି ଚପଳା ଓ ସରଳାର ସହିତ ଆମୋଦ
ପ୍ରମୋଦେ ଏବୁ ବିବିଧ ବାଲ୍ୟଲୌଲାଯ କାଲୟାପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।
ଏଇଙ୍କପେ ଶୈଶବକାଳ ଅଭିବାହିତ ହଇଲେ ରାଜା କନ୍ୟାର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା
ନିମିତ୍ତ ଏକଜନ ମୁଶ୍କୀଲା ଓ ମୁପଣ୍ଡିତ ଶିକ୍ଷ୍ୟିତ୍ରୀ ନିଯୁକ୍ତ କରିଯା
ଦିଲେନ । ହେମଲିନୀ ସ୍ଵୀଯ ବୁଦ୍ଧିବଳେ ଅଚିରକାଳ ମଧ୍ୟେଇ ନାନା ବିଦ୍ୟାଯ
ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଲେନ । କ୍ରମେ ବାଲ୍ୟକାଳ ଅଭିବାହିତ ହଇଲ,
ନବୋଦିତ ସୌବନ ତଗନେର କରସଂସର୍ଗେ ମୁକୁଲିତ ହେମଲିନୀର ମୋହିନୀ
ମୁଣ୍ଡିତ କ୍ରମଶଂକ୍ରମିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ତଥିନ ତିନି ଘୁମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣ ସହାର୍-
ଦଳ ପାଦେର ନ୍ୟାୟ ଅପୂର୍ବ ତ୍ରୀଧାରଣ କରିଲେନ, ହୃଦୟମରୋବରେ କମଳ-
କୋରକ ବିନିନ୍ଦିତ କୁଚଦ୍ଵାୟ ପ୍ରକାଶିତ ହଇଲ । ସୌବନରପ ବର୍ଦ୍ଧାର ସମାଗମେ
ତଦୀୟ ତ୍ରୁତରଦ୍ଵିନୀତେ ଉତ୍ୱଳ ଲାବଣ୍ୟପ୍ରବାହ ପ୍ରବାହିତ ହିତେ
ଲାଗିଲ । ରାଜନନ୍ଦିନୀର ଏତାଦୃଶ ଅଞ୍ଚଦୋଷର୍ଦ୍ୟ ସେ କଂପାନାତେଓ
ତାହା ଶ୍ରିର କରା ଯାଯା ନା, ଫଳତଃ ରମଣୀରତ୍ନ ମୃଦୁ ବିଷୟେ ବିଧାତାର
ସେ ଅନାମାନ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ନୈପୁଣ୍ୟ ଛିଲ, ରାଜନନ୍ଦିନୀ ହେମଲିନୀଇ ତାହାର
ଅଦ୍ଵିତୀୟ ଉଦ୍ବାହରଣଙ୍କୁଳ ।

ରାଜବାଲା ସଥିନ ଜଳଧର ସମାଜମ ଅଭାନିଶାର ନ୍ୟାୟ ଅସିତଚିକିତ୍ସା
ଶୁଦ୍ଧୀର୍ଥ କେଶପାଶେ କବରୀ ବନ୍ଧନ କରିଯା ତାହାତେ ମୁଜ୍ଜ୍ବଳ ହୀରକଥଣ୍ଡ
ମଣ୍ଡିତ ହେମଯ କୁରୁଯଦାୟ ସୌଜିତ କରିଲେନ ତଥିନ ବୋଧ ହିତ ସେନ
ନବୀନ ନୀରଦେ ଶତ ଶତ ଦୋଷାମିନୀ ଶ୍ରିରଭାବେ ଯୁଗପଂ ଦୀପ୍ତି ପାଇ-
ତେହେ । ଶୁବିମଳ ପକ୍ଷଜକୁଳ ତଦୀୟ ଉତ୍ୱଳ ବଦନେର ଉପମାନ ହିତେ
. ପାରେ ନାଇ କାରଣ ଅରବିନ୍ଦ ରଜନୀତେ ମଲିନ ହୟ, କିନ୍ତୁ ରାଜନନ୍ଦିନୀ
ହେମଲିନୀ ସର୍ବଦାଇ ବିକମ୍ଭିତ । କମଳମୁଖୀର ମୁଖେର ଏକପ ଶିର୍ଫ ଓ
କମନୀୟ ଆଭା ସେ ଦେଖିଲେ ବୋଧ ହିତ ସେବ ବିଶ୍ୱବିଧାତା ମୁଧାକର
ହିତେ ସାରାଂଶ ଲଇଯା ସେଇ ବିମଳ ଆସ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରିଯାଛେନ; ସେଇ
ଜନ୍ୟଇ ମୁଧାକରେ ଗଲାର ପାରିଦୃଶ୍ୟମାନ ହଇଯା ଥାକେ । ଜ୍ୟୁଗଳ ବକ୍ରଭାବେ

ବିଶ୍ଵାର୍ଥ ଏବଂ ସନ୍ଧିକୁଳେ ଉଭୟେ ସଂପ୍ରିଷ୍ଟ । ନଯନଦୟ ଅନ୍ତିଷ୍ଠୁଗଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆୟତ ଓ ଅଭାଶାଲୀ, ସେଇ ନୌଲୋପଲେର ସାରଭାଗ ଦିଯା ଗଠିତ ହଇଯାଛେ । ନଯନାଙ୍କଳ, ଶ୍ଵେତକମଳେର ଅଭ୍ୟନ୍ତରଙ୍କ ଦଲେର ନ୍ୟାୟ ଶୁଭ, ତଥ୍ୟେ ନୀଳମଣିର ନ୍ୟାୟ ତାରକା ପ୍ରକାଶମାନ । ଅପାଞ୍ଚଦେଶ ଦୈବ୍ୟ ଆରକ୍ଷ । ଶୁକ୍ରଚଂପ ବିନିନ୍ଦିତ ଉତ୍ତରତ ନାସିକା । କଷ୍ମୁର ନ୍ୟାୟ ଶ୍ରୀବାଦେଶ, ଅର୍ଥଚ ଅତିଶ୍ୟ କୋମଳ । କୋକନଦ ନିଭାୟକ ପ୍ରବାଲେର ନ୍ୟାୟ ଓତ୍ତାଥର, ସ୍ରିନ୍ଦ ଓ ଶୁବସିତ । ଶ୍ରୀବନ୍ଦୁଗଲେ ମଣିମଯ କୁଣ୍ଡଳ ଦୋହୁଳ୍ୟମାନ ହଇଯା ଏକ ଏକବାର ରାଜକୁମାରୀର ଶୁକ୍ରକୋମଳ କପୋଳଦେଶ ସ୍ପର୍ଶ କରାଯି ବୋଧ ହଇତେଛିଲ ସେଇ, କୁଣ୍ଡଳ ସ୍ପର୍ଶମୁଖ ଅନୁଭବ କରିଯା ଆବାର ଭୟେ ଭୀତ ହଇଯାଇ ସ୍ଵର୍ଗମେ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରତ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିତେ ଛିଲ । କଷ୍ଟଦେଶେ କବିତା, ସଂଗୀତବିଦ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟବାକ୍ୟେର ଚିତ୍କ ଶ୍ରନ୍ଗ ତିନଟି ରେଖା ବିରାଜିତ ଛିଲ । ବାନ୍ତବିକ ହେମଲିନୀ ତିନ ବିଷୟେଇ ମୁର୍ତ୍ତିମତୀ । ଉତ୍ତିଥିତ ରେଖାତ୍ରଯ ହୀରକଖଚିତ ହୀରଘୟ କଷ୍ଟଭରଣେ ଆହୃତ । ତରିଷେ ବହୁମୂଳ୍ୟ ମୁକ୍ତାହାର ନାଭିର ଉର୍କୁଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୋହୁଳ୍ୟମାନ, ଦେଖିଲେ ବୋଧ ହୟ ସେଇ ଶ୍ଵେତଗଙ୍ଗା ଶୁମେକ ନିନ୍ଦିତ କଠୋରକୁଚର୍ବୟ ଅତିକ୍ରମ କରିଯା ନାଭିସନ୍ଧୁତେ ସନ୍ଦତ ହଇତେ ଉଦୟତ । କୁଚର୍ବୟ କଠୋର ଅର୍ଥଚ କମଳକୋରକେର ନ୍ୟାୟ କୋମଳ । କୁଚାଏଭାଗ କୁଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇ ବୋଧ ହୟ ସେଇ ମୃଦୁପ ମୃଦୁପାନ କରିବାର ଜନ୍ୟଇ ବିକସିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିତେଛେ । ତରଳ ଅର୍ଥଚ ବିମଳ ଶୁର୍ବଣିତ ଶୁଗୋଳ ଭୁଜ୍ୟବୁଗଲ । କରକମଳେ ଚମ୍ପକକଲିକା ସମ ଅଞ୍ଚୁଲି ସକଳ ଶୁଶ୍ରୋତ୍ତିତ । କୋଟିଦେଶ ଏକପ କ୍ଷୀଣ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଲାକାର ସେ ଦିବାକର ନିଶାକର ଓ ଲଜ୍ଜାଯ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ରାହୁର କରାଲପ୍ରାମେ ଜୀବନ ଦିତେ ଉଦୟତ ହୟ କେଶରୀର ତ କଥାଇ ନାହିଁ । ଶୁଗୋଳ ଓ ଶୁଲଲିତ ଶୁକନିତପେ ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ମଣିଶୁଭିତ ମେଖଲା, ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରମା ତାରାଗଣ ପାରିବେକ୍ଷିତ ହଇଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ । ନିତିଷେର ତୁଳନା ଖୁଁ ଜିଯା ମିଳେ ନା । ଉକ୍ତୁ ଗଲ ଶୁଗୋଳ ଓ ଶୁର୍ବଣିତ ବିଶିଷ୍ଟ । ରାଜନବିନୀ ସଥନ ସନୁପୁରପଦ୍ୟବୁଗଲ ବିମ୍ୟାସ କରିତେବେ ତଥନ ମରାଲେର ଗମନ ଓ ଖଣି ଉତ୍ସାହ ତିରକ୍ଷ୍ଟ ହଇତ । ଆହା ! ପଦତଳେରଇବା କି

ଅନୁପମ ଶୋଭା, ରତ୍ନୋଂପଳ ସେନ ଜଳ ତ୍ୟାଗ କରିଯା କୁମାରୀର ପଦତଳ
ଆଶ୍ରମ କରିଯାଛେ ।

ମହାରାଜ ବୀରସେନେର ଅନ୍ତଃପୁରେର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ଏକ ଅପୂର୍ବ
ଉଦ୍ୟାନ ଛିଲ । ଉଦ୍ୟାନେର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସିତପାଷାଣ ନିର୍ମିତ
ପ୍ରାକାର, ତାହାର ଉପରିଭାଗ ତରଙ୍ଗକୁଣ୍ଡଳ ଏବଂ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କନକମୟ
କଲସ ସକଳ ସଂହାପିତ । ଦେଖିତେ ଅତି ରମଣୀୟ ଓ ଲୋଚନାନ୍ଦକର,
ଉଦ୍ୟାନ ନାନାବିଧ କୁମୁଦିତ ଓ ଫଳବାନ ତକତେ ପରିଶୋଭିତ ।
ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଲଲିତ ଲତାନିକୁଞ୍ଜ । ଯଥ୍ୟକୁଞ୍ଜରେ ଏକ ଘନୋହର ସରୋବର
ନାନାବିଧ ଜଳଜ ପୁଷ୍ପୋ ମୁଶୋଭିତ । ଉଦ୍ୟାନଟିକେ ନନ୍ଦନବନ ବଲିଯା
ଆସି ଜୟେ । ତଥାର କ୍ଷଣକାଳ ଅବହାନ କରିଲେଇ ମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ହୁଏ,
ହୃଦୟ ନବ ନବ ଭାବେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହିତେ ଥାକେ । ନଯନେର ଆଶା କିଛିତେଇ
ନିରୁପିତ ହୁଏ ନା ଯତବାର ଦେଖା ଯାଏ ତତତି ଅଭିନବ ଦୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଉଦ୍ୟାନ
ସର୍ବବିଧ ଉତ୍କିଦେ ସମାକିର୍ଣ୍ଣ । ବର୍ତ୍ତମାନେ ସେନପ ଉଦ୍ୟାନ ଅତି ବିରଳ ।
ସରୋବରରେ ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ଶେତପ୍ରକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରଶନ୍ତ ରମଣୀୟ ଭବନ ।
ବହୁମୂଳ୍ୟ ଶବ୍ଦଗୀରିପଦାର୍ଥେ ଭବନମୁଦ୍ରିତ । ଭବନେ ତତ୍କାଳୀନୀ
ଭାରତବର୍ଷକୁ ରାଜୀ ଓ ରାଜକୁମାରଦିଗେର ପ୍ରତିମୁଦ୍ରିତ ସମୁଦୟ ଲଦ୍ଧମାନ ।
ଗୃହଟୀ ଦର୍ଶନ କରିଲେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରେର ବିଶ୍ଵାମିତବନ ବଲିଯା ପ୍ରତୀତି
ଜୟେ । ରାଜୀ କଥନ କଥନ ସନ୍ତ୍ରୀକ ଏହି ଭବନେ ଆସିଯା ବିଲାସ
କରିଲେନ । ଅଲିନ୍ଦେ ବହୁବିଧ କୁମୁଦ ବୃକ୍ଷ ସକଳ ସ୍ଵର୍ଗ ଓ ରଜତପାତ୍ରୋପରି
ଶ୍ରେଣୀବନ୍ଦନପେ ସଂରକ୍ଷିତ । ସଂକ୍ଷେପେ ବଲିତେ ହିଲେ ଉଦ୍ୟାନଟି ।
ସ୍ଵଭାବେର ଶୋଭାର ଆଦର୍ଶ ସ୍ଵରୂପ ।

ଆହା ! ବିଧାତାର କି ଅର୍ଲୋକିକ ସଟନା । ତୁମାର କାର୍ଯ୍ୟେର
କେମନ ଆଶ୍ରମ୍ୟ ନିଯମ । ବ୍ରାହ୍ମିଦେଶୋଧିପତି ରାଜୀ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର
ପୁତ୍ର ବିଜୟକିଶୋର ଯେ ଶ୍ରୀତଥୁତେ ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ପ୍ରିୟଭାତ ସହ
ଉପବନେ ଆସିଯା ଉପାସିତ ହଇଯାଇଲେନ, ମାଲବଦେଶ-ରାଜନିଦିନୀ
ହେମନଲିନୀଓ ଠିକ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରେ ମାତାର ଆଦେଶକ୍ରମେ ପ୍ରିୟସଥି
ସରଲା ଓ ଚଗଲାର ସହିତ ଉଲ୍ଲିଖିତ ଉଦ୍ୟାନେ ଉପାସିତ ହଇଯା ନାନା

আমোদ প্রমোদে কালযাপন করিতে লাগিলেন। শীতখন্তুর আধিক্য হেতু সে সময় উদ্যানস্থ কোন দৃষ্টিবিকসিত বা কুশুমিত ছিল না। উত্তরান্নিল বাহিত হইয়া কি সবল কি ছুর্খল প্রাণী মাত্রকেই কম্পিত কলেবর করিল। দিবাভাগে নভোমঙ্গল কুজ-বৃটিকাজালে সমাচ্ছন্ন। নিশ্চিয়োগে শিশিরপতনে শশী আত্মাইন। দুর্জ্জয় ঝুতু তেজস্বীদিগেরও গর্ব খর্ব করিল। বৃক্ষ সকল শোভাহীন ও কুশুমহীন, ছই একটি পুঁচ দেখা যাইতে লাগিল বটে কিন্তু তাহাও মধুবিরহিত। সরোবর কমলশূন্য, তক সকল দলহীন, যমূরময়ী মৃত্য বিস্মৃত হইল। এই সময়ে রাজবালা সখীদ্বয়ে পরিবৃত্ত হইয়া বিশুদ্ধ নানাবিধি আমোদ প্রমোদে কখন বা শান্ত্রপ্রসঙ্গে কখন বা ঐতিহাসিক উপাখ্যান ও উপকথালাপে পরম মুখে কালযাপন করিতে লাগিলেন।

ক্রমে দুরস্ত বসন্ত রাজস্বতার জন্য যেন অভিনব কুশম সমৃহ বিকসিত করিয়া উদ্যানে আবিভূত হইলেন দিনকর উত্তর দিকে গমন করিবার জন্য রথেরঅশ্ব পরিবর্তিত করিয়া মলয়পর্বত পরিত্যাগ করিলেন। তুষার নিরাকৃত ও প্রাতঃকাল একান্ত মুন্দুর্মল হইল। বৃক্ষ সকল নবপঞ্জবিত ও পুঁচ সকল প্রক্ষুটিত হইতে লাগিল। কোকিলকুল আনন্দিত, হংস সারস প্রভৃতি জলচর পাঙ্কিগণ জলকেলিতে নিযুক্ত। অলিকুল বসন্তপ্রতিপালিত কমলনীকে লাভ করিল। বিকসিত কুশুমধূগঙ্কে উদ্যান আমোদিত হইল। নিয়ত প্রিয়তম সহযোগে কুশাঙ্গী কামিনীর ন্যায় রজনী বসন্তসহবাসে একান্ত ক্ষীণ হইয়া পড়িল। হিমকর নীহারবিরহে একান্ত শুনির্মল করপ্রসারণে অনঙ্কে উত্তেজিত করিতে লাগিল। মঞ্জিকা, আশ্রয়-বৃক্ষের কিশলয়রূপ অধরমধূ পান করত দর্শকদিগের মন উত্থাপন করিয়া তুলিল। বসন্তরাজ, রাজনন্দিনীর ঘন তুলাইবার জন্য উদ্যানে সর্বদা মৃত্য, গীত, বাদ্য আরভ করিলেন। মন্দমাকতহিলোলে আন্দোলিত সরোবরের তরঙ্গশব্দ বাদ্য তুল্য হইল। কোকিলের

କୁହସର ଓ ଅମରେର ଶୁଣ ଶୁଣ ଧରି ଗୀତେର କାର୍ଯ୍ୟ କରିତେ ଲାଗିଲ
ମୟୁରମୟୁରୀଗଣ ମୃତ୍ୟ କରିଯା ହେମନିଲିନୀର ଘନ ହରଣ କରିଲ ।

ରାଜବାଲା ମମବୟକ୍ଷା ଚପଳା ଓ ସରଲାର ସହିତ ଉଦ୍ୟାନେର ଅନୁପମ
ଶୋଭା ସନ୍ଦର୍ଭନ କରିଯା ଯାରପରନାଇ ଆନନ୍ଦାନୁଭବ କରିତେ ଲାଗି-
ଲେନ । କ୍ରମେ କୁମାରୀ ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହଇଲେନ । ତୀହାର
ସରଲ ଚିତ୍ତ ବିଚଲିତ ହଇଲ । ଆହା ! ଜୀବଗଣେର ଅବଶ୍ୟନ୍ତାବୀ
ଶ୍ରୀଭାଗୁତ ବିଷୟେ ବିଧାତାର ଅମୋଷ ଇଚ୍ଛା ଯେ ଦିକେ ପ୍ରବାହିତ
ହୁଯ ମେଇ ଦିକେଇ ଜୀବେର ଚିତ୍ତ ବାତକୁଶଳିକାର ଅନୁଗାମୀ ଶୁଣ ତୃଣ
ପର୍ଣ୍ଣଦିର ନ୍ୟାୟ ଧାବମାନ ହଇଯା ଥାକେ । ଏକେତ ନବୟୁବତୀ ବଲିଯା
ହେମନିଲିନୀର ନିଯାତି ନବରମେର ଆବିର୍ଭାବ, ତାହାତେ ଆବାର ବମ୍ବୁ-
କାଳ ଏବଂ ରମଣୀୟ ଉଦ୍ୟାନେ ଅବହିତି । ବିଚିଲ ଚିତ୍ତଭାର ସକଳ
ଉପକରଣ ଶୁଳିଇ ରାଜକୁମାରୀତେ ବିଦ୍ୟମାନ । ହେମନିଲିନୀ ଶ୍ରୀଶ୍ଵରା
ଛିଲେନ, ମତତ ସଦାଲାପେଇ କାଳସାଧନ କରିତେନ । କିନ୍ତୁ ଯାବତୀୟ
ପଥଇ ବିଧାତ୍ୱ ବିହିତ । ତିନି ଯେ ଆଶ୍ରଯ ନିଯମାବଳୀ ଜୀବେର ପ୍ରତି
ପ୍ରୟୋଗ କରିଯା ରାଧିଯାଛେନ କାହାର ସାଧ୍ୟ ତାହାର ମର୍ଯ୍ୟାଦିଦ କରେ ।
ଶୈଶବାବଧି ମାତ୍ର ସହବାସ ଥାକିଲେଓ ବିଷମ ଯୌବନ ସମାଗମେ ଅଭାବେର
ଭାବାନ୍ତର ଅବଶ୍ୟଇ ସଟିଯା ଥାକେ । ମଞ୍ଚତି ନିଲିନୀତେଓ ତାହାଇ
ସଟିଲ । ରାଜନିବିନୀ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ହଇଯାଓ କାଳପ୍ରଭାବେ ସହସା
ଅପ୍ରକୃତିଷ୍ଠ ହଇଲେନ ଅଚକ୍ରଳ ଚିତ୍ତ ଚକ୍ରଳ ହଇଲ । ସମୟ ପାଇୟା
ଖୁରୁରାଜେର ପ୍ରଧାନ ମେନା ମଲଯମାର୍କତ ନିଲିନୀର ହନ୍ଦଯନ୍ତିତ ସରଲ ବୁଦ୍ଧି-
ବଜ୍ରୀକେ କଞ୍ଚିତ କରିତେ ଲାଗିଲ । ମଧୁକରନିକର ତୀହାର ଅଙ୍ଗଗନ୍ଧୀ
ମୋହିତ ହଇଯା କୁମୁଦମୁଦ୍ରାନ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ତୀହାରଇ ଦିକେ ଧାବିତ
ହଇଲେ ଲାଗିଲ । ନବରମେ ତୀହାର ଦେହ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ଛିଲ ଏହି ସକଳ
ଉପ୍ରୀତିନେ ସନ୍ତ୍ରେଣ ପ୍ରବଳ ହଇଯା ଉଚିଲ । ମନୋମନ୍ୟେ ନାନାବିଧ ସଂଶୟ
ଉପହିତ । ରାଜବାଲାର ସରଲ ଅନୁଃକରଣେ ଶୁଣ୍ଡ ଭାବେ ରନନ୍ଦୀ ପ୍ରବଳ
ବେଗେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଯା ଦୈର୍ଘ୍ୟତଟ ପ୍ରାବିତ ହଇଯା ଗେଲ । କୋମୁଦୀପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶାରଦୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସେନ୍ଦରା ଆପନାର ନୈମର୍ଗିକ ଶୋଭା ତ୍ୟାଗ କରେନ ବା

ତନ୍ଦ୍ରପ ତିନିଓ ତୁହାର ସ୍ଵଭାବିକ ଆନନ୍ଦ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲେନ ନା । ପାଛେ ପ୍ରିୟସଥୀରା ତୁହାର ସ୍ଵଭାବେର ବୈପରୀତ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଯା କ୍ଷେତ୍ର ପାଇଁ, ଏହି ବିବେଚନା କରିଯା ମନେର ଭାବ ମନେଇ ଗୋପନ କରିଯା ରାଧିକାରେନ ।

ଏକଦିନ ଦିବାଭାଗେ ଆହାରାନ୍ତେ ହେମଲିଙ୍ଗୀ ରମଣୀୟ ବିଲାସଭବନେ ହେମଶ୍ରିତ ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷୋପରି ଉପବିଷ୍ଟ ଆଛେନ । ଆନ୍ତରିକ ଉତ୍କଷ୍ଟା ପ୍ରବଳ ହଇଲେଓ ବାହ୍ୟକ୍ଷୁର୍ତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ସଥୀଦୟ ସମଭିବ୍ୟାହରେ ଆମୋଦ ଆମୋଦ କରିତେ ଛିଲେନ । କିମ୍ବରକ୍ଷଣ ପରେଇ ଅଲିନ୍ଦେ ପଦ ସଞ୍ଚାଲନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅନ୍ତର ଅଲିନ୍ଦେର ଏକ ପାଥେ ଆସିନ ହଇଯା ବାଘକରେ କପୋଲଦେଶ ସଂସ୍ଥାପନ ପୂର୍ବକ ଉଦ୍ୟାନେରେ ଶୋଭା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମେ ଦିନମଣି ପ୍ରଗାଢ଼ିଗୀ ପଦ୍ମାନ୍ବୀର ପ୍ରେମଜଳଧି ଘନ୍ତନ କରିଯା ତେଜୋହିନ ହଇଲେନ । ଅଳ୍ପ ଅନ୍ତର ପଞ୍ଚମଦିକେ ପତିତ ହଇଲ । ସରୋଜିନୀ ଯେଣ ଉତ୍କୁଳୁଖେ ତୁହାର ଗମନପଥ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦିନମଣି ସଥିନ ଚକ୍ର ଅଗୋଚର ହଇଲେନ ତଥାନ ସରୋଜିନୀ ଯେଣ ଅଭିମାନିନୀ ହଇଯାଇ ମନ୍ତ୍ରକ ଅବନତ କରିଲେନ । ନଲିନୀର ଭାବ ଦର୍ଶନେ ହେମଲିଙ୍ଗୀର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଶୁଣୁଗତର ଦୁଦ୍ଧି ପାଇଲ । ସମର ପାଇଯା ବଦ୍ରରାଜ, ଅନ୍ତରଶତ୍ରୁଷୁଦ୍ଧି ଜ୍ଞାତ ଟୈମ୍ୟସାମନ୍ତେ ସମବେତ ହଇଯା ଉଦ୍ୟାନେର ମଧ୍ୟେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପେ ଆଶକ୍ତାଲନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ସକଳେଇ ସ୍ଵ ସ୍ଵ କାର୍ଯ୍ୟ ନିୟୁକ୍ତ । ଶୁଭନ ଅଲୟମାର୍କତ ଶୁରଭି କୁରୁବଚୟେର ଅନ୍ତରରୁ ରେଣୁସକଳ ହରଣ କରିଯା ଅଲିନ୍ଦୋପବିଷ୍ଟ ନଲିନୀର ଅନ୍ତର ସମୁଦୟ ରଙ୍ଗିତ କରିଯା ତୁଲିଲ । ଅଳକା ଆକର୍ଷଣ କରିଯା କୁରଙ୍ଗନୟନ ଢାକିଯା ଫେଲିଲ । କଠୋର କୁଚ୍ଛରେ ଆବରଣସମ କିଛୁତେଇ ରକ୍ଷଣ କରିତେ ପାରେନ ନା ବଦ୍ରାନ୍ତିଲେର ଏବନ୍ଧି ଉତ୍ପାଦିତେ ବ୍ୟାତିବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯା ପରିଶେଷେ ଉଠିଯା ପଡ଼ିଲେନ । ମଧୁପ ସକଳ କମଳମଧୁ ପାନ କରିବାର ନିଶ୍ଚିତ ଶୁଣ୍ଣ ଶୁଣ୍ଣ ରବେ ଦଲେ ବସିଯା ମଧୁପାନେ ନିୟୁକ୍ତ ହଇଲ । ଅକଣ୍ଠୋଛିଟ ମଧୁ ଭାଲ ଲାଗିବେ କେନ ? ଆବାର ଇତ୍ତତଃ ଉଡ଼ିତେ ଲାଗିଲ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିନ ତ ତାହାର ଏହି

ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ର ପାନ କରିଯା ଥାକେ, ତବେ ଅଦ୍ୟ କେବ ତାହାତେ ଘୃଣା ଜୟିଲ ।
ତାହାର କାରଣ ଏହି, ନବ ନବ ଶୁଖେ ସକଳେର ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ । ତାହାରା ପ୍ରତ୍ୟହିଁ
ଶୁଦ୍ଧ ନଲିନୀର ମୁଦ୍ରପାନ କରିଯା ଥାକେ ଅଦ୍ୟ ହେମନଲିନୀର ଅଧରମୁଦ୍ର ପାନେ
ଧାରିତ ହିଲ । କୋକିଲ ରସାଲ ତକଣାଖାଯା ବସିଯା ଚକ୍ର ଆରଙ୍ଗ ବଗ୍ର
କରିତ କୁହୁଧର୍ମ କରିତେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହିଲ ।

ହେମନଲିନୀ ଝତୁରାଜେର ଏହି ସକଳ ଅମହନୀୟ ଉଂପୀଡ଼ନ ସହ୍ୟ
କରିତେ ନା ପାରିଯା ଅତିଶ୍ୟ ଅଧୀରା ହିଲେନ । କିଛୁତେଇ ଆର ସେଇ
ଶାନେ ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଅପେକ୍ଷା ଅପେକ୍ଷା ଭବନାଭ୍ୟାସରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ
ହିଲା ପର୍ଯ୍ୟକୋପରି ଆସିଲା ହିଲେନ । ସଖୀଦୟ କାର୍ଯ୍ୟାସରେ ନିୟୁକ୍ତ
ହିଲ, ସଞ୍ଚ୍ୟାର ପ୍ରାକ୍କାଳ ଉପାସ୍ଥିତ, ଧରାତଳେ ରୌଜ୍ଜ ନାଇ, ଦିବାକରେର
ଅପ୍ରଥର କରଜାଳ କେବଲମାତ୍ର ଦୂରଷ୍ଟ ମହୀଧରଶୃଙ୍କକେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିତେ
ଛିଲ । ବିଲାସଭବନେ ତଥନ୍ତର ଅନ୍ଧକାର ପ୍ରବେଶ କରିତେ ପାରେ ନାଇ,
ଭବନଷ୍ଟ ସକଳ ବନ୍ତେ ଶୁଦ୍ଧରଙ୍ଗ ଦେଖା ଯାଇତେ ଛିଲ । ବନ୍ତମଧ୍ୟଗତ ଅଶ୍ଵି-
କଗାର ନ୍ୟାୟ ଦୁରସ୍ତ ବସନ୍ତ, କୁମାରୀର ହଦୟ ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଦନ୍ତ କରିତେ ଛିଲ,
ଲଜ୍ଜାଯ ଅଯମାନ । ହିଲା କି ଭାବିତେ ଛିଲେନ ଏମନ ସମୟେ ରାଜ-
କୁମାରୀ ହଠାତ୍ ମନ୍ତ୍ରକ ଉପରତ କରିଯା ଭବନଷ୍ଟ ରାଜୀ ଓ ରାଜକୁମାରଦିଗେର
ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଏକ ଏକଖାନି କରିଯା ସକଳ
ଶୁଲ୍କ ଦେଖିଲେନ । ଅନ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟକ ହିତେ ନାହିଁ ଏହି ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସକଳେର
ନିକଟ ଚକ୍ର ଲାଇଲା ଦେଖିତେ ଲାଗିଲେନ । କୁମାର ତୁଳ୍ୟ ମୁକୁମାର ବିଜୟ-
କିଶୋରେର ଘୋହନମୂର୍ତ୍ତି ତୀହାର ନୟମେ ନିପାତିତ ହିଲ । କୁମାରେର
ଉଂଫୁଲ ନୟନକମଳ କୁରଙ୍ଗୋକ୍ଷମୀର ନୟନେର ସହିତ ମିଲିଲ । ଆନ୍ତରିକ
ଭାବମାତ୍ରର ନରନେର ଭାବେ ବିଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଯା ଥାକେ । ଆହା !
ପ୍ରକ୍ରିତ ଅନୁରାଗେର କି ଅନୁପମ କାର୍ଯ୍ୟ । ଇହାର ଅନୁରୋଦୟେ ନାୟକନାୟି-
କାର ପ୍ରୀତିପ୍ରଫୁଲ୍ଲନେତ୍ର ଏକପ ରମଣୀୟ ଭାବ ଧାରଣ କରେ ଯେ କଥା ନା
କହିଲେଓ ଆନ୍ତରିକ ଭାବ ଆପନାପନି ପ୍ରକାଶ ପାଇଯା ଯାଇ । ରାଜ-
କୁମାରୀ ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଖାନି ଦେଖିତେ ଲାଗିଲେନ । ନୟନ ପରିତୃପ୍ତ
ହିଲ ନା ଆବାର ଦେଖିଲେନ କିଛୁତେଇ କୋତ ମିଟିଲ ନା । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିର

নীচে কুমারের নাম অঙ্গিত ছিল, পড়িয়া শরীর শিহরিয়া উঠিল,
আবারও পড়িলেন শেষে জপমালা ইল। ক্রমে কুমারী আত্মবিস্মৃত
হইলেন কুমার যেন সশুখে উপস্থিত দেখিতে লাগিলেন। হৃদয়, মন,
দেহ সমস্ত অর্পণ করিলেন। মিলিত জীবন হইয়া তাহার সুখছবংখের
ভাগিনী হইবেন বলিয়াই প্রতিশ্রূত হইলেন। অনন্তর পর্যক্ষে
আসিয়া বসিলে, সমস্তই স্বপ্নাবলোকিতের ন্যায় বোধ হইতে লাগিল।

ইত্যবসরে সথী সরলা কোন কার্য্যে পলক্ষে ভবনাভ্যন্তরে
প্রবেশ করিল। বিজয়ধ্যানাবলম্বিতা মলিনী চমকিয়া উঠিলেন।
এতক্ষণ একক্ষণ্প অজ্ঞান অবস্থাতেই ছিলেন, কারণ বিজয়চোর তাহার
জ্ঞানরত্ন হরণ করিয়াছিল এক্ষণে জ্ঞানের উদয় হওয়ার বিজয়
বিচ্ছেদাণ্ডি সহস্র তাহার হৃদয়কন্দরে জ্বলিয়া উঠিল। একে
বসন্তের প্রবল পীড়ন, তাহাতে আবার বিজয়ের বিচ্ছেদানল, সম-
ধিক দক্ষ করিতে লাগিল। কোমলাঙ্গী বালিকার প্রাণে আর কত
সহিবে। দুঃসহ ক্রেশ আর সহ্য করিতে ন। পারিয়া লজ্জাকে বিজয়-
বিরহানলে ভস্মীভূত করিয়া নতোমগুল পরিঅট্ট নক্ষত্রমালার ন্যায়
পর্যক্ষ হইতে পতিতা ও সংজ্ঞাশূন্য হইলেন। শরীরে সাত্ত্বিকভাবের
লক্ষণ সকল প্রকাশ পাইতে লাগিল, দেহ বিকল্পিত ও এমনই উত্তপ্ত
হইল যে, প্রতি লোমকুপ হইতে যেন অগ্নিষ্ঠ লিঙ্গ সকল বহিক্ত
হইতে লাগিল। নাসিকা হইতে অনলম্বিত অনিলের ন্যায়
অনবরত দীর্ঘনিশাস নির্গত হইতে লাগিল। নয়নজলে যেন স্বর্ণের
কমল ভাসিতে লাগিল, হেম অঙ্গ ধূলিধূসরিত হইল, কনকপুঞ্জ-
শোভিত কবরিবস্তু বিমুক্ত হইল। কাদম্বিনী নিন্দিত সুবেণী সকল
মন্ত্রোষধি প্রভাবে তেজোহীন ফণিনীর ন্যায় কুণ্ডাকৃতি ধারণ
করিল। অনলোক্তপ্ত সলিলের ন্যায় দেহ হইতে অবিরত স্বেদজল
বহিক্ত হইতে লাগিল। বীলকঠনিভ পট্টবসন স্বেদজলে সিক্ত
হইয়া গেল, অকলক্ষ মুখশশী ক্রফপক্ষীয় শশীর ন্যায় ক্রমে ক্রমে
ক্ষীণ হইতে লাগিল, করকমল নিদাষ্টকালীন সরোবরস্থ সরোজের

ନ୍ୟାୟ ଆରକ୍ଷ ହଇଲ । ମୁକ୍ତାହାରଶୋଭିତ କଠୋର କୁଚଦ୍ଵରେର ଉପରେ ଚୁଚୁକରୁଗ କାଳଭର ଥାକାଯ ବୋଧ ହଇଲ ସେନ କୁମାରୀର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବିଜୟ-
ବିଜ୍ଞାନଲେର ଧୂମ ଉଠିତେହେ ।

ଚପଳା ଓ ସରଳା ସହସା ରାଜନନ୍ଦିନୀର ଅସଂଭାବନୀୟ ଭାବାନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିଯା ସେନ ଉତ୍ସାଦିନୀ ପ୍ରାୟ ହଇଲ । ଶିରେ ସେନ ବଜ୍ରାଘାତ ହଇଲ,
ଆଯତ ଲୋଚନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସରଳ
ଅନ୍ତରେ କୁଚିଷ୍ଟାଗରଳ ଆସିଯା ପ୍ରାୟେ କରିଲ, ସଞ୍ଚ ମାନସସରୋବର
ସହସା ମଂଶ୍ୟରୈବାଲେ ସମାଚ୍ଛବ୍ଦ ହଇଯା ଆନନ୍ଦ ଅରବିନ୍ଦକେ ଆବରଣ
କରିଲ । ମୃଗନୟନ ହିତେ ଦରଦରିତ ଜଳଧାରା ପତିତ ହଇଯା ହଦୟଙ୍କ କୁଚ-
ପୀଘକେ ଫ୍ଲାବିତ କରିଲ । ଉଭୟେ ଏଇରୁପ ଭାବେ କିମ୍ବକାଳ ରାଜକୁମା-
ରୀକେ ଆବଲୋକନ କରିଯା ହୀଯ ! କି ହଇଲ, ଏକି ସର୍ବନାଶ ଏଇ ବଲିଯା କର-
ଗ୍ରହରେ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସରଳ କହିଲ ଚପଳେ ! କହି ଇତି-
ପୂର୍ବେ କୁମାରୀର ଅନ୍ଦେତ କୋନ ବ୍ୟାଧିର ଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷିତ ହୟ ନାହିଁ, ତବେ
କେନ ସହସା ଏ ବିଷମ କୁଳକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେଛି । ସ୍ଵର୍ଗମୟୀର ସ୍ଵର୍ଗ-
କାନ୍ତି କେନ କଲକ୍ଷିତ ଦର୍ଶନ କରି । ସଥି ! ଏତ ଜ୍ଞାନେର ଲକ୍ଷଣ ନୟ,
ତାହା ହଇଲେ କଦମ୍ବକୁମୁଦେର ନ୍ୟାୟ ଦେହ କଟକିତ ହଇବେ କେନ ? ଏ ସକ-
ଲଇ ସାତ୍ତ୍ଵିକ ଭାବେର ଆବିଭାବ ; ଦେଖ ବାତାହତ ସହାଦଲପଦ୍ମେର
ନ୍ୟାୟ କୋମଳ କଲେବର ମୁହଁମୁହଁ କଷ୍ପିତ ହିତେହେ । ସଥି ! ତବେ
କି ଶରୀରେ ବିଷମ ବିଷମ ବିରହ ଚିନ୍ତା ? ତାହାଇବା କି ପ୍ରକାରେ ସନ୍ତବ
ହିତେ ପାରେ । ସେଇପ ହଇଲେ ଅବଶ୍ୟାଇ ଆମାଦେର ନିକଟ ପ୍ରକାଶ
କରିତେମ, ଏଇରୁପ ତର୍କ ବିତର୍କ କରିଯାଓ ରାଜକୁମାରୀର ରୋଗେର କାରଣ ଓ
ମନେର ଭାବ କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ନା ପାରାଯ, ତାହାଦେର ନୟନ ହିତେ ଅବିରଳ
ଧରାଯ ବାଞ୍ଚାବାରି ବିଗଲିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଅନ୍ତର ରାଜବାଲାକେ
ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା କହିଲ, ରାଜନନ୍ଦିନି ! ସହସା ଆପନାର ଶରୀରେ ଏଇରୁପ
ଭାବାନ୍ତର ହଇବାର କାରଣ କି ? ବିକମିତ ମୁଖପକ୍ଷଜ ମୁକୁଲିତ କେନ ? ହେମ-
କାନ୍ତି କଲେବର ଧରାଯ କି ଜନ୍ୟ ? ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ! ଆପନାର ନୟନ କି
ନିମିତ୍ତ ନିମ୍ନଲିପିତ ହଇଯା ଅନରରତ ଅଞ୍ଚଳ, ମୋଚନ କରିତେହେ ?

ଶ୍ରୀରେର ଚମ୍ପକପ୍ରଭା କି ଜନ୍ୟ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଗ ସାରଣ କରିଯାଛେ ? କୁମାର ! ଆମରା ଆପନାର ଚିରାନୁଗତଦ୍ୱାସୀ, ଆମାଦେର ନିକଟ ମନେର ଭାବ ସ୍ୟଙ୍ଗ କରିତେ ଲଜ୍ଜା କି ? ବଲିଲେ ବରଂ ତାହାର ପ୍ରତୀକାର ହଇବାରଟି ସନ୍ତୋବନା ।

କୁମାରୀ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଚେତନାଲାଭ କରିଯା ହୃଦୟତକ୍ଷର ବିଜୟ-କିଶୋରେର ପ୍ରତିମୁଣ୍ଡି ଦର୍ଶନ କରିତେ କରିତେ ସଥୀଦୟକେ ସମ୍ମୋଦ୍ଧଵ କରିଯା କହିଲେନ, ପ୍ରିୟମଥି ମରଲେ ! ଚପଲେ ! ଅକାରଣ ଆମାର ଜନ୍ୟ କେନ ରୋଦନ କରିତେ ? ଆମାତେ କି ଆବାର ଆମି ଆଛି, ଚିତ୍ରପଟ୍ଟଙ୍କିତ ଐ ରାଜନନ୍ଦନ ଆମାର ଜୀବନ ମନ ସମ୍ପତ୍ତ ଅପହରଣ କରିଯାଛେ ; ଏଥିନ ଆମାତେ କେବଳ ଦେହମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ଆଛେ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମି ଐ ମୋହନମୂଣ୍ଡି ନା ପାଇବ ତାବେକାଳ ଧରଣୀଜନୀର ଅଙ୍କେ ଅବଶିତି ପୂର୍ବକ ମୂଣ୍ଡିକେ ହୃଦୟମନ୍ଦିରେ ବସାଇଯା ଅନଶ୍ଵନେ ଏକାନ୍ତମନେ ଆରାଧନା କରିବ, ନୟନଜଳେ ସ୍ନାନ କରାଇବ, କ୍ରମକୁମୁଦେ ପାଦପଦ୍ମ ପୂଜା କରିବ, ଅନୁତାପଅଞ୍ଚକଚନ୍ଦନ ତ୍ଥାର କୋମଳ ଅନ୍ଦେ ମାଖାଇବ, ଅବଶ୍ୟେ ବିରହନଲେ ଜୀବନକେ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରିଯା ପୂଜାବିଧି ସମ୍ପନ୍ନ କରିବ । ମଧ୍ୟଗଣ ! ମେହି ଚିତ୍ତଚୋରକେ ପାଇବାର ଜନ୍ୟ ଆମି ମନେ ମନେ ଏଇନ୍ପ ସଂକଳ୍ପ କରିଯାଛି ; ଅତଏବ ନିବାରଣ କରିତେହି ବାରମ୍ବାର ଆମାକେ ବିରଜନ କରିଗୁନା, ଏହି ବଲିତେ ବଲିତେ କୁମାରୀ ଉଚ୍ଛଲିତ ବିରହବେଗ ସମ୍ପରଣ କରିତେ ଅସମ୍ଭାବୀ ହଇଯା ପୁନର୍ବାର ମୁଛି'ତା ହଇଲେନ । ସଥୀର ମରୋବର ହିତେ ସତ୍ତର ସୁଶୀତଳ ଘୃଗାଳ ଓ ଶୈବାଳ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଶୁଣ୍ଠବା କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ଏଇନ୍ପ ଭାବେ କୌମୁଦୀଭୂଷିତା ରଜନୀର ତ୍ରିୟାମ ଅଭୀତ ହଇଲ, କ୍ରମେ ଶେଷ୍ୟାମ ଉପଶିତ, ପୃଥିବୀ ନିଷ୍ଠକ, କେବଳମାତ୍ର ମଲଯମାକ୍ତରେ ସମ୍ମ ସମ୍ମ ଶବ୍ଦ ଓ ସମୟେ ସମୟେ ଏକ ଏକଟି ବିହଙ୍ଗମେର ପକ୍ଷବିଧୂନମ ଶବ୍ଦ ଓ କାହାର କାହାର ବା ଅପରିଷ୍ଫୁଟ ସ୍ଵର ଶ୍ରବନ୍ଗୋଚର ହିତେ ଲାଗିଲ । ଯୋଗିଗଣ ଯୋଗାଦନ ହିତେ ଉପ୍ରିତ ହଇଯା ଦୀଶ୍ଵରେର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିତେ କରିତେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀର ତୀରାଭିମୁଖେ ସାବିତ ହଇଲେନ । ଶଶଧର-

ପ୍ରଗଯିନୀ କୁମୁଦିନୀର ପ୍ରେମସୁଧା ପାନ କରିଯା ବିଜୋଗବିଧୂରାତବଲା
କୁଳବାଲାଦିଗେର ଦେହ ଦହନ ପୂର୍ବକ ଆସେ ଆସେ ପଞ୍ଚମଦିକେ ଗମନ
କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅଭିସାରିକା ନାୟିକାରୀ ନାୟକେର ମନ୍ତ୍ରକ୍ଷି
କରିଯା ସବେଣେ ଭବନେର ଦିକେ ଧାରିତା ହଇଲ । ଅଲିକୁଳ ମଧୁପାନେ
ମତ ହଇଯା ଶୁଣ ଶୁଣ ରବେ ବସନ୍ତେର ଶୁଣ ଗାନ କରିତେ ଲାଗିଲ । କ୍ରମେ
ରଜନୀ ପ୍ରଭାତା । ସଥିଦେର ସେବାଯ ରାଜତନୟା ଚେତନା ଲାଭ କରି-
ଲେନ । ମୁଖେ କେବଳ ବିଜୟକିଶୋର, ! ହାୟ ଆମାର ହୃଦୟେର ନାଥ ବିଜୟ-
କିଶୋର କୋଥାୟ । ସଥି ! ଆମାର ମୁଖେର ନିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ କରିଯା କେ ଏମନ
ନିଦାକଣ ମର୍ଯ୍ୟାବେଦନ୍ତ ଦିଲ ? କେ ଆମାର ନୟନେର ମଣି ହରଣ କରିଯା
ଆମାକେ ଅନ୍ଧ କରିଲ ? ଆମାର ହୃଦୟ ଭାଣ୍ଡାରେର ଅମୂଳ୍ୟ ରତ୍ନ ବିଜୟ-
ରତ୍ନକେ କେ ଚୁରି କରିଲ ? ସହଚରି ! ଆମାର ଜୀବନ ନା ଲାଇଯା ଜୀବିତ-
ନାଥକେ କେ ଲାଇଲ ତୋମରା ବଲିତେ ପାର ? ସଥି ! ଆର କି ଆମାର
ହୃଦୟାକାଶେ ବିଜୟଶଶୀ ଉଦିତ ହିବେ ନା ? ଏଇରୂପ ବିଲାପ କରିତେ
କରିତେ ନୟନଜଳେ ବଞ୍ଚିଷ୍ଠଳ ପ୍ରାବିତ ହଇଲ । ହୃଦୟେର ବସନ ଶିଥିଲ
ହଇଯା ଧରାଯ ପତିତ ହଇଲ । ଅଧରପଙ୍ଗବ ଉର୍କକଷ୍ପିତ ଓ ନାସିକା
ହିତେ ସବ ସବ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ପତିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । କେଶ-
ପାଶ ଝଲିତ ହଇଲ । ଉତ୍ୟ ସଥିତେ କେହବା ନୟନ ଜଳ ପ୍ରୋତ୍ସନ୍ନ,
କୁଳ ମଣ୍ଡଳେ ବସନାଛାଦନ ଓ କେହବା ଅନ୍ତ କେଶପାଶ ଦୁଃଖତ
କରିତେ ଲାଗିଲ । ବିବମ ବିରହ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରାଜତନୟା ସମୟଃଖ ସଥି-
ଦୟ ସହ ସେ ଦିବା ମେଇରପେଇ ଅତିବାହିତ କରିଲେନ । ରଜନୀ ।
ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହିଲେ କୁମାରୀ ବିଜୟକିଶୋରକେ ଉଦେଶ କରିଯା ନାନାରୂପ
ଆକ୍ଷେପ କରତ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ । ହା ହୃଦୟ ନାଥ ! ଅଧୀନୀ କି
. ପୁନର୍ଭାର ଆପନାର ଅନୁପମ ଭୁବନମୋହନ ରୂପ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ
ପାରିବେ ? ହା ଚିତ୍ତହର ! ଅଭାଗିନୀର ଶ୍ରବଣ୍ୟୁଗଳ କି ଆପନାର ବାକ୍ୟା-
ମୃତ ପାନ କରିଯା ଆର ପରିତ୍ତପ୍ତ ହିବେନା ? ହା ହୃଦୟବଙ୍ଗଭ ! ଆପନାର
ଶୁକୋଇଲ ପଦପକ୍ଷଜେର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାଯ କି ଦାସୀର କରଦୟ ନିୟୁକ୍ତ ହିବେନା ?
ଇତ୍ୟାକାର ବହୁବିଧ ବିଲାପେର ପର ସେ ରଜନୀ ପ୍ରଭାତା ହଇଲ ।

ଏଇରୁପେ କତକ ଦିନ ଗତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଶଶିମୁଖୀ ରାଜକୁମାରୀ କୁଞ୍ଚପଙ୍କୀୟ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ନ୍ୟାୟ ଦିନ ଦିନ ଅବସର ହିତେ ଲାଗିଲେନ । ଶରୀରେ କଙ୍କାଲମାତ୍ର ସାର ହଇଲ ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଲାବଗେର କୋନ ଅପଚାର ହୁଯ ନାହିଁ । ହିମାନୀମିକ୍ତ ପାଦିନୀର ନ୍ୟାୟ ଶୋଭାଶାଲିନୀ ହିଲେନ । ଏକ ଦିନ ରଜନୀଯୋଗେ ରାଜନୀନୀ ସଥିଦ୍ୱାରା ସହ ଅଲିନ୍ଦେ ଉପବିଷ୍ଟ । ଛିଲେନ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣାବର ରଜନୀ । ବସନ୍ତାନିଲ ଉଦୟାନରେ ବୃକ୍ଷମକଳକେ କାଂପାଇୟା ରୁମନ୍ଦ ବହିତେଛିଲ । କୁମାରୀ, ବିଜୟକିଶୋର ମସବେ ନାନାକଥାପ୍ରମାଣେ ସଥିଦିଗକେ ସର୍ବୋଧନ କରିଯା କହିଲେନ, ସଥି ! ଯେକଥିବାକାର କତିପାଇ କ୍ଷଣେ ଦେବତାଦିଗେର ଏକ ସ୍ଵର୍ଗ ତତ୍ତ୍ଵପ ସନ୍ତୋଗୀ ସୁବୁକ୍ସୁବୃତ୍ତିଗଣେର କତିଚିକ୍ଷଣେ ବିରହିଣୀଦିଗେର^୧ ଏକ ସ୍ଵର୍ଗ ବଲିଯା ନିରାପିତ ନା ହୁଯ କେଳ ? ଏଇ ନିରାକ୍ରମ ବିରହସନ୍ତ୍ରଣ ସଂସାରେର ଘର୍ଥେ କୋଣ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିକେ ନା ଆକ୍ରମଣ କରିଯାଛେ ? ଅନ୍ୟେର କଥା ଦୂରେ ଥାକୁକ, ଦେଖ ଗିରିଶଭାବିନୀ ସତ୍ତ୍ଵ ପତିର ବିଚ୍ଛେଦନଲେ ସମ୍ପାଦିତା ହଇଯା ସୁଶୀଳତା ଲାଭେର ଜନ୍ୟଇ ହିମାଲୟ ହିତେ ଜନ୍ୟ ଏହଣ କରିଯାଛେନ । ତ୍ରିଲୋକଙ୍କୁ ଯହାଦେବେର ଲଲାଟପଟେ ନୟନଚାଲେ ପ୍ରିୟାର ବିରହାନଲ ନିରାମ୍ଭର ଧକ୍କଧକ୍କ ରୂପେ ଜୁଲିତେଛେ । ପ୍ରିୟମଥି ! ଆମାର ବୋଧ ହୁଯ ବହୁନାୟା ହିତେଓ ବିରହମନ୍ତାପ ଅତି ଗୁରୁତର । ତାହା ନା ହଇଲେ ପତିତରତାଗଣ ତୁରିମହ ବିରହମନ୍ତାପ ସହ୍ୟ କରିତେ ନା ପାରିଯା ପତିର ସହିତ ଚିତାମଳେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ କେଳ ? ଅନାମ୍ଭର ସହସା ଶଶାଙ୍କେର ପ୍ରତି କୁମାରୀର ଦୃଢ଼ି ପତିତ ହେଉାଯା ସଙ୍କଳିଗାନକେ କହିତେ ଲାଗିଲେନ ସହଚରି ! ଆକାଶେ କି ଅକୁଣେର ଉଦୟ ହଇଯାଛେ ? ସଥି ! ନିଶାତେ ତ ଭାବୁର ଉଦୟ ସମ୍ଭବ ନାହେ । ତବେ କି ଦାବାନଳ, ତାହାଇ ବା କି ରୂପେ ସମ୍ଭବ ହୁଯ, ମେତ ଅରଣ୍ୟେ ହଇଯା ଥାକେ । ସଥି ! ତବେ କି ଉହା ଦେବାଜେର ବଜ୍ର, ତାହା ହଇଲେଓ ତ ନୀରଦେର ସଙ୍କାର ହିତ । ପ୍ରାଣଧିକେ ! ଆମାର ବୋଧହୟ ଭୁଜଙ୍ଗୀରୁପା ଯାମିନୀ ନଭୋମଞ୍ଚଳେ ମନ୍ତକେର ମଣି ରାଧିଯା ଆମାର ଜୀବନପବନ ଭକ୍ତଗ କରିତେ ସମାଗତ ହଇଯାଛେ ।

ସରଲା ଓ ଚପଳା କୁମାରୀର ଦୈନିକ ଭାବ ଦର୍ଶନ କରିଯା ହାସ୍ୟାନନ୍ଦେ

ସାଦର ସନ୍ତୋଷ ପୁରଃମର ତୀହାକେ କହିଲେନ କୁମାରି ! ଆପଣି କି
ଉଗ୍ରତା ହଇଯାଛେ ? ଜୀବେନ ନା କି, ଗଗଗନ୍ଧ ଏଇ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ପଦାର୍ଥେର ନାମ
ଚନ୍ଦ୍ର । ଶ୍ରୀଗମାତ୍ର ଅମନି କୁମାରୀ କହିଲେନ ସଥି ! ତବେ ତୁମି ଏହି
ଚନ୍ଦ୍ରକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଦେଖି ଏହି ନିଷ୍ଠାର କୋଣ୍ଡ ଶୁକ୍ରର ସମୀପେ ଏକପ
ଦହନ କରିତେ ଶିଖିଯାଛେ ? ମହାଦେବ ହଇତେ, କି ବାଡିବାନଳ ହଇତେ ?
ହେ ସଥି ! ତୁମି ଆମାର ବାକେ ଏହି ଦେବାଧମକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରଦେଖି
ଏହି ପାମର କି ନିମିତ୍ତ ବିରହିଣୀବଧରପ ଦୁର୍କର୍ଷ ଆଚରଣ କରେ ? ସଦି ଏହି
ଦୋଷକରନିଶାକର ନିଜ ଜୟଭୂମିର ମହତ୍ଵକେତେ ଗଣନା ନା କରେ, ନା କରକ,
କିନ୍ତୁ ସେ ଶ୍ଵାମେ ଉତ୍ତାର ଅବଶ୍ରିତି ସେଇ ହରଶ୍ରୀରେ ଘର୍ଷିମା କି ବିଶ୍ଵାସ
ହେଉଯା ଉଚ୍ଚିତ ? ହାଚନ୍ଦ୍ର ! ସେ ସମୟ ଅଗ୍ରନ୍ତ୍ୟମୁଣ୍ଡି ସମୁଦ୍ର ପାଇଁ କରିଯା
ଛିଲେନ ତୋମାକେତେ ସଦି ସେଇ ସଙ୍ଗେ ଉଦୟରକ୍ଷା କରିତେନ ତାହା ହଇଲେ
ଅବଳା ବିରହିଣୀର ତୋମାର ଉତ୍ତପ୍ତିର ହଇତେ ପରିତ୍ରାଣ ପାଇତ ।
ସଥି ! ତୋମାକେ ଏକ ପରାମର୍ଶ ବଲି ଗୃହମଧ୍ୟ ହଇତେ ଆମାର ଦର୍ପଣ
ଆନନ୍ଦନ କର ଏବଂ ନିଜହଞ୍ଜେ ଏକ ଲୋହମୟ ମୁଦ୍ରାର ଧର ସଥିନ ଏହି
ଦର୍ପଗମଧ୍ୟେ ପ୍ରବେଶ କରିବେ ତଥିନ ଅବଳା ଅହିତକାରୀ ଏହି ଦେବାଧମକେ
ଆସାନ୍ତ କରିଯା । ଚର୍ଚ କରିବେ ଆର ଯେନ ଉତ୍ତାର ମୁଖ ଦେଖିତେ ନା ହୟ ।
ପ୍ରିୟ ସହଚରି ! ଏତ ତିରକ୍ଷାରେତେ ସଥିନ ଉତ୍ତା ଆମାର ପ୍ରତି ଦୋରାଜ୍ୟ
କରିତେ ଛାଡ଼ିତେଛେ ନା, ତଥିନ ଆମି ଉତ୍ତାର ଅଭିସନ୍ଧି ସୁବିତେ ପାରି-
ଯାଇଛି । ଆର କିନ୍ତୁ ନା ବିରହାନଲେ ଆମାର ଦେହ ଭସ୍ମମାତ୍ର ହଇଲେ
ମେହି ଭସ୍ମଦ୍ଵାରା । ଘୀର୍ଯ୍ୟ କଲଙ୍କ ମାର୍ଜନ କରତ ଅକଲଙ୍କ ହଇବେ, ପାପାଜ୍ଞା-
ଏହିରୂପ ଘନ କରିଯାଛେ ।

ନିତାନ୍ତ ବିରହାକୁଳ ରାଜବାଲା ଚନ୍ଦ୍ରକେ ନାନା ପ୍ରକାର ତିରକ୍ଷାର
. କରଗାନ୍ତର ହଦୟରୁ ଦୁର୍ନିବାର୍ଯ୍ୟ ମଦନକେ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ,
ହେ ଅନନ୍ତ ! ତୋମାକେ ଦେବ ବଂଶାବତଃମ କେ ବଲେ ? ତୋମାର ଯତ ହତ୍ୟ
ତ ଆର ନାହିଁ, ଆମାକେ ଆଶ୍ରୟ କରିଯା ଆମାକେଇ ଦହନ କରିତେହ ?
ତୁମି କି ଜାନନା, ବିଶ୍ଵାସଦ୍ୱାତକତା ଅପେକ୍ଷା ଆର ଶୁକ୍ରତର ପାପ କିନ୍ତୁ
ନାହିଁ । ବିଶ୍ଵାସହନ୍ତାର ନରକେତେ ଶାନ ହୟ ନ ! ରେ ନିର୍ବୋଧ ମଦନ !

তোর কি এ বোধ নাই যে আশ্রয় বিনষ্ট হইলে আশ্রিত জনও
বিনষ্ট হয়। যে গৃহে বাস কর তাহাতেই অগ্নি দেওয়া কি তোমার
দেবতা ধর্ম। রে দুর্ঘতে মগ্নথ! তুই যদি মহাপাতকী না হইবি?
হর কোপানলে ভূমীভূত হইলে পতিপরায়ণ। রতি কেন তোর
অনুমতা হয়নাই? হে স্মর! তোমার প্রকৃত ভাব কিছুই বুঝিতে
পারি না। তুমি নিষ্ঠুর নও কারণ তাহা হইলে আমাকে এতক্ষণ
নষ্ট করিতে, সকরণও নও, তাহা হইলে তোমার কর হইতে শরা-
সন স্থালিত দেখিতে পাইতাম। তুমি নির্মল বলিয়াই বিধাতা
তোমাকে পুস্তময় বাণ প্রদান করিয়াছেন। যদি অন্য কোন বাণ
প্রাপ্ত হইতে তাহা হইলে এই জগৎ অচিরে রসাতল 'যাইত'।
একে রাজনন্দিনীর বিস্মাধর প্রিয়তমের অধর রসাতলে পরিশুক
ছিল, তাহাতে আবার এই সকল বাক্য প্রয়োগ করায় তাহার অধর-
পল্লব অতিশয় পরিস্থান হইল, বোধ হইল যেন কন্দর্প কুমারীর
অশ্রীয় বাক্যে অবশ্যিত হইয়া তাহার প্রতি শোষণবাণ নিষ্কেপ
করিলেন। রাজবালা মগ্নথের শরে পরিবিন্দু হইয়া অচৈতন্যবস্থায়
ধরণায়িনী হইলেন। চপলা ও সরলা কখন কুমারীর স্তনমণ্ডলে
সুস্মিন্দ কমলদল বিন্যাস, কখন হৃদয়ে তালযুক্ত বীজন, কখন বা
শরীরে চন্দন লেপন করিতে লাগিল। রাজকুমারী এইরূপ
ছঃসহ বিরহযন্ত্রণা অনুভব করত যার পরনাই অস্তুখে দিনযামিনী
বাপন করিতে লাগিলেন।

এদিকে রাজপুত্র বিজয়কিশোর মন্ত্রিপুত্র প্রিয়ত্বত সহ অশ্র-
রোহণে বিলাসোদ্যান হইতে নিষ্কৃত্ব হইয়া মালবদেশ রাজনন্দিনীর
উদ্দেশে গমন করিতে লাগিলেন। কুমারীর প্রাপ্তাশাস্ত্র অমূল্য মণি
পথের কেবলমাত্র সম্বল। সঙ্গী কেবল অসম্ভাবনীয় সাহস ও বল
মাত্র। কুমারের মন ত পূর্বেই গমন করিয়াছিল, দাকণ বিরহ-
নলে দেহ সন্তপ্ত ছিল, কুমারীর প্রণয়সরোবরে সেই দক্ষ
দেহকে শীতল করিবার জন্য হিতাহিত জ্ঞানশূন্য হইয়া গমন

କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଆହା ! କୁମାର ମବୀନ ପ୍ରେମିକ ବହିତ ନହେନ, ପ୍ରେମ
ଯେ ଅକୁଲଜଳଧି ବିଶେଷ ତାହା ତ ଜୀବିନେନ ନା, ଇହାର ପାରେ ସାଇତେ
ହିଲେ ଯେ କତ କଟ, କତ ଯନ୍ତ୍ରଣା, କତ ଶତ ଦୋରାଞ୍ଚ୍ୟ ସହ୍ୟ କରିତେ ହୟ
ତାହା ଏକବାର ମନେଓ ଭାବିଲେନ ନା । ଭାବିବେନେଇ ବା କେମନ କରେ,
ତୀହାର ମନ ତ ତୀହାତେ ତଥନ ଛିଲ ନା । ଆହା ! ରାଜକୁମାର ସଖନ
ନାନା ବିପଦାକୀର୍ଣ୍ଣ ଭୀଷଣ ପଥିଯିଥେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ତଥନ
ପଥଶ୍ରମେ ତୀହାର ଶୁର୍ଗନିନ୍ଦିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଆସିଲ । କମଳେର
ନ୍ୟାୟ କୋମଳ କଲେବର ଆରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ହେଉଯାଇ ବୋଧ ହଇଲ ସେନ କମଳେର
ଶୋଭା ସଂହତ କରିଯାଛେନ ବଲିଯାଇ, ପ୍ରଭାକର ପ୍ରଥର କରଦ୍ଵାରା ତୀହାକେ
ଦନ୍ତ କରିତେଛେ । ଆହା କି ଦୁଃଖେର ବିଷୟ ! ଏକେ ବିଚ୍ଛେଦହତାଶିନ୍ମୁଖ
ଶରୀର ଅହରହ ଦନ୍ତ ହିତେଛେ, ତାହାତେ ଆବାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ମାର୍ତ୍ତଙ୍ଗେର
ଦୋରାଞ୍ଚ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଏକଶେଷ ହଇଲ । ଏହି ରାପେ ଉତ୍ତରେ କଥନ ତକମୂଳେ
ଉପବେଶନ, କଥନ ବା ଅଶ୍ଵାରୋହଣେ ମନ୍ଦ ଗତିତେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗି-
ଲେନ । ହାଯ ବିରହ କି ଭୟକ୍ଷର ! ଇହାର ପ୍ରଭାବେ ମନ ସତତଇ
ଚକ୍ରିଥାକେ, ଏକଷାନେ କ୍ଷଣକାଳ ମାତ୍ରା ଅବଶ୍ଵିତ କରିତେ ଦେଇ ନା ।
ମରିବ କି ବାଁଚିବ ଏ ଜ୍ଞାନ ଥାକେ ନା । ଅମୂଳ୍ୟ ଜୀବନଧନେଓ ମାରାହିନ
ହିତେ ହୟ । କୁମାର କୋନ କ୍ଲେଶକେଇ କ୍ଲେଶ ବଲିଯା ବିବେଚନା କରିତେ-
ଛେନ ନା । ନାନା କଟ ସହ୍ୟ କରିଯା ଦିନ ଦିନ ବନ, ଉପବନ, ଗିରିସଙ୍କଟ
ଓ ଦୁର୍ଗମ ଶ୍ଵାନ ସକଳ ଅତିକ୍ରମ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ରଜନୀଯୋଗେ-
ତକ୍ରତଲେ ତୃଗମ୍ଯାୟ ବାହୁ ଉପଧାନ କରିଯା ଶୟନ କରିତେନ, କିନ୍ତୁ
ନିଦ୍ରା ହିତ ନା । ସେ ଯାମିନୀତେ କୁମାର ଅନ୍ତରେ ସମ୍ବନ୍ଧନ କରେନ, ସେଇ
ସମୟ ହିତେଇ ନିଦ୍ରା ଚକ୍ରର ଅନ୍ତରାଳ ହଇଯାଛିଲ, ସେଇ ସମୟ ହିତେଇ
କୁମାର ପାନାହାର ବିବର୍ଜିତ ହଇଯାଛିଲେନ । ତବେ କେବଳମାତ୍ର କୁମାରୀର
ନାମାଘୃତ ପାନ କରିଯା ସଥାକଥକ୍ଷିଣ୍ଣ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିତେଛିଲେନ ।

ଏକ ଦିନ ଉତ୍ତରେ ଗମନ କରିତେ କରିତେ ତୃଣ ଓ ତକବିହୀନ
ବାଲୁକାକଣୀ ସମାଜାଦିତ କାଳାନ୍ତେର ବାସଶାନ ତୁଳ୍ୟ ଅତି ଭୟାନକ
ଏକ ପ୍ରାନ୍ତର ଭୂମିତେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଲେନ, ତଥନ ଦିବାକର ସହାରକର

ବିନ୍ଦୁର ପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରକୋପରି ବିରାଜ କରିତେଛେ । ବାଲୁକାକଣ୍ଠ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟର ଅଂଶୁଜାଳ ପତିତ ହେଉଥାଏ, ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ଅତି ବିନ୍ଦୁର ଜଳଶୟ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଯାଛେ । ପିପାସାର୍ତ୍ତ କୁରଙ୍ଗ ସକଳ ଜଳଭାବମେ ମେହି ଦିକେ ଧାବିତ ହେଇଯା ଜୀବନଧନ ବିସର୍ଜନ ଦିତେଛେ । ପ୍ରିୟତ୍ରତ ସହ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ବିଚ୍ଛେଦପିପାସା ଶାନ୍ତି କରିବାର ଜନ୍ୟ ଘୁମେର ନ୍ୟାୟ ମେହି ଦିକେ ଧାବିତ ହିଲେନ । ଅନଲୋଥିତ ଧୂମେର ନ୍ୟାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ସେଜଲେ ଶରୀର ସିଂହ ହେଇଯା ଆସିଲ । ନୀଳୋଂପଳ ନମନ ରଜୋଂପଳ ହଇଲ । ଶରୀର ସୂର୍ଯ୍ୟ-ମାନ, ସନରମ ସମାଚନ୍ଦ୍ର ଅଶନି ପତନେର ନ୍ୟାୟ କୁମାର ଅଶ୍ଵ ହିତେ ପତିତ ହିଲେନ । ପତିତ ହେବାମାତ୍ର ଅଗ୍ନିକଣାସଦୃଶ ବାଲୁକାକଣ ସକଳ ତୀହାର କୋମଲାଙ୍କ ଦର୍ଢ କରିତେ ଲାଗିଲ । ହା ନିର୍ମଳ ବିଧେ ! ଯାହାର ଅନ୍ତରେ ତୁଥାନଲେର ନ୍ୟାୟ ବିଚ୍ଛେଦାନଲ ପ୍ରବିନ୍ଦ ହେଇଯା ଯାରପରନାଇ ସନ୍ତ୍ରଣା ଦିତେଛେ; ତାହାର ଉପର ଆବାର ବିଷ ବିବସାନେର ଉଂପୀଡ଼ନ, କି ଆଶ୍ରମ୍ୟ ! କୁମାରକେ ସହସା ବିକଳାଙ୍କ ହେଇଯା ଅସହିତେ ପତିତ ଦେଖିଯା, ବିଶୁଦ୍ଧ ବାନ୍ଧବ ପ୍ରାଣୀମତ୍ତ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ତନ୍ଦଶେଇ ନିଜ ତୁରଙ୍ଗ ହିତେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଇଯା ପ୍ରାଣାଧିକ ରାଜକୁମାରକେ ଅକ୍ଷେ ଗ୍ରହଣ କରତ ଉତ୍ତରୀଯ ବନନଦ୍ଵାରା ବୀଜନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଆହା ! ପ୍ରିୟତ୍ରତ ସଖନ ଶିଥିଲାଙ୍କ ରାଜକୁମାରକେ କ୍ରୋଡ଼େ ଲାଇଯା ବସିଲେନ, ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ପ୍ରାନ୍ତରଙ୍କ ମରୀଚିକା ସରୋବରେ ରଜୋଂପଳ ଦ୍ୱାରା ଭାସମାନ ହଇଲ । ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ପ୍ରଦାନ୍ୟ ଗଲ ଦର୍ଢ ଓ ସର୍ବାଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟର ନିର୍ବାରଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ନଲନି ! ତୁମ ଏକଣେ କୋଥାଯା ଆଛ ? ତୋମାର ବିରହେ କୁମାରେର କି ଅବସ୍ଥା ସାରିଯାଇଛେ ଏହି ସମୟ ଆସିଯା ଏକବାର ଦେଖ ? ଅନନ୍ତର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ସହସା ଏକଥାନ ମେଘ ଉଦ୍ଦିତ ହେଇଯା ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟକେ ଢାକିଯା ଫେଲିଲ, ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ଦେବୋପରମ କୁମାରଦ୍ୱାରେ କଟ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଦେବରାଜ ଶ୍ଵରୀ ବାହନଦ୍ୱାରା ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟକେ ଆହୁତି କରିଲେନ । କ୍ରମେ କୁମାର ଅପେକ୍ଷାକୁଳ ଲକ୍ଷବଳ ହେଇଯା ଅଶ୍ଵୋ-ପରି ଆରୋହଣ କରତ ମହିପୁଞ୍ଜ ସହ ଯନ୍ଦ ଯନ୍ଦ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

କମେ ଜଳଦଦଳ ସହ ବର୍ଷାକାଳ ସମୁପସ୍ଥିତ, ନତୋମଣ୍ଡଳ ସତତ ନବ ନୀରଦ ନୀଲାନ୍ଧରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ, ଧାରାଧର ହିଟେ ନିରନ୍ତର ଧାରା ପତିତ ହଇଯା ପଥ ଘାଟ ପଞ୍ଚମୟ କରିଯା ତୁଳିଲ । ମେଘେର ଅତି ଭୟକ୍ଷର ଗଭୀର ଗର୍ଜଣେ ଜୀବ ସକଳ କଞ୍ଚିତ । ଜଗନ୍ନ ସର୍ବଦା ମେଘାହତ ଥାକାଯା ଏକଙ୍ଗପ ଅନ୍ଧକାରମୟ । କେବଳ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଜ୍ୟୋତିର୍ଯ୍ୟାମୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍ତାଳୀ ଭୁବନକେ ଉତ୍ସଳ କରିତେଛେ । ନଦୀ ସକଳ ପାଠୋଧର ସହଶୋଗେ ନବୟୁବୀର ନ୍ୟାୟ ଅପୂର୍ବ ଭାବ ଧାରଣ କରତ ଅହଙ୍କାରେ ହେଲିଯା ଛୁଲିଯା ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ମଦମତ୍ତ କରିଗୀର ନ୍ୟାୟ ବିଷମ ଘୋବନମଦେ ଉତ୍ସାଦିନୀ ହଇଯା ଦୈକତ ଭୂମି ପ୍ଲାବିତ ଓ ନିଜ କୁଳ ଭଣ୍ଡ କରିତେ ଉଦୟତା ହଇଲ । ନବସନ ଦର୍ଶନେ ଶିଖଶ୍ରୀକୁଳ ମନେର ଉତ୍ସାମେ ବିଚିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ ପୁଷ୍ଟ ବିନ୍ଦାର କରିଯା ନୃତ୍ୟ ଆରଣ୍ୟ କରିଲ । ପିପାମାର୍ତ୍ତ ଚାତକ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଉଡ଼ିଦୀନ ହଇଯା ନବ ନୀରପାନେ ପରିତୃପ୍ତ ହଇଲ । ବର୍ଷାର ହୃତନ ଜଳ ପାଇଯା ଯଶୁ କମଣ୍ଡଳୀ ମାତିଯା ଉଠିଲ । ଦିବାବିଭାବରୀ ମୁଷଳଧାରେ ହୁଅ ହେଯାଇ ଥାଳ, ବିଲ, ପୁକ୍ଷରିଣୀ, ଦୀର୍ଘିକା, ଜଳାଶୟ ପ୍ରଭୃତି ଜଳେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ । ବିଷମ ନିଦାଯତାପେ ପରିଶୁଦ୍ଧ ତୃଣ, ଲତା, ତକ ପ୍ରଭୃତି ନବାଙ୍କୁରିତ ଓ ନବ ପଞ୍ଜାବିତ ହେଯାଇ ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ବନୁଙ୍କରାଦେବୀ ନାନା ବେଶଭୂଷାଯେ ଭୁଷିତା ହଇଯା ବସ୍ତାନ୍ଧତୁର ଘନ ଭୁଲାଇତେଛେ । କେତକ ଓ କଦମ୍ବେର କୁଶମ୍ବୀରେ ଚାରିଦିକ ଆମୋଦିତ ହଇଲ । ଆତା, ଆନାରସ, ପେନ୍ଦାରା ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ସକଳ ପାକିଯା ଉଠିଲ । କୁଷକେରା ମନେର ଉତ୍ସାମେ ସିଙ୍ଗବାସେ କୁଷିକାର୍ଯ୍ୟ ଆରଣ୍ୟ କରିଲ ।

ମଞ୍ଜ୍ରପୁତ୍ର ସହ ରାଜକୁମାର, ପଥିମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥିତ କାଳେର ଏହି ସକଳ ଅସହ୍ୟ କ୍ରେଷ ଭୋଗ କରତ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରେଷେର ଅବଧି ରହିଲ ନା । କଥନ ଅଶ୍ଵ ସହ ପକ୍ଷେ ପତିତ, କଥନ ବା ତୁରଙ୍ଗମେର ପ୍ରୀବା ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ଶ୍ରୋତ୍ସତ୍ତ୍ଵ ଉତ୍ସୀର୍ଣ୍ଣ ହିଟେ ଲାଗିଲେନ । କୋନ ସମୟେ ବୁକ୍କେର ଶାଖା ଭଣ୍ଡ ହଇଯା ମନ୍ତକେ ପତିତ ହିଟେଛେ; କୋନ ସମୟେ କରକା ବର୍ଷଣେ ଦେହ ଜର୍ଜରୀଭୂତ ହିଟେଛେ । ଦେହେର ଜଳ ଦେହେଇ ଶୁକ୍ର ହିଟେଛେ, କିନ୍ତୁ ନୟନଜଳେ ବକ୍ଷଃଶ୍ଵଳ ଭାସିତେଛେ । ଏଇରପେ କଏକ

দিন অতিবাহিত হইলে পর, এক দিনস অপরাহ্ন সময় তাহারা নিবিড় শাপদ সমাকীর্ণ বিশাল তরুলতা সমাচ্ছন্ন এক ভৌষণ অরণ্যে আসিয়া উপস্থিত হইলেন। একে বর্ষাকাল তাহাতে আবার সমুখে সায়ং সময়। চতুর্দিকে হিংস্র জন্তু সকল বিচরণ করিয়া বেড়াইতেছে। রাত্রিযোগে তাহারা যে ভৌষণ হইয়া উঠিবে তাহার আর সন্দেহ কি? অরণ্যানন্দ দর্শনে কুমার ও প্রিয়ত্রত জীবনের আশা ও তৎসহ জীবনের জীবন নলিনী প্রাপ্তাশা একেবারে পরিত্যাগ করিলেন। অশুভ্যকে নিকটবর্তী এক অশোক তরুমূলে বন্ধন করিয়া উভয়ে তথায় উপবিষ্ট হইলেন। অন্ধক্ষেত্রে একান্ত ঝান্সি তাহাতে আবার সমস্তদিন অনাহার। কুমারকে ক্ষুধায় অত্যন্ত কাতর দেখিয়া প্রিয়ত্রত বন্ধক্ষ হইতে ফল আনয়ন করিতে গমন করিলেন। রাজপুত্র বারষার নিষেধ করিলেন, তথাপি শুনিলেন না। তিনি ফলান্তর করিতে প্রচান করিলে, কিছুকাল পরেই সহসা পক্ষিম-দিক হইতে একখান নীলবর্ণের মেঘ উঠিল। দেখিতে দেখিতে সমস্ত গগণ মেঘে আবৃত হইয়া গেল। অকালে সন্ধ্যা ভূম হইতে লাগিল। জলধরদেহ অবলম্বন করিয়া সোনামিনী মুহূর্হূর্হঃ হ্যত্য করিতে লাগিল। গভীর ঘন গর্জনে সকলেই কম্পিত। উত্তরোত্তর ঘোর ঘৰঘটার ঘূঁঢ়ি ভাবই লক্ষিত হইতে লাগিল। কিয়ৎক্ষণ পরেই প্রবল ঘঞ্চাবাত সহ অবিরল ধারায় বারি বর্ষণ হইতে লাগিল। সন্ধ্যা সমাগমেই ঘোরতর অন্ধকার। কিছুই দৃষ্টিগোচর হয় না, এই ঘোরা রজনীতে ভৌষণ অরণ্য মধ্যস্থ অশোক তরুমূলে কুমার একাকী উপবিষ্ট, আপনার কি হইবে এবং প্রাণসম প্রিয়ত্রতের-ইবা কি হইল, ইহার কোন চিন্তাই তাহার হৃদয়ে স্থান পায় নাই, একমাত্র নলিনী চিন্তাই প্রবল। সমস্ত জগৎ অন্ধকারময় কিন্তু নলিনীচিন্তায় তাহার হৃদয় আলোকময়। ক্রমে রজনীর সঙ্গে সঙ্গে বড়ুষ্টিও ঘূঢ়ি পাইতে লাগিল। অদূরস্থ অশুভ্য অশমি-পাতে পঞ্চত্ব প্রাপ্ত হইল, কুমার স্বচক্ষে দর্শন করিলেন। এবং তদ-

ଶବ୍ଦେ ଭାଯେ ଭୀତ ଓ କଷିପିତ କଲେବର ହଇଯା ଅଶୋକ ତକମୁଲ ହିତେ
ଯେମନ ଉପ୍ରିତ ହିବେନ ଅମନି ପବନେର ପ୍ରବଳ ବେଗେ ସେ କୋଥାଯା ଗମନ
କରିଲେନ, ତାହାର କିଛୁଇ ନିର୍ଣ୍ୟ ରହିଲ ନା ।

ରତ୍ନାଭିଲୂଷୀ ସନ୍ଦର୍ଭ ରତ୍ନ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବାର ନିଯିନ୍ତ ମହାଧନ ପ୍ରାଣ-
ଧନେର ଆଶା ବିସର୍ଜନ ଦିଯା କୁଞ୍ଜବୁଟିକାସମାଚ୍ଛମ ଅପାର ପାରାବାରେ
ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବକ ତାହାର ଅମୁସନ୍ଧାନ କରେ; କୁମାରେର କୁର୍ଦ୍ଦା ଶାସ୍ତ୍ରର କାରଣ
ମନ୍ତ୍ରପୁନ୍ତ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ତନ୍ଦ୍ରପ ନିଜ ଜୀବନେର ମାର୍ଯ୍ୟା ତ୍ୟାଗ କରିଯା
ଜୀବନାଧିକ କୁମାରେର ଜୀବନରଙ୍ଗାର୍ଥ ଫଳାମୁସନ୍ଧାନେ ଆସୀମ ଦୁର୍ଗମ ବନ-
ମଧ୍ୟେ ଅନାୟାସେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେମ । କତକ୍ଷଣେ ତାପିତଚିତ୍ତ କୁର୍ଦ୍ଦାତ୍ମ
ରାଜସୁତକେ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିଯା ତ୍ାହାର ଜୀବନ ରଙ୍ଗା କରିବ; ବିଶୁଦ୍ଧ
ପ୍ରାଣ୍ୟାସକ୍ତ ପ୍ରିୟାତ୍ମତର ମନୋମନ୍ଦିରେ ଏହି ଚିନ୍ତାଇ ବଲବତ୍ତୀ । ଆହା କି
ଦୁଃଖେର ବିଷୟ ! ଏକେ ତ ଘୋରା ତାମନୀ, ତାହାତେ ଆବାର ଗଗଗମାର୍ଗେ
ସନ ସନଜାଳ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହଇଯା ଗଭୀର ଗର୍ଜନ କରିତେଛେ, କିଛୁଇ ଦୃଢ଼ି-
ଗୋଚର ହିତେ ଲାଗିଲ । ବର୍ଷୋପଳ ମହ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଜଳ ବସନ୍ତ ହଇଯା
ତାହାର ଦେହ ଜଡ଼ିଭୂତ କରିଯା ତୁଳିଲ । କୁମାରାମୁଗ୍ରତ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଏହି
ଦକ୍ଷଳ ଦୁଃମହନୀୟ ଦୁଃଖକେ ଦୁଃଖ ଜ୍ଞାନ ନା କରିଯା କିନ୍ତୁ ରାଜକୁମାରେର
ପ୍ରାଣ ରଙ୍ଗା କରିବେନ, ସତ୍ୟାତ୍ମତ ସାଧୁଦିଗେର ଦୈଶ୍ୟରଭାବନାର ନ୍ୟାଯ ଏହି
ଚିନ୍ତାଇ ତ୍ରୁଟିକାରୀ ହିତେଛେ ତାହାର ଦେହରେ ମନ୍ତ୍ରକ ପ୍ରାଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ
ହିତେଛେ, କଥନ ମହୀକହେ ମନ୍ତ୍ରକ ସଂସ୍ପର୍ଶ ହେଯାଯ ସୁର୍ଯ୍ୟମାନ
ହିତେଛେ ଧରାଶାୟୀ ହିତେଛେ, କଣକାଳ ପରେଇ ଉପ୍ରିତ ହିତେଛେ ହାଯ !
କୁମାରେର କି ହିଲ ବଲିଯା ରୋଦନ କରିତେଛେ, ପରକ୍ଷଣେଇ ଆବାର
. ତାତ୍ତ୍ଵିତର ଆମୁକୁଳେ ବୃକ୍ଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଗତିତେ ଗମନ
କରିତେ ଉଦ୍‌ୟତ ହିତେଛେ; ସର୍ବଶରୀର କର୍ତ୍ତକବିନ୍ଦ ହିତେଛେ, ତାହାତେ
ଆକ୍ଷେପ ନାହିଁ, ରାତ୍ରିଚର ପଞ୍ଚଗଣ ଗଭୀର ନିନାଦେ ବନ ଆନ୍ଦୋଲିତ
କରିତେଛେ ଏକବାର ଫିରିଯାଓ ଚାହିତେଛେ ନା, ମୁଖେ କେବଳ ରାଜ-
ନନ୍ଦନକେ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିତେ ପାରିଲାମ ନା, ଆମାର ମତ ନରାଧମ

ଜଗତେ ଆର କେ ଆଛେ, ଅନବରତ୍ତେ କେବଳ ଏଇକୁପ ଆକ୍ଷେପ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ ।

ଅନନ୍ତର ସମୁଖେ ଏକଟି ପ୍ରକାଣ ହୃଦୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହସ୍ତାଯ ଫଳ-
ଶାଲୀ ବୋଧେ ସିଂହଶାବକ ସେମନ ଅଟଳେ ଉପିତ୍ତ ହୟ, ତିନିଓ ତନ୍ଦ୍ରପ
ଅବଲୀଲାକ୍ରମେ ତାହାତେ ଆରୋହଣ କରିଲେନ । ଫଳ ଅନ୍ତେବଣେ ନିଯୁକ୍ତ
ହିତେଛେ, ଏମନ ସମରେ ଅନିଲାଘାତେ ଅବଲଞ୍ଚିତ ଶାଖାଦ୍ୱୟ ସହ ଭୂତଳ-
ଶାଖୀ ହିଲେନ । ଶରୀରେ ସେପରୋନାସ୍ତି ଆଘାତ ଲାଗିଲ, ପ୍ରାଣ ଓତ୍ତା-
ଗତ ହଇଲ, ଜୀବନେର ଆଶା ତ୍ୟାଗ କରିଲେନ । ବଡ଼ ଆଶା ଛିଲ କୁମାର-
କେ ନଲିନୀ ସହ ମିଳାଇଯା ସାର୍ଥକଜୀବନ ହିବେନ, ମେ ଆଶାଯ ଏକଣେ
ଜଳାଙ୍ଗଳି ଦିଲେନ । ପ୍ରିୟାତ୍ମତ କ୍ରମେ ଅପେକ୍ଷାକୁଳ ଲକ୍ଷ୍ମୀବଳ ହଇଯା ନିକ-
ଟଙ୍କ ଗିରିଶୁଭ୍ରାତା ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ । ଶରୀରେ ଶୋଣିତମ୍ବୋତ ପ୍ରାଣିତ,
ନାସିକାଯ ସନ ସନ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ, ବକ୍ଷଃତ୍ରଳ କମ୍ପମାନ । ସ୍ଵିଯ ଶରୀରେ
ଅଶେଷ ବନ୍ଧୁଗା ହିଲେଓ କୁମାରେର କି ହଇଲ ଏହି ଚିନ୍ତାଇ ଚିତ୍ତ ଅଧିକାର
କରିଯା ବସିଲ । ହାୟ ! ଆମି କେମ ତ୍ବାକେ ଏକାକୀ ରାଥିଯା ଆସିଲାମ,
କେନଇବା ତ୍ବାକେ ସନ୍ଦେ କରିଯା ନା ଆନିଲାମ, ଆମି କି ନିଷ୍ଠୁର,
ପ୍ରାଣାଧିକ ସ୍ଵର୍ଗବିହଙ୍ଗକେ ଭୌଷଣ ଡ୍ୱାଶକ୍ରିଲ ବିପିନରକ୍ଷଣ ବ୍ୟାଧହଣ୍ଟେ ଅନା-
ଯାମେ ସମର୍ପଣ କରିଯା ଆସିଯାଛି । ଆମାର ଯତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନରପିଶାଚ ଆର
ବିତୀଯ ନାଇ । ହାୟ ! କୁମାରବିରହେ ଏଥରେ ଆମି ଜୀବିତ ଆଛି ।
ଆମି ଆର କି ମେଇ ବିଯୋଗବିଧୁର ରାଜଶୁତେର ଦର୍ଶନ ପାଇବ । ଏତଦିନେ
.କି ଜଗନ୍ନାଥର ଆମାର ଅକ୍ରମିତ ଅନୁପମ ଅମଲ ପ୍ରଗମପଥେର ଦ୍ୱାର କଢ଼
କରିଲେନ । ଏଇକୁପ ବହୁବିଧ ବିଲାପାନନ୍ତର ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ନଭୋମଙ୍ଗଲେର
ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା ଦେଖିଲେନ ରଜନୀର ଶେଷାବଶ୍ମା, ନକ୍ଷତ୍ର ସକଳ
ପ୍ରଭାତୀନ, ଦୁଇ ଏକଟି ପକ୍ଷୀ ନିଡ଼ାଭ୍ୟନ୍ତର ହିତେ ମୁଖ ବହିଗତ କରିଯା
ଉଦ୍ଧାଦେବୀର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେଛେ । ଗାଗନମାର୍ଗେ ଜଳଦଦଳ ସବଳ ପ୍ରକାଶ
ପୂର୍ବକ ଥଣ୍ଡ ଥଣ୍ଡ ହଇଯା ସ୍ଵନ୍ଧାମେ ଗମନ କରିଲେ ଲାଗିଲ ।

ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଆର ହିନ୍ଦୁ ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଦୁର୍ବଲ କେଶରି-
ଶିଶୁର ନ୍ୟାୟ ଶେଷ ରଜନୀତେ ଶଶବ୍ୟନ୍ତ ହଇଯା କୁମାରାନୁମନ୍ତାନେ ଗିରିଶୁଭା

ହଇତେ ବହିକୃତ ହଇଲେନ । ଅନିଲୋପଦ୍ରବେ ଶାଖିଶାଖା ସକଳ ଭଗ୍ନ ହଇଯା ପଥାବରୋଧ କରିଯାଛେ । ବିପଂକାଳେ କୋନ ବାଧାଇ ବାଧା ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ ନା । ତିନି ଶାନ୍ତିଲଶାବକେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶ ତକବର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ପୂର୍ବକ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କିନ୍ତୁ କୋନଙ୍କପେଇ ସ୍ଥାନ ନିରାକରଣ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା । ତଥନ ଶିରେ କରାଷାତ ପୂର୍ବକ କରଣସ୍ଵରେ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମାଗତ ଇତନ୍ତଃ ଅମଣ କରିତେ କରିତେ ପୂର୍ବଦିକ ପରିକୃତ ହଇଯା ଆସିଲ । ମନ୍ତ୍ରପୂର୍ବ ଅଶେୟ ସନ୍ତ୍ରଣା ତୋଗ କରିଯା କ୍ରମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନେ ଆସିଯା ଉପଚ୍ଛିତ ହଇଲେନ । ଦେଖିଲେନ ଅଶନିପାଠେ ଅଶ୍ଵଦୟ ମୃତ୍ୟୁଶୟାଯ ପତିତ ରହିଯାଛେ । ତୁକଞ୍ଚେରଂ ନ୍ୟାୟ ତୁହାର ହଦୟଭୂମି ସହସ କମ୍ପଯାନ ହଇଲ, ଚକ୍ରଚିନ୍ତକେ କୁମାରବିଶ୍ୱରିଣୀ କୁଟ୍ଟାଜାଲେ ଢାକିଯା ଫେଲିଲ । ଅନୁଃକରଣେ କୁମାରେର ପୁନର୍ଦର୍ଶନାଶ ଏକକାଳେ ତିରୋହିତ ହଇଲ । ମନ୍ତ୍ରବିଚ୍ୟତ ଫଣୀର ନ୍ୟାୟ ଚତୁର୍ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କୋନ ଦିକେଇ କୁମାରେର ମୋହନ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିତେ ପାଇଲେନ ନା । ତଥନ ତିନି ଅର୍କଶୂନ୍ୟ ଅବନୀର ନ୍ୟାୟ ଜଳଶୂନ୍ୟ ଗଭୀର ସାଗରେର ନ୍ୟାୟ ଚନ୍ଦ୍ରହିନୀର ନ୍ୟାୟ ସମ୍ବନ୍ଧି ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଜୀବିତ ଦେହେ ଅଞ୍ଚି-
ସଂଘୋଗେ ଯେକୁପ ସନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭୂତ ହୟ, ପ୍ରିୟତ୍ରତ ବିଜୟଚିନ୍ତାୟ ତନ୍ଦ୍ରପ ଅନ୍ତିର ହଇଯା ଉଠିଲେନ । ମୁଲିଲୁଠିତ ଦେହେ ସନ ସନ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ ପ୍ରିୟତମେର ଉଦ୍ଦେଶେ ବନ୍ମଧ୍ୟେ ପ୍ରାବେଶ କରିଲେନ । ଅରଣ୍ଯିକାଠ ଯେମନ ଅଞ୍ଚି ଉକାର କରିଯା ଥାକେ, ତନ୍ଦ୍ରପ ତୁହାର ନେତ୍ର ହଇତେ ବହୁକାଳ ସନ୍ଧିତ ଅଶ୍ରୁ ଉକାତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ପ୍ରବଳ ଶୋକାମଲେ ତୁହାର ବିଶାଳ ଲୋଚନ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର-
ସୂର୍ଯ୍ୟରବଦନମଣ୍ଡଳ ଛିନ୍ନବସ୍ତ୍ର ପକ୍ଷଜେର ନ୍ୟାୟ ଏକାନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ହଇଯା ଆସିଲ । କରଣସ୍ଵରେ ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ ବନ୍ଧୁକେ ସହୋଦର କୁରିଯା କହିଲେନ, କୁପାନିଧାନ ! ଆମି ସେ ଆପନାର ଚିରାନୁଗତ, ଆମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କୋଥାର ଆଛେନ ? ଆମି ସେ ଅକୁଳ ସାଗରେ ଭାସିତେଛି, ଏକବାର ଆସିଯା ଦେଖା ଦିଉନ ! ରେ ପାବାଣ ହଦ୍ର ! କୁମାରେର ମୋହନ

ମୁକ୍ତିର ଅଦର୍ଶନେ ଏଥନ୍ତି ବିଦୀର୍ଘ ହଇଲିନା । ନଲିନି ! ତୁ ମି କି ଆମାର ପ୍ରାଣଧିକ ରାଜକୁମାରକେ ଲହିଯା ପ୍ରଶ୍ନା କରିଯାଇ ? କେମ୍ ଆମାକେ ସଲିଯା ଗେଲେ ନା ? କୁମାର ! ଆପାନି କି ଆମାକେ ଶଠ ଓ କଟଟପ୍ରାଣୀ ବୋଧେ ବନମଧ୍ୟେ ବିସର୍ଜନ ଦିଯା ଗମନ କରିଯାଇଛେ ? ଏକବାର ଦେଖା ଦିଯା ଆମାର ତାପିତ ପ୍ରାଣ ଶୀତଳ କରନ ।

ଏଇଙ୍କପ ବିଲାପ କରିତେ କରିତେ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ଉତ୍ସତ ପ୍ରାୟ ହଇଲେନ । ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହଇଯା କି ଚେତନ କି ଅଚେତନ ସମ୍ମାନେ ଯାହାକେ ଦର୍ଶନ କରେନ, ତାହାକେଇ କୁମାରେର କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରେନ । କଥନ ବନଦେବୀକେ, କଥନ ତକ ସକଳକେ, କଥନ ବା ମହୀଧରକେ ସମ୍ମୋଧନ କରିଯା କୁମାରେର କୁଶଳ ଜିଜ୍ଞାସା କରେନ । ଉତ୍ସାଦାବନ୍ଧାଯ ଗମନ କରିତେ କରିତେ କ୍ଲେଶେର ଅବଧି ରହିଲ ନା । କଥନ ପକ୍ଷେ ପ୍ରାବିଷ୍ଟ, କଥନ ବା ହୃଦେ ପତିତ, କୋଥାଓ ବା ଲତାଯ ଜଡ଼ିତ ଓ କଟକେ କ୍ଷତଦେହ ହଇତେ ଲାଗିଲେନ । ନାନା ବନ, ଉପବନ, ପର୍ବତ, ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ପୁଞ୍ଜାରୁ ପୁଞ୍ଜାରପେ ଅନୁମନ୍ଦନାମ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଦିବାଭାଗେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଏବଂ ରଜନୀକାଲେ ତକତଲେ ହୃଦୀଦଲୋପରି ବାହୁ ଉପଧାନ କରିଯା ବିଜୟଚିନ୍ତା, ଏଇଙ୍କପେ ଦିନ-ଯାମିନୀ ଅଭିଵାହିତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । କୋଥାର ଯାଇତେଛେନ, କୋଥା-ଯାଇ ବା ଯାଇବେନ, ତଦ୍ଵିଷୟେ ତୀହାର କିଛୁମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଛିଲ ନା । ସେ ଦିକେ ଛୁଇ ଚକ୍ର ଯାଇତ ଦେଇ ଦିକେଇ ଯାଇତେନ ବସ୍ତୁତଃ ତିନି ଏକକାଳେ କିଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୃଢ଼ ହଇଯା ପଡ଼ିଲେନ ।

ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଏଇଙ୍କପ ଅଶେବ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରତ କିଛୁଦିନ ପରେ ଯହୀପତି ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ପ୍ରତାପଗଢ଼େ ଆସିଯା ଉପାସିତ ହଇଲେନ । ଭୂପାଳ ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟ ଦାନ, ଦୟା, ଦାଙ୍କିଣ୍ୟ, ପ୍ରଜାରଙ୍ଗନ ପ୍ରାଚ୍ଛିତ ସନ୍ଦୂରେ ଜଗଦ୍ଵିଦ୍ୟାତ । ଛିଲେନ । ନୃପତିର ପ୍ରତାବତୀ ନାନ୍ଦୀ ଏକ ପରମ ଜ୍ଞାନବତୀ ଓ ଶୁଣବତୀ କମ୍ଯା ଛିଲ । କମ୍ଯାଟି ଅତି ମୁଣ୍ଡିଲା ଓ ମୁଣ୍ଡପ୍ରକୃତି ; ବୟଃକ୍ରମ ପଞ୍ଚଦଶ ବେସର, ତଦ୍ଵିଷୟ ବିବାହ ହୟ ନାଇ । ଅବନିପତି ଅନୁଃପୁରେର ଅଦୂରବତ୍ତି ଏକ ପରମ ରମ୍ଭୀୟ ଉଦ୍ୟାନ ଛିଲ । ଉଦ୍ୟାନ ନାନାବିଧ ପୁଷ୍ପ

ଓ ବଲବାନ୍ ବୁକ୍ ସକଳେ ଶୋଭିତ । ମଧ୍ୟପ୍ଲାଟେ ବହୁବିଧ ଜଲଜପୁଷ୍ପେ
ପରିଶୋଭିତ ଏକ ବିମଳ ଜଳାଶୟ । ରାଜାଜ୍ଞାନୁମାରେ ରାଜନନ୍ଦିନୀ
ପ୍ରଭାବତୀ ପ୍ରିୟସଥୀ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରତା, କାଂକଳତା, କାଦମ୍ବିନୀ ଓ ଶ୍ୟାମଲତା
ସହ କୌମୁଦୀଭୂଷିତ ରଜନୀର ନ୍ୟାଯ ଉଦ୍ୟାନଟ ଏକ ରମଣୀୟ ଭବନେ
ଅବସ୍ଥିତ କରିତେନ । ସଥିରା ସକଳେଇ ଶୁଣିଲା, ଶୁରସିକା, ଶୁଙ୍କପା
ଓ ସରଲହଦଯା । ରାଜନନ୍ଦିନୀ ତାହାଦିଗକେ ପ୍ରାଣ ହିତେଓ ଅଧିକ
ଭାଲ ବାସିତେନ । ରାଜବାଲା ସଥି ନାନାଲକ୍ଷାରେ ଭୂଷିତ ହଇଯା
ଗଜରାଜଗମନେ ବିଚରଣ କରିତେନ ; ତଥନ ତୀହାକେ ଦେବକମ୍ପା ବଲିଯା
ବୋଧ ହିତ । ପ୍ରଭାବତୀର ପ୍ରଭାୟ ଓ ଅନ୍ଧରୋରତେ ଉଦ୍ୟାନ ସର୍ବଦାଇ
ଆଲୋକମୟ ଓ ଶୁବସିତ ଛିଲ । ନବର୍ଷେବନ ସମ୍ପନ୍ନ ରାଜନନ୍ଦିନୀ
ପ୍ରଭାବତୀ ମନୋମତ ସନ୍ଧିନୀ ସକଳେ ପରିବୃତା ହଇଯା ନାନାବିଧ ଆମୋଦ
ପ୍ରମୋଦେଇ କାଳ୍ୟାପନ କରିତେନ ।

ଘୋର ବର୍ଷାର ସଗଯ ପ୍ରିୟଭାତେର କୁମାର ସହ ବିଚ୍ଛେଦ ହୟ । କ୍ରମେ ବର୍ଷା
ବିଗତ ହଇଲ, ଶର୍ଦ୍ଦିଆସିଲ, ଆର ସେଙ୍ଗପା ଅବିରଳ ଧାରାଯ ବୁଝି ହୟ ନା ।
ପଥେର କର୍ଦ୍ଦମ ଶୁକ୍ର ହେଉଥାର ପଥିକେର କଷ୍ଟ ଦୂର ହଇଲ, କୁଷକଦେର ଆନନ୍ଦେର
ସୀମା ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ଯାଠ ଶ୍ୟାମଲ ଧାନ୍ୟରୁକ୍ଷେ ଶୋଭିତ, ସରୋବର
ଶୁବିମଳ ବାରିରାଶି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ବିକସିତ ଶତଦଳେ ଶୋଭିତ, ଶୁରଭି
ଭାର ବହନ କରିଯା ସମୀରଣ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବାହିତ ହିତେଛେ, କାଶକୁମୁଖ ସକଳ
ପ୍ରାନ୍ତରେ ଶୋଭା ପାଇତେଛେ, ଜୀବମାତ୍ରେଇ ପୁଲକିତ, ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ
ଅଞ୍ଚ ପରିମାଣେ ବୁଝି ହୟ, ଶ୍ରୀଶ୍ଵର ଏକେବାରେ ସାଯ ନାହିଁ, ଶିଶିରଓ
ପଡ଼ିତେ ଆରଣ୍ୟ ହଇଲ, ଏଇକପ ନାତିଶୀତୋଷ ସମୟରେ ଲୋକେର ସମ୍ବିଧିକ
ମନୋରମ । ନତୋମଣ୍ଡଳ ପରିକିତ, ଶରଚଚନ୍ଦ୍ରର ଶୋଭାର ସୀମା
ନାହିଁ, ସଞ୍ଚୁଥେ ଶାରଦୀୟପୁଜ୍ଞା, ଲୋକ ସକଳ ଆନନ୍ଦସାଗରେ ମଧ୍ୟ, ଏହି-
କୁଳ ସମୟ ଏକଦିମ ପ୍ରିୟଭାତ କୁମାରେର ଅନ୍ଵେଷଣ କରିତେ କରିତେ ଅଖି-
ଶ୍ରମେ ଏକାନ୍ତ କ୍ରାନ୍ତ ହଇଯା ରାଜବାଲା ପ୍ରଭାବତୀର ଉଦ୍ୟାନେ ଆସିଯା
ଉପଶ୍ରିତ ହିଲେନ ! ତଥନ ବେଳା ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର ନିକଟେ କାହା-
କେଓ ଦେଖିତେ ପାଇଲେନ ନା, ଏକ ବକୁଳତକମୂଳେ ବାହୁ ଉପାଧାନ କରିଯା

ଶୟନ କରିଲେନ । ପ୍ରଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା ଆସିଯା ତୁହାକେ ଅଭିଭୂତ କରିଲ । ବକୁଳ ପଞ୍ଜବଙ୍କପ ବ୍ୟଜନ ହୁଣ୍ଡେ କୁମାରେର ସେବା କରିତେ ଲାଗିଲ । ଏଥା-
ନେତ ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ଅପର କୋନ ପରିଚାରିକା ନାଇ, ସେ ପରିଚର୍ଯ୍ୟ କରିବେ !
ଆହା ! ଯିନି ଅକ୍ଷାଧିଦେଶେ ବିଲାସୋଦ୍ୟାନହୁ ମୁଖସେବ୍ୟ କରିବେ କୁମାର
ମହ ଦେଇ କୋମଳ ଶୟାୟ ଶୟନ କରିତେନ ; ଅଦ୍ୟ ତିନିଇ ତକମୁଲେ ଶୟନ
କରିଯା ଗାଢ଼ନିଦ୍ରିତ ହଇଯାଛେ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସକଳଇ ସମୟର ଗୁଣ
ବଲିତେ ହିବେ, ମନ୍ତ୍ରଶୁତେର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବଶ୍ଵା ଦର୍ଶନ କରିଲେ ପାଦାଗ୍ର
ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୟ । କୁମାର ! ଏହି ସମୟ ଏକବାର ଆସିଯା ନିଦ୍ରିତ ପ୍ରିୟ-
ବ୍ରତକେ ଦର୍ଶନ କର ? ଜାନନ୍ତା ସେ ତୁମ ଇହାର ଦୁରବଶ୍ଵାର ମୂଳ, ତୋମାର
ପ୍ରତି ଇହାର ହନ୍ତାତ ଅନୁରାଗଇ ଏହି ଅବଶ୍ଵାର ନିଦାନ । ପ୍ରିୟବ୍ରତ,
ତୁ ମିହି ଧନ୍ୟ ପୁରୁଷ, ସତଦିନ ଜଗଂ ଥାକିବେ ତତଦିନ ତୋମାର ସକ୍ଷୋରଙ୍ଗ
ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଅକ୍ଷୟ ହଇଯା ସର୍ବତ୍ର ଆଲୋକମୟ କରିବେ ।

ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଏଇଙ୍କପ ଭାବେ ନିଦ୍ରିତ ଆଛେନ ଏହି ସମୟେ ରାଜକୁମାରୀ
ପ୍ରଭାବତୀର ସଖୀ ସକଳ କନକନିର୍ମିତ କୁମୁଦଭାଜନ ହୁଣ୍ଡେ ପୁଷ୍ପଚଯନ
କରିତେ ଆସିଲ । ମନେର ଆନନ୍ଦେ ପୁଷ୍ପଚଯନ କରିତେଛେ, ହଠାତ କାଙ୍କ-
ନେର ଚଞ୍ଚଳଦୃଷ୍ଟି ନିଦ୍ରିତ ପାନ୍ତେର ଉପର ପତିତ ହିଲ । ଶ୍ଵିରନୟମେ ନୟନ-
ରଙ୍ଗମେର ଅପରପ ରଙ୍ଗ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅନୁତ୍ତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ସଖୀ ସକଳକେ ସାଦରସଭାସଗ ପୁରୁଷର କହିଲ, ସଖୀଗଣ ! ଶ୍ରୀଅ
ଆସିଯା ଏକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କର । ଓ ଦେଖ ନଭୋମଣ୍ଡଲେର ଦ୍ଵିଜରାଜ
ଭୂତଲେ ବିରାଜ କରିତେଛେ, ନା ସହଚରି ତାହା ହିଲେ ତ କଲକ୍ଷ
ଥାକିତ ଏ ସେ ନିକଳନ୍ତ । ଆର ଦିବାଭାଗେ ନିଶାକରେର ଉଦୟରେ ବା
କି ରଙ୍ଗେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେ । ବଲିତେ ବଲିତେ ତାହାରା ସକଳେଇ ଅଗ୍ରସର ହଇଯା
ଦେଖିଲେନ ଚନ୍ଦ୍ର ନୟ ଏକ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ ମାନବ । କାନ୍ଦମିନୀ କହିଲ ଇହାକେ
ସାମାନ୍ୟ ମନୁଜ ବଲିଯା ବୌଧ ହୟ ନା, ଏକପ ଅପରପ ରଙ୍ଗ ତ କଥନିଇ
ମୁଖ୍ୟେର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେ ନା, ଆମାର ବୌଧହୟ କୋମ ଦେବ ବା ଗନ୍ଧର୍ମକୁମାର ଶାପ-
ଗ୍ରସ୍ତ ହଇଯା ଧରାଯା ସମାଗତ ହଇଯାଛେ । ଆହା ! ସଖୀଗଣ ଦେଖଦେଖି
କେମନ ମୁଚାକ ନୟନ୍ୟ ଗଲ, କିବା ନାମିକା, କିବା ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟନ୍ଦେଶ୍ଵର ସୁଗ-
ରୁଦ୍ଧ

ଠନ, କୋନ ସ୍ଥାନେଓ କିଛୁମାତ୍ର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହୟନା । ବିଧାତା ବୁଝି ସକଳ ପଦାର୍ଥେର ସାରାଂଶ ଦିଯା ଏହି ପୁରୁଷରଙ୍କେ ଶୃଷ୍ଟି କରିଯାଛେ । ମଥି ! ସମ୍ପ୍ରତି ଉନି ନିର୍ଦ୍ଦିତ, ନିର୍ଦ୍ଦିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜ୍ଞା ତଙ୍କ କରା ଧର୍ମ-ବିଗହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ଏକ୍ଷଣେ ଚଲ ରାଜକୁମାରୀକେ ଏହି ବିସ୍ତର ଅବଗତ କରି । ଏହି ବଲିଯା ସକଳେ ରାଜବାଲା ପ୍ରଭାବତୀର ନିକଟ ଗମନ କରିଲ ।

ଅନୁତ୍ତର ସଥୀଗଣ ରାଜନନ୍ଦିନୀର ନିକଟ ସମୁପସ୍ଥିତ ହିୟା କୁତାଙ୍ଗ-ଲିପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲ କୁମାରି ! ଅଦ୍ୟ ପୁଞ୍ଚାଚୟନ କରିତେ କରିତେ ଆମରା ଏକ ଅନୁପମ ଭୁବନମୋହନ ରୂପ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା ସାତିଶୟ ବିଶ୍ୱାସିତ ହିୟାଛି ; ଏମନ ରୂପବାନ୍ ପୁରୁଷ ଆର କଥନେ ଅବଲୋକନ କରି ନାହିଁ । ତିନି ବକୁଲମୂଳେ ନିଜ୍ଞା ଯାଇତେଛେନ ଆମରା ଜାଗରିତ କରିତେ ସାହସ କରିଲାମ ନା । ଏହି କଥା ଶ୍ରବଣମାତ୍ର କୁମାରୀ ଶଶବ୍ୟନ୍ତ ହିୟା ଭବନ ହିତେ ବହିଗତ ହିଲେନ । ଆହା ! ପ୍ରଭାବତୀ ସଥନ ସଥୀ ସକଳେ ଯିଲିତ ହିୟା ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ରୋହିଣୀ ତାରାଗଣ ମହ ନଭୋମଣ୍ଡଳ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବିକ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଅସ୍ଵେଷଣେ ସମାଗତ ହିୟାଛେ ।

କ୍ରମେ ତୀହାରା ବକୁଲମୂଳେ ଆସିଯା ଉପାସିତ ହିଲେନ । ପ୍ରିୟାତ ତଥନେ ନିଜ୍ଞା ଯାଇତେଛିଲେନ, ଆହା ! ଦୈବେର କି ନିର୍ବନ୍ଧ, ଅନଦେର କି ବିଚିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ । ନିର୍ଦ୍ଦିତ ନିକପମ ନରୋତ୍ତମ ପୁରୁଷରଙ୍କ ଦର୍ଶନମାତ୍ର ସରଳ ରାଜନନ୍ଦିନୀର ବିଶଳ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ରେମବୀଜ ଅନ୍ତୁରିତ ହିଲ । ସିନ୍ଧୁ ଯେମନ ଇନ୍ଦ୍ରର ଉଦୟେ ଉଚ୍ଛଳିତ ହିୟା ଉଠେ, ତନ୍ଦ୍ରପ ଅପରିଚିତ ପୁରୁଷେର ମୁଖେନ୍ଦ୍ର ସନ୍ଦର୍ଶନେ ରାଜବାଲାର ଆନନ୍ଦସାଗର ଉଥଲିଯା ଉଠିଲ । ତୀହାର ସରଳ ପ୍ରାଣ ନବାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହିତ ସଥ୍ୟ କରିବେ ବଲିଯାଇ ଯେନ ଅତିଶୟ ଅଶ୍ରୁର ହିଲ । ରାଜନନ୍ଦିନୀର ଅନ୍ତେ ମନୁଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷେର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗଭାଗିନୀ ହିବେ ବଲିଯାଇ ଯେନ ଆନଦେ ପୁଲକିତ ହିଲ । କୁମାରୀର ବାୟବୟନ ସପ୍ନିତ ହିୟା ଭାବିପରିଗର୍ହତକ ରୁଚିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ପ୍ରଭାବତୀ ମନେ ମନେ ସେଇ ଅପରିଚିତ ପଥିକେର କଠଦେଶେ ମନୋମାଲା ଅର୍ପଣ କରିଲେନ ।

ବିଷାକ୍ତ ସ୍ୟାଥବାଣେ ହରିଗୀ ସେମନ ପରିବିଦ୍ଧ ହୁଏ, ସୁତୌଙ୍କ ଅନ୍ଧ-
ବାଣେ କୁମାରୀ ତାଦୃଶ ବିଦ୍ଧ ହଇଯା ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ ରିତ୍ତିତ ପୁରୁଷେର
ଏକାନ୍ତ ପକ୍ଷପାତିନୀ ଓ ତ୍ଥାର ପ୍ରେମାଭିଲାଷିଗୀ ହଇଲେନ ଦେଖିଯା
ଲଜ୍ଜା ତ୍ଥାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲ । ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ନା କରି-
ଲେ ଓ ସଥୀରୀ ଘୁରିତେ ପାରିଲ, ସେ ପ୍ରଭାବତୀ ସାତ୍ତ୍ଵିକ ଭାବାକ୍ରାନ୍ତ ହଇ-
ଯାଛେ । ସଥୀ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା କୁମାରୀର ତାଦୃଶ ଭାବାନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିଯା
ଇନ୍ଦ୍ରୀର ନୟନ ଆରଜବର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ରାଜନନ୍ଦିନୀକେ ପ୍ରେମଭବ୍ୟ ନା ପୂର୍ବକ
କହିତେ ଲାଗିଲ । ଛି ଛି ରାଜକୁମାରି ! ତୁମି ସକଳ ସୁନ୍ନିତି ପରି-
ଜ୍ଞାତ ହୁଇଯା ଓ ସକଳ ଶାନ୍ତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ କରିଯା ପରିଗମେ ଏଇ କରିଲେ ?
ଏକଜନ ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ ପୁରୁଷକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଏକକାଳୀନ ବିମୁଦ୍ଧ
ହଇଲେ ? ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେବ କି ଦାନବ, ଗନ୍ଧର୍ଷ କି ମାୟାବୀ, ତାହାର କିଛୁଇ
ଅନୁମନ୍ଧାନ କରିଲେ ନ । ସହ୍ମା ଶରୀରେ ସାତ୍ତ୍ଵିକ ଭାବେର ଆବିର୍ଭାବ,
ସ୍ମେଦ୍ର ଅଙ୍ଗ, କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଏକକାଳୀନ ସକଳଇ ବିପରୀତ । ପର-
ପୁରୁଷେର ଜନ୍ୟ ଶରୀରରୁ ସୁନ୍ନିତି କୁନ୍ନିତିର ସହିତ ବିନିମୟ କରିତେ
ଉଦ୍‌ଯତ ହଇଲେ ? ଶୁଶ୍ରୀଲା ହଇଯାଓ ଶରୀରେର ଅମୂଳ୍ୟ ଭୂଷଣ ଶୀଳତାର କଟେ
ଶିଳ ବନ୍ଧନ କରିଯା ଅଶୀଳତାସାଗରେ ଭାସାଇତେ ପ୍ରହୃତ ହଇଲେ ? ଲଜ୍ଜା-
ବତୀ ହଇଯାଓ ଏକଜନ ଅପରିଚିତ ପୁରୁଷେର ଜନ୍ୟ ଅନ୍ଦେର ଅନୁପମ
ଅମୂଳ୍ୟ ରତ୍ନ ଲଜ୍ଜାରତ୍ନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ନିର୍ଜନତାରୂପ ହଣିତ ଲୋହା-
ତରଣ ଦେହେ ଧାରଣ କରିତେ ଅଭିଲାଷିଗୀ ହଇଲେ ? ମହାବଂଶ ସନ୍ତୁତ
.ହଇଯା ପଥିକେର ସହିତ ପ୍ରଣୟ କରିତେ ଇଚ୍ଛା ? ଗୋରବାନ୍ତିତ ଅକଳକ
ରାଜବଂଶକେ ସାମାନ୍ୟ ପଥିକେର କାରଣ ଅତି ଜୟନ୍ୟ କଳକପକ୍ଷେ ନିଯମ
କରିତେ ଚେଷ୍ଟା ? ଛି ଛି ରାଜକୁମାରି ! ଏମନ ଅନ୍ୟାଯ କାର୍ଯ୍ୟ କଦାଚ କରିଓ
ନା, ଏଇ ବଲିଯା ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା କ୍ଷାନ୍ତ ହଇଲ । ଦିବ୍ୟାର୍ଥ ଓ ସୁନ୍ନିତି ପରି-
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାର ବାକ୍ୟ ସକଳ, ବର୍ଷା ମଲିଲସେକାନ୍ତାବେ ଭୂବିବରୋାନ୍ତିତ
ଅତି ଭୌଷଣ ଭୂଜନ୍ଦେର ନ୍ୟାୟ ରାଜକୁମାରୀ ପ୍ରଭାବତୀକେ ଦଂଶନ କରିଲ ।
ବିଷେର ସନ୍ତ୍ରେଣ୍ୟ ଅନ୍ତିର ହଇଯା ଆୟତ ନୟନ୍ୟୁଗଲେର ଜଳ ମୁହିତେ ମୁହିତେ
ସଥୀକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା କହିଲେନ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭେ ! ଯାହା କହିଲେ ସକଳଇ

ମତ୍ୟ ଓ ନ୍ୟାୟାନୁଗ୍ରହ, କିନ୍ତୁ ଆମି ଏ ପୁରୁଷରଙ୍କେ ଦର୍ଶନମାତ୍ର ଜୀବନ ସୌବନ୍ଧମାତ୍ର ମନ ସମ୍ମନ ଉହଁର ପାଦପଦ୍ମେ ସମ୍ପର୍ଣ୍ଣ କରିଯାଛି । ତୋମାଦେଇ ଉପଦେଶ କିଛୁତେଇ ଆମାର ହୃଦୟେ ଥାନ ପାଇବେ ନା । ଉହଁର ଏ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପ ମୋତନନ୍ଦାଗ ଆମାର ଘନୋମୃଗକେ ଏକକାଳୀନ ବିନ୍ଦୁ କରିଯାଛେ । ଏକଶେଷ ଉପଦେଶେ ଆର ଫଳ ଫଳିବେ ନା, ସାହାତେ ଏ ମରୋତ୍ତମକେ ଜାଗରିତ କରିତେ ପାର ନେବର ତଦ୍ଵିଷୟେ ସତ୍ତ୍ଵବତ୍ତୀ ହେଉ, ଆମାର ମନ କିଛୁତେଇ ଈଶ୍ଵର୍ୟ ମାନିତେଛେ ନା ।

କୁମାରୀର କାତର ବାକ୍ୟେଇ ସେଇ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ନିଜ୍ଞା ଭଙ୍ଗ ହଇଲ ; ପ୍ରଭାବତୀ ଅମନି ଅବଶ୍ୟନ୍ତରତୀ ହଇଯା ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭାର ପଶ୍ଚାନ୍ତାଗ ହିତେ ଗୁଣ୍ଠଭାବେ ତ୍ବାହାର ଦେଇ ଅନୁପମ ରୂପମାଧୁରୀ ଅନିର୍ବିଷ ନୟନେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ନୟନେର କ୍ଷେତ୍ର କିଛୁତେଇ ନିହତ ହଇଲ ନା । ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଅବଶ୍ୟନ୍ତରତୀ ହଇଯାଓ ନୀରଦାଚ୍ଛାନ୍ତି ସୌନ୍ଦାରୀନୀର ନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟେ ପଥିକେର ପ୍ରତି ଅମୋଦ କଟାକ୍ଷବାଣ ନିକ୍ଷେପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ମନେ ମନେ ନବର୍ଯ୍ୟେବନତରଣୀର କାଣ୍ଡାରୀ କରିବେନ ବଲିଯା, ପ୍ରଭାବତୀ ସ୍ଵକୀୟ ସୌବନ୍ଧପ୍ରଭା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କୁମାରୀର ହୃଦୟପାଦ ପଥିକେର କରାକୁଣେ ବିକ୍ଷିତ ହିବେ ବଲିଯାଇ, ସେଇ ଥାକିଯା ଥାକିଯା ମହାନ୍ଦେ ହୃତ୍ୟ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଆହା କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ସେ ନୟନ-ଭଙ୍ଗିତେ ଯୋଗିଗଣେର ଯୋଗ ଭଙ୍ଗ ଓ ଦେବତାଦିଗେର ମନ ବିଚଲିତ ହୟ, କୁମାରୀର ମେ ଶୁଭାବ ଭଙ୍ଗ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ନିକଟ ବିଫଳ ହଇଲ । ରାଜ-ନନ୍ଦିନୀ ତ ଜୀମେବ ନା, ସେ ପଥିକେର ପବିତ୍ର ଅନ୍ତ୍ରଃକରଣେ ବିଜୟବିଚ୍ଛେଦା-ବଳ ସଂଲଗ୍ନ ହଇଯା ତ୍ବାହାକେ ସକଳ ଶୁଖେ ବନ୍ଧିତ କରିଯାଛେ । ବିରୋଗ-କାତର ପଥିକ ସେ ବିଶୁଦ୍ଧ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରେମେର ଏକାନ୍ତ ଭିକ୍ଷାରୀ, ଏଥମ ଏ ପ୍ରେମେର ତ ଅଭିଲାଷୀ ନହେନ, ସେ କୁମାରୀର କଟାକ୍ଷବାଣେ ବ୍ୟଥିତ ଓ ରୂପେ ବିମୋହିତ ହିବେନ ; ବନ୍ଧୁଶୋକେ ତ୍ବାହାର ରାଜୀବନେତ୍ର ହିତେ ଅବିରତ ଜଳଧାରା ପତିତ ହିତେଛେ ।

କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ପଥିକ ପାବକୋତ୍ତେଜିତ ହୃଦକାଯ ବ୍ୟାଲିଗର୍ଜନ୍ମେର ନ୍ୟାୟ ଏକଟ ଦୀଯ' ନିଶ୍ଚାନ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ହାଯ ! “ବନ୍ଧୁ ଆମାକେ

ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କୋଥାଯ ଗମନ କରିଲେନ” ଏହି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତ ଗାତ୍ରୋଥାନ ପୂର୍ବକ ଛନ୍ଦନରେ ଜଳ ଘୋଚନ କରିତେ କରିତେ ତକମୁଲେ ଉପବିଷ୍ଟ ହିଲେନ । ନୟନୋତୋଳନ କରିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସୁରଦ୍ଵାନ ତୁଳ୍ୟ ମୁଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ ନବୟୁବତୀ ନାରୀ ଦଣ୍ଡାଯମାନା । ଦର୍ଶନମାତ୍ର କାତରବାକ୍ୟେ ଓ ସଜଳନୟରେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ହେ ନବୟୁବତୀଗଣ ! ଆମାର ବନ୍ଧୁକେ କି ଆପନାରା ଦର୍ଶନ କରିଯାଇଛେ, ସଦ୍ୟପି ଦର୍ଶନ କରିଯା ଥାକେନ ତବେ ଆମାକେ ତ୍ାହାର କୁଶଳ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଯା ମୁହଁ କରନ ।

ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭା ପଥିକେର ଦୈଦଶ ଭାବାନ୍ତର ଦର୍ଶନ କରିଯା କୋକିଳ କଟ୍ଟିବରେ କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟ୍ଟେ ନିବେଦନ କରିଲ ହେ ମହାଭାଗ ! ଆପନାର ଶୁଭାଗମନେ ଉପବନ ପବିତ୍ର ଓ ଆମରା ଓ କୁତାର୍ଥ ହିଇଯାଛି । ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଆମାଦିଗେର ନିକଟ ନିଜକୁଣ୍ଠେ ସ୍ତ୍ରୀଯ ପରିଚଯ ପ୍ରଦାନ କରିଲେ ଏକାନ୍ତ ବାଧ୍ୟ ହିଇ । ଆପନି କୋନ୍ତମ ଦେଶ ଓ ବଂଶକେ ସମ୍ମଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିଯାଇଛେ ? କି ଜନ୍ୟଇବା ଆପନାର ଅନ୍ତର୍ଜ ତୁଳ୍ୟ ଅନ୍ଧ ବିବର ? କି କାରଣେଇବା ଆପନାର ସଜଳ ନୟନ ? ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ବିରସ କି ନିମିତ୍ତ ? ସତତ ଅନ୍ୟମନକ୍ଷ ହିବାର କାରଣ କି ? ଆପନାର ବନ୍ଧୁ କୋନ୍ତ ମହୋଦୟ ମାନବ ? କେନ୍ତିବା ତ୍ାହାର ଚେଷ୍ଟା ବରିତେହେନ ? ଆକୃତି ପ୍ରକୃତି ଓ ଶୁଚିକ୍ରିତ ଅନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗେର ଗଠନ ସମ୍ବର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଆପନାକେ ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ ନା । ନିଶ୍ଚଯ କୋନ ମହାବଂଶ ସନ୍ତୁତ ହିବେନ ତାହାତେ ଆର ସନ୍ଦେହ କି । ହେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଥାନ ! ଏହି ସକଳ ବିଷୟ ଅକପ୍ତ ହୁଦୟେ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ଆମାଦେର କୌତୁଳ୍ୟାକ୍ରାନ୍ତ ଚିତ୍ତକେ ପରିତ୍ତପ୍ତ କରନ ।

ଶ୍ରୀ ନିଶ୍ଚଯ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସଜଳନୟରେ ଓ କାତରବଚନେ ଦେବତନରୀ ତୁଳ୍ୟ କନ୍ୟାଗଣକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ଶୁନ୍ଦରୀଗଣ ! ଆମାର ଅନ୍ତରେର କଥା ସଦ୍ୟପି ଆପନାରା ଶ୍ରବଣ କରିତେ ଏକାନ୍ତରେ ଅଭିଲାଷିଣୀ ହିଇଯା ଥାକେନ, ବଲି ଶ୍ରବଣ କରନ । କାଲିନ୍ଦୀତୀରବତ୍ତି ମହାତୀର୍ଥ ଶାନ ବ୍ରକ୍ଷସିଦ୍ଧେ ଆମାର ଜୟଶାନ । ମହାବଲ ପରାକ୍ରାନ୍ତ ମହୀପିତି କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ତଥାର ରାଜତ କରେନ । ଆମି ମୃପତିର

ପ୍ରଥମ ଅମାତ୍ୟର ଏକମାତ୍ର ଅପତ୍ୟ, ଆମାର ନାମ ପ୍ରିୟତ୍ରତ । ରାଜାର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ମାନ ତୁହାର ନାମ ବିଜୟକିଶୋର । ମଦୀଯ ସୌଭାଗ୍ୟ ବଶତଃ ଶୈଶବକାଳ ହିତେ ରାଜପୁଣ୍ଡରେ ପ୍ରଗାଢ଼ ବନ୍ଦୁତ୍ୱ ପ୍ରଗମପାଶେ^୧ ଆବନ୍ଦ ହଇଯା ଏକତ୍ର ଶୟନ, ଏକତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ପ୍ରଭୃତି କରିଯା ଆସିତେଛିଲାମ । କ୍ରମେ ଆମରା ବିଷମ ଦୋଷପଦ୍ଧିତେ ଆରୋହଣ କରିଲେ, ବିଲାସାର୍ଥ ମହାରାଜ ଆମାଦିଗଙ୍କେ ବିଲାସକାନନ୍ଦେ ପ୍ରେରଣ କରେନ, ଉତ୍ତରେ ପ୍ରମୋଦୋପବନେ ନାମାବିଧ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦେ କାଳ୍ୟାପନ କରିତେଛି ଏମନ ସମୟ ଦୂରକ୍ଷୁ ବସନ୍ତକାଳ ସମାଗତ ହଇଲ । ଏକଦିନ ରଜନୀଯୋଗେ ରାଜନନ୍ଦନ ଶୁରମ୍ୟ ହର୍ମୋପରି ଶୟନ କରିଯା ଆଛେନ, ମିତ୍ରିତାବନ୍ଧୀଯ ମାଲବଦେଶରାଜନନ୍ଦିନୀ ହେମଲିନୀକେ ଶ୍ଵପ୍ନେ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା ଏକକାଳୀନ ଜାନଶୂନ୍ୟ ହଇଲେନ । ଏମନ କି ତୁହାର ଜନ୍ୟ ଉତ୍ସତ୍ତ୍ଵାର୍ଥ, ଆମି କତ ପ୍ରବୋଧବାକ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରନା କରିତେ ଲାଗିଲାମ, କିନ୍ତୁ ତେଇ ତୁହାର ହୃଦୟ ହିତେ ରାଜଦୁହିତାକେ ନିରାକୃତ କରିତେ ପାରିଲାମ ନା ; ଅଗତ୍ୟ କୁମାରେ ଅଭିଲାଷ ପୁରୁଷାର୍ଥ ରାଜା ଓ ରାଜୀର ଅଞ୍ଜାତ୍ସାରେ ଉଦୟନ ହିତେ ବହିକୃତ ହଇଲାମ । ପଥିମଧ୍ୟେ କଟେଇ ଶେଷ ରହିଲନା । ଏକଦିନ ସହସା ଶୀପଦଶକ୍ତିଲ ନିବିଡ଼ାରଣ୍ୟେ ଆସିଯା ଉପଚ୍ଛିତ ହଇଲାମ । ତଥନ ସାଯଂକାଳ, ତାହାତେ ଆବାର ବର୍ଷାକାଳ, ଘୋର ସନୟାର ଆଡମ୍ବର, ଏହି ସମୟେ କୁମାରଙ୍କେ ପଥଶ୍ରାମେ ଅତୀବ କ୍ଲାନ୍ତ ଦେଖିଯା ବନ୍ୟ ଫଳାହରଣାର୍ଥ ତୁହାର ନିକଟ ହିତେ ଫଳୋଦେଶେ ଗମନ କରିଲାମ । ରମଣିଗଣ ! ମେହି ଗମନଇ ଆମାର କାଳ ହଇଲ । ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଯା ଆର ତୁହାର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାଇଲାମ ନା । ଏହି ବଲିଯା ପ୍ରିୟତ୍ରତ ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ ମୁଢ଼ିତ ହଇଲେନ ।

ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ରୋଦନ ଓ ମୁଢ଼ିତ୍ୟା ଯେନ ପ୍ରଭାବତୀର ପବିତ୍ର ଅନ୍ତରେ ଶେଲ ସମ ସନ୍ତ୍ରଗ୍ନ ଦିତେ ଲାଗିଲ । କୁମାରୀର କୁରଙ୍ଗ ନୟନଦୟ ହିତେ ପ୍ରବଳ ବେଗେ ବାଞ୍ଚିବାରି ବିଗଲିତ ହଇଯା ସର୍ବାଙ୍ଗ ମିଳ କରିଲ । ତୁହାର ମନକେ ନାନା ସଂଶୟଜାଲେ ଆବରଣ କରିଲ । ତଥନ ତିନି ଅଭିଶୟ ଅଷ୍ଟିର

ହଇଯା ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭାକେ ସହୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ସଥି ! ଆମାର ମନ ଓ ପ୍ରାଣ ଏହି ମରାଗତ ପଥିକ ହରଣ କରିଯାଛେ, ଆମିଓ ମାନସେ ଉହଁକେ ପତିଷ୍ଠେ ବରଣ କରିଯାଛି, ସଦ୍ୟପି ଆମାର ଜୀବନେ ତୋମାଦେର ଆଶା ଥାକେ, ତବେ ସେ କ୍ରମେ ହଟୁକ ଆମାର ସହିତ ଉହଁକେ ମିଲିତଜୀବନ କରିଯା ଦାଓ । ଏହି ବଲିଯା ରାଜକୁମାରୀ ସହକ୍ରେ ହତଚେତନ ମଞ୍ଚମୁଦ୍ରତର ସେବା କରିତେ ଲାଗିଲେନ ; ସଥିରାଓ ତାହାର ସାହାଯ୍ୟ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

କିମ୍ବାରୁକ୍ଷଗପରେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ସଂଜ୍ଞାଲାଭ କରିଲେ, ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭା ତୋହକେ ମାଦର ସହୋଧନ ପୁରୁଃସର କହିଲେନ, ଶୁନନିଧାନ ! ଆସରା ଏକେ ଶ୍ରୀଜାତି ତାହାତେ ଅଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧି ଆପନାକେ ସେ କୋମ ହିତୋପଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରି ଏ ଅଭି ଅସମ୍ଭବ ; ସେ କେବଳ ଶୃଗୁଳୀ ହଇଯା କେଶରୀର ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ତବେ ଆମାଦେର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ମଲୀନା କ୍ଷୀଣାମତି ଅଧୀରା ହଇଯା କିମ୍ବିଂ ବଲିତେ ଇଚ୍ଛାକ ହଇଯାଛେ, ଅତଏବ ନାରୀଜନ-ଶୁଲତ ଚିତ୍ତଚାଲତା ଘାର୍ଜନା କରିବେନ । ହେ ମଦାଶୟ ! ଏହି ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ମଧ୍ୟେ ବିଧାତା କର୍ତ୍ତ୍ଵ ବିଛେଦ ଓ ପ୍ରଗମ ଉଭୟଙ୍କ ମୃଷ୍ଟ ହଇଯାଛେ । ମାନବଗମ କଥନ ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରଗମାଗବେ ନିଯମ ହଇଯା କତଇ ମୁଖାନୁଭବ କରିତେହେ, କଥନବା ବିଷୟ ବିଛେଦାନଳେ ଦର୍ଶକ ହଇଯା ଅନୀମ କ୍ରେଷ ଭୋଗ କରିତେହେ, କିଞ୍ଚ କିଞ୍ଚିତ ଚିରକ୍ଷାରୀ ମହେ । ବିରହାନ୍ତେ ପ୍ରଗମ, ପ୍ରଗମାନ୍ତେ ବିରହ, ଇହା ଚିରନ୍ତିରିପିତ । ତବେ ପ୍ରଗମେର ପର ବିଛେଦ ବଡ଼ଇ ଅସହନୀୟ । ଅନେକ ଦାହିକାଶକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ବିରହଦାହିକାଶକ୍ତି ମହାଶୁଣେ ଶୁକତର ଓ କଟ୍ଟପ୍ରଦ ହଇଲେଓ ଭବାନ୍ଦଶ ଧୀରଥ୍ରକ୍ଷତି ଓ ଜ୍ଞାନ-ବାଚ୍ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକପ ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉନ୍ନ୍ତ୍ରଭୂତିତ ହୋଇଥାଇ ଅବିଧେୟ । ବରଂ ଅହିତକର ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ହୁଲେ ହିତମାଧନ ଧିର୍ଯ୍ୟକେ ହୁଅପିତ କରିଯା ତୃ-ପ୍ରତିକାର ମାଧନେ ସତ୍ତବାନ ହୋଇଥାଇ ଉଚିତ । ଉତ୍ସତ୍ତେର ନ୍ୟାୟ ଇତ୍ତତଃ ପରିଭ୍ରମଣ କରିଯା ବେଡ଼ାଇଲେ କି କଥନ ଘାତିଲାବ ସଫଳ ହିତେ ପାରେ ? ପୁକରଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଦୈବଦୁର୍ବିପାକବଣତଃ ଆପନାର ବନ୍ଧୁବିଛେଦ ହଇଯାଛେ ମତ୍ୟ ; ଏକପ ସଟନା ପ୍ରାୟଇ ସଟିତେ ଦେଖା ଯାଇ । ଆର ଦେଖୁନ ରାଜ-

ମନ୍ଦନ ବିଜୟକିଶୋର ଅବିବେଚକ ଅଦୂରଦଶୀ ଓ ହୀନବୀର୍ଯ୍ୟ ନହେନ, ସେ ତୋହାର ଅନିଷ୍ଟାଶଙ୍କା କରିତେଛେ । ତିନି ରାଜପୁନ୍ତ, ଅବଶୀଇ ବୀର୍ଯ୍ୟଶାଲୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ; ତିନି ସେ ମହୀୟ କୋମ ବିପଦେ ପତିତ ହିବେଳ ଏ ହିନ୍ଦି ଆସନ୍ତବ । କୁମାର ନିଶ୍ଚଯାଇ ନିକର୍ଦ୍ଦେଶେ ଆଛେନ ମନ୍ଦେହ

ଲ, ତାମ କରେ ଆପନାର ଯତ ଧୀମାନ ବ୍ୟକ୍ତିର ତାଦୃଶ ପଥାବଲୟୀ ହୋଇବା କି ସାଧୁମନ୍ତ ? ସାମାନ୍ୟ ଲୋକେର ନ୍ୟାୟ ଶୋକେର ବଳୀଭୂତ ହୋଇବା ଆପନାର ଅଭୂଚିତ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ ଉପଶ୍ଚିତ ହିଲେ ଯଦ୍ୟପି ପାଦପ ଓ ପର୍ବତ ଉତ୍ତରାଇ ତୁଳ୍ୟରୂପ ବିଚଲିତ ହୁଏ ତବେ ତାହାଦେର ଉତ୍ତରେ ଆର ପ୍ରଭେଦ କି ?

ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭାର ଉଦ୍ଧବୀ ରୁଲଲିତ ସହୁପ୍ରଦେଶାବଳୀ ପରିମର୍ମଣ ହିଲେ, ମଧ୍ୟ ଶ୍ୟାମଲତା ପ୍ରିୟାତ୍ମକେ କହିଲେନ, ଧୀମ୍ଭ ! ଆପନି ସେ ରାଜ୍ୟ ଆସିଯା ଉପଶ୍ଚିତ ହଇଯାଛେ, ଏ ରାଜ୍ୟ ମହିପାଳ ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟେର । ସେ ଉଦ୍ୟାମେ ଅବଶ୍ଚିତ କରିତେଛେ, ଏହି ରାଜନିନୀ ପ୍ରଭାବତୀର ବିଲାସୋଦ୍ୟାନ । ଆମରା ରାଜବାଲାର ସଞ୍ଚିନୀ, ଆର ଆମାର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ଵେ ଏହି ସେ ଅବଶ୍ଚିତବତୀ ନବୟୁବତୀକେ ଦର୍ଶନ କରିତେଛେ, ଇନିଇ ରାଜନିନୀ ପ୍ରଭାବତୀ । ମହୋଦୟ ! ଆପନାର ରୂପେ ମୋହିତ ହିଯା ରାଜକୁମାରୀ ସ୍ତ୍ରୀଯ ଜୀବନ, ଘନ ଓ ଦୈରନ ଭବଦୀଯ ପାଦପଦ୍ମେ ଅର୍ପଣ କରିଯାଛେ । ଏହି କି ମନେ ମନେ ମନୋମାଳା ଆପନାର ରୁଚାକ କଟେ ସମର୍ପଣ କରିଯା ନିଜ ଜୀବନେର ସାର୍ଥକତା ସମ୍ପାଦନ କରତ ତବ ପ୍ରେମାଭିଲାସିଗୀ ହିଯା ଦଶାଯାନ ଆଛେ । ଅତଏବ ଶୁଣିମିଳ୍କୋ ! ଅନୁକଷ୍ପା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ କୁମାରୀର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଯା ଅବଲାର ମନୋରଥ ସଫଳ କରନ । ଆମାଦେର ଏ ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଦାସୀଭାବେ ଆପନାର ଚରଣକମଳେର ପାରିଚର୍ଯ୍ୟାଯ ନିଷ୍ଠୁର ହିଲେ । ଇହା ଅପେକ୍ଷା ଆମାଦେର ଅଧିକ ସୌଭାଗ୍ୟେର ବିଷୟ ଆର କି ଆଛେ । ହେ ସୁଦୀର ପ୍ରଥାନ ! ଆର ସମ୍ପାଦ କରିବେଳ ନା, ଆପନାରା ଉତ୍ତରେ ଏହି ଉଦ୍ୟାମେ ତାରା ସହ ଚନ୍ଦ୍ରର ନ୍ୟାୟ ଅବଶ୍ଚିତ କରନ । ଆମରା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବେଗବାନ୍ୟ ଅଶ୍ସହ ଶତ ଶତ ସୈନିକ ପୁରୁଷ କୁମା-

ରେଇ ଅନୁମନାର୍ଥ ଦିଦିଗତେ ପ୍ରେରଣ କରିତେଛି । କୁମାରେଇ
ଜନ୍ୟ ଆପନି ଚିନ୍ତିତ ହିଁବେଳ ନା । ଅବିଲମ୍ବେଇ ତୁହାର କୁଶଳ ସମ୍ବାଦ
ପ୍ରାପ୍ତ ହିଁବେଳ ।

ସ୍ଫୁଟକମଣିର ପ୍ରତିବିଷ୍ଟ ସେମନ ଯୃଦ୍ଧିଗୁଡ଼େ ପ୍ରତିକଲିତ ହୟ ନା
ତନ୍ଦ୍ରପ ସଖୀଦେର ସତ୍ତ୍ଵପଦେଶ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ଦନ୍ତହାଦରେ ଶାନ ପାଇଲ ନା ।
ତିନି ସଖୀଗଣକେ ସମୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ସଖୀଗଣ ! ତୋମରା ସେ
ସକଳ ବାକ୍ୟ ପ୍ରାଯୋଗ କରିଲେ ସକଳଇ ଶୁଭିଷ୍ଟ ଓ ଶୁଭଦ କିନ୍ତୁ ତୋମାଦେର
ମୁଖନିଃମୃତ ଅମୃତୋପମ ବାକ୍ୟ ସକଳ ଆମାର ପ୍ରଜ୍ଞଲିତ ଅନ୍ତରେ ପତିତ
ହିଁବାମାତ୍ର ଭସ୍ମାଂ ହିଁଯାଛେ । ଅବଳାଗଣ ! ବଟର୍କ୍ଷ ସେମନ ଦୋଷତଳ
ଭେଦ କରିଯା ଥାକେ ତନ୍ଦ୍ରପ ବିଜୟେର ବିଚ୍ଛେଦକର୍ମ ଶୋକତକ ଆମାର
ହୃଦୟ ଭେଦ କରିତେ ଉଦ୍‌ୟତ ହିଁଯାଛେ । ଏ ନିଦାକଣ ଶୋକ କୁମାରବ୍ୟତୀତ
କିଛୁତେଇ ଶାନ୍ତ ହିଁବେ ନା, ରାଜନନ୍ଦନ ଆମାକେ ସେ ଦୁଃଖମାଗରେ ନିମଗ୍ନ
କରିଯାଛେ, ଜୀବନଦଶାୟ ସେ ତାହା ହିଁତେ ଉନ୍ନାର ପାଇବ ତାହାର କୋନ
ସନ୍ତ୍ଵାବନା ନାହିଁ । ସୀମନ୍ତିନୀଗଣ ! ଦୁଃଖେର କଥା କି କହିବ ସାହାକେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ-
କାଳ ଅଦର୍ଶମେ ଦେହେ ଜୀବନ ଥାକା କଟିନ ହିଁଯା ଉଠିତ; ଅଦ୍ୟ କତ ଦିନ
ହିଁଲ ମେଇ ମୋହନ ମୁର୍ତ୍ତିର ଦର୍ଶନେ ବକ୍ଷିତ ଆଛି । ହାୟ ! ଆର କି ମେଇ
କୁନ୍ଦକୁଟ୍ଟାଲଦଶନ ମହାପୁରୁଷକେ ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାରିବ । ଏହି କଥା
ବଲିତେ ବଲିତେ ତୁହାର ତେଜଃପୁଣ୍ଡ କଲେବର କଟକିତ ହିଁଲ । ତଥନ
ତିନି ଉଚ୍ଚଲିତ ଶୋକାବେଗେ ସହ ସଜଳନ୍ତ୍ୟନେ ଅବଶ୍ୟନ୍ତରୀ ପ୍ରଭାବତୀକେ
'ସାଦରମନ୍ତ୍ରାବଣ ପୂର୍ବକ ବଲିତେ ଲାଗିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ! ତୁମ ସଖନ ସ୍ଵର୍ଗରେ
ଏହି ବିରୋଗାନ୍ତ ଅଭାଜନ ଜନେ ଆଜୁମନ ସମର୍ପଣ କରିଯାଛ, ତଥନ
ଜଗଦୀଶ୍ୱର ଅବଶ୍ୟଇ ତୋମାର ମନୋବାଙ୍ଗୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବେଳ ଏବଂ ସଦି ପ୍ରଜା-
ପତି ଅନୁକୂଳ ଥାକେନ ତାହା ହିଁଲେ ଅବଶ୍ୟଇ ଏ ଶୁଭ ସଟନା ସଟିବେ ।
ରାଜନନ୍ଦିନି ! ତଜ୍ଜନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରାପ କରିଓ ନା । ଆମି ତବ ସର୍ବଧାନେ
ଅନ୍ଧୀକାର କରିତେଛି ସେ ସଦି କଥନ ଜଗଦୀଶ୍ୱରର କୁପାଯ ଜୀବନାଧିକ
ରାଜକୁମାରେର ଅକଳକ୍ଷ ବଦନଚନ୍ଦ୍ରମା ଦର୍ଶନ କରିତେ ପାରି, ସଦି ଆମାର
ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ପ୍ରଜ୍ଞଲିତାନଳ କଥନ କୁମାରାବଲୋକନର୍ମପ ସଲିଲେ ଶ୍ରୀତଲତା

ଲାଭ କରିତେ ପାରେ, ସବୁ ଆମାର ଦନ୍ତଜୀବନତର ତୁହାର ଘୃତସଙ୍ଗୀ-
ବନୀ ମୋହିନୀ ମୁଣ୍ଡିର ସହସ୍ରାଗେ ପୁନର୍ଭାର ମୁକୁଲିତ ହୟ, ସବୁ ଏ ପାପା-
ନନେ ଆର କଥନ ରାଜନନ୍ଦନ ବଲିଯା ସନ୍ତୋଷଗ କରିତେ ପାରି, ଲଜ୍ଜା-
ଶୀଲେ ! ସେଇପ ତାରା ସହ ତାରାପତି, ସେଇନ ସେଦାମିନୀର ନବଘନ,
ରତିର ରତିପତି ତନ୍ଦ୍ରପ ସବୁ କଥନ ବିଜୟକିଶୋରର ବାମେ ମାଲବଦେଶ-
ରାଜନନ୍ଦନୀ ନଲିନୀକେ ବସାଇତେ ପାରି, ସବୁ ବିଜୟରଙ୍ଗ ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଵର୍ଗକ୍ଷେ
ଲଲିତ ନଲିନୀଙ୍କପ ମୁରଗଳତା ବେଚିତ କରିଯା ଜୟ ସାର୍ଥକ କରିତେ
ପାରି, ମୁନ୍ଦରି ! ନିଶ୍ଚଯଇ ବଲିତେଛି ତାହା ହଇଲେଇ ପୁନର୍ଭାର ତୋମାର
ମୁହିତ ଆସିଯା ସାକ୍ଷାତ କରିବ ତଥନ ଯାହା କରିତେ ହୟ କରିବେ ।
ଏକଶେ କୁମାରେର ମଞ୍ଜଲେର ଜନ୍ୟ ସତ୍ୟନିଷ୍ଠ ହିଁଯା ସତତ ସତ୍ୟମଯେର
ସାଧନା କର ତାହା ହଇଲେଇ ଅନାୟାସେ ସଫଳମନୋରଥ ହିଁତେ ପାରିବେ ।
ରାଜକୁମାରି ! ସମ୍ପ୍ରତି ଆମି କୁମାରେର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୋଗୀର ବେଶେ ମାଲବ-
ଦେଶେ ଗମନ କରିବ । ତୋମରା ସକଳେ ଏକତ୍ରିତ ହିଁଯା ଆମାକେ
ଯୋଗୀର ବେଶ ମାଜାଇଯା ଦାଓ ।

ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭା ଦେଖିଲେନ ଯେ ରାଜକୁମାରପ୍ରାଣି ବ୍ୟତୀତ ଘନ୍ତିଶ୍ଵତେର
କିଛୁତେଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ହିଁବେ ନା, ବରଂ ମଦମତ ମାତ୍ରଦେଇ ନ୍ୟାୟ ହୁନ୍ତି ହିଁବାରଇ
ସନ୍ତୋଷନା । ଅଗତ୍ୟ ପଥିକେର ବାକ୍ୟାନୁସାରେ ତୁହାକେ ଯୋଗୀର ବେଶ
ମାଜାଇତେ ବାଧ୍ୟ ହିଁଲେନ । ପ୍ରିୟବ୍ରତେର କୋମଲାଙ୍ଗେ ଭୟ ଲେପନ
କରିତେ ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭାର ହୃଦୟ ବିକଞ୍ଚିତ ହିଁତେ ଲାଗିଲ । ବସ୍ତୁତଃ ତିନି
ମନେ ମନେ ଏ ସମୟେ ଆପନାକେ ଶତ ଶତ ଧିକ୍କାର ଦିତେ ଛିଲେନ, କି
କରେନ ଭବିଷ୍ୟତେ ରାଜବାଲାର ଇଷ୍ଟ ସିନ୍ଧ ହିଁବେ ବଲିଯାଇ ସେଇ ତାହାର
ସନ୍ତୋଷେର ଜନ୍ୟ ସ୍ଵହିତେ ଏମନ ଅର୍ପ ଦେହେ ଭୟ ମାଖାଇଲେନ । ବିକିଷ୍ଟ
କେଶପାଶେ ବେଣୀ ବନ୍ଧୁ କରିଯା ଜଟାଭାର ବାଧିଯା ଦିଲେନ । କଟେ
କଦ୍ରାକ୍ଷମାଳା, କରକମଳେ ଅକ୍ଷମାଳା, କଟିଦେଶେ କୁରଙ୍ଗଚର୍ମ, ଇନ୍ଦ୍ରୁପ୍ରଭା ଯଥନ
ଏକେ ଏକେ ସକଳଙ୍ଗଲି ପରିଧାନ କରାଇଲେନ ତଥନ ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ଦେହ
ଅଭିନବ ଅପୂର୍ବ ଆଧାରଗ କରିଲ ଏବଂ ତକଣ ଅକଣେର ନ୍ୟାୟ ତେଜଃପୁଞ୍ଜ
ମୁକ୍ତି ସମ୍ପଦ ହିଁଯା ଉଠିଲ । ଆହା ! ବିମଳ ବାନ୍ଧୁବ ପ୍ରେମେର କି ଅନୁଷ୍ଠାନିକା

ସମରେ ଅଯୁତଓ ବିଷବ୍ରଂ ବୋଧ ହେଁ, ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଅଦ୍ୟ ଅନାହାସେ ଅଯୁତମାରୀ ପ୍ରଭାବତୀକେ ବିଷଧରୀ ବୋଧେ ପରିଭ୍ୟାଗ କରିଲେନ । ଅଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପୁଣ୍ୟ ରାଜକୁମାରୀର ମହ ମିଳନମୁଖ ଅନାହାସେ ବିସର୍ଜନ ଦିଯା ବନ୍ଧୁର ଜନ୍ୟ ଏହି ନବୀନ ବୟାସେ ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହଇଲେନ । ପ୍ରଭାବତୀଓ ଯୋହିର ରଙ୍ଗାବଲୋକମେ ଘୋଷିତ ହଇଯା ଯୋଗିନୀ ହିତେ ଘନେ ବାସନା କରିଲେନ, କିନ୍ତୁ ହଇଲେ କି ହେ ଯୋଗୀ ଯେ ଏଥିନ ଦେ ମୁଖେ ବକ୍ତିତ, ଏଥିନ ରାଜବାଲାର ଦେ ଇଚ୍ଛା କୋନ ଫଳୋପଥାୟିନୀ ହଇଲ ନା ।

ଅନୁତ୍ତର ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ପ୍ରିୟାନୁରାଗେର ବଶସ୍ଵଦ ହଇଯା ପ୍ରଥମତଃ କୁମାରୀର ତଦନୁତ୍ତର ତାଂହାର ସହଚରୀଦିଗେର ନିକଟ ହିତେ ବିଦାୟ ଏହଣ ପୂର୍ବକ ମାଲବଦେଶାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲେନ । ଏଦିକେ ପ୍ରଭାବତୀ ସଖୀଗଣ ମହ ଉଦ୍ୟାନେ ଥାକିଯା ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଯେନ ଆମାର ପ୍ରାଣନାଥ ହେଁବେଳ, ଏହି ଉଦ୍ୟାନେ ମତତ ଶିବାରାଧନାର ନିୟୁକ୍ତ ରହିଲେନ । ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ବିରହେ ରାଜବାଲାର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ପ୍ରାଭାତିକ ନକ୍ଷତ୍ରେର ନ୍ୟାର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଆସିଲ ଏବଂ ଦିନ ଦିନ ଅଞ୍ଚ୍ଯାଟି ଅତିଶ୍ୟ କ୍ରୟ ହିତେ ଲାଗିଲ । ଏଇ କ୍ରମେ କତକ ଦିନ ଯାଇ ଏକଦିନ ରାଜମହିୟୀ ଉଦ୍ୟାନେ ଆସିଯା କୁମାରୀର ତାଦୃଶ ଅବନ୍ଧାର କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସୁ ହଇଲେ, ସଖୀରା ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ସମନ୍ତ ତାଂହାକେ କହିଲ । ମହିୟୀ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ କରିଯା ସଂପରୋନାନ୍ତି ଚିନ୍ତିତ ହଇଲେନ ଏବଂ ରାଜାକେ ତଦ୍ଵିଷୟ ଅବଗତ କରା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଧେ ସମନ୍ତ କଥା ତାଂହାର ନିକଟ କହିଲେନ । ରାଜା ସବିଶେଷ ସମନ୍ତ ପରିଜ୍ଞାତ ହଇଯା ବଲିଲେନ, ମହିୟି ! ପ୍ରଭାବତୀ ଆମାଦେର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତ୍ତତି, ସଂମାରାଣ୍ମୟର ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ, ଆମାଦେର ଜୀବନର୍ଥକ୍ଷେତ୍ର ଏକମାତ୍ର ଫଳ, ତାହାକେ ସଂପାଦନ୍ତ କରି ଆମାର ଏକାନ୍ତ ବାସନା ଅନେକେଇ ବିବାହାରୀ ହିତେଛେ, ମେ କାହାକେଓ ବରମାଲ୍ୟ ଦେଇନାଇ, ଆମିଓ ତାହାର ଅନଭିମତେ ଏକାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରିତେ ଇଚ୍ଛା କରିମା । ପ୍ରକ୍ରିଦେଶାଧିପତି ମହୀପାଲ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟ ଚରାଚରେ ଖ୍ୟାତ ଏବଂ ତାଂହାର ମନ୍ତ୍ରୀଓ ବିଶେଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଜନ ଶୁନିଯାଛି । ଯାହାହଟକ ମହିୟି ! ପ୍ରାଣଧିକା କନ୍ୟା ଯେ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ ନିଜ ପ୍ରୀତି ଅର୍ପଣ କରିଯାଇଛେ ଇହ ଶୁନିଯା ଆମି ଯାର-

ପର ନାହିଁ ଆମନ୍ଦିତ ହଇଲାମ । କୁମାରୀକେ ଚିନ୍ତା କରିଯା ଶରୀର କ୍ଷୟ କରିତେ ନିଷେଧ କରିଓ । ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଵତ ସଥନ ଏକଙ୍ଗ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଯା ଗିଯାଛେନ ତଥନ ଅବଶ୍ୟକ ଅଚିରେ ଆସିବେନ । ସଥୀଦିଗକେ କୁମାରୀର ପରିଚ୍ୟାଯ ନିୟୁକ୍ତ କରିଯା ଦାଓ । ରାଣୀ ରାଜାଜାନୁମାରେ ସତତ କୁମାରୀର ସେବାଯ ତାହାଦିଗକେ ନିଯୋଗ କରିଯା ଦିଲେନ ।

ଏହିକେ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଵତ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀବେଶେ ଅଶେଷ କ୍ଳେଶ ସହ୍ୟ କରିଯା ଅବଶେଷ ମାଲବଦେଶେ ଆସିଯା ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲେନ । ରାଜ୍ୟର ନାନାଶ୍ରାନ୍ତ କୁମାରେର ଅନୁମନ୍ତାନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, କୋଥାଓ ସେଇ ରାଜପୁତ୍ରେର ମନ୍ତ୍ରାନ୍ତ ପାଇଲେନ ନା, ତଥନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ମନୋମଧ୍ୟ କାନ୍ତିକେଯ ତୁଳ୍ୟ କୁମାରେର ଅନିଷ୍ଟାଶଙ୍କା ବଲବତ୍ତୀ ହଇଲ । ହାୟ ! ଆର ସୁଖ ତାହାର ସହିତ ସାଙ୍କାଂ ହଇବେନା, ଏଇଙ୍ଗପ ଖେଦବାକ୍ୟେ ନାନାବିଧ ବିଲାପ ଓ ପରିତାପ କରିଯା ରାଜନନ୍ଦନେର ଆଗମନ ପଥାଶା ପ୍ରତୀକ୍ଷାଯ ମାଲବଦେଶରାଜ-ନନ୍ଦିନୀ ନଲିନୀର ଉଦ୍ୟାନେର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗେ ଧବଲଗିରି ସମ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ-ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ କରିଲେନ । ଯୋଗୀ ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ଗମନେ ଦେଇ ଶାନ୍ତ ଉପଶ୍ରିତ ହଇୟା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, ମନ୍ଦିରମଧ୍ୟେ ହେମପିଠୋପରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ମୃତ୍ତି ଆଶ୍ରତୋଷ ବିରାଜ କରିତେଛେନ । ଦେ ପ୍ରଶାନ୍ତମୃତ୍ତି ସନ୍ଦର୍ଭରେ ମନେର ମଲିନତା ବିନଷ୍ଟ ହଇୟା ବିଶୁଦ୍ଧ ଭକ୍ତିଭାବେର ଉଦୟ ହୁଏ । ଆଶ୍ରତୋଷେର ଅନୁକଳ୍ପାଯ ଯେନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମାନ୍ସାର୍ଗବେ କୁମାରପ୍ରାପ୍ତିଙ୍ଗ ଆଶ୍ୱାସ ଉର୍ଧ୍ଵମାଲା ଆନ୍ଦୋଲିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ତଥନ ତିନି ଆଶ ମନୋରଥ ସଫଳ ହିବେ ବଲିଯାଇ, ଯେନ ଦେ ପବିତ୍ର ଶ୍ଵାମେ ଅବଶ୍ରିତି ପୂର୍ବକ ଏକାନ୍ତ-ମନେ ମହାଦେବେର ଆରାଧନାଯ ନିୟୁକ୍ତ ହଇଲେନ ।

ଅନୁତ୍ତର ଏକଦିନ ରାଜନନ୍ଦିନୀର ମଞ୍ଜିନୀସରଳା ଓ ଚପଳା ବିଯୋଗ-କାତରା କୁମାରୀର ସହିତ ବିଜୟକିଶୋରେର ଆଶ ଶୁଭ ସଞ୍ଚିତ କାମନାଯ ଆଶ୍ରତୋଷେର ଆରାଧନା ଜନ୍ୟ ଶିବାଲୟେ ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲେନ । ତୀହାଦେର ପରିଧେର ପଟ୍ଟବରନ, ହଞ୍ଚେ କନକମର କୁମରଭାଜନେ ଚନ୍ଦନଲିଙ୍ଗ ନାନାବିଧ ଶୁଗଙ୍କିକୁମ୍ବ, କଞ୍ଚେ ଜାଙ୍ଗୁବୀଜିଲପୂର୍ଣ୍ଣ ହେମକୁନ୍ତ । ଦେଖିବାମାତ୍ର ବୋଧହିଲୁଣେ ଦେବ କନ୍ୟାଦୟ ପଣ୍ଡପତି ପୂଜାର୍ଥ ଧରାତଳେ ସମାଗତ ହଇୟାଛେନ । ଯୋଗୀ

ତଥନ ପ୍ରଜ୍ଞାଲିତ ଅନଳେର ସମୁଖୀନ ହଇଯା ବନ୍ଧୁମହ ମିଳନ ଜନ୍ୟ ଭବଭାବ-
ମାଯ ନିମଗ୍ନ ଆଛେନ, ଏମନ କି ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ । ଏମନ ସମୟେ ଚପଳା ଓ
ସରଳା ସହସା ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଅତ୍ୟାଶ୍ରଦ୍ଧ୍ୟ ଭୁବନମୋହନରପ ନିରୀକ୍ଷଣ
କରିଯା ଏକକାଳୀନ ବିନ୍ୟାସିତ ଓ ଶିବପୂଜା ବିନ୍ୟ୍ୟତ ହଇଲୁ । କହେର
କୁନ୍ତ କରକମଳେର କୁନ୍ତମଭାଜନ ଭୂତଳେ ପତିତ ହଇଲ । ଯୋଗୀର ମୋହନ-
କପ ଦର୍ଶନ କରିଯା ସଥିଦେର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶିହରିଯା ଉଠିଲ । ନିନି ମେବଲୋ-
ଚନେ ତୀହାର ଦେଇ ଲଲିତରଙ୍ଗ ମାଧୁରୀ ଦର୍ଶନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ଚିତ୍-
ପୁତ୍ରଲିକାର ନୟାଯ ନିଷାନ୍ତ ହଇଯା ତୀହାର ଦିକେ ଚାହିଯା ରହିଲ ।
କିମ୍ବା ଶିବଶୁତ ସତ୍ତଵାନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ବେଶେ ମନ୍ଦିରେ ଅବସ୍ଥିତ
କରିତେଛେନ । କିମ୍ବା ଶିବଶୁତ ସତ୍ତଵାନ ସର୍ଗଚ୍ୟତ ହଇଯା ଯୋଗୀର ବେଶେ
ଜନକେର ଉପାସନାଯ ନିଷ୍କ୍ରିତ ହଇଯାଛେ, ତତ୍ତ୍ଵ ମୁଖ୍ୟେରତ କଥମି ଏକପ
ରପ ସମ୍ଭବପର ନହେ । ସଥି ! ଅଧିକ କି, ଯୋଗୀକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ମନ ପ୍ରାଣ
ମକଳଇ ଅଧୀର ହଇଲ ।

ଚପଳା କହିଲ ସରଲେ ! ଆମାର ଓ ଐ ଦଶା ସଟିଆଛେ ଯାହାହଟକ
ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ପରିଚୟ ଲଓଯା ଆବଶ୍ୟକ, ଏହି ବଲିଯା ଉତ୍ତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର
ସମ୍ବିଧାନେ ଉପାସ୍ତିତ ହଇଯା ତୀହାକେ ସମ୍ବୋଧନ କରତ ବଲିଲ, ହେ ନବୀନ
ସନ୍ଧ୍ୟାସିନ୍ ! ଯୋଗୀ ହଇଯା ଚୌର୍ଯ୍ୟବ୍ରତି କୋଥାଯ ଶିକ୍ଷା କରିଯାଛେ ?
ଆପଣି ସାଧୁ ହଇଯା କିନ୍ତୁ ସାଧୁବିଗହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେମ ? ଯାହାହଟକ
ଏବଂ ଆପଣି ଯେଇ ହଟନ, ଅବଳା ଦୟର ମନ ଆପନା କର୍ତ୍ତ୍ରକ ହତ ହଇ-
ଯାଛେ । ଅତ୍ୟର୍ପଣ କରିଲେ ଉପରନାଭିମୁଖେ ପ୍ରତିଗ୍ୟମ କରି । ସଥୀ-
ଦୟର ଧର୍ମବିଗହିତ ଚୋରାପବାଦ ମହାପାପ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର
ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ ହଇଲ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଧ୍ୟାନ ଭଙ୍ଗ କରାଇ ଚପଳା ଓ ସରଳାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଛିଲ,
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହଇଯାଛେ ଦେଖିଯା ତାହାରା ପରମାହନ୍ତିତ ହଇଲ । ତଥନ
ଉତ୍ତରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲ, ନବୀନ ଯୋଗୀବର !

আপনি কে ? কোথায় হইতেই বা আসিয়াছেন ? দর্শন করিলে আপনাকে যোগী বলিয়া বোধ হয় না । এ নবীন বয়সে এ দার্কণ অতে ত্রুটী হওয়া আপনার কখনই সম্ভব হইতে পারে না । আপনি যদি যথার্থেই যোগী হইবেন, তাহা হইলে বিমৰ্শবদ্ধ ও নয়নে বারি-বর্ষণ কেন ? যদি বলেন প্রেমাঙ্গ তাহাই বা কিন্তু সম্ভবে ? তাহা হইলে বদনে অবশ্যই হর্ষবিধুর উদয় থাকিত এবং যদি সেই মঙ্গলঘয়ের চিন্তাই আপনার বলবত্তী হইত, তাহা হইলে মৌনের সহিত মনোন্তরিত হইয়া মুখে মহানন্দ প্রকাশ করিতেন ; আপনার যে সকলই বিপরীত দেখিতেছি । আপনার ভাবাবলোকনে আমাদের শ্রেষ্ঠ হয় ; কোন প্রিয়জনের বিরহনুপ বৃহৎকার বিবাঙ্গ শৈলখণ্ডশৱী-রাত্যন্তে প্রবিষ্ট হইয়া আপনাকে অশেষ যন্ত্রণা দিতেছে । কিন্তু কোন কুহকিন্নি রঘীর কুহকজালে জড়িত হইয়া অশেষ প্রকার ঝেশ ভোগ করিতেছেন । আহা কি দুঃখের বিষয় ! এ নবীন যৌবন-কালে কি আপনাকে সন্ধ্যাসীর বেশ শোভা পায় ? ঐ স্বর্ণ নিন্দিত সৌন্দর্য শরীরে কি ভস্ম মাখা সাজে, এ দার্কণ বেশ কি কেহ দেহে প্রাণ থাকিতে দর্শন করিতে পারে ? নবীন সাধো ! নিজগুণে স্বীয় পরিচয় প্রদানে আমাদের কোতুহল নিরুত্ত করুন ।

ନବୀନ ଯୋଗୀ ସଦିଓ ବିଜୟବିହ୍ଲୋଗାର୍ତ୍ତ ତଥାପି ତାହାଦେର ମୁଲଲିତ ବାକ୍ୟେ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧି କୌଣସିଲେ ପରମାପାୟାଯିତ ହଇଯା ମମେ ମନେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ସଥିନ ରମଣୀୟ ଆମାର ହୃଦୟନିଛିତ । ପ୍ରକ୍ରିତ ଭାବ ଅନ୍ତରୀମେ ଅନୁଭବ କରିଲ, ତଥିନ ଇହାରା ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ ବଲିଯା ବୋଧ ହେଯ ନା । ଅତେବେ ଇହାଦେର ନିକଟ ମନୀଯ ଯର୍ଥବେଦନ ବ୍ୟକ୍ତ କରା କର୍ତ୍ତ୍ୱ । ଏହି ଭାବିଯା ତିନି ସ୍ଵକୁମାରୀ କାହିନି ଦୟକେ ମସ୍ତୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ଅବଲେ ! ତୋଷାଦେର ତୀଙ୍କୁବୁଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେଷମତିର ପରିଚଯେ ଆଖି ସାରପରନାହି ଆମନ୍ତିତ ହଇଯାଛି । ଶ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧିତେ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଯାଛ ତାହା ସତ୍ୟ, ତୋଷାଦେର ନିକଟ ଅଭାବ ଗୋପନ କରା ଆର ଆମାର ସୁକ୍ଷମ ମନ୍ତ୍ର ନହେ । ସଦି ଆମାର ଆନ୍ତ୍ର-

ରିକ ଭାବ ଅବଗତ ହିତେ ତୋମରା ଏକାନ୍ତ ଅଭିଲାବିଗୀ ହଇୟା ଥାକ,
ବଲି ଶୁଣ ।

ମୁଦ୍ରାଗଣ ! ଆମ ପ୍ରାଣଧିକ ରାଜନନ୍ଦନ ବିଜୟବିଛ୍ନ ରୋଗ-
ଗ୍ରୁସ୍ତ ହଇୟା ସେଇ ଦୁର୍ଵିଷହ ବିରହରୋଗେର ଉପସମ ହେତୁ ଘୋଗୀର ବେଶ
ଧାରଣ କରନ୍ତ, ପ୍ରିୟ ଜନାମୁସନ୍ଧାନେ ନାନା ସ୍ଥାନେ ପରିଅମଗାନନ୍ତର ଅବଶ୍ୟେ
ମାଲବଦେଶେ ଆସିଯା ଉପଚ୍ଛିତ ହଇୟାଛି । ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ମୁଖ ହିତେ
ଏହି ବାକ୍ୟ ନିଃସ୍ମତ ହିତେ ନା ହିତେଇ ନୟନଜଳ ଅଙ୍ଗ୍ରବିଭୂତି
ବିଧୀତ କରିଯା ଅଜିନବାସକେ ଆଜ୍ଞା କରିଲ । ତଥନ ସଖୀଦୟ
ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ସଜଳନୟନ ଅବଲୋକନ କରିଯା କହିଲ, ହେ ବିମୋଗ୍ନତୁର ମବ
ବିରହିନ୍ ! ମାଲବଦେଶେର ନାମ କରିଯାଇ ସେ, ନେତ୍ରନୀରେ ତାସିଲେନ
ଇହାର କାରଣ କି ? କରଣ ପ୍ରାକାଶପୂର୍ବିକ ବଲୁନ ।

ତନ୍ଦନନ୍ତର ପ୍ରିୟବ୍ରତ କହିଲେନ, ଅଯି କୁତୁହଳକାନ୍ତେ ! ଦୁଃଖ ଓ
ମନନ୍ତାପେର କଥା ତୋମାଦେର ନିକଟ ଆର କି ବଲିବ ; ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥଦେଶାଧି-
ପତି କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ପୁତ୍ର ବିଜୟକିଶୋର ପିଆଦେଶାନୁସାରେ ଯୌବନ
ମୟାଗମେ ରାଜବାଟୀର ଅନତିଦୂରମ୍ଭ ବିଲାସୋଦ୍ୟାନେ ଅବଶ୍ଚିତି କରି-
ତେନ । ଏହି ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ସେଇ ରାଜାର ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର, ମୋତାଗ୍ୟ ବଶତଃ
ଶୈଶବକାଳ ହିତେ ରାଜପୁତ୍ର ଆମାକେ ଅନୁପମ ସୋହଦାଶୃଞ୍ଜଳେ ବନ୍ଦ
କରିଯା କତ ଦୟା କତ ମୟତା ପ୍ରାକାଶ କରିତେନ । ଏମନ କି ମୁହଁର୍କକାଳ
ଚକ୍ରର ଅନ୍ତରାଳ ହଇଲେ ଚତୁର୍ଦିକ ଶୂନ୍ୟମୟ ଦର୍ଶନ କରିତେନ । ଉଲ୍ଲିଖିତ
ବିଲାସୋଦ୍ୟାନେ ଆମିଓ ତୀହାର ସହିତ ଅବଶ୍ଚିତି କରିତେ ଲାଗି-
ଲାମ । ବସନ୍ତକାଳ ମୟାଗମ, ଏକଦିନ ରଜନୀଯୋଗେ ରାଜନନ୍ଦନ
ମାଲବଦେଶରାଜନନ୍ଦିନୀ ନଲିନୀକେ ସ୍ଥର୍ପେ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା ଏକ କାଳେ
ଜାନ ଶୂନ୍ୟ ହଇଲେ । ଏକଣେ ସେଇ ନଲିନୀଇ ଆମାର ମନ୍ତ୍ର ଶୋକେର
ମଳ । ତାହାର ଉଦ୍‌ଦେଶେ ଆସିତେ ପଥି ମଧ୍ୟେ ପ୍ରାଣ ମମ କୁମାର ବିଜୟ
କିଶୋରକେ ହାରାଇଯାଛି । ଏହି ବଲିଯା ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଉଚ୍ଛଲିତ ବିରହ-
ବେଗ ମହ୍ୟ କରିତେ ଅସମ୍ରଥ ହଇୟା ମୁଛି'ତ ହଇୟା ପଡ଼ିଲେନ ।

ସଖୀଦୟ ଛାପବେଶୀ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ମୁଛି'ତ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଉତ୍ତରେ ଅମନି

ପଟ୍ଟବସନାକୁଳେ ତୋହାକେ ବୀଜନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତାହାଦେର ଅଞ୍ଚଳୀ-
ନିଲେ ନବ୍ୟୋଗୀ ସଂଜ୍ଞା ଲାଭ କରିଲେ, ସରଲା ସାରଦିଚିତ୍ତେ ବଲିତେ
ଲାଗିଲ, ହେ ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାମୀନ ! ସାହାର ବିଛେଦେ ଆପନାର କୋମଲାଙ୍ଗ
ଜର୍ଜରିତ, ତୋହାର ବିରହେ ଆମାଦେର ପ୍ରାଣାଧିକ ରାଜନନ୍ଦିନୀ ନଲିନୀ ଓ
ଜୁଲିତେଛେନ । ଏମନ କି ତୋହାର ସରୋଜନନ୍ୟୁଗଳ ହିତେ ସତତଇ
ପ୍ରବଳ ବେଗେ ବାଞ୍ଚିବାରି ପ୍ରବାହିତ ହିତେଛେ । ରାଜବାଲା ଚିତ୍ରପଟେ
ବିଜୟକିଶୋରେ ଭୁବନମୋହନ ମୃତ୍ତିଦର୍ଶନାବଧି ପ୍ରାଣ ମନ ସମର୍ପଣ ଏବଂ
ମାନସେ ତୋହାକେ ପତିତେ ବରଣ କରିଯାଛେ । ଏକଣେ ବିନୋଦିନୀ
ବିଲାମୋଦ୍ୟାନେ ବିଜରେ ବିରହକୁପ ବିକାରରୋଗଗ୍ରାସ ହିଯା ଅବଶ୍ଵିତି
କରିତେଛେ । ମହାଭାଗ ! ବିକାର ବ୍ୟାଧିର ଯାବତୀୟ କୁଳକ୍ଷଣ କୁମାରୀତେ
ଶୁଷ୍ମଷ୍ଟ ଲକ୍ଷିତ ହିତେଛେ । ଅଭ୍ୟନ୍ତରଶ୍ଵ ବିଜୟବିରହାନଲେ ଦେହେ
ଅବିରତ ଦାହ, ମୁହ୍ୟୁର୍ମୁହ୍ୟ ମୃଚ୍ଛ୍ୟ । ହୋଯାତେ ଅଛି ସନ୍ଧି ଶ୍ଵଳ ଓ ଶିରୋଦେଶ
ଦାକଣ ବ୍ୟଥିତ, ଅନବରତ ରୋଦନ କରାଯ କୁରଙ୍ଗ ନୟନ ଦୟ କୋକନଦେର
ନ୍ୟାୟ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ବିଜୟ କୋଥାଯ ବିଜୟ କୋଥାଯ ସର୍ବଦାଇ ଏହ ପ୍ରଳାପ-
ବାକ୍ୟ । ଅନବରତ ଦୀଘନିଶ୍ଵାସଇ ତୋହାର ଶ୍ଵାସ, ଅନଶ୍ଵନତାବଲଦନ୍ତି
ତୋହାର ଅକ୍ରୁଦ୍ଧ, ତୋହାର ପ୍ରତିବାକ୍ୟଇ ଭ୍ରମସମାନିତ, ବିଛେଦବେଦନାୟ
ନିଦ୍ରାଦେବୀ ଦେହ ହିତେ ଦୂରୀଭୂତ ହିଯାଛେ । ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରତୀକାର
ବିରହେ ଦିନ ଦିନ ତମ୍ଭୁ ଶ୍ଫୀଣ ହିତେଛେ । ଅଧିକ ବଲିବ କି, ବିଜୟ
ଭାବନାରୂପ ବନ୍ଦବାୟୁତେ ସମୟେ ସମୟେ କୁମାରୀର ଉଦର ଶ୍ଫୀତ ହୋଯାଯ,
ବୋଧ ହୟ ଯେନ ତୋହାର ଅନ୍ତିମକାଳ ଉପଶିତ । ଏଥନ୍ତେ ଯେ କୁମାରୀର
କଙ୍କାଳାବଶିଷ୍ଟ ଦେହେ ସେ କିଜନ୍ୟ ଜୀବନ ଆଛେ, ତାହା ବଲିତେ ପାରି
ନା, ହେ ବିଯୋଗବିଧୁର ! ବିଜୟ ଧ୍ୟାନ ଓ କ୍ରମ ବ୍ୟତୀତ କୁମାରୀ
ଏକଣେ ଆର କାହାରେ ସହିତ ସହବାସ ଓ ଆଲାପ କରେନ ନା । ବିଜୟ-
ବାନ୍ଦବ ! ଆମାଦେର ସୌଭାଗ୍ୟ କ୍ରମେଇ ଆପନାର ଏହାମେ ଶୁଭାଗମନ
ହିଯାଛେ, ଏକଣେ ଏହ ଅବଶ୍ଵାସ ଶିବାଲୟେ ଅବଶ୍ଵିତି କରନ, ଆମରା ବିର-
ହିଣୀ ନଲିନୀକେ ଆପନାର ଶୁଭାଗମନ ଶୁସ୍ତାଦ ପ୍ରଦାନ କରିତେ
ଗମନ କରି । କଲ୍ୟ ଆବାର ପୁନର୍ବାର ଆପନାର ଚରଣକରମ ଦର୍ଶନ

করিব। এই বলিয়া সখীদ্বয় যোগীর নিকট হইতে বিদায় হইল।

সখীরা গমন করিলে প্রিয়ত্বত মনে মনে কহিতে লাগিলেন, কি আশ্চর্য ! আমি ভাবিয়াছিলাম কুমার কেবলমাত্র স্পন্দে কুমারী নলিনীকে দর্শন করিয়াছেন বই ত নয়, স্পন্দ কিছু সকল সত্য হয় না, হয় ত কুমার সফলমনোরথ হইতে পারিবেন না, চিরজীবন তাহাকে বিচ্ছেদ দাবদাহে দণ্ড হইতে হইবে। কিন্তু সখীগণ মুখে যাহা শুনিলাম তাহাতে ত আর সে ভাবনা নাই। কুমারী নলিনীও কুমারের চিত্রপট দর্শনে উদ্ঘাদিনী, কুমারে যে যে লক্ষণ কুমারীতেও অবিকল তাহাই ; এই এক নৃতন রকমের প্রণয় সঞ্চার, ইহাকেই প্রকৃত প্রণয় কহে, ইহার পরিণাম অমৃতময়। উভয়েই উভয়ের মনে গাঁথা, সাঙ্গাঙ্কার হইলে না জানি আরও কি হইবে। ঘোর বিচ্ছেদ যাখিনী অবসান প্রায়, আমার নিশ্চয়ই প্রতীতি হইতেছে কুমার অচিরে আসিবেন। মিলনাকৃণ উদিত হইবার আর অধিক বিলম্ব নাই। যাহাই হউক সখীগণমুখে কুমারীর বার্তা শ্রবণ করিয়া কুমার বিজয়কিশোরের সহিত আমার পূর্বদর্শনরূপ শুক্ষ আশালতা উজ্জীবিত হইল।

এদিকে ভিষক যেমন বিকারগ্রস্ত রোগীর রোগোপশমার্থ ঔষধি লইয়া আঙ্গুলিতাঙ্গুলকরণে রোগীর সন্ধিধানে গমন করত ব্যাধি শাস্তির কারণ স্থস্তে দেবন করায় ; চপলা ও সরলা তদ্রূপ বিজয় সম্বাদরূপ তেবজ সহ সানন্দিতমনে সবেগে বিরোগিনী নলিনীর বিষয় বিরহবিকার শাস্তি করণার্থ উপবনাভিমুখে গমন করিল। কিয়ৎকাল পরে ধরাসনে পতিতা বিরহব্যথিতা রাজস্বতার সমীক্ষে সমৃপস্থিত হইয়া করপুটে নিবেদন করিল, বিরোগাতুরে ! আর বিলাপ করিবেন না। আপনি যাহার চিত্রপট দর্শনে ব্যথিত, সেই মহোদয়ও আপনাকে স্পন্দে দেখিয়া পিতা মাতা শুকরজন ও রাজ্য পরিত্যাগ করিয়া তোমার অন্নেষণে বন্ধু মন্ত্রিপুত্র সহ বহিক্ষত

ହଇଯାଛେ । ପଥେ ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକ ବଶତଃ ତୀହାଦେର ବିଚ୍ଛେଦ ସଟିଆଛେ ।
ସମ୍ପ୍ରତି ତୀହାର ବନ୍ଧୁ ଉଦ୍ୟାନେର ଆସ୍ତିଭାଗଙ୍କ ଶିବାଲୟେ ଯୋଗୀର ବେଶେ
ଅବହିତ କରିତେଛେ । ଆମରା ଅଦ୍ୟ ଶିବପୂଜାର୍ଥ ଶିବମନ୍ଦିରେ ଗମନ
କରିଯାଇଲାମୁଁ । ସହସା ମେଇ ନବାଗତ ନବୀନ ଯୋଗୀଙ୍କେ ଦର୍ଶନ କରିଯା
ପରିଚିଯ ଜିଜ୍ଞାସା କରାଯା, ତିନି ଅକପ୍ତହୁନ୍ଦୟେ ଆଦ୍ୟୋପାସ୍ତ ସମସ୍ତରତ୍ତାନ୍ତ
ଆମାଦିଗେର ନିକଟ ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ । ମେଇ କାରଣେଇ ଆମାଦେର
ଆସିତେ ଅଦ୍ୟ ଏତ ବିଲସ ହଇଯାଛେ ; ଅତଏବ ଶୋକାତୁରେ ! ଶୋକ
ସମ୍ବରଣ କରନ । ଅଚିରାଂ ଆପନାର ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇବାର ସନ୍ତାବନା ।
କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ଅତି ସତ୍ତରେଇ ଆସିତେ
ପାରେନ ।

ସେମନ ଦୀନବାଲା ସହସା ମଣିମାଳା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଲେ ଆନନ୍ଦିତ ହୟ,
ମଧ୍ୟଦେର ମୁଖନିଃସ୍ତର ବିଜୟବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ରାଜବାଲା ତନ୍ଦ୍ରପ ଆନନ୍ଦ-
ମଲିଲେ ଭାସିଲେନ । ବିଜୟକିଶୋର ଭରାଯ ଆସିବେନ, ଏହି ବୀର୍ଯ୍ୟ-
ଶାଲୀ ଓଷଧ ପ୍ରାପ୍ତିଶାତ୍ର ତୀହାର ବ୍ୟାଧିର ଅର୍ଦ୍ଧ ପରିମାଣେ ଶାନ୍ତି ହଇଲ ।
ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତଶାରପ ଶୁଫଳତା ସହସା ମୁକୁଲିତ ହେଲ । ତୀହାର
ମନେର ସନ୍ଦେହ ସନ୍ଧାନ ବିଜୟ ବାର୍ତ୍ତାରପ ବାଯୁ ପ୍ରଭାବେ ଅନେକାଂଶେ
ଅନ୍ତରିତ ହଇଲ । ତଥନ ତିନି ମଧ୍ୟଦୟକେ ପ୍ରିୟସନ୍ତାବଣ କରିଯା
କରିଲେନ, ହେ ପ୍ରିୟ ମଧ୍ୟମିଳି ! ତୋମରା ଅଦ୍ୟ ଆମାକେ ସେ ସନ୍ଧାନ ଶ୍ରୀବଣ
କରାଇଲେ, ଏମନ ଅମୂଲ୍ୟରୁଦ୍ଧ ଅବନିମଣ୍ଡଳେ କି ଆଛେ ସେ ତାହା ତୋମା-
ଦିଗକେ ପ୍ରାଦାନ କରିଯା ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରି । ନିଜ ପ୍ରାଣ ସମ୍ପଦାନେତେ
ଏ ଉପକାରେର ପ୍ରତିଶୋଧ ହିତେ ପାରେ ନା । ଅତଏବ ଆମି ଅଦ୍ୟ
ହିତେ ତୋମାଦେର ନିକଟ ମହୋପକାରଶୃଙ୍ଖଳେ ଚିରବନ୍ଦୀ ଥାକିଲାମ ।
ଏକଣେ ତୋମରା ପ୍ରାଣନାଥେର ପ୍ରିୟତମ ବନ୍ଧୁକେ ସର୍ବଦା ସଯତ୍ନେ ରକ୍ଷା
କରିବେ, ଏବଂ ତୀହାର ମଧ୍ୟମିଳି ସର୍ବଦା ଥାକିବେ । ସଦି ଅଦୃତକ୍ରମେ
ସୁମସ୍ତାଦ ଦାତା ପ୍ରାଣନାଥେର ପ୍ରଶ୍ରଦ୍ଧିତ ଅମୂଲ୍ୟ ମଣି ହଣ୍ଡେ ପ୍ରାପ୍ତ
ହଇଯାଛ, ଦେଖିଓ ସେଇ ଅବହେଲାଯ ହାରାଇଓ ନା । ମଧ୍ୟ ! ମତତ ମାବଧାନେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ସରଳା ଓ ଚପଳା ରାଜକୁମାରୀର ଅରୁମତାନୁସାରେ ସଚିବ-

ଶୁତ ସମ୍ବିକଟେ ଯାଇଯା ସତତ ଶାସ୍ତ୍ରମା ବାକ୍ୟେ ତୁହାକେ ଆଶ୍ଵସ୍ତ ଓ ତୁହାର ମେବା ଶୁଣ୍ଠିବା କରିତେ ଲାଗିଲା ।

ଏଦିକେ ରାଜକୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ଅରଣ୍ୟେ ପ୍ରିୟତ୍ରତକେ ହାରାଇଯା ନାନାବିଧି ବିଲାପ ଓ ପରିତାପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ହାଁ ଆମି କି ପାଷଣ ! ଦନ୍ତ ଉଦରେର ଜନ୍ୟ ଜୀବନାଧିକ ବନ୍ଦୁକେ ଅନାରୀସେ ସାଯଂକାଳେ ଶ୍ଵାପଦଶକ୍ତିଲ ସମନ ସଦନ ସମ ମହାରଣ୍ୟେ କେମନ କରିଯା ଦେହେ ଜୀବନ ଥାକିତେ ପ୍ରେରଣ କରିଲାମ । ଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ନରାଥମେର ପାପୀଯମୀ କୁଧାଇ କି, ବନ୍ଦୁର ପ୍ରାଣାନ୍ତ୍ରର କାରଣ ହଇଲ ? ମାତ୍ରମ ନୃତ୍ୟରେ ରାଜବଂଶେ ଜୟ ? ଆମି ମନେ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଅବଶ୍ୟେ ଜନ୍ୟ ଜୀବନେର ଜନ୍ୟ ମେହି ପ୍ରାଣ ସମ ପରମ ବନ୍ଦୁକେ ମମତାଶୂନ୍ୟ ହଇଯା ସ୍ଵହଣ୍ଟେ କାନନକୁପ କାଲାନ୍ତ୍ରର କରାଳାମେ ନିର୍କିଷ୍ଟ କରିଯା ଏଥନ୍ତି ଜୀବିତ ଆଛି ? ହାଁ ଆମାର କି କଟିନ ପ୍ରାଣ ! ହେ ପ୍ରିୟତମ ! କଂପପାଦପତ୍ରମେ ବିଷବୃକ୍ଷ ଆଶ୍ରାୟ କରିଯାଛିଲେ ? ତାହା ନା ହଇଲେ ନିଯମ ନିଶାଚରେ ନ୍ୟାୟ ଆମି ଏହିପ ନିଦାକଣ ଆଚରଣ କରିବ କେନ ? ମଥେ ! ଶୈଶବକାଳ ହିତେ ଆମାର ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ଓ ଆମାର ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧୀ ହଇଯା ସତତ ଛାଇର ନ୍ୟାୟ ମନେ ମନେ ସହବାସ କରିତେହିଲେ । ମୁହଁଦଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ପରିଣାମେ ଆମି କି ତାହାର ଏହି ପ୍ରତିଶୋଧ ଦିଲାମ ? ଆହା ! ଏତ ଦିନେର ପର ଆମି ପବିତ୍ର ପ୍ରଣୟପିଞ୍ଜରାବନ୍ଦ ହିତେବୀ ହିମାଂଶୁନିଭ ହିରଗୟ ହଦୟରତ୍ନ ବିହଙ୍ଗମକେ ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଯ ନିଷାଦେର ହଣ୍ଡେ ସମର୍ପଣ କରିଲାମ । ଅଦ୍ୟ ଆମି ପ୍ରାଣମ ପ୍ରିୟଜମ ବିନିମୟେ ଘୋର ବିଚ୍ଛେଦକେ କ୍ରୟ କରିଲାମ । ଆହା ! ଆର କି ମେହି ସତ୍ତରିତ ମିତ୍ରର ସହିତ ସହବାସ ଓ ସଦାଲାପ କରିଯା ମମକେ ପରିତୁଷ୍ଟ କରିତେ ପାରିବ ? ଆର କି ତୁହାର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଅବଲୋକନ କରିଯା ଆମାର ଶୋକାଚ୍ଛବ୍ର ବିଷଖାନ୍ତଃକରଣ ପୁଲକିତ ହଇବେ ? ହାଁ ! ଆମି ଧର୍ମାଧର୍ମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ହିତା�ିତ ଜୀବନଶୂନ୍ୟ ହଇଯା କେନ ବନ୍ଦୁକେ ବନେ ପାଠାଇଲାମ । ହା ତାତ ! ହା ମାତଃ ! ହା ମନ୍ତ୍ରିବର ! ହା ମାତଃ ପ୍ରିୟତ ଜନନି ! ଆପନାରା ଏ ମନ୍ୟେ ଆସିଯା ଏକବାର ଦେଖିଯା ଯାଉନ । ଏ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ବିରହେ ଆମାର କି ଦୁର୍ଦ୍ଧାରା ଘଟିଯାଛେ, ହା ହଦୟହାରିଣି

ନଲିନୀ ! ତୁମি କୋଥାଯ ଆହ ? ଏ ଦୁଃଖରେ ସଦି ଏକବାର ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ମାଙ୍କାର ହିତ ଅଥବା ତୋମାର ଜନ୍ୟ ଆମି ଏହି ଜନଶୂନ୍ୟ ଭୀଷଣ ଗହନେ ବନ୍ଦୁବିଯୋଗଜନିତ ଅଶେବ ପ୍ରକାର କ୍ଲେଶ ଭୋଗ କରିତେଛି । ଇହା ସଦି ଏକବାର ଜାନିତେ ପାରିତେ, ତାହା ହିଲେଓ ଆମି ଆଜ୍ଞାକେ ଅନେକ ପରିମାଣେ ଫୁତ୍ତାର୍ଥ ଜାନ କରିତାମ । ଉଚ୍ଚେଷ୍ଟରେ ଏଇନ୍ରପ ବିଲାପ କରିତେ କରିତେ କୁମାରେର କଠରୋଧ ହିଯା ଆସିଲ, ଆର ବାକ୍ୟ ନିଃରଣ ହିଲ ନା । ତଥନ କେବଳ ନନ୍ଦନଜଳେ ଧରାତଳ ଅଭିଷେକ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଆହା କି ଦୁଃଖେର ବିଷୟ ! ଏକେ କୁମାରେର ଅନ୍ତରେ କୁମାରୀ ନଲିନୀର ବିରହପାକ ଅବିରତ ଜୁଲିତେଛେ, ତାହାତେ ଆବାର ପ୍ରିୟଭ୍ରତେର ବିଚ୍ଛେଦପବନ ସଂପର୍କ ହୋଇଯାଇ, ଦ୍ଵିଷ୍ଣୁଭୂତ ହିଯା ଉଠିଲ । କୁମାର ଦୁର୍ଦ୍ଵାସ ଅନଲାନିଲେର ଉଷ୍ପୀଡ଼ିନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହ୍ୟ ବୋଧେ ଦାବାଦକ୍ଷ ଘୃଗେର ନ୍ୟାଯ ମେ ଶାନ ହିତେ ବହିକୃତ ହିଯା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପାଥେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଶୁରାପାରୀ ଭାରବାହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଥ ଗମନେର ନ୍ୟାଯ ବିଯୋଗବିଧୁର ବିଜୟ ଦେହନାଶକ ଦୁର୍ବିଷହ ଦୁଃଖଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହିଯା ଚଲିତେ ଅନର୍ଥ ହିଲେନ । ତାହାର ପଦକମଳ ଟିଲିତେ ଲାଗିଲ, କଥନ ଧରାଯ ପତିତ ହିତେଛେନ, କଥନ ଉଠିତେଛେନ, ଏଇନ୍ରପ ଭାବେ ଯାଇତେ ସାଇତେ କଥନ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ଜୀବହଞ୍ଚା ହିଂସୁକ ଜ୍ଞନ ସକଳେର ସମ୍ମାନୀୟ ହିଯା ଜୀବନେର ଆଶା ତ୍ୟାଗ କରିତେଛେନ; କଥନ ବା କୁନ୍ତୀର ପ୍ରଭୃତି ଭୀଷଣ ଜଲଜନ୍ତ ସମାକୀର୍ଣ୍ଣ ମଦ ନଦୀ ସକଳ ପାପ ପ୍ରାଣେର ମମତା ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଅବଲୀଲାକ୍ରମେ ପାର ହିତେଛେନ । ହା ବିଧାତଃ ! ତୋମାର ମନେ ଏହି ଛିଲ, ଯେ ରାଜନନ୍ଦନ ଦିବ୍ୟରଥେ ଆରାଚ ହିଯା ଶୁସଜ୍ଜିତ ମହାନ ମହାନ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଶନ୍ତିଧାରୀ ମହାବଳ ସୈନିକ ପୁକ୍ଷ ଓ ଚତୁରଙ୍ଗ ଦଳ ବେକ୍ଷିତ ହିଯା ଦେବେନ୍ଦ୍ରେର ନ୍ୟାଯ ଦିକ ଆଲୋକମୟ କରିଯା ଗମନ କରିତେବ । ଅନ୍ୟ କିନା ସେଇ ରାଜକୁମାର ତୋମାର ଲିଖନାୟୁଦାରେ ଏକାକୀ କେବଳମାତ୍ର ବିଚ୍ଛେଦକେ ସଙ୍ଗେ କରିଯା ପଦତ୍ରଜେ ଗମନ କରିତେଛେନ ।

ତୁମିଓ ଧନ୍ୟ ତୋମାର ଲିଖନ ଓ ଧନ୍ୟ । ଏଇନ୍ରପେ କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର

ନାନା କଟ୍ଟ ଭୋଗ କରତ ଅବଶେଷେ ଭୂପାଳ ରାଜ୍ୟାପାଞ୍ଚେ ଉପଚ୍ଛିତ
ହଇଯା କ୍ରମଶଃ ରାଜ୍ୟାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଏକଦିନ ଦିନମଣି ଅନ୍ତାଚଳ ଚୂଡ଼ାବଲସନ ପୂର୍ବକ ଅନ୍ତମିତ ହିଲେ,
ସରୋବରେ କମଲନୀ ନାୟକବିରହେ ନିର୍ମିଲିତ ହିଲ । ବିହଗକୁଳ
ଆକୁଳ ହଇଯା ସ୍ଵ କୁଳାୟ ଓ କନ୍ଦରେ ପ୍ରଶାନ କରିଯା ଶାବକଗାଗକେ
ପଞ୍ଚପୁଟେ ଆଛାଦନ ପୂର୍ବକ ମହାନନ୍ଦେ ବିଶ୍ରାମ କରିତେ ଲାଗିଲ ।
ଅନ୍ଧକାର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦିନ୍ଦମଣି ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିଲ । ଦେଖିତେ ଦେଖିତେ
ଯାମିନୀର ପ୍ରଥମ ସାମ ଅତୀତ ହଇଯା ଗେଲ । ଏକେ ତାତ୍ର ମାସେର
କୁଣ୍ଡପକ୍ଷୀୟ ଚତୁର୍ଦଶୀର ନିଶ୍ଚା, ତାହାତେ ଆବାର ଦେଇ ସମୟେ ଅକ୍ଷ୍ୟାଂ
ନତୋମଣ୍ଡଲେ ନୀଳବରଣ ନୀରଦେର ଗଭୀରଗର୍ଜନ ଶ୍ରୀତିଗୋଚର ହିଲେ
ଲାଗିଲ । ଅନ୍ତିମିଲବ୍ରଦ୍ଧେ ଶୁଲ୍ମଧାରାଯ ବର୍ଧଣ ହିତେଓ ଆରଣ୍ୟ ହିଲ ।
ଘୋରତର ତମୋବାସେ ଦଶଦିକ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିଲ । ସଥିନ ବିଦ୍ୟଜତା
ଶ୍ଫୁରିମତୀ ହଇଯା ଦିକ ସକଳକେ ଆଲୋକିତ କରିତେ ଛିଲ ; କେବଳ
ଦେଇ ସମୟେଇ ବହିର୍ଭାଗଙ୍କ ତ୍ର୍ଗତକଳତା ପ୍ରଭୃତି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହିତେ
ଛିଲ । ଏମନ ସମୟେ ରାଜନନ୍ଦନ ବିଜୟକିଶୋର ଭୂପାଳ ରାଜ୍ୟର
ରାଜବାଟୀର ଅନତିଦୂରବସ୍ତୀ ଏକ ଅରଣ୍ୟେ ଆସିଯା ଉପଚ୍ଛିତ ହିଲେନ ।
ତୀହାର ବିରହ ବିଚଲିତ ଚିତ୍ତ ତଥମ ସେ କିନ୍କପ ଭାବ ଧାରଣ କରିଯାଛିଲ,
ତାହା କେ ବଲିତେ ପାରେ ? ତଥନ ତିନି ସନ୍ଦୀଶୁନ୍ୟ ପଥଭାଟ୍ ପଥିକେର
ନ୍ୟାୟ ନରମାଂସାହାରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ପ୍ରାଣିଶଙ୍କୁଳ ମହାରଣ୍ୟେ ଏକାକୀ ଦଶାୟମାନ,
ବୌରିହୀନ ଶୀମେର ନ୍ୟାୟ ଶରୀର କଷମାନ, ପାବକମ୍ପର୍ଶ ପ୍ରକାଣ ବିଷଥରେର
ନ୍ୟାୟ ସନ ସନ ଦୀଘନିଶ୍ଵାସ ତୀହାର ନିରୁପମ ନାସିକା ହିତେ ନିର୍ଗତ
ହିତେ ଲାଗିଲ । ଘୋରାନ୍ଧକାରମଣୀ ବିଭାବରୀତେ ଶ୍ରାନ୍ତଭୂମି ସନ୍ଦର୍ଶନେ
ଯେରପ ମନ ଚକ୍ରି, କଂଶୁକ ଓ ପ୍ରାଣ ଓଷ୍ଠାଗତ ହୟ, ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବିଜୟ-
କେଓ ଅଦ୍ୟ ତଦବନ୍ଧ ଲକ୍ଷିତ ହଇଯାଛିଲ । ଅନ୍ତର କି କରିବେନ କିଛୁଇ
ଉପାୟାନ୍ତର ହିଲେ ନା ପାରିଯା ସର୍ବିପନ୍ଥ ଏକ ପ୍ରକାଣ କଦମ୍ବ
ବୁକ୍ଷେପାରି ଆରୋହଣ ପୂର୍ବକ ଉତ୍ତରୀଯ ବସନ୍ତେ ଶାଖିଶାଖାଯ କଟିଦେଶ ବନ୍ଧ
କରତ ଅନିଦ୍ରିତାବନ୍ଧୀୟ ଅବଶ୍ଵିତି କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ମହାରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏହି ରାଜ୍ୟର ରାଜା, ତିନି ସର୍ବ ସୁଲକ୍ଷଣାକ୍ରାନ୍ତ
ଓ ସର୍ବ ଶାନ୍ତିଜ୍ଞ ଛିଲେନ । ଶ୍ରୋତସ୍ତତୀ ସକଳ ସେମନ ସାଗରକେ ସେବା
କରେ ତନ୍ଦ୍ରପ ପ୍ରଜାଗଣ ମହାରାଜେର ପାରିଚର୍ଯ୍ୟ କରିଯା ଯାରପର ନାହିଁ ପାରି-
ତୁଣ୍ଡ ହିଁତ । ମହିପତିର ଅତୁଳ ଲଲିତ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ହିରଘରୀ ନାନୀ
ଏକ କନ୍ୟା ଛିଲ । କନ୍ୟା କିଶୋର କାଳ ଉତ୍କଳ ହଇଲେ ଦୈଵନ ମୀରାଯା
ପଦାର୍ପଣ କରିଲେନ । ମିତ୍ରମରୀଚିକାର ମୁକ୍ତାମାଲା ସେମନ ପ୍ରତିକଲିତ
ହିଁଯା ଥାକେ ତନ୍ଦ୍ରପ ହିରଘରୀର ହେମାଙ୍କେ ତରଲବ୍ୟ ଲାବଣ୍ୟରାଶି ପ୍ରତି-
ଭାତ ହିଁତେ ଲାଗିଲ । ମରୀଚିମାଲିବିଭିନ୍ନ କମଲନୀର ନ୍ୟାୟ ନବ-
ଦୈଵନ ଲାହିତ କୋମଲାଙ୍କେ ଅମୁପମ ମନୋହର ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଲ ।
ଆମୋକିକ ମୋନ୍ଦର୍ୟ ମାଧୁରୀଓ ଦିନ ଦିନ ଆବିଭୁତ ହିଁତେ ଲାଗିଲ ।
ନିଶିଥିନୀ ସେମନ ନିଶାନାଥେର ଦ୍ଵାରା ରମଣୀୟ ହୟ, ସରୋବର ସେନପା
ସରୋଜଶୋଭାୟ ଶୋଭିତ ହୟ, ହିରଘରୀ ଦ୍ଵାରା ଦେଇନପ ମହନ୍ତ ରାଜପୂରୀ
ଏକକାଳୀନ ଅଳକ୍ଷତା ହିଁଯା ଉଠିଲ । ଭୂପାଳ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଲଙ୍ଘନୀର
ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାଣାଧିକା ଦୁଃଖିତାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା କହି ସୁଖାନୁଭବ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ ।

ବହୁଦିବମାବଧି କୋନ କାରଣ ବଶତଃ ଭୂପାଳେର ମହିତ ରାଜ୍ୟରୁ
ଏକ ବଲୀ ଓ ସମ୍ପଦିଶାଲୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୋଧ ଥାକାଯ, ସେଇ ଦୁଃଖମିଳିକ,
ରାଜ୍ୟାଭିଲାଷୀ ବିଗନ୍ଧେର ନ୍ୟାୟ ସତତ ବନ୍ଧୁଧାଧିପତିର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା
କରିତ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ ତେଇ କୁତକାର୍ଯ୍ୟ ହିଁତେ ସଫ୍ରମ ହୟ ନାହିଁ । ବାନ୍ତବିକ
ଶୃଗାଳ ହିଁଯା ସିଂହେର ଅଶ୍ଵଙ୍ଗ ଚେଷ୍ଟା କରା କିନ୍ତୁ ପେ ସନ୍ତବ ହିଁତେ
ପାରେ ? ଇହା ଅତି ଅସ୍ତବନୀୟ ହଇଲେଓ ସେଇ ଦୁର୍ଦାନ୍ତ ଛଦ୍ମବେଶେ
ଶୁଣ୍ଟଭାବେ ରାଜବାଟୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଶ୍କେ ଚୋରେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତିଦିନ କଥନ ପ୍ରଦୋଷ
. ସମୟେ କଥନ ବା ରଜନୀବୋଗେ ଭୟଣ କରିତ ।

ସେ ରଜନୀତେ ରାଜନନ୍ଦନ ବିପଦଗ୍ରାନ୍ତ ହିଁଯା ହଙ୍କୋପରି ଅବଶ୍ଵିତ
କରିତେ ଛିଲେନ, ସେଇ ଦିବସ ପ୍ରାତଃକାଳେ ରାଜଯହିୟୀ କୁମାରୀ ହିରଘରୀକେ
ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ବ୍ୟମେ ! ଅଦ୍ୟ କୁଟୀଚତୁର୍ଦଶୀ ତିଥି, ତୁମି
ତେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସମୟେ ସର୍ବିଗନ ସହ ବାଟୀର ବହିଭ୍ରାଗନ୍ତ ଶିବାଲୟେ ଯାଇଯା ଅନିର-

ନାଶକ ଅପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣପତିର ପୁଜା କରିତେ ଗମନ କରିଓ । ଏଗାଥିକେ !
 ତୋମାର ଯତ ବସେ ରାଜବାଲାଦିଗେର ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ମନୋମତ ପତି
 ଲାଭାର୍ଥ ଯଙ୍ଗଲପ୍ରଦ ମହାଦେବେର ପୁଜା କରା ସର୍ବତୋଭାବେ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।
 କଲ୍ୟାଗକାଞ୍ଜିକୀ ଜନନୀର ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ ପବିତ୍ର ବାକ୍ୟ, ଶ୍ରୀବଗମାତ୍ର,
 ନନ୍ଦିନୀ ଅମନି ସିତାନନ୍ଦ ମାତାର ଆଜ୍ଞା ଶିରୋଧାର୍ୟ କରିଲେନ ।
 ଅନୁଷ୍ଠର କୁମାରୀ ଦିବାଭାଗେ ଅନଶନ ଅତାବଲସନ ପୂର୍ବକ ସାଯଂକାଳେ
 ସଖୀ ସକଳେ ସମ୍ମିଳିତ ହଇୟା ବିମଳ ମମେ ସଚନ୍ଦନ ବିଜ୍ଞଦଳ ଓ ଶତଦଳେ
 ଶୋଭିତ ହେଯର ପାତ୍ର ସ୍ଵହଞ୍ଚେ ଲହିରା ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗମନେ ଶିବାଲୟେ ଗମନ
 କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଗମନ ସମୟେ ବୌଥ ହଇଲ ସେନ, ଶାପଭକ୍ତି ହଇୟା
 ଧରାତଳେ ଉଥା, ଉମାପତିର ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ଗମନ କରିତେଛେନ । ଧର୍ମବନ୍ଦି
 ହଇୟା ସାଇତେଛେନ, ଏମନ ସମୟେ କେଶରୀ ସେମନ ସହସା ଆୟତଲୋଚନା
 କୁରଙ୍ଗୀକେ ଲହିଯା ଗମନ କରେ ତନ୍ଦ୍ରପ ଉତ୍ତିଥିତ ରାଜଦ୍ରୋହୀ ଛଦ୍ମବେଶୀ
 ନରପିଶାଚ ଘୃଗନୟନ ଶରଚନ୍ଦ୍ରନିଭାନନ ରାଜନନ୍ଦିନୀର କୋମଳ ଭୁଜବଜ୍ଜୀ
 ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ତୁର୍ଗଗତି ତୁରଙ୍ଗୋପରି ଆରୋହଣ କରାଇୟା ବାୟୁର ନ୍ୟାୟ
 ନିମେଷ କାଳ ମଧ୍ୟେ ଅଳକ୍ଷିତ ହଇଲ । ସଖୀର ଏହି ଦାକଣ ଦୁଷ୍ଟନାର
 ସଂବାଦ କାନ୍ଦିତେ କାନ୍ଦିତେ ଆସିଯା ରାଜ୍ଞୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀର ନିକଟ ବଲିଲ ।
 ଦମ୍ପତ୍ତି ଶ୍ରୀବଗମାତ୍ର ଦୁଃଖ ଓ ଶୋକେ ଏକାନ୍ତ କାତର ହଇୟା ମୁଖେ ହାହାକାର
 ଶଦ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଶୁଣିଲା ହିରଘୟୀର କୁବାର୍ତ୍ତ ଶ୍ରୀବଗେ ରାଜ୍ୟନ୍ତ୍ର
 ସକଳେଇ ମହାଶୋକେ ନିମୟ ହଇଲ । ତନ୍ଦ୍ରେଣେ ଅସଂଖ୍ୟ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ
 ରାଜକୁମାରୀର ଉଦ୍ଦେଶେ ଧାବିତ ହଇଲ ।

ଏହିକେ ସେଇ ନରପିଶାଚ ନିଜ ମନୋଭିଲାୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣାର୍ଥ କୁଲବାଲ
 ରାଜବାଲାକେ ସଙ୍ଗେପାଲେ ସଂହାତ କରିଯା ମାକତ ମୁଖୟ ପରିଶ୍ରମ ପଲା-
 ଶେର ନ୍ୟାୟ ରାଜପୁରୀର ଅନତିଦୂରନ୍ତ ଅରଣ୍ୟେ ଆସିଯା ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ ।
 ଅନୁଷ୍ଠର ସେଇ ଅଚୈତନ୍ୟ ହିରଘୟୀ ପ୍ରତିମାକେ ଏକ କଦମ୍ବବୃକ୍ଷମୂଳେ କଟିବ
 ଯୁକ୍ତିକାସନେ ରକ୍ଷା କରିଯା ତୀହାର କୋମଳାଙ୍ଗ ଶୁରାପାୟୀ ଧର୍ମାଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ
 ଶୂନ୍ୟ ନରପଣ୍ଡର ନ୍ୟାୟ କଠୋର କର ଦ୍ଵାରା ବାରଦ୍ଵାର ସ୍ପର୍ଶ କରିତେ ଉଦ୍‌ଯତ,
 କିନ୍ତୁ କୋମ କ୍ରପେଇ କୁତକାର୍ଯ୍ୟ ହିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ଅସଦଭିଲାୟୀ

ମନେ ଜାନେ ନା, ସେ ସତ୍ତୀ ମାରୀର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିତେ ଦେବତାଦିଗେରେ ଓ ହୃଦୟ ହଇଯା ଥାକେ, ସାମାନ୍ୟ ମାନବେର ତ କଥାଇ ନାହିଁ, ତଥାପି ସେ ପାପାଜ୍ଞା କୁମାରୀକେ ନାନାବିଧ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଗା ଦିତେ ଲାଗିଲା । ଛଫ୍ଟେର ଉଠିପୌଢ଼ିନେ ଓ ଉଷ୍ଣରାତ୍ରକର୍ମପାଇଁ ହିରଘରୀ ମହୀୟ ସଂଜ୍ଞା ଲାଭ କରିଯା ଦେଖିଲେନ ନିବିଡ଼ାରଣ୍ୟ ; ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦାନବେର ନୟାଯ କାଳୋପମ ଏକ ପୁରୁଷ ଦେଖାଯାନ, ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିତେଛେ । ଏହି ସକଳ ଦେଖିଯା ତିନି ଜୀବନେର ଆଶା ପରିତ୍ୟାଗ କରିଲେନ ଏବଂ ଅମୂଲ୍ୟରତ୍ନ ସତ୍ତୀହୃଦୟ କିନ୍କରପେ ରକ୍ଷା କରିବ, ଏହି ଭୟ ତୋହାର ମରଲହୁଦୟେ ପ୍ରବଳ ହଇଯା ଉଠିଲ । ହାଯ ! ଏଥିନ ଆମି କି କରି, ଏହି ବନମଧ୍ୟେ କାହାରହିବା ଶରଗାଗତ ଓ ଚରଗାନ୍ତିତ ହଇଯା ଏହି ଅକୁଳ ବିପଦପାରାବାର ହଇତେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହିଁ । ଏହି ବଲିଯା ଚିହ୍ନକାର ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବକ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ନିରବ ହଇଯା ଏହି ଅନୁଷ୍ଟପୂର୍ବ ଅସ୍ତ୍ରବନ୍ଦୀୟ ଦୈବହୃଦୟଟିନା ମମେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରତ ହତ୍ୟକୀୟ ଓ ଘୃତପ୍ରାୟ ହଇଯା ରହିଲେନ । ଦୁର୍ଭାବନାରୂପ ତୁର୍ମିବାର ଦୀପଶିଖା ତୋହାର ହୃଦୟମନ୍ଦିରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଯା ଅଶ୍ୟେ ପ୍ରକାର ସଂକ୍ରାନ୍ତିଗା ଦିତେ ଲାଗିଲା । ତଥିନ ଉପାୟାନ୍ତର ନା ଦେଖିଯା ସତ୍ତୀହୃଦୟର ସଂରକ୍ଷଣାର୍ଥ ସତ୍ୟମଯକେ ଉଦ୍ଦେଶ କରିଯା କାତରିବାକ୍ୟ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ହେ କୃପାନିଧାନ ! ଆମି କୃତାଙ୍ଗଳି ଓ କାତର ହଇଯା ବିନୟ କରିତେଛି, ଆପନି ଆମାର ଅପ୍ରତିବିଧେୟ ଅପାର ବିପଦବାରିଧିତେ ତରଣ୍ସରକୁଳ ହଇଯା ପାର କରନ । ହେ ଲଜ୍ଜାନିବାରଣ ! କୃପାବଲୋକନେ କ୍ରପଦରାଜମନ୍ଦିନୀ ଦ୍ରୋପନୀର ନୟାଯ ଦୁରପଣେୟ ବିପଦାର୍ଥବେ ନିଷୟା ଏହି ଅବଳା କୁଳବାଲାକେ ରକ୍ଷା କରନ । ହେ ମୃତ୍ୟୋ ! ତୁ ମି ଭିନ୍ନ ଏସମୟେ ଆର କେହିଇ ଆମାର ହିତକାରୀ ହଇତେ ପାରିବେ ନା । ଆମି ତୋମାର ପଦାନ୍ତିତ ହଇତେଛି, ଶ୍ରୀତ୍ର ଆମାର ଜୀବନ ଲାଗୁ, ତାହା ହଇଲେଇ ଆମି ଏହି ଘୋର ବିପଦ ହଇତେ ପରିଆଶ ପାଇ । ହେ ମାତଃ ବମ୍ବକରେ ! ଏକବାର ଦ୍ଵିଧା ହୁଏ ତାହା ହଇଲେଇ ତୋମାର ପ୍ରିୟତମା ତନୟା ତୋମାକେ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ରକ୍ଷା ପାଇ ।

ଏଇକୁଳ ନାମା ଆକ୍ଷେପ କରିଯା ପରିଶେଷେ କଣିନୀର କଣାନିଃନୃତ୍ୟ

ନିଶ୍ଚାସବାୟୁ ସେମନ ସମୀପଙ୍କ ଜୀବସକଳକେ ନିଷେଜ କରିଯା ତୁଲେ,
ତନ୍ଦ୍ରପ ନୃପହୃତାର ଶୁଦ୍ଧୀର୍ବ ନିଶ୍ଚାସମିଶ୍ରିତ କାକୁତି ବାକ୍ୟ ଦେଇ ଅପାରି-
ଚିତ ପାପାସଙ୍କ ପୁରୁଷାଥିମକେ ତେଜୋହିନ କରିଲ ! ରେ ଦୁରାଶୟ !
ତୁଇ କି ଜାନିମ୍ ନା, ଏହ ଅନିତ୍ୟ ସଂସାରଯଥ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜୟ ଦୁଲ୍ଭ
ଜୟ । ଚତୁରଶୀତି ଲଙ୍ଘ ଜୟାନ୍ତେ ଏବଂ ପୂର୍ବ ପୂର୍ବ ଜାର୍ଣ୍ଜିତ ପୁଣ୍ଡ
ପୁଣ୍ଡ ପୁଣ୍ୟବଲେ ଜୀବଗଣ ଏହ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ଦୁଲ୍ଭ ମାନବଦେହ ଧାରଣ କରିଯା
ଥାକେ । ଏକପ ଉତ୍କଳ ଜୟ ଧାରଣପୂର୍ବକ ପଣ୍ଡବ ରିପୁବଶମ୍ବଦ ହଇଯା
ଦୁର୍ଗତି ଦୁସ୍ତର ସାଗରେ ନିମଣ୍ଗ ହୋଯା କି ତୋର ଉଚିତ ? ରେ ମନୁଜାଧମ !
ଶ୍ରୀରେର ଶୁଶ୍ରୋଭନ ସନାତନ ଧର୍ମଧନ ନିଧିନ କରିଯା ଅଧର୍ମକେ ଅନ୍ତେ ଶ୍ଵାନ
ଦିନ୍ମା । ରେ ଦୁର୍ବିତେ ! ତୁଇ କି ଜନ୍ୟ ଶ୍ରୀଜାତିର ଏକମାତ୍ର ଅମୂଲ୍ୟଭୂବନ ସତୀ-
ଭୂବନ ହରଣ କରିତେ ଉଦ୍‌ୟତ ହିତେଛିମ୍ ? ତୋରେ ବାରଷାର ବଲିତେଛି
ଯେ ଧର୍ମରୂପ ମହାଫଳକେ ବିସର୍ଜନ ଦିଯା ସତୀର ସତୀଭୂବନାଶ ରୂପ ମହାପାପ-
ପଙ୍କେ ନିପତିତ ହୋଯା କଥନଇ ଉଚିତ ନଯ । ରେ ଦୁରଭିସଙ୍କେ ! ଧର୍ମ-
ବିଗର୍ହିତ କ୍ଷଣିକ ଶୁଖେର ଜନ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗମାର୍ଗ କଲୁଷକଟକେ କନ୍ଦ କରିଯା,
କେବ ନିରଯଗାମୀ ହିତେ ଅଭିଲାଷୀ ହଇଯାଛିମ୍ ? ରେ ପାପାକାଞ୍ଜିକଣ୍ !
ତୋରେ ବିମନ୍ କରିଯା ବଲି ! କୁଳକାରୀନୀର ଏକମାତ୍ର କୁଳଗୋରବାସ୍ତି
ମହାଧନ ସତୀଭୂବନକେ ହରଣ କରିମ୍ ନା । ରେ ପାପମତେ ! ପତଙ୍ଗ ସେମନ
ଦୀପାଲୋକ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଆହୁମାଦିତ ମନେ ତାହାତେ ପତିତ ହଇଯା
ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରେ, ତୁଇ ତନ୍ଦ୍ରପ ସ୍ଵର୍ଗ କାଳ ଶୁଖେର ନିମିତ୍ତ ଚିର ଅଶୁଦ୍ଧ
କାର୍ଯ୍ୟ ଲିପି ହଇଯା ସ୍ଵର୍ଦ୍ଧଭ ମାନବଦେହକେ ଭନ୍ଦସାଂ କରିମ୍ ନା ।
ହୃଦୀରକ ଓ ପାଷାଣଭେଦୀ କୁମାରୀର ଏହ ସକଳ ବାକ୍ୟ ଦେଇ ମରପଣ୍ଡର
ହଦରେ ଶ୍ଵାନ ପାଇଲ ନା ; ବରଂ ପୂର୍ବପେକ୍ଷା ଅଧିକତରରାପେ ରାଜହୃତାକେ
କ୍ଲେଶ ଦିତେ ଲାଗିଲ । ଯେ ଶ୍ରୀ ପ୍ରକୃତ ସତୀ କାହାର ସାଧ୍ୟ ତାହାର
ସତୀଭୂବନ ନଷ୍ଟ କରେ ? ହିରଘୟୀ ଅଦ୍ୟ ବିପଦେ ପତିତ ହଇଯା ସତୀଭୂ
ରକ୍ଷାର୍ଥ ଏକାନ୍ତମନେ ଦେଇ ସତ୍ୟମଯକେ ଆହୁମାନ କରିତେଛେ । ଯଦି ତିନି
ଅବଲାର ଦେଇ କ୍ରମନ ନା ଶୁଣିତେନ, ତାହା ହଇଲେ ତ୍ବାହାର ବିପଦଭଞ୍ଜନ
ନାମେ କଲଙ୍କ ହିତ । ତୁଗ୍ପାଲରାଜନନ୍ଦିଙ୍ଗୀ ହିରଘୟୀ ଅଦ୍ୟ ବିପଦଗ୍ରହଣ,

ଏହି ଦେଖ ତୁରନ୍ତ ନରପିଶାଚ ତୁହାର ଅମୂଳ୍ୟ ସତ୍ତୀତ୍ସନ ହରଣ କରିତେ
ଉଦ୍‌ସ୍ଥିତ, ଏହି ଦେଖ ସତ୍ତୀ ଧୂଲ୍ୟବଲୁଗୁଡ଼ିତା ଯୁତପ୍ରାୟା, ତୁହାର ବକ୍ଷଃତ୍ୱଲ ନେତ୍ର-
ନୀରେ ଭାସିଯା ଯାଇତେଛେ । ଆହା ! ସତ୍ତୀ ଭାବିତେଛିଲେନ, ବୁଝି
ଦୀନମାଥ ତୁହାର କ୍ରନ୍ଦନ ଶୁଣିଲେନ ନା, ବୁଝି ତିନି ତୁହାର ବିନ୍ଦୟେ ବଧିର
ହିଲେନ; କିନ୍ତୁ ତାହା କେନ ହିବେ, ତିନି ଅବଶ୍ୟକ ଅବଲାର କ୍ରନ୍ଦନ
ଶୁଣିବେନ ଏବଂ ସତ୍ତୀର ସତ୍ତୀତ୍ ରଙ୍ଗକାର୍ଯ୍ୟ ନିଃମନ୍ଦେହି ପ୍ରାସର ହିବେନ ।

ସଥନ ଦେଇ ପାପାୟା ଅବଲା ରାଜବାଲାର ଏଇରୂପ ଉଂପିଡ଼ିନ
କରିତେଛେ; କୋନ ରୂପେଇ ତୁହାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିତେଛେ ନା ।
ଏମନ ସମୟେ ଏକ ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରାନ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ ଯୁବାପୁରୁଷ,
ଯେ ହୃଦୟରେ କୁର୍ମାରୀ ଧୂଲ୍ୟବଲୁଗୁଡ଼ିତା ହିଇଯା ଧରାଶାୟିନୀ ଛିଲେନ; ସହସା
ଦେଇ ବୃକ୍ଷୋପାନ୍ତ ହିତେ ଅବତରଣ କରିଯା ଦେଇ ନୀଚାଶୟ ଜୀବାଧିମେର
କେଶାକର୍ଯ୍ୟ କରତ ରଜ୍ଜୁବନ୍ଦ ଲୋକ୍ଟେର ନ୍ୟାୟ ସୃଂଗୀଯମାନ କରିଯା ହୃଦୟଗାତ୍ରେ
ବାରହାର ଆଘାତ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅନୁତ୍ର ପୃଥ୍ବୀତଳେ ପାତିତ
କରିଯା ପୁନଃ ପୁନଃ ପଦାଘାତ ଦ୍ୱାରା ତୁଟେର ପ୍ରାଗ ବିନକ୍ତ କରିଲେନ ।
ତୁଟେର ଦମନ ହଇଲ, ସତ୍ତୀର ସତ୍ତୀତ୍ସନ ରଙ୍ଗ ପାଇଲ । ଆହା !
କୋଶଲମଯେର କି କୋଶଲ, କେମନ ଶୁର୍କୋଶଲେ ସ୍ଵକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ
କରିଲେନ ।

ଆହା ଦୈବେର କି ବିଚିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ! କୁମାର ଯେ ହୃକ୍ଷୋପରି ଆରାୟ
ହିଇଯା ଯାମିନୀ ଯାପନ କରିତେଛିଲେନ, ଦେଇ ହୃଦୟ ମୂଳେଇ ତୁଟ୍ କୁମାରୀକେ
ରଙ୍ଗ କରେ । ତିନି ବୃକ୍ଷାକ୍ରତ୍ତ ହିଇଯା ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ଏହି ଲୋମହର୍ଷ୍ୟ
ବ୍ୟାପାର ଦର୍ଶନ କରିତେ ଛିଲେନ । ଅବଲା ରାଜବାଲାର ପ୍ରତି ତୁଟେର
ରାକ୍ଷସବଂ ନିଷ୍ଠୁରତାଚରଣ, ନିଦାକଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରଦାନ ପ୍ରଭୃତି ହଦୟବିଦୀରକ
ବ୍ୟାପାର ସମୁଦୟ ଅବଲୋକନ କରିଯା କୁମାର ଆର କୋନ କ୍ରମେଇ ପାଦ-
ପୋପରି ଶ୍ଵିର ଥାକିଟେ ପାରିଲେନ ନା । ଆମି କି ମରାଧମ ! ରାଜକୁଳେ
ଜୟ ପରିଗ୍ରହ କରିଯା ଅଚକ୍ରେ ଏହି ଘୋର ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିତେଛି !
ହାୟ ଆମି କି ମମତା ହୀନ ! ଏହି ବଲିଯା ତନ୍ଦଣେଇ ହୃଦୟ ହିତେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ

ହଇଲେନ । ଯିନି ବିରହବେଦନାୟ ହୀରବୀର୍ଯ୍ୟ, କ୍ରୋଧେ ତଥନ ତିନି କେଶ-
ରୀର ନ୍ୟାୟ ପରାକ୍ରମଶାଲୀ ହଇୟା ଦୁର୍ଭିର କେଶାକର୍ଷଣ କରତ ଅନାୟାସେ
ତାହାକେ ସମନ ସଦନେ ପ୍ରେରଣ କରିଲେନ । ଅବଳା କୁଲବାଲାର ମହାଧନ
ସତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱଧନ ରକ୍ଷା କରିଯା କୁମାର ଅଦ୍ୟ ଅନୁପମ ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ ଲାଭ
କରିଲେନ । ସ୍ଵପ୍ନ ଦର୍ଶନାବଧି କୁମାରେର ବିମଳଚିତ୍ତ ବିଶୁକ ଛିଲ,
ଅଦ୍ୟ କୁମାରୀ ହିରଘରୀର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରାଯା, ମେଇ ବିଶୁକ ଚିତ୍ତଫେତ୍ର
ବିମଳାନନ୍ଦବାରିତେ ସିଙ୍କ ହଇଲ । ଏକଟି ଅବଳା ନାରୀର ଦୁଲଭ
ସତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱଧନ ରକ୍ଷା କରିଯାଇଛି, ନା ଜାନି ଆମାର ନଲିନୀ ଶୁଣିଯା
କତଇ ଆହୁମାଦିତ ହିବେନ ଓ ଆମାକେ କତ ଭାଲ ବାସିବେନ,
ଏହି ଚିନ୍ତା ତ୍ରୁଟି ଆମନ୍ଦ ଲହରୀକେ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ । କରିତେ
ଲାଗିଲ ।

ଅନ୍ତର ରାଜନନ୍ଦନ ବିଜୟକିଶୋର କୁମାରୀର ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା
କରିଲେ ଧୂଲ୍ୟବଲୁଗୁଡ଼ିତା କାତରା ରାଜାଭାଜା ଲଜ୍ଜିତ ହଇୟା ସଜଳନ୍ୟାନେ
ଓ କାତର ବଚନେ କହିଲ, ପ୍ରାଗ୍ପରଦ ! ଆମି ଏହି ରାଜ୍ୟସ୍ଥରେର ଏକମାତ୍ର
ଦୁଃଖିତା, ଆମାର ନାମ ହିରଘରୀ । ମାତାର ଆଦେଶମୁଦ୍ରାରେ ଆମି ଆଦ୍ୟ
ମାଯ୍ୟକାଳେ ସଖୀମହ ଶିବପୂର୍ବାର୍ଥ ଶିବାଲୟେ ଯାଇତେ ଛିଲାମ, ଏହନ
ସମୟେ ଐ ଦୁର୍ଗାଭା ଆମାକେ ବଲପୂର୍ବକ ଧୂତ କରିଯା ଏହି ଶ୍ଵାନେ ଆନ୍ୟନ
କରତ ଅଶେବ ପ୍ରକାର ସତ୍ର୍ଣା ଦିତେ ଲାଗିଲ । ହେ ବିପଦୋଦ୍ଧାରକ !
ଓ ବ୍ୟକ୍ତି କେ, କୋଥାଯାଇବା ଉହାର ନିବାସ, ଆମି ଇହାର ବିନ୍ଦୁବିଦର୍ମ ଓ
ଜ୍ଞାନି ନା । ହେ ଅବଳାକୁଲରକ୍ଷକ ! ଯଦି ଆପନି ଆମାର କୁଲ ମାନ
ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଲେନ ; ଏକ୍ଷଣେ ଅବଲାର ପ୍ରତି ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ
ଥିଲେ ରାଧିଯା ଆସିଲେ ଯାରପରନାଇ ଉପକୃତ ହଇ । ଆମାର ଜନକ
ଅନନ୍ତିର ଆମି ଭିନ୍ନ ଆର କେହି ନାହିଁ । ତ୍ରୁଟାରା ହୟତ ଏତକ୍ଷଣ
ଆମାର ଆଦର୍ଶନେ ଜୀବନ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଥାକିବେନ ; ଅତଏବ ହେ ମହୋପ-
କାରିଣ ! ଯଦି ଆପନି ଆମାର ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିଲେନ ; ଏକ୍ଷଣେ
ଆମାକେ ଥିଲେ ଲହରୀ ଯାଇଯା ଆମାର ଜନ୍ୟ ଶୋକାତୁର ମାତା ପିତାର
ପ୍ରାଗ୍ ପ୍ରଦାନ କରନ ।

ରାଜନନ୍ଦନୀର ବିନୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟାବସାନେ କୁମାର କାତରା ରାଜବାଲାକେ
ସମ୍ବେଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ରାଜାଭାଜେ ! ତଜ୍ଜନ୍ୟ ତୁମି କାତରା ହଇଓ
ନା । ଆମ ଏହି ଦେଖେଇ ତୋମାର ବାକ୍ୟ ଅଭିପ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ରାଜ-
ସମ୍ବିଧାନେ ଲାଇଛା ଗମନ କରିତେଛି । ରାଜବାଲେ ! ତୁମି ସଥିନ ଆମାର
ଶରଣପତ୍ର ହଇଯାଇଁ, ତଥନ କୋନ ଚିନ୍ତା ଓ ଭୟ ନାହିଁ । ଆମାର ପ୍ରାଣ
ଦିନୀଓ ତୋମାର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରିବ । ହେ ବିପଦାପନେ ! ଏହି ରଜନୀତେଇ
ସଦି ଏକାନ୍ତ ସାଇତେ ଅଭିଲାଷିଗୀ ହଇଯା ଥାକ, ତବେ ଆର ବିଲମ୍ବେ
ପ୍ରଯୋଜନ ନାହିଁ, ଚଲ ରାଜଭବନାଭିମୁଖେ ଗମନ କରି । ଏହି ବଲିଯା
ଉତ୍ତରେ ଗାତ୍ରୋଷ୍ମାନ ପୂର୍ବକ ମୃଦୁମନ୍ଦ ଗମନେ ସାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ତଥନ
ସୌରାଯ୍ୟମନୀର ତ୍ରିଯାମ ଅତୀତ । ତକ୍ତନ୍ଦ ହଇତେ ତୁବାରବିନ୍ଦୁ
ନିପତିତ ହଇତେଛେ । ଯଥେ ଯଥେ ଶୀତଳ ସମୀରଣେ ଶାର୍ଥିଶାଖା ସକଳ
ପ୍ରକଳ୍ପିତ ହୋଇଯାଇ ବୋଥ ହଇତେଛେ ଯେନ ରାଜନନ୍ଦନୀର ଦୁଃଖ ଦୁଃଖିତ
ହଇଯାଇ, ତାହାର ପ୍ରକ୍ରତିସତ୍ୱର ନିକଟ ପ୍ରାତଃ ସମାଗମ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି-
ତେଛେ । ହିଂସ୍ର ସ୍ଵାପନ ସକଳ ପ୍ରାଣିଗଣେର ପ୍ରାଣନାଶ କରିଯା ସ୍ଵ ସ୍ଵ
ଶାନେ ସମାଗତ, ଏମନ ସମୟ ବୃତ୍ତିମୁତ ନିଃଶକ୍ତିତେ କୁମାରୀକେ
ଲାଇଯା ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମେ ରାଜବାଟୀର ସଂମୀପେ ସମୁପ-
ହିତ ହଇଲେ, ଅକ୍ଷଦେବ ଯେନ ସମ୍ମତ ରଜନୀ ରାଜବାଲାର ଶୋକେ କ୍ରମନ
କରିଯା ରକ୍ତଲୋଚନେ ପୂର୍ବାଚଳ ହଇତେ କୁମାରୀକେ ଅବଲୋକନ କରିତେ
ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମେ ଜଗଂ ଆଲୋକମୟ ହୋଇଯାଇ ବୋଥ ହଇଲ ଯେନ
ଜଗଜନନୀ ପ୍ରିୟତମା ତନଯାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ହାସିତେଛେ । ଅବନି-
ପତିମୁତା ପ୍ରାଣଦାତାର ସହିତ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ବୃତ୍ତିମୁତୀର ନିକଟ
ଉପହିତ ହଇଯା ଜନକଜନନୀ ବଲିଯା ବାରମ୍ବାର ଆହ୍ଵାନ କରିତେ ଲାଗି-
ଲେନ । କନ୍ୟାର କୋକିଲକଠିନିଃସ୍ତ ସ୍ଵର ତୋହାଦେର ଶ୍ରବଣେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ
ହଇବାଯାତ୍ର ଚକ୍ରକଞ୍ଚିଲନପୂର୍ବକ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ ; କନ୍ୟା କୁତାଞ୍ଜଲିପୁଟେ
ଦଶାୟମାନା ଏବଂ ତୋହାର ପାର୍ଶ୍ଵଭାଗେ ଏକ ନବୀନ ମୁଦ୍ରର ପୁରୁଷ, ଆହା !
ତଥନ ସେ ତୋହାଦିଗେର କି ମୁଖେ ସମୟ ଉପହିତ ହଇଯାଇଲ, ତାହା
କେ ବଲିତେ ପାରେ । ଚାତକ ଚାତକୀ ସେମନ ନବୀନ ନୀରଦ ଦର୍ଶନେ, ଚକୋର

ଚକୋରୀ ଯେତେ ଚନ୍ଦ୍ରମାବଲୋକନେ ଆନନ୍ଦିତ ହୟ, ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଜମହିଷୀ ତମରୀର ବିମଳ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା ତଦପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ହଷ୍ଟ-ଚିତ୍ତ ହଇଲେମ । ଏମନ କି ତୋହାଦେର ମୃତଦେହେ ଯେନ ଜୀବନ ସଂଘୋ-ଜିତ ହଇଲ ।

ହିରଥୟା ଜମକଜମନୀର ନିକଟ ରଜନୀର ସମସ୍ତ ଇତ୍ତାନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ, ତୋହାରା ବିଶ୍ୱାସିତ ହଇଯା କ୍ଷଣକାଳ ଅନ୍ତରେ କୁମାରୀର ଅଭୂତ-ପୂର୍ବ ଦୁଷ୍ଟିମା ମନେ ମନେ ଆଦୋଳନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ପରେ ପ୍ରାଣଧିକ ହୃଦୟମଣିକେ ଅକେ ବସାଇଯା ପୁନଃ ପୁନଃ ମୁଖଚୁମ୍ବନ ଓ ମନ୍ତ୍ରକା-ଆଗପୂର୍ବକ ଅପାର ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରିଲେନ । ନଯନେ ଆନନ୍ଦବାରି ପ୍ରବାହିତ ହଇଯା କୁମାରୀର କୋମଳ ଅଞ୍ଚକେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିଯା ତୁଲିଲିଂ ; କୁମାରୀର ପ୍ରତ୍ୟାଗୟମବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରବଣେ ରାଜ୍ୟକୁ ସମସ୍ତ ଲୋକଇ ଆନନ୍ଦ-ମାଗରେ ନିମ୍ନ୍ଯାନ, ଅନ୍ତର ମହୀପତି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କନ୍ୟାର ଜୀବନଦାତା ମବୀନ ପୁରୁଷର ଆଜାନୁଲ୍ଲବ୍ଧିତ ବାହ୍ୟଗଳ, ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷମଦେଶ, ରେଖାତ୍ର-ଯାକ୍ଷିତ ପ୍ରୀବାଦେଶ, ଅତି ବିଶାଲ ବଞ୍ଚିଷ୍ଠଳ, ଆକର୍ଷନେତ୍ର, ସର୍ବବିନିନ୍ଦିତ ବର୍ଣ୍ଣ, ନାତି ଦୀର୍ଘ, ନାତି ହ୍ସି, ସର୍ବଶୁଲକ୍ଷଗାତ୍ରାନ୍ତ ଆକୃତି ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅଞ୍ଜାତ ନାମଦେଇ ଅନୁଷ୍ଟପୂର୍ବ ସେଇ ତକଣ ପୁରୁଷରଙ୍ଗେର ରୂପଲାବଣ୍ୟେର ଏକାନ୍ତ ପକ୍ଷପାତୀ ହଇଯା ଅନିମେଷ ନଯନେ ତୋହାକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କିଞ୍ଚିତକାଳ ପରେ ମୁଗ୍ଧତି ମବୀନ ଯୁବାକେ ସମ୍ମେହ ସମ୍ଭାବଣ ପୂର୍ବସର ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, “କୁମାରୀର ପ୍ରାଗରକ୍ଷକ ! ଆପଣି କେ ? -କୋଥାଯା ହିତେଇ ବା ସମାଗତ ? ଆପମାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ସାମାନ୍ୟ ମାନବ ବଲିଯା ବୋଧ ହୟ ନା । ଆପଣି ଯେ, କୋନ ମହାବଂଶ ଅଲଙ୍କୃତ କରିଯାଛେ, ତାହାତେ ଆର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତାହା ସଦି ନା ହିବେ, ଅଙ୍ଗେ ରାଜଚକ୍ରତୀର ଚିତ୍କ ସକଳ ପ୍ରକାଶ ପାଇବେ କେନ ? ହେ ପୁରୁଷ ! ନିଜ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନେ ଆମାକେ ଝୁଖୀ କରନ ” ।

ଭୂପତିର ବାକ୍ୟାବଦନେ କୁମାର ସରଳ ହୃଦୟେ ଆଦ୍ୟାପାନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ମହୀପାଲେର ନିକଟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଲେନ । ତଥବ ରାଜ୍ୟ ସାନନ୍ଦଚିତ୍ତେ ବିଜୟକିଶୋରକେ ସମ୍ମାନେର ସହିତ ବିଶୁଦ୍ଧ ରତ୍ନସିଂହାମେ ବସାଇଯା

ଆଜାକେ କୃତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରତ ଅତି ବିନୀତବାକ୍ୟେ ବଲିଲେନ, ରାଜନନ୍ଦନ !
ଆପନି ସେ ଜୀବନାଧିକ କନ୍ୟାରତ୍ନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପକାରିଶଙ୍ଗଜାଲେ
ଆମାଯ ଜ୍ଞାନ କରିଲେନ ଏ ଜାଲ ହିତେ କଥନେଇ ମୁକ୍ତ ହିତେ ପାରିବ
ନା ; ତବେ ଆମାର ଏକାନ୍ତ ବାସନା ସେ ଉନ୍ନତ କନ୍ୟାକେ ଆପନାର କରେ
ସମର୍ପଣ କରିଯା ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରି ।

କୁମାର ରାଜାର ବାକ୍ୟେ କିଞ୍ଚିତକାଳ ନୀରବ ଥାକିଯା ପାରେ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ଚାସ
ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ରାଜାକେ ସମ୍ମେଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ରାଜନ ! ଆପନି
ଯାହା ଅନୁଜ୍ଞା କରିଲେନ ତାହା ଆମାର ପକ୍ଷେ ଏଥିନ ସୁଭିଷ୍ମୁତ୍ତ ବଲିଯା
ବୋଧ ହୁଏ ନା । ଆମି ଏକେର ପ୍ରଗ୍ରାମକୁ ହିଲା ପିତା, ମାତା, ରାଜ୍ୟ-
ଧର୍ମ ପରିଭ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ତହୁଦେଶେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିତେଛି ଏବଂ ପଥିମଧ୍ୟେ
ପ୍ରାଣମ ବନ୍ଧୁକୁ ହାରାଇଯାଛି । ଭୁପତେ ! ଆରା ବିବେଚନା କରନ, ଆପ-
ନାର ତନ୍ୟାର ଅମି ଏକ ରୂପ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଯାଛି ବଲିଲେଓ ବଲା
ଯାଇତେ ପାରେ । ପ୍ରାଣଦାତାର ପରିଣେତା ହେଉଥାର କତ୍ତୁର ସମ୍ଭବପର ତାହା
ଆପନିଇ ବିବେଚନା କରନ । ତବେ ଏହିମାତ୍ର ଆପନାର ନିକଟ ଅଞ୍ଚିକାର
କରିତେ ପାରି, ସେ ଆମା ହିତେଓ ରୂପବାନ୍ ଓ ଗୁଗବାନ୍ ସୁନ୍ଦିମାନ୍ ଏବଂ
ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣପ୍ରତିମ ଆମାର ହତ ବନ୍ଧୁରତ୍ତକେ ସଦି କଥନ
ପ୍ରାପ୍ତ ହିଇ ଏବଂ ଆପନାର କନ୍ୟାର ସଦି ପୂର୍ବଜୟେର ସୁକୃତି ଥାକେ ତାହା
ହିଲେ ତୋହାକେ ଏଥାନେ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଉନ୍ନତ ଭବନୀଯ ସାଧ୍ୱୟ
କନ୍ୟାକେ ତୋହାର କରେ ସମର୍ପଣ କରିବ । ମହାରାଜ୍ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ କନ୍ୟା
ବିନ୍ୟକ୍ତ କରିଯା ଜ୍ଞାନାର୍ଥକ ବୋଧ କରିବେନ । ନରେଶ ! ତୋହାର ନ୍ୟାୟ ଯନ୍ତ୍ରଜ
ଜଗନ୍ତେ ଅତି ବିରଳ । କନ୍ୟାର ସଦି ଶିବପୂର୍ଜାର ବଳ ଥାକେ ତାହା ହି-
ଲେଇ ସେଇ ପୁରୁଷରତ୍ନଗଲେ ବରମାଲ୍ୟଦାନେ ସକ୍ଷମ ହିବେନ । ରାଜା କୁମା-
ରେର ବାକ୍ୟେ ପରମ ପୁର୍ଲକିତ ହିଲା, “ରାଜନନ୍ଦନ ! ଅଚିରେ ତୋମାର ମନା-
ଭୀଷଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିଲେ” ଏହି ବଲିଯା ବାରବାର ଆଶୀର୍ବାଦ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

କୁମାର ଭୁପାଲେର ନିକଟ ହିତେ ବିଦାଯ ହିଲା ମାଲବଦେଶାଭିମୁଖେ
ଗମନ କରିଲେନ । ଦୁର୍ଗମ ପଥିମଧ୍ୟ ନାନାବିଧ କଟିଭୋଗାନ୍ତର କିଛୁଦିନେର
ପର ମାଲବଦେଶେ ଉପନ୍ଥିତ ହିଲା ନାନାହାନ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଯା ବେଡାନ ।

ଏକ ଦିନ ଦିବାଭାଗେ ଅମଣ କରିତେ କରିତେ, ସେ ଶିବାଲୟେ ବିଜୟବିରୋଧୀ ମଞ୍ଚପୁରୁଷ ପ୍ରିୟଭାତ ଅବିରଳ ଶୋକାଙ୍ଗପାତ କରିଯା ଶରୀରକ୍ଷୟ କରିତେ ଛିଲେନ, ସହସା ରାଜନନ୍ଦନ ତଥାଯ ଉପଚ୍ଛିତ ହଇଯା ଅନ୍ତରକ୍ଷ ପ୍ରାଣ-ଧିକ ପ୍ରିୟଭାତରେ ବିଚ୍ଛେଦ ଓ ହଦ୍ୟବିଲାସିନୀ ନଲିନୀର ବିରହ, ଅନିବାର୍ୟ ଏହି ଉତ୍ତର ରୋଗୋପଶମ ଜନ୍ୟ ଉମାପତ୍ତିକେ ସାହାଜେ ପ୍ରାଣିପତପୂର୍ବକ ପୁନଃ ପୁନଃ ତୀହାଦେର ସହିତ ଶୁଭ ସମ୍ମିଳନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଏମନ ସମୟେ ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହଠାତ୍ ପ୍ରାଣମ ପ୍ରିୟଭାତମ ବନ୍ଧୁକେ ଶିବାଲୟେ ସମାଗତ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅନ୍ତରେ ସେ କିରପ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଯାଛି-ଲେନ ତାହା ତିନି ଭିନ୍ନ କେ ବଲିତେ ପାରେ । ବିଜୟକିଶୋରକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ତୀହାର ତାପିତଚିତ୍ତ ଶୀତଳ ଏବଂ ବିମଶବଦର ପ୍ରସନ୍ନ ହଇଲୁ । ତକ୍ଷାଯ ଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ମାନ ସମ୍ମାନ କରିଲେ ବେଳପ ଆହ୍ଲାଦିତ ହୟ, ପ୍ରତପ ତପନତାପେ ତାପିତ ହଇଯା ଶୁଦ୍ଧମିଳ ପ୍ରିନ୍ଦନ ସମ୍ମାନଗ ମେବନ କରିଲେ ଶରୀରସମ୍ଭାପ ଦୂରୀକୃତ ହଇଯା ଯେକପ ପ୍ରମୋଦ ଲାଭ ହୟ, ପ୍ରିୟଭାତ ଓ ସେଇକପ ବହୁଦିନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁର ଶରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଦର୍ଶନେ ଯାରପରନାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହଇଲେନ । ନିଦାକଣ ବିରହାନଳ ନିର୍ବା-ପିତ ହଇଯା ତଥନ ତୀହାର ଅନ୍ତରେ ସମ୍ଭୋବସହ ଶୁଶ୍ରୀତଳ ଶୁଖସଲିଲ ପ୍ରବାହିତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ନୟନୟୁଗଳ ହଇତେ ଶୋକାଙ୍ଗ ତିରୋହିତ ହଇଯା ଆନନ୍ଦବାରି ବିଗଲିତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ଆହ୍ଲାଦାଦୋଘନ୍ତ ଯୋଗୀ-ବେଶଧାରୀ ପ୍ରିୟଭାତ ଆର ଅଜିନାମନେ ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଅମନି ଗାତ୍ରୋଥାନପୂର୍ବକ କୁମାରେର ନିକଟ ଉପଚ୍ଛିତ ହଇଯା ତୀହାକେ ପ୍ରେମାଲିଙ୍ଗନ କରତ ମହାସ୍ୟ ବଦନେ “ରାଜକୁମାର ରାଜକୁମାର” ବଲିଯା ପ୍ରେମସମ୍ଭାବଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ହେ ନଲିନୀର ପ୍ରେମାଭିଲାବିଗ୍ରହ ରାଜନନ୍ଦନ ! ଆମାକେ କି ଚିନିତେ ପାରିତେଛେନ ନା ? କୁମାର ! ଆମି ସେ ଆପନାର ଚିରାନୁଗତ ପ୍ରିୟଭାତ, ଆପନାର ଅଦର୍ଶନଜନିତ ବିଷମ ଶୋକଦାହେ ଅଛିର ହଇଯା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ବେଶଧାରଣ କରତ ନାନା ସ୍ଥାନେ ଆପନାର ଅସେବଣ କରିଯାଛି ; ଅବଶେଷ ମାଲବଦେଶେ ଆସିଯା ଆଶ୍ରତୋଦେର ମନ୍ଦିରେ ଅବସ୍ଥିତି କରିତେଛି । ଏକଣେ ନିବେଦନ ଏହି, ଆପନି

ଯାହାର ଜନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରୁଷ୍ୟେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଯା ଦୀନ ହୀନ ନରେର ମତ ଓ
ଉଚ୍ଚତ୍ତେର ନ୍ୟାୟ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିତେଛେ, ତିନିଓ ତବାନୁରାଗିନୀ ହଇଯା
ଅନଶ୍ଵରତାବଲସନପୂର୍ବକ ପ୍ରମୋଦୋପବନେ ଧରାସନେ ହା ବିଜୟ ! ହା
ବିଜୟ ! ବୁଲିଯା ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ କ୍ରଦମ କରିତେଛେନ । ଏମନ କି ତଦୀୟ
ବିରହେ ବିନୋଦିନୀର ବିମଳାଙ୍ଗ ବହୁଲପଞ୍ଜୀୟ ବିଧୂକଳାର ନ୍ୟାୟ ଦିନ ଦିନ
କୃତି ଓ ଶୋଭାହୀନ ; ତବେ ସେ ଏଥିନ ଓ ଜୀବିତ ଆଛେନ, ସେ କେବଳ
ନିରସ୍ତର ତବ ନାମାମୃତ ପାନ ଓ ଧ୍ୟାନ ଜନ୍ୟ । ସମ୍ପ୍ରତି ତୀହାର ସମ୍ବାଦ
ପାଇଯାଛି, ତିନି ଏଥିନ ଏହି ଶିବାଲଯେର ଅଦ୍ଭୁରବତୀ ଉଦ୍ୟାନେ ଅବଶ୍ଵିତ
କରିତେଛେନ, କୁମାର ! ଗୁରୁ ଘଟନାର ଆର ବିଲମ୍ବ ନାହିଁ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ ବ୍ୟକ୍ତି ଚକ୍ର ପ୍ରାଣ ହିଲେ, କଣୀ ମଣି ଲାଭ କରିଲେ ଏବଂ
ଦୀନ ହୀନ ଜନ ହଞ୍ଜେ ରତ୍ନ ପ୍ରାଣ ହିଲେ ସେମନ ଅମ୍ବିଯ ଆନନ୍ଦିତ ହୟ,
ତନ୍ଦ୍ରପ ରାଜନନ୍ଦନ ବିଜୟକିଶୋର, ବହୁଦିବସେର ପର ହତବାନ୍ଧବଧନ-
ଦର୍ଶନେ ପରମାଙ୍ଗାଦିତ ହିଲେନ । ତୀହାର ଶରୀରଙ୍କ ବନ୍ଧୁବିଚ୍ଛେଦଜନିତ
ବ୍ୟାଧିର ପ୍ରିୟତତ୍ପ୍ରାଣିକଳ ଓଷଧେ ଉପଶମ ହିଲ । ତଥନ ତିନି
ଅପେକ୍ଷାକୁତ ଈର୍ଷ୍ୟାବଲସନପୂର୍ବକ ବନ୍ଧୁକେ ବଲିଲେନ, ମଥେ ! ଏ ହତଭାଗାର
ଜନ୍ୟ ତୋମାକେ ସେ କଟ କଟ ଓ କଟ ସନ୍ତ୍ରଣ ସହ୍ୟ କରିତେ ହିତେଛେ
ତାହା ବଲିତେ ପାରି ନା । ଏମନ କି ଆମାର ଜନ୍ୟ ସମ୍ବାଦୀ ହଇଯା ସର୍ବ-
ଦେହେ ଭୟ ପ୍ରଲେପନ, ଅଜିନବାସ ପରିଧାନ, ଅନାହାରେ କାଳୟାପନ
କରିଯାଇ । ପ୍ରାଣାଧିକ ! ଇହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କଟ ଆର କି ଆଛେ ?
ଅଭିଭ୍ରଦୟ ! ଅଦ୍ୟ ହିତେ ତୁମି ଜୀବଲୋକେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଶଳ
ହିଲେ । ଅଦ୍ୟ ହିତେଇ ମାନବଗଣ ମହିମଣ୍ଡଳେ ତୋମାର ନାମୋଙ୍ଗେ
କରିଯା ସଥାର୍ଥ ମୋହନ୍ୟ ଓ ସାଧୁତାର ପରିଚୟ ଦିବେ । ତୁମିଇ ଧନ୍ୟ,
ତୁମିଇ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ, ସେହେତୁ ଚିରକାଳେର ଜନ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବିଶୁଦ୍ଧ
ବନ୍ଧୁତାକଳପ କୌଣସିତ୍ତ ସଂଚାପିତ କରିଯା ଜନସମାଜେ ପ୍ରଶଂସାର ଭାଜନ
ହିଲେ । ନିଶ୍ଚଯ ତୁମି ଅନ୍ତିମେ ସର୍ପକଳପ ମହା ମହୀକରେର ମୋକ୍ଷକଳପ ଅମୃତ
ଫଳାନ୍ତରାଦନ କରିବେ । ହେ ହିତାସେଷିଣ୍ଣ ପ୍ରିୟବନ୍ଦୋ ! ତୋମାର ଅନ୍ତରୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା-
ମାଲା ଆମାର ଅନ୍ତରୁ କରଣେ ଚିରକାଳେର ଜନ୍ୟ ଜଗମାଲା ହିଲ ।

ଏଇଙ୍କପ କଥୋପକଥନେର ପର ଉତ୍ତର ବନ୍ଧୁତେ ଏକାସନେ ସମ୍ମାନୀୟ ହଇଯା ବିରହାନ୍ତର ପଥିମଧ୍ୟେ ଯାହାର ସେ ସେ ଦୁଷ୍ଟଟିନା ହଇଯାଛିଲ, ଉତ୍ତରେ ମେହି ସକଳ ବିଜ୍ଞାରିତକୁପେ ପ୍ରକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ! ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେର କଥାଯି ବିଶ୍ୱାସିତ ଓ କୌତୁଳାକ୍ରାନ୍ତ ! ତଦମନ୍ତର ପ୍ରିୟବ୍ରତ ବିଜ୍ଯମର୍ମିପେ ନଲିନୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମ୍ମତ ବିଷୟ ବିଶେଷକୁପେ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିଲେନ । ପରେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ନବାଗତ ରାଜନ୍ତର ସହ ନବୟୁବତୀ ସଖୀଦୟରେ ଆଗମନ ପ୍ରତିକ୍ରିଯା କରିତେଛେନ, ଏମନ ସମୟେ ଦେଖିଲେନ ସରଲା ଓ ଚପଳା ପ୍ରିୟବ୍ରତରେ ପାନାର୍ଥ କରକମଳେ ପର୍ଯ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ର କାଙ୍କନପାତ୍ର ଲହିଯା ମୃଦୁଗମନେ ଆସିତେଛେ । ଦେଖିଯା ବୋଧ ହଇଲ ସେଇ ଭଗବତୀ ନବ୍ୟୋଗୀକେ ମହାଯୋଗୀ ବିବେଚନା କରିଯା ଧରଣୀତଳେ ଡ୍ରାମା ବିଜ୍ଯା । ସହଚରୀଦୟକେ ପ୍ରେରଣ କରିଯାଛେ । କ୍ରମେ ତାହାର ତାରାପତିର ମନ୍ଦିରେ ଆସିଯା ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ । କିଞ୍ଚିତ୍ ପରେଇ ସରଲାର ସରୋଜନେତ୍ର କୁମାରେର ପ୍ରତି ପତିତ ହେଯାଯି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାସିତା ହଇଯା ଦେ ଚପଳାକେ କହିଲ, ଚପଳେ ! ଅଦ୍ୟ ଆବାର ଏକି ଅପରକୁପ କୁପ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି, ରଜତଗିରି ସେ ଅଦ୍ୟ ହେମଗିରିସହ ମିଳିତ ! ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ହୀରକଥଣେ ପ୍ରତପ୍ତ କାଙ୍କନଥଣେ ଶୋଭିତ ! ସଥି ! ନବୀନ ସମ୍ବ୍ୟାସୀସହ ସମ୍ମିଳିତ ଏହି ସେ କୁମାର ତୁଳ୍ୟ ନବକୁମାରକେ ଦର୍ଶନ କରିତେଛ, ଆମାର ବୋଧ ହଇତେଛେ ଉନିଇ ବୁଝି ରାଜବାଲାର ବିଷୟ ବିରହବ୍ୟାସିର ମହୋଷ୍ଠ ସକୁପ ହଇବେ । ତାହା ନା ହଇଲେ ଉହାକେ ଦର୍ଶନମାତ୍ର ଆମାର ବାମନୟନ ଓ ବାମାନ୍ଦ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହଇବେ କେନ ? ସହୀ ଅନୁରେର ଦୁଃଖଶ୍ରୋତ ଦୂରୀକୃତ ହଇଯା ଶୁଖଶ୍ରୋତ ବାହିତା ହଇବେ କେନ ? ପ୍ରିୟସଥି ! ଏତଦିନେର ପର ବୁଝି ବିଧାତା ସଦୟ ହଇଯା ରାଜନଦୀନୀ ନଲିନୀର ବିବାହକୁପ ନଲିନୀ ପ୍ରକ୍ଷୁଟିତ କରିତେ ଇହା କରିଯାଛେ । ସରଲାର ଏହି କଥା ଶ୍ରବଣମାତ୍ର ଚପଳା ଅମନି ବଲିଲ, ସହଚରି ! ଏହି ନବୀନ ନାଗରକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଆମାର ନିଶ୍ଚଯ ବୋଧ ହଇତେଛେ ରାଜବାଲାର ପରିଶ୍ରଦ୍ଧ ପ୍ରଗମତକ ଅତି ଶୀଘ୍ର ପଞ୍ଜବିତ ହଇବେ । ଅତ୍ରେବ ସଥି ! ଆର ବିଲମ୍ବ କରା ବିଧେୟ ନହେ, ଚଲ ସମ୍ବ୍ୟାସୀର ସମୀପେ ଯାଇଯା ନବାଗତ ନବକୁମାରେର ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରି, ତାହା ହଇଲେଇ

ସମ୍ପଦ ଜାନିତେ ପାରିବ । ଏହି ବଲିଯା ଉଭୟେ ଉଦ୍‌ଦୀନେର ନିକଟ
ଉପାସିତ ହଇଲ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ଚପଳା ଯୋଗୀଙ୍କେ ସହୋଦର କରିଯା ବଲିତେ ଲାଗିଲ,
ବିଯୋଗିନ୍ ! ଆପନାର ଅଜିନାସମେ ଆସିନ ଅଭିନବାଗତ ଅନ୍ତର୍ତୁଲ୍ୟ
ରୂପବାନ୍ ଦ୍ଵିତୀୟ ନବୀନ ଯୁବାପୁରୁଷ କେ ? ଆପନାର ସନ୍ଦେଇବା ଇହାର କିନ୍ତୁ
ସମ୍ଭବ ? କି ଜନ୍ମଇବା ଉନି ଏହାନେ ସମାଗତ ? ଏହି ସକଳ ବିଷୟ ଅନୁ-
ଗ୍ରହପୂର୍ବକ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ ଆମାଦେର ଅଶ୍ଵିର ଚିତ୍ତ ମୁଖ୍ୟତା ଲାଭ କରେ ।

ଚପଳାର କଥା ଶ୍ରବଣ କରିଯା ପ୍ରିୟତ୍ରତ ହାସ୍ୟାନନ୍ଦେ ବଲିତେ ଲାଗି-
ଲେନ “ ଶୋଭନେ ! ଆସି ସାହାର ବିରହେ ଏତାବେକାଳ ଯାପନ କରିତେ-
ଛିଲାମ, ଅଦ୍ୟ ସେଇ ପରମ ବାନ୍ଧବେର ଶୁଭାଗମନ ହଇଯାଛେ । ” ଏହି ମହୋ-
ଦିନୀଇ ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥିଦେଶାଧିପତି ମହାରାଜ କେଶରୀବିର୍ଦ୍ଦ୍ୟେର ତମଯ ଇହାରଇ ନାମ
ବିଜୟକିଶୋର, ଇନିଇ ସକଳ ଶୁଖେର ଅଧିକାରୀ ହଇଯାଓ ଏକମାତ୍ର
ସ୍ଵପ୍ନବଲୋକିତ ମାଲବଦେଶରାଜଦୁଇତାର ପ୍ରଗମେର ଭିକ୍ଷାରୀ, ଏମନ କି
ତ୍ଥାର ଜନ୍ୟ ଆହାର ନିଜ୍ଞା ଶୟନ ପ୍ରଭୃତି ବିସଜ୍ଜନ ଦିଆଛେ । ମୁଖେ
କେବଳ “ ନଲିନୀ, ନଲିନୀ ” ଏଇବାକ୍ୟ ବାରମ୍ବାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଭିନ୍ନ ଆର ଅନ୍ୟ
କଥା ନାହିଁ । ତାଳ, ତୋମରାତ ରାଜକୁମାରେର ସକଳ ବିଷୟ ବିଦିତ ହିଲେ ?
ଏକ୍ଷଣେ ଶାରଦୀୟ ସେଷମାଲାର ଉଂସନ୍ଧିତା ବିହ୍ୟନ୍ତାର ନ୍ୟାୟ କୁମାର
ସହ କୁମାରୀକେ ମିଲିତ କରିଯା ଏହି ରାଜଧାନୀକେ ଅମରାବତୀର ନ୍ୟାୟ
ସମୁଜ୍ଜ୍ଲ କର ? ରତି ସହ ରତିପତିର ନ୍ୟାୟ ବିଜୟନଲିନୀକେ ଦର୍ଶନ
କୁରିଯା ଜୀବନ ସଫଳ ଓ ନୟନେର ତୃପ୍ତିନାଥନ କର । ବିଶେଷତ : ରାଜ-
ନନ୍ଦିନୀଓ ବିଯୋଗାତୁରା ? ଅତେବ ହେ ଶୁଦ୍ଧରୀଗଣ ! ବିଷମ ବିରହବିଧୁଦମେ
ଶୁଦ୍ଧାଧିତା ନିର୍ମାଲିତା ନଲିନୀକେ ବିଜୟମଶିଳନରୂପ ଅକ୍ରୋଦୟେ ଆନ-
ନ୍ଦିତ ଓ ବିକ୍ରମିତ କର । ବସନ୍ତ ମୁଖାବୋଲୋକିତା ଚ୍ୟତଳତିକାର ନ୍ୟାୟ
ବିଜୟେର ବିମଳ ବିଧୁବଦମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇଯା ବିଯୋଗିନୀ ରାଜନନ୍ଦିନୀକେ
ଶୋଭିତ କର । ହେ ମୃଗମୟନେ ! ଅଧିକ ଆର ତୋମାଦିଗଙ୍କେ କି ବଲିବ,
ସାହାତେ ଉଭୟେର ବିରହବେନା ନିବାରଣ ଓ ଶୁତ ମଂସଟନ ସତ୍ତର ହୟ
ତଦ୍ଵିଷୟେ ସତ୍ତବତୀ ହୁଏ ?

ସରଲା ଓ ଚପଳା ପ୍ରାଣାଧିକା ନଲିନୀହଦୟତଙ୍କର ବିଜୟକିଶୋରକେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ସାନନ୍ଦେ ସୁଖସିନ୍ଧୁତେ ସନ୍ତୁରଣ କରିତେ ଲାଗିଲ । ତାହାତେ ଆବାର ହର୍ଯୋଘମିତ ତରଙ୍ଗମାଳା ଓ ସୁଆଶାଶ୍ରୋତ ଏକତ୍ରିତ ହଇଯା ସଥୀଦୟରେ ହଦରଙ୍ଗ ରାଜନନ୍ଦିନୀର ଅମଙ୍ଗଲ ଚନ୍ଦ୍ରକପ ଉଚ୍ଚତ୍ତୀରତ୍ତ୍ଵମି ଏକକାଳୀନ ଭଣ୍ଡ କରିଲ । ଚପଳା ହଟଟିତେ ସରଲାକେ ବଲିଲ, ସରଲେ ! ଏତଦିନେର ପର ବିଜୟ ସୁଖ ବିରହିଣୀ ନଲିନୀର ହଦରଙ୍ଗ ବିଛେଦାନଳେ ଅବିଚ୍ଛେଦ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିତେ ଆସିଯାଇଛେ । ସହଚରି ! ଆର ଏଷ୍ଟାମେ ଥାକ୍ରାୟ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ଶୀତ୍ର ଚଲ । ବିଷମ ବିରହବିକାର ରୋଗକ୍ରାନ୍ତା କୁମାରୀକେ ଏଇବାର ସାଇଯା ବିଜୟ ଆମଗନକପ ବିଜୟଭୈରବ ନାମକ ଅମୋଷ ବଟିକା ସେବନ କରାଇଯା ସୁନ୍ଦର କରା ଯାଉକ । ଏଇବାର ନିଶ୍ଚଯ ରୋଗେର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଦୂରୀକୃତ ହଇବେ, ଏହି ବଲିଯା ଉଭୟେ ରୋଗନାଶକ ବିଜୟଭାଗମନକପ ଘରୋଷଥ ଲଇଯା ହାସିତେ ହାସିତେ ଦ୍ରତ୍ତଗତି ବିଜୟଚିନ୍ତାୟ ଅନିଦିତ୍ତ ରାଜରୁତାର ନିର୍କଟ ଆସିଯା ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ ।

ସରଲା ଓ ଚପଳା ସଥନ କୁମାରୀସମୀପେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ, ତଥବ ତାହାଦେର ଅଙ୍ଗ ଆନନ୍ଦେ ପୁଲକିତ । ଚାକଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ହାସ୍ୟକେମୁଦ୍ରୀ ପ୍ରକାଶମାନ । ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତାନନ୍ଦଶ୍ରୋତ ବାହିତ ହଇଯା ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ କୋମଲାଙ୍ଗ୍ନୀଦେର ଅଙ୍ଗକେ କଞ୍ଚିତ କରିଯା ତୁଲିତେଛେ । ତଥନ ତାହାର କୁନ୍ଦକୋରକ ବିନିନ୍ଦିତ ଦଶନଶ୍ରେଣୀ ବିକାଶ କରିଯା ରହ୍ୟମିଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟା-ଲାପପୂର୍ବକ ଅଶେବ ଆନନ୍ଦଭୁତବ କରିତେଛିଲ । ଅନ୍ତର ସରଲା ଚପଳାକେ କହିଲ, ସଥି ଚପଳେ ! ଏମନ ଆଶ୍ରମ୍ୟ କି କଥନ ଦର୍ଶନ କରିଯାଇ ଯେ ଦିନମଣି ଉଦିତ ହଇଲେ ପାଦିନୀ ମୁକୁଲିତ । ଥାକେ ? କୁମୁଦୋବାଙ୍ଗବୋଦୟେ କି କଥନ କୁମୁଦିନୀ ମଲିନା ଓ ଶ୍ରୀହିନା ହଇଯା ଥାକେ ? ସୁଚତୁରା ନଲିନୀ ସଥୀଦୟର ଭାବ ଭକ୍ତିତେ ସୁରିତେ ପାରିଯାଇଲେନ, ଅବଶ୍ୟଇ ତୁମାର ସମ୍ବ୍ରଦୀଯ କୋନ ନା କୋନ ସୁମଙ୍ଗଲ ସୁଚନା ହଇଯା ଥାକିବେ, ତାହାତେ ଆବାର ତାହାଦେର ଉପହାସମିଶ୍ରିତ ବାକ୍ୟେର ସଥାର୍ଥ ଭାବ ସୁରିତେ ପାରିଯା ତୁମାର ମେଇ ଅନୁଭବ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ ହଇଲ । ବାନ୍ଧବିକ ମାନ୍ଦଲିକ ବିଷଯେର

ଶୁଲକ୍ଷଣ ଅନେକାଂଶେ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅତୁଭୂତ ହଇଯା ଥାକେ ଏବଂ ନିରାଶ
ଚିତ୍ତକ୍ଷେତ୍ରେ ସହମ । ଆଶାରେ ସଞ୍ଚାର ହୁଏ ।

ଯଦନୋୟାଦିନୀ ନଲିନୀ ଯେନ ତାହାଦେର ବାକ୍ୟ ଆସାନ୍ତିତ ହଇଯାଇ
ବଲିଲେନ, ସହଚରୀଗଣ ! ଅଦ୍ୟ କେନ ତୋମାଦିଗକେ ଏକପ ଆନନ୍ଦିତ
ଦର୍ଶନ କରି । କହି, ଆର ଏକଦିନ ଓ ତ ଏକପ ଭାବ ଅବଲୋକନ କରି ନାହିଁ ?
ଆଦ୍ୟ କେନ ଅଭିନବ ଭାବରସେର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଲ ? ତୋମାଦେର ଭାବଭଦ୍ରି
ଓ ସହାସ୍ୟାନନ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଆମାର ବୋଧ ହଇତେଛେ, ଏତଦିନେର ପର
ଦୁର୍ବି ଏ ଅଭାଗିନୀ ବିରହିନୀ ନଲିନୀର ବିରହବିକାର ଶାନ୍ତି ଓ ନିରା-
ନନ୍ଦିତ ପ୍ରସନ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି ହିଁବେ । ଦୁରଦୃଷ୍ଟ ଦୂରୀକୃତ ହଇଯା ଦୋତାଗ୍ୟ-
ଭୂର୍ଯ୍ୟେର ଉଦୟ ହିଁବେ, ଅନ୍ୟଥା କେନ ତୋମାଦେର କଥାଯ ଓ ତୋମାଦେର
ଆକୃତି ପ୍ରକୃତି ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅକ୍ଷ୍ମାଂ ଆମାର ଅପ୍ରକୃତିଷ୍ଠ ଚିତ୍ତ
ପ୍ରକୃତିଷ୍ଠ ହଇଲ । ବିଧାତା କି ଏତଦିନେର ପର ଆମାର ପ୍ରତି ସଦୟ
ହିଁବେନ ? ଶୁଚାକହାସିନି ! ଆର ମନୋଭିଲାୟ ପ୍ରକାଶ କରିତେ ବିଲଦ୍ଧ
କରିବ ନା, ଦ୍ୱାରା ଯଜ୍ଞ କର ?

ଚପଳା ତଥନ ହାସିତେ ହାସିତେ କହିଲ ରାଜନନ୍ଦିନି ! ଏମନ କିଛୁଇ
ନହେ, ଆମରା ଉତ୍ସବ ସର୍ଥୀତେ ମନେ ମନେ ଏକଟି କଂଶନା କରିଯାଛି ।
ଆପନାର ଏହି ଉଦ୍ୟାନେ ହେମଲତାଜଡ଼ିତ ହେମତକ ରୋପଣ କରିଯା
ପ୍ରାଣପଣେ ତାହାର ମୂଲଦେଶେ ସତ୍ତରପ ଆଲବାଲ ବାନ୍ଧିବ ଏବଂ ତାହାତେ
ସ୍ଵକପୋଳ କଞ୍ଚିତ ଆଦିରମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟବାରି ମେଚନ କରିଯା ପରିବର୍କିତ
କରିବ । ଅଦୃଷ୍ଟକ୍ରମେ ସଦି ତାହାତେ ଆଶ୍ରମ ମଧୁପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତ ପ୍ରଣୟ ପ୍ରହନ,
ପ୍ରକ୍ଷୁଟିତ ହୁଏ, ଉତ୍ସବ ଦର୍ଶନ କରିଯା ନୟନ ସାର୍ଧକ ଜ୍ଞାନ କରିବ । ଚନ୍ଦ୍ର-
ନନେ ! ମେଇ ଜନ୍ୟଇ ଅଦ୍ୟ ଅସୀଯ ଆନନ୍ଦେ ନିଯମ୍ବା । ଇହା ବ୍ୟତୀତ
ଆମାଦେର ଅନ୍ୟ ଅଭିସନ୍ଧି ନାହିଁ ।

ନଲିନୀ ସର୍ଥୀଦେର ଅସାମ୍ୟିକ ରହସ୍ୟ ଈସ୍ଥ କୁପିତା ହଇଯା କହି-
ଲେନ, ବୃଥା ବାକ୍ୟବ୍ୟା କେନ କର ? ଏ ରହସ୍ୟର ସମୟ ନମ୍ବ । ଏକେ ବିଚ୍ଛେଦ-
ଜ୍ଞାଲା, ତାହାର ଉପର ତୋମାଦେର ଜ୍ଞାଲା, ଆମି ଅବଲା ହଇଯା କତ ସହ୍ୟ
କରିବ । ତୋମାଦେର ଅନ୍ତ ପାଓଯା ଭାର । ତୋମରା ସେ ବାକ୍ୟପୁଟ୍ ଏବଂ

সুরমিকা তাহা আমি বিশেষক্রমে পরিজ্ঞাত আছি, একগে বৃথা কথা ও রহস্য পরিত্যাগ করিয়া সরলভাবে ঘনোগত ভাব প্রকাশ কর ।

সরলা ও চপলা সহসা রাজনন্দিনীকে কুপিতভাবাপন্ন দর্শন করিয়া লজ্জিত হইল এবং বিজয়বদনে কহিল, কুমারি ! দাসীদের উপর বিরক্ত হইবেন না, সপ্তাতি সুসম্বাদ শ্রেণ করুন ? চারুশীলে ! অদ্য শিবপূজাছলে শিবালয়ে গমন করিয়া দর্শন করিলাম, আপনার হৃদয়হারি বিজয়কিশোর এখানে উপস্থিত হইয়া বন্ধুসহ শিবালয়ে বিজয় করিতেছেন : লাবণ্যময় ! তাহার ক্লপের কথা কি কহিব, অনন্তও শতমুখে বলিয়া শেব করিতে পারেননা ! বরবর্ণিনি ! কেনই না হইবে, বে যেমন তাহার ভাগ্যে তেমনই ষাটিয়া থাকে । যাহা ছড়ক বিজয়কিশোর আপনার তুল্য নায়কই বটেন ! নলিনী বিজয়ভানু-তেই শোভা পায় । বিধুমুখি ! আপনি যথম নিজ সোন্দর্যাদিগুণ দ্বারা অতি গভীর স্বভাব বিজয়কিশোরের চিতকে আকর্ষণ করিয়া ছেন তখন এই অবনিতলে আপনার তুল্য ধন্য আর কেহই নাই । জলনিধিকে আনন্দেলিত করা আপেক্ষ চন্দ্ৰচন্দ্ৰিকার অধিক প্ৰশংসা আৱ কি আছে । একগে বৰাননে ! আমাদের এই প্ৰার্থনা যেমন শশি সহ মিশা এবং নিশাসহ শশী শোভিত হয় তদ্বপি বিধাতা কুমারসহ আপনাকে এবং আপনার সহিত কুমারকে সতত শোভিত কৰুন । স্মুখি ! আমাদের জ্ঞান হয় আপনি অবনিমগ্নলে কুমারের তপস্যা-ক্রম আশ্চর্য কল্পৰক্ষ তুল্য হইয়া জন্ম ধাৰণ কৰিয়াছেন । আপনার মনোহৰ কৱাওবক্তী নথৰেখা তাহার অক্ষুর, সুবঙ্গিম জ্যুগ্ম তাহার দ্বিপত্ৰ, আপনার রমণীয় অধূর তাহার পত্ৰাক্ষুর, কৰষুগল তাহার পঞ্জব, আপনার দৈষৎ হাস্য তাহার মুকুল, সুকুমাৰ অঙ্গ তাহার কুমুম এবং আপনার কমলকুটুল বিনিদিত কুচদ্বয় তাহার ফল স্বৰূপ হইয়াছে ।

সখীদের বিমল বিধুমুখ বিনিগত অংতর্ময় বিজয়আগমন সুস-

ସ୍ଵାଦ ଶ୍ରୀବଗ କରିଯା କୁମାରୀର ବିରହବିକାର ଏକକାଲୀନ ଶାସ୍ତ୍ର ହଇଯା
ଆମିଲ । ତଥିନ ତ୍ବାହାର କୋମଲାଙ୍ଗେ ନିର୍ମଳ ଗୋରକାନ୍ତିଛଟା ଓ
ଶୁଦ୍ଧର ମୁଖ୍ୟଙ୍ଗଲେ ଘୃତମନ୍ଦ ହାସ୍ୟ ପ୍ରକଟିତ ହଇଲ । ନୀଳାଜ୍ଞନିତ ନୟନ-
ଯୁଗଳ ଅଭିଭବ ଶ୍ରୀଧାରଗ କରିଲ । ଅପାଙ୍ଗେ ଆରଙ୍ଗ ଛଟା ଫୁଲିତି ପାଓ-
ଯାଇ ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବିରହାନଳ ନୟନକୋଣ ହଇତେ ବାହିର
ହଇଯା ପଲାଇତେଛେ । ଦିବାକରୋନରେ କମଳିନୀ ସେମନ ବିକସିତ ହୟ,
ବିଜୟ ଆଗମନ ଶ୍ରୀବଗେ ତତ୍ତ୍ଵପ ଶ୍ରୀହିନୀ ମଲିନୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତା ଓ
ଶୋଭାଲିନୀ ହଇଲେନ । ଶୁଦ୍ଧମନୋବରେ ଯେନ ହେମନିଲାନୀ ଭାସିତେ
ଲାଗିଲେନ । ଅନ୍ତର କୁମାରୀ ଧରାନଳ ହଇତେ ଗାତ୍ରୋଷାନ କରିଯା ବଲି-
ଲେନ, ଶୁଦ୍ଧଚୁଂଖଭାଗିନୀ ସଙ୍ଗିନୀଗଣ ! ଅଦ୍ୟ ତୋମରା ଆମାକେ ଯେ ଶୁ-
ସ୍ଵାଦ ଶ୍ରୀବଗ କରାଇଯା ଶୁଦ୍ଧ କରିଲେ, ସଖୀଗଣ ! ବଲଦେଖି, କି ଧନ ପ୍ରଦାନେ
ଇହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ଓ ଆମାର କ୍ଷୋଭ ନିର୍ମତ ହୟ । ଆମାର ବୋଧ ହୟ
ପୂର୍ବ ଜନ୍ମେ ତୋମରା ଆମାର ପ୍ରାଣାଧିକା ସହୋଦରୀ ଛିଲେ, କୋନ ନା
କୋନ କାରଣ ବଶତ ? ଏହି ଜନ୍ମେ ବରମନ୍ଦୀ ଭାବେ ଛଲନା କରିତେ ଆସିଯାଛ ।
ଏକଗେ ବିଧାତାର ନିକଟ କାଯମନୋବାକେ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥଣା କରି, ଯେନ ଜୟା-
ନ୍ତରେ ତୋମାଦେର ମତ ହିତୈବିଣୀ ମହାରୀ ପ୍ରାପ୍ତ ହେ । ସଥି ! ଏକଗେ
ଯାହାତେ ମେଇ ହୃଦୟନାଥକେ ଏକବାର ଦେଖାଇତେ ପାର, ତଦ୍ଵିଷୟ ସତ୍ୱବତୀ
ହେଉ, ଆମାର ମନ ଆର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ମାନେ ନା ।

ମେ ଦିନ କୁମାରୀ ସଖୀଦ୍ୱୟ ସହ କୁମାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନୀ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗେ
ଅଭିବାହିତ କରିଲେନ । ନ୍ତର ହଇଲ ପରଦିନ ଅପରାହ୍ନେ ଶିବମନ୍ଦିରେ
ଯାଇଯା ପ୍ରାଣବଜ୍ରଭକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଜଣ ସାର୍ଥକ କରିବେନ । ଅଦ୍ୟ ମେଇ
ଶୁଦ୍ଧେର ଦିନ ଶୁଦ୍ଧଭାତ ହଇଲ । ଅଦ୍ୟ ବିଜୟ ସହ ନଲିନୀର ନୟନେ ନୟନେ
ବିଲନ, ମନେ ମନେ ଅନେକ ଦିନ ପୂରେଇ ମିଲିଯାଛିଲ । ଅଦ୍ୟ କୁମାରୀର
ଦିନ ଆର ଯାଇ ନା, ଅପରାହ୍ନ ଆର ଆଇଦେ ନା, ଶୁଦ୍ଧେର ସମୟ ଆସିଯାଓ
ଆଇମେ ନା, ପ୍ରତିମୁହୂର୍ତ୍ତ ସୁଗମହଞ୍ଜ ବଲିଯା ବୋଧ ହଇତେ ଲାଗିଲ । କଥିନ
କଥିନ ବା ଉର୍ଦ୍ବେଦୁକ୍ତି କରିତେଛେନ, ଇଚ୍ଛା ହଇତେଛେ ହୃଦୟ ଶୂର୍ଯ୍ୟଦେବକେ
ମେ ସରାଇଯା ଦେବ, ଶୂର୍ଯ୍ୟ ନାକି ନଲିନୀପ୍ରଗର୍ହୀ, ଅଞ୍ଚପକ୍ଷଣ ପରେଇ ନାକି ମେଇ

ନଲିନୀ ହୁନ୍ଦାଡ଼ା ହିବେ, ପରଶ୍ରଣେଇ ଆବାର ବିଜୟହୃତ ହିବେ, ଏହି ଭାବିଯାଇ ସେଇ ଯାଇଯା ଓ ଯାଇତେଛେ ନା, ଇଚ୍ଛା କରିଯା ବିଲସ କରିତେ-
ଛେନ ଏବଂ ପ୍ରଥର କରକଟକ ଦ୍ୱାରା ବିଜୟ ସନ୍ଧିଧାନ ଗମନପଥ କନ୍ଦ କରିଯା
ରାଖିଲେନ । ବାନ୍ଧବିକ ସର୍ବପଦ୍ମ ପ୍ରାଣ ହିଲେ ସାମାନ୍ୟ ପଦୋର ଲାଲସା କେ
କରେ? କୁମାରୀ ମତତିଇ ଚଞ୍ଚଳ, କଥନ ଘୃତ, କଥନ ବାହିରେ, ବନ୍ଧୁତଃ ବହୁଦିଵ-
ବ୍ୟାପି ବିଚ୍ଛେଦର ପର ଶୁଭ ମିଳନଦିନେ ପ୍ରଣାମୀ ଓ ପ୍ରଣ୍ଣିଗୀର ଉଭୟ-
କେଇ ଇତ୍ତନ୍ତଃ କରିତେ ହୁଏ ।

କ୍ରମେ ଦିବାବସାନ ହିଯା ଆସିଲ, ବିଜୟ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ସମୟ
ଉପଶ୍ରିତ ହିଲ । କୁମାରୀ, ସଥୀ ମରଲା ଓ ଚପଳା ମହ ମିଳିତ ହିଯା
ଉଦ୍ୟାନ ହିତେ ସହିନ୍ଦ୍ରିୟ ହିଲେନ । ବିଜୟ ସମୀପେ ଯାଇବେଳେ "ବଲିଯା
ବିଶେଷକପେ ବେଶଭୂତୀ କିଛୁଇ କରିଲେନ ନା, ଅଥବା ଜୋଙ୍ଗମରୀ ରଜନୀର
ଆଜେ କି ସାମାନ୍ୟ ଖଦ୍ୟାଭୂଷଣ ଶୋଭା ପାଇଯା ଥାକେ? ସେ ନାଯିକା
ନାନା ବେଶଭୂତୀ ଭୂଷିତା ହିଯା ନାରକେର ମନ ହରଣ କରିତେ ଚେଷ୍ଟା କରେ,
ତାହାର ପ୍ରେସ ପ୍ରକ୍ରିୟ ପ୍ରେସ ନହେ ଏବଂ ସେ ନାଯକଙ୍କ କେବଳମାତ୍ର କ୍ରତ୍ରିମ-
ବେଶ ବିନ୍ୟାସ ଜନିତକପେ ମୋହିତ ହିଯା ପ୍ରେସପାଶେ ବନ୍ଦ ହୁଏ, ସେ ପ୍ରେସ
କ୍ଲାପଜ ପ୍ରେସମାତ୍ର । ପ୍ରାତଃକାଳୀନ ଶିଶିରବିନ୍ଦୁର ନ୍ୟାୟ ସେ ପ୍ରେସ
ଅଞ୍ଚକାଳ ହୁଏଇ । କୁମାରୀ ଅଦ୍ୟ କ୍ରତ୍ରିମ ବେଶଭୂତାର ପ୍ରତି ଦୃକ୍ପାତ
ନା କରିଯା ସାଭାବିକ ଅନୁପର୍ଯ୍ୟ ମୌନର୍ଥ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ଆଲୋକିତ କରିତ
ମହାନନ୍ଦେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଦେଖିଲେ ବୋଧ ହୁଏ ସେଇ
ରୋହିଣୀ ସଥୀମହ ଶିବଲାଟଙ୍କ ଶ୍ରୀ ପତିର ବିମୋଚନାର୍ଥ ଶିବାଲୟେ ଗମନ
କରିତେଛେ । କ୍ରମେ ତୋହାରା ଶିବାଲୟେ ଆସିଯା ଉପଶ୍ରିତ ହିଲେନ ।
କୁମାର ତଥନ ପ୍ରିୟତମହ ଏକାମ୍ବରେ ଆସିନ । ପ୍ରିୟତମ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ,
ପରିଚିତା ମହଚରୀଦୟମହ ଶୁରାଙ୍ଗନା ହିତେଓ ରନ୍ଧବତୀ ଶ୍ରୀ ମୌନାମିନୀ ।
ଅନ୍ଧପାଦ ଏକ ନବୀନ ଲଲନୀ ଲଜ୍ଜିତାନନେ ମନ୍ଦିରଦ୍ୱାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା ।
ମେଇ ନବାଗତ ରମଣୀରତ୍ନର ଅନ୍ଧମାଧ୍ୟୟ ଓ ମୌନର୍ଥ୍ୟରାଶି ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିଯା
ମନେ ମନେ ଶ୍ରୀ କରିଲେନ, ଏଇ ନେତ୍ରଲାଭଭୂତା ଲାବଣ୍ୟମରୀ ରମଣୀଇ ବୁଝି
କୁମାରେର ହାଦୟବିଲାସିନୀ ହିବେଳ । ଇହାର ନାମଇ ବୁଝି ହେମନଲିନୀ ।

ଏই ରଘୁନୀଇ ସଦି ପ୍ରକୃତ ରାଜକୁମାରୀ ହେଲେ, କୁମାର ସଦି ନାରୀଗର୍ଭ ଖର୍କାରିଣୀ ଏହି କାମିନୀର ଜନ୍ୟଇ ଉଚ୍ଚାଦ୍ରାସ୍ତ ହଇଯା ଥାକେନ, ତାହା ହଇଲେ କୁମାରେର ସମ୍ବନ୍ଧ ଛୁଟ ଓ କ୍ଲେଶ ସାର୍ଥକ ଏବଂ ଜନ୍ୟ ସଫଳ ।

ତ୍ରୈ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଆର ଅଜିନାସନେ ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଗାତ୍ରୋଥାନ ପୂର୍ବକ ତୋହାଦିଗକେ ଯିଷ୍ଟ ସନ୍ତୋଷଗ କରିଯା ବଲିଲେନ, ଶୁନ୍ଦରୀଗଣ ! ଆର କତକ୍ଷଣ ଦଶ୍ମାମାନ ଥାକିବେଳ, ଉପ୍ୟୁକ୍ତ ହାନେ ଆସନ ପରିଗ୍ରହ କରନ । ତୋହାରା ବିଜୟବାନ୍ଧବେର ଶୁମ୍ଭୁର ସନ୍ତୋଷଗେ ସନ୍ତୃଷ୍ଟ ହଇଯା ପାରାଗାସନେ ଆସିନ ହଇଲେନ । ଆହା ! କୁଳବାଲା ଅବଲାଦିଗେର ଅଙ୍ଗେ ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ଅମୂଳ୍ୟ ଲଜ୍ଜାରତ୍ତ କି ଶୋଭା ପାଇ । ସେ ରାଜନିନୀ ଚିତ୍ରପଟାକିତ କୁମାରେର ମୋହନମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନାବଧି ଶରୀରେର ସୁଶୋଭନ ଲଜ୍ଜାତରଗ ବିଶୋଚନ କରିଯାଛିଲେନ, ଅଦ୍ୟ ସେଇ କୁମାରୀ କୁମାରକେ ସାକ୍ଷାତ ଅବଲୋକନ କରିଯା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଭୂଷଣ ପୁନର୍ଭାର ଅଙ୍ଗେ ଧାରଣ କରିଲେନ । ସାହାର ଅନ୍ତରସନ ସତତ ଶିଥିଲ ହଇତ, ଅଦ୍ୟ କି ନା ତିନି ଅବଶ୍ୟନ୍ବତ୍ତୀ ହଇଯା ବସିଲେନ । ତିନି ଏଥିନ ଲଜ୍ଜାମନ୍ୟ ହୁଦେ ନିମଞ୍ଚା ହଇଲେନ । ସରଲ ପ୍ରିୟାତ୍ମତକେ ସାଦରମନ୍ଦୋଧନ କରିଯା ବଲିଲ, ମନ୍ତ୍ରମୁତ ! ଏହି ସେ ଅବଶ୍ୟନ୍ବତ୍ତୀ ନବସୁବତ୍ତୀକେ ଦର୍ଶନ କରିତେଛେନ, ଇନିହି କୁମାରେର ସ୍ଵପ୍ନାବଲୋକିତା ନଲିନୀ । ଆମାଦେର ମୁଖେ କୁମାରେର ଶୁଭାଗ୍ୟମନ ବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀବଣେ ଅଧୀରା ହଇଯା ତୋହାର ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିତେ ଆସିଯାଛେନ ।

ତ୍ରୈ କୁମାର ଅଥ୍ୱା ଭୂମଣ୍ଡଳେର ଅମୂଳ୍ୟ ରତ୍ନଭୂତା କୁମାରୀରେର ଅମୋଷ ମୋହନ ଅନ୍ତରସରପା । ଅସାମାନ୍ୟ କ୍ରପଳାବନ୍ୟମୟୀ ଅବଶ୍ୟନ୍ବତ୍ତୀ ନବୀନ ନଲିନୀକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଅପାର ଶୁଖସିନ୍ଧୁତେ ଭାସିଲେନ । ଉତ୍ସମିତ ମହାନନ୍ଦଲହରୀ ହନ୍ଦରେ ପ୍ରବାହିତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ଅନ୍ତରଶ୍ଵର ବିରହାନଳ କୁମାରୀଦର୍ଶନକୁଳ ଶୁଖସଲିଲେ ନିର୍ମାପିତ ହଇଲ । ସ୍ଵପ୍ନଦର୍ଶନଦିବମାବଧି ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାସ୍ୟ ହାସ୍ୟରହିତ ହଇରାହିଲ, ଅଦ୍ୟ ସେ ଆନନ ନ୍ମିତାନନ ହଇଲ । ସିନି ପିତା ମାତାର ମାଯା କାଟାଇଯା ଓ ରାଜ୍ୟଶ୍ରୀରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଯା ନିରାଶପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେମାର୍ଣ୍ଣବେ ଝାପ ଦିଯାଛିଲେନ, ଦୋଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଅଦ୍ୟ ତିନି ଅକୁଳମାଗରେ କୁଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଲେନ । ସେ କୁମାର, କୁମାରୀର ମୋହନୀ

ମୁଣ୍ଡି ଚକିତେର ନୟାଁ ଦର୍ଶନ କରିଯା ନିରସ୍ତର ନୟନନୀରେ ଭାସିତେଛିଲେନ,
ଅଦ୍ୟ ତିନି ମେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସର୍ବମୌତୁତା ସ୍ଵପ୍ନାବଲୋକିତା ରାଜମୁଖରେ
ସାକ୍ଷାଂ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଶୁକ ମନୋରଥରୁକୁକେ ଗଞ୍ଜବିତ ବୋଥ କରିଲେନ ।
ମଲିନୀର ଅଲୋକିକ ସୌନ୍ଦର୍ୟମାଧୁରୀ ସନ୍ଦର୍ଶନେ କୁମାର ମନେ ଘୁମେ ବିବେ-
ଚନା କରିଲେନ, ବହୁଳ ମହିଳା ମୃତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବିଧାତା ସେ ଅଭ୍ୟାସଶକ୍ତି
ଲାଭ କରିଯାଛେ, ତାହା ଆମାର ମଲିନୀତେଇ ଏକାଶିତ ।

ଏ ଅନୁଷ୍ଠର ଚପଳା ସରଲାକେ କହିଲ, ସରଲେ ! ଅଦ୍ୟ ତାଇ କି ଆଶର୍ଯ୍ୟ
ଦର୍ଶନ କରି, ଜଳଦୋଦୟେ ସୌନ୍ଦର୍ୟମାଧୁରୀ ମୃତ୍ତିମତୀ ନା ହଇଯା ନିଶ୍ଚିନ୍ତା
ଥାକିତେ ଦେଖିଯାଇ ? ବସନ୍ତ ସମାଗମେ ଚୃତଳତିକା ଅଲିପରାଙ୍ଗମୁଖ ।
ଏକି କାଳକ୍ରମେ ସେ ସକଳଇ ବିପରୀତ ଦେଖିତେଛି ? ଯିନି 'କୁମାରେର
ଅଦର୍ଶନେ ଲୋକଙ୍ଜା ଭୟ ପ୍ରଭୃତି ନା କରିଯା ଅବିରତ ନୟନଜଳ ତ୍ୟାଗ
କରିତେନ, ଅଦ୍ୟ ତିନି ତାହାର ହୃଦୟନାଥକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ କରିଯା ମେହି
ସକଳକେ ଅନ୍ୟାଯୀସେ ଅକ୍ଷେ ଧାରଣ କରିଲେନ । ଯିନି ଚିତ୍ରପଟ୍ଟ ଦର୍ଶନା-
ବସି ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହଇଯା ଅବଶ୍ଵନ୍ତ କେମନ ତାହା ଜାନିତେନ ନା,
ଏଥବେ କି ନା ତିନି ଅନୁରେର ଅମୂଲ୍ୟରୁତ୍ତ ବିଜୟରତ୍ନକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା
ଅବଶ୍ଵନ୍ତବ୍ରତୀ ହଇଯାଇଲେନ । ସେ ମଲିନୀ ନିରସ୍ତର ଚିତ୍ତଚୋରକେ ପାଇବାର
ଜନ୍ୟ କାତରସ୍ଵରେ ହାହଦୟବଜ୍ଞାତ ! ହା ପ୍ରାଣନାଥ ! ହା ଜୀବିତେଶ୍ୱର ! ବଲିଯା
କ୍ରମ କରିତେନ, ଏଥବେ କି ନା ତିନି ମେହି ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରକେ ସମକ୍ଷେ ଅବ-
ଲୋକନ କରିଯା ସେ ରବ ଦୂରୀକୃତ କରତ ତାହାର ହୃଦୈ ନୀରବକେ ନିୟୁକ୍ତ
କରିଲେନ । ସଥି ! ତବେ ଏତଦିନ ରାଜନନ୍ଦିନୀ କି ଆମାଦେର ନିକଟ
ବାହ୍ୟକ ପ୍ରଗମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିତେନ ? ସଦି କୁମାରୀର ହୃଦୟକ୍ଷେତ୍ରେ ଏକୁତ
ପ୍ରଗମ ଅନ୍ଧୁରିତ ହିତ, ତାହା ହିଲେ କି, କୋମଲାଙ୍ଗୀ ଏଥବେ ସ୍ତ୍ରୀଯ ମୁଖ-
କମଳ ହୃଦୟକମଲେ ସଂଶ୍ଵାପିତ ରାଖିତେନ ? ଅବଶ୍ୟଇ ରାଜକୁମାରୀ
ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦର ବାକ୍ୟାମୃତ ପ୍ରଦାନେ କୁମାରେର ଚିରପିପାସା ଶାନ୍ତି କରିତେନ ।

ଚପଳାର କଥା ସରଲାକେ ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା, କୁମାରୀକେ ଚପଳା ଅନ୍ୟାୟ
ପ୍ରାଣଭଂଗମା କରିଲ ଦେଖିଯା, ସରଲା ଉଦୟ କୁପିତ ହଇଯା ତାହାକେ
କହିଲ, ଚପଳେ ! ତୁ ଯି ନାହେଓ ଚପଳା, ତୋମାର କଥାଓ ଚପଳତାପୂର୍ବ,

ତୋମାର କିଛୁମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ନାଇ, ତାହା ହଇଲେ ତୁମି କଥନଇ ଅକାରଣ କୁମାରୀର ଦୋଷ ଦିତେ ନା । ଶ୍ରୀଲୋକେ କେ କୋନ୍‌କାଲେ ଅଗ୍ରେ କଥା କହ । ତୋମାର ସକଳଇ ସୃଷ୍ଟି ଛାଡ଼ା, ତୁମି କି ଜ୍ଞାନନାୟେ କୁଳକାମିନୀଦେର ଲଜ୍ଜା ! ଏବଂ ଅବଶ୍ୟକନ୍ତିର ଅଙ୍ଗେର ପ୍ରଧାନ ଚିହ୍ନ । ଅକୁଳ କଲଙ୍କସାଗରେ ସାହାରା ଝାଁପ ଦିଯାଛେ, ମିଳଜ୍ଜତା ମୁଖରତା ତାହାଦେରଇ ପ୍ରୟୋଜନ । କୁଳକାମିନୀ-ଗଣ କେ କେଥାଯି ଲଜ୍ଜାଯି ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଯା ପୁରୁଷେର ସହିତ ପ୍ରଥମେ କଥା କହିଯା ଥାକେ ? କୁମାରୀ, କୁମାରପ୍ରେମେ ଆବନ୍ଦ ଏବଂ କୁମାରଓ କୁମାରୀର ଜନ୍ୟ ଲାଲାୟିତ, ଭାଲ, ଦେ ସବ କଥା ସତ୍ୟ ବଟେ କିନ୍ତୁ ତାହା ହଇଲେଓ ଏକବାର କୁମାରେର ସଭାବ ପରିକ୍ଷା କରିଯା ଦେଖାତ ଉଚିତ ? ଆର ଦେଖ, ଝାଁହାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିଯା କୁମାରୀ ଅଧିରା ଓ ଉତ୍ସତାପ୍ରାୟ ହଇଯା ଛିଲେନ, ତୁମାରକେ ଅଦ୍ୟ ସାଙ୍କାଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିଯା କୁମାରୀତେ କି ଆର କୁମାରୀ ଆଛେନ ଯେ, କୁମାରେର ସହିତ କଥା କହିବେନ । ଚପଳେ ! ତୁମି କୁମାରୀର ସବ ଦୋଷ ଦିଲେ, ଆଯିତ ତୁମାର କିଛୁମାତ୍ର ଦୋଷ ଦେଖିତେ ପାଇ ନା, କୁମାରେଇ ସବ ଦୋଷ । ତୁମି ବିଶେଷ ବିବେଚନା କରିଯା ଦେଖ, ଛାଯାଇ ଦେହର ଅନୁକରଣ କରେ, ଦେହ କିଛୁ ଛାଯାର ଅନୁକରଣ କରେ ନା । କୁମାର ସଦି କଥା କହିତେମ, ତୁମାର ଛାଯାପ୍ରକଳ୍ପା କୁମାରୀଓ ତାହା ହଇଲେ ତେଥରେ କଥା କହିତେନ । ଆର ଦେଖ, ଅଲି ପ୍ରଥମତଃ ଶୁଣୁଣିବେ ପଦ୍ମନୀକେ ମୋହିତ କରତ ତାହାର ମଧୁପାନ କରେ, ପଦ୍ମନୀ କି ଅଗ୍ରେ ତାହାକେ ମଧୁପାନ କରିତେ ଆହ୍ଵାନ କରେ ? କୁମାର ସଦି ଅଗ୍ରେ କଥା କହିତେମ, ତାହା ହଇଲେ କୁମାରୀ ଅବଶ୍ୟକ ତୁମଧୁର ବାକ୍ୟାମୃତଦାନେ କୁମାରକେ ସ୍ଵର୍ଗୀ କରିତେନ । ଆର ଦେଖ, ଯେ ଚୋର ପରିଶେଷେ ଚୈର୍ଯ୍ୟ-ବନ୍ଧୁର ଅନ୍ତାଦର କରେ, ମେଇ ବା କେମନ ଅନୁତତ୍ତ୍ଵ ଚୋର ।

ସଖୀଦୟ ଏଇକୁଳ ନାନାବିଧ ରହସ୍ୟେ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଲ । ଏଦିକେ ହେ-ମଲିନୀ ରତିକାନ୍ତ୍ରବିନିନ୍ଦିତ ପ୍ରାଗକାନ୍ତେର କମନୀୟ କୋମଲ କାନ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିଯା ପୁଲକିତାଙ୍କ ହଇଯା ଉଠିଲେନ । ସଲିଲବିହୀନା ତରଙ୍ଗିନୀ ଯେମନ ଧାରାଧରକେ ଲାଭ କରିଯା ପ୍ରବଳ ବେଗବତୀ ହଇଯା ଉଠେ ତରଙ୍ଗପ କୁମାରକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ରାଜବନ୍ଦିନୀର ଅନ୍ତରେ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦତରଙ୍ଗ

ଉଦ୍‌ଧିତ ହିଲ । ତୁହାର ଅସାମାନ୍ୟ ରୂପଲାବଣ୍ୟ ଅବଲୋକନ କରିଯା
ମନେ ମନେ ବିବେଚନା କରିଲେମ, ଯୁଝି ରତ୍ନପତି ଉମାପତିର ପ୍ରଚଂ ଲୋଚନ-
ରୂପ ବହୁକୁଣ୍ଡ ନିଜଦେହକେ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ପୁନର୍ମାର୍ଥ ପାବିତ୍ର ହିଯା
ମହିତଳେ ଜୟଗ୍ରହଣ କରିଯାଛେ । ଚିରାଭିଲବିତ କୁମାରେର ସମାଗମ
ଲାଭେ ଏକକାଳେ ଆମନ୍ଦ ଓ ମୋହରମେ ନିଯମ୍ଭୁ ହିଲେନ । ଶୁଖସିଙ୍ଗୁ ଉଥ-
ଲିଯା ଉଠିଲ, ସାହିକରମେ ଶରୀରେ ଭାବାନ୍ତର ଉପଶ୍ମିତ ହିଲ । ମଦମୋ-
ଆଦିନୀ ନଲିନୀ ଆର ଅଧୋବଦନେ ଥାକିତେ ମର୍ମରୀ ହିଲେନ ନା । ଏକ
ଏକବାର ଅବନତ ମନ୍ତ୍ରକ ଉପ୍ରତ କରିତେଛେ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଅବଶ୍ଵଟନ ମଧ୍ୟ
ହିତେ ଆୟତ ନୟନେର ଅମୋଘ ଅପାଞ୍ଚବାଣ ପ୍ରାଣନାଥେର ପ୍ରତି ସନ୍ଧାନ
କରିତେଛେ । ପାଛେ କେହ ଦର୍ଶନ କରେ, ଏହ ଭୟେ କଥନ କଥନ ଲାଗି-
ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେଛେ । କୁମାରୀ ଏଇରପଭାବେ ଆକର୍ଣ୍ଣନେତ୍ରେ
ଅବ୍ୟର୍ଥ କଟାକ୍ଷବାଣ ସଂଘୋଜିତ କରିଯା କୁମାରେର ପ୍ରତି ନିକ୍ଷେପ କରାଯ
ତିନି ଏକକାଳେ ଅର୍ଦ୍ଧୟ ହିଯା ଉଠିଲେନ । ତିନିଓ ନଲିନାକେର
ଲଲିତ ଭାବଭକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ନଲିନୀର ପ୍ରଚଂ ନୟନବାଣ ଖଣ୍ଡନ କରିତେ ଲାଗି-
ଲେନ । ସଥନ ନଲିନୀ ନୟନବାଣ ନିକ୍ଷେପ କରିତେଛିଲେନ, ମେଇ ମଧ୍ୟେ
ସଦି ଲଜ୍ଜା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନା ହିତ, କାହାର ସାଧ୍ୟ ମେ ଶରସନ୍ଧାନ ହିତେ
ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ । କୁରଙ୍ଗନୟନାର ମେ କଟାକ୍ଷକପାଣେ କତ ଶତ ମୋଗୀ
ଖୁବି ମୁନିଗଣେର ମନ୍ତ୍ରକ ଦୂର୍ଭିତ ହୟ କିନ୍ତୁ କୁମାର ମେ ଶର ଅନାଯାସେ ମଧ୍ୟ
କରିତେଛେ । କେନେବା ତାହା ତୁହାର ସହ୍ୟ ନା ହିବେ, ଯିନି ସ୍ଵପ୍ନ ଦର୍ଶନ
ଦିବସାବଧି ଯେ ମୋହିନୀମୂର୍ତ୍ତିକେ ହୃଦୟଭବିତରେ ସଂସ୍ଥାପନ କରିଯା ଅନା-
ଯାସେ ହୁଗମପଥ ପ୍ରାନ୍ତର ଓ ପର୍ବତ ପ୍ରଭୃତି ଅଭିକ୍ରମ କରିତେ ପାରିଯା-
ଛେନ ତିନି ଯେ ଅଦ୍ୟ କୁମାରୀର କମଳନେତ୍ରେର କଟାକ୍ଷଶର ସହ୍ୟ କରିବେ,
ତୁହାର ଆର ବିଚିତ୍ର କି ? ଏଇରପ ଭାବେ ଉଭୟେ ନିଜ ନିଜ ଆୟତ
ନୟନରଙ୍ଗନେ ନୀଳମଣିଭିତ ତାରକାରୂପ ନନ୍ଦକୀ ଚତୁଫ୍ଟରକେ ଝୁଠାମେ
ନାଚାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ଉଭୟେ ଉଭୟେର କୌଶଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ମଯନଭବିତେ
ବିମୋହିତ ।

ସରଲାର କୁମାରେର ପ୍ରତି ଚୋରାପବାନ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ପ୍ରିୟତ୍ତ

ଆର କଥା ନା କହିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଅମନି ସରଲାକେ
ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ସୁନ୍ଦରି ! କୁମାର ସସଙ୍ଗେ ସେ ସକଳ ବାକ୍ୟ
ପ୍ରୟୋଗ କରିଲେ ଇହା କି ନ୍ୟାଯାନୁଗତ, ନା ତୋମାର ନିଜେର ଇଚ୍ଛାମତ ?
ସଦି ତୁ ମି ଅନ୍ୟାର ନ୍ୟାଯ ବିଚାର କରିଯା ବଲିତେ, ତାହା ହଇଲେ କଥନିଇ
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିତ ବାକ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିତେନା । ଆମାର ବୋଧ ହୟ ତୁ ମି
ନିଜେର ଇଚ୍ଛାମତି ବଲିତେ ଛିଲେ, ହାସ୍ୟାନନ୍ଦେ ! ତୋମାଦେର ରାଜନିନ୍ଦିନୀ
କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ ହଇଯାଓ ଲଜ୍ଜାକପ ଦୁଃଖର ତରକ୍ଷିଣୀ ସମ୍ମରଣ କରତ କୁମାରେର
କୋମଳ ହୃଦୟେ ପ୍ରବିଷ୍ଟା ହଇଯା ପଲକେର ମଧ୍ୟେ ତୋହାର ଘନ ପ୍ରାଣ ହରଣ
କରିଯା ଚଲିଯା ଆସିଲେନ । ବଲ ଦେଖି ତାର ପର କି କୁମାରୀ ଆର
କୁମାରେର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଯା ଛିଲେନ । କୁମାରତ ନିଜେ ଆସିଯା କୁମା-
ରୀର ଘନ ହରଣ କରେନ ନାହିଁ । ସଦି ବଲ କୁମାରେର ପ୍ରତିକ୍ରିତି ଦର୍ଶନ କରିଯା
ମୋହିତ ହୁଏ ଭାଲ, ମେ ପ୍ରତିକ୍ରିତି ତ କୁମାରୀରେ ନିକଟେ ଛିଲ । କିନ୍ତୁ
ସ୍ଵପ୍ନାବଲୋକିତା ନଲିନୀମୂର୍ତ୍ତି କୁମାରେର ନିକଟ କ୍ଷମାତ୍ର ଛିଲ କିମ୍ବା
ସନ୍ଦେହ । ଏଥିନ ବଲ ଦେଖି କେ ଚୋର, ଆମାର କୁମାର ନା ତୋମାଦେର
କୁମାରୀ । ଶୁଚତୁରେ ! ଆର ବୃଥା ବାଦାନୁବାଦେ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।
କାହାରଇବା ଦୋଷ ଦିବ, ଉଠାରା ଉଭୟେଇ ଉଭୟେର ପ୍ରବିଜ୍ଞାପନେ ଆବଶ୍ୟକ ।
କୁମାରୀ କୁମାରେର ଜନ୍ୟ ବ୍ୟାକୁଳା, କୁମାର ଓ କୁମାରୀତେ ବିମୋହିତ, ବଲିବ
କି ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦେ ! ହେମେ କଟିନତା ଆଛେ ବଲିଯା କୁମାର, କୁମାରୀରନାମ ନିର୍ମଳ
ନଲିନୀ ରଙ୍ଗା କରିଯାଛେନ । ଅଦ୍ୟ ହଇତେ ତୋମରା କୁମାରୀକେ
‘ନିର୍ମଳନିଲିନୀ’ ବଲିଯା ଆହୁରାନ କରିଓ । ନଲିନ ନଯନା ନଲିନୀର
କୁମାର ରକ୍ଷିତ ବୁତନ ନାମ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ସରଲା ଓ ଚପଲାର ଶୁଚାକ
ଆସେ ହାସି ଧରେନା । ତାହାରା ଉଭୟେ କଥୋପକଥନ କରିତେ
ଲାଗିଲ, କୁମାର ଭିନ୍ନ କୁମାରୀର ଏମନ କୋମଳ ନାମ କେହ କି ରାଖିତେ
ପାରେ ? ହିମାଂଶୁ ବ୍ୟାତୀତ ଅନ୍ୟେ କୁମୁଦିନୀର ମର୍ମ କି ସୁରିବେ ? ମଣି
ପରୀକ୍ଷକ ଭିନ୍ନ ଅପରେ କି ମଣି ଚିନିତେ ପାରେ ? ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ନୟନହୀମ
ମେ କି କଥମ ସର୍ଗପ୍ରତିମାର ଶୁଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିତେ ପାରେ । ଦେଖ
ଦେଖି କୁମାର, କୁମାରୀର କେମନ ସୁଲଲିତ ନାମ ରଙ୍ଗା କରିଯାଛେ ।

ବାସ୍ତବିକ ଆମାଦେର ହେମଲିନୀ ନିର୍ମଳ ମଲିନୀଇ ବଟେନ । କେବଳ, ହେମ ପଦ୍ମେ ଆର ନିର୍ମଳ ପଦ୍ମେ ଅନେକ ବିଭିନ୍ନତା ଆଛେ କି ନା ? କନକପଦ୍ମେର ଶୁଣେ ମଧ୍ୟେ ତ କାଠିନ୍ୟ ଓ ମଲିନତା । ସେଇ ଜନ୍ୟଇ ବୋଧ ହେଯ ମକରନ୍ଦ ଓ ସନ୍ଦାନ୍ତ ସରୋଜେଇ ଅବଶ୍ଵିତ କରେ । ସେ ପଦ୍ମରସ ବିରହିତ ଓ ଗୋବିନ୍ଦ ପଦାରବିନ୍ଦ ପୂଜାଯ ବକିତ, ସେ ଅତିଶ୍ୟ ଶୋଭାଶାଲୀ ଓ ଘହାମୂଳ୍ୟ ହିଲେଓ କି ରସରାଜ ଅଲିରାଜେର ଚିତ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କରିତେ ପାରେ ? ନା ମନୁଜବୃନ୍ଦେର ଆଗେନ୍ଦ୍ରୟେର ତୃପ୍ତିସାଧନ କରିତେ ସମ୍ମନ ହିୟା ଥାକେ ? କୁମାର ସେ ହେମ ଶଦେର ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିର୍ମଳ ଶର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରଯୋଗ କରିଯାଇଛେ, ଇହାତେ ଆମରା ସଂପରୋନାନ୍ତି ଶ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲାମ । ଏଥିନ ରାଜନିବ୍ରିଦ୍ଧିନୀର ନାମ ପ୍ରକୃତ ହିୟାଛେ । ବିବେଚନା କରିଯା ଦେଖିଲେ କୁମାରୀର ଚଞ୍ଚକକୁମୁମନିଭାଙ୍ଗ ନିର୍ମତର ନିର୍ମଳତା ଓ କୋମଳତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ପଦ୍ମଗନ୍ଧ ସଂୟୁକ୍ତ, ମଲିନୀତେ ଯଦି ଏତ ଶୁଣ ନା ଥାକିତ, ତାହା ହିଲେ କି ତିନି ଅକ୍ଷୟଦେଶାଦ୍ଵିପତି ଭୂପାଳ କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ପୁନ୍ନ ବିଜୟ-କିଶୋରେର ଚିତ୍ତଭବନେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିୟା ଚକିତେର ମଧ୍ୟେ ମନ ହରଣ କରିତେ ପାରିତେନ ?

କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ମର୍ମିରୀ କୁମାରକେ ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ରାଜ-ଶୁତ ! ଆର ଆମରା ଏ ରଙ୍ଗଭୂମିତେ ଆପନାଦେର କୁରଙ୍ଗନ୍ଯନେର ସୋରତର ରଣ ଦେଖିତେ ପାରି ନା । ଶୁଣନ୍ତିରା ! ଏ ସେ ଅତି ଭୌମ ରଣ, ସେ ରଣେ ରତିପତି ସାରଥି, ସେ ରଣେ ସକଳକେଇ ପରାମ୍ରଦ ହିତେ ହେଯ । ମଲିନୀନିବ ପ୍ରଗଯିନ୍ ! ଆପନାରା ଉତ୍ତରେଇ ନରନବାଗ କ୍ଷେପଣେ ବିଶେଷ ପାଟୁ ତାହା ଆମରା ବୁଝିଲାମ ; ରଣପଣ୍ଡିତ ! ଆମାଦେର ଏକାନ୍ତ ବାସନା ସେ ରଣ-ପଣ୍ଡିତ ରାଜଶୁତାକେ ବାମେ ବସାଇଯା ଚଚୀଶହ ଚଚୀପତିର ମ୍ୟାଯ କୁମାରୀ ମହ ଆପନାକେ ଅବଲୋକନ କରିଯା ବହୁଦିନେର ପରିଶୁଦ୍ଧ ମନୋରଥ ମହୀକହ ପଞ୍ଜବିତ ଓ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ଜ୍ଞାନ କରି । ପ୍ରିୟତ୍ରତ୍ନ ସେଇ ସମୟ ମର୍ମିଦେର କଥାଯ ଯୋଗ ଦିଯା ତାହାଦିଗିକେ ଉଦ୍‌ଦେଶ କରିଯା କହିଲେନ, ମୁଦ୍ରରୀଗନ୍ ! ତୋମାଦେର କଥା ଶୁଣିଯା ଆମି ପରମ ଶ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲାମ, ଆମାର ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଏକବାର କୁମାର କୁମାରୀର ବୁଗଲମୁଣ୍ଡି

ଦର୍ଶନ କରିଯା ଚିରପିପାସୀ ନୟନଚକୋରେ ପିପାସା ନିଃତ ଓ ସକଳ ଶ୍ରୀମ ସଫଳ ବୋଧ କରି । ପ୍ରିୟତ୍ରତ ଓ ସଖୀଦେର କଥା ଶ୍ରୀବଗ କରିଯା କୁମାର ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିଲେନ ।

ସଖୀରା କୁମାରେର ମୋନେ ସମ୍ମାନିତ ଲଙ୍କଗ ବିବେଚନ କରିଯା କୁମାରୀର କୋମଳ ତୁଜୁବଜ୍ଞୀ କରକମଳେ ଧାରଣପୂର୍ବକ ତ୍ବାହାକେ କୁମାର ସମ୍ମାପେ ଲାଇଯା ଯାଇତେ ଉଦ୍‌ବ୍ରତା, ଲଜ୍ଜାବନତମୁଖୀ ଅବଶ୍ୟନ୍ତରବତ୍ତି ରାଜକୁମାରୀ ପ୍ରଥମତଃ ଶରୀର ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ଧଭଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରାକାଶ କରିତେ ଲାଗିଲେନ କିନ୍ତୁ ସଖୀରା ତ୍ବାହାକେ ଧରାର୍ଥରି କରିଯା କୁମାରବାମେ ଲାଇଯା ବନ୍ଦାଇଲ ।

ଆହା ! କି ଶୋଭା, ଯେନ କନକମୃଗାଲେ ବିଶୁଦ୍ଧ କନକ କମଳ ବିକସିତ ହଇଲ । କାଂକଳ କାଂକଳୟକ୍ଷେ ଯେନ କଥିତ କାଂକଳତା ଜଡ଼ିତ ହଇଲ । ବିଚ୍ଛେଦ ଅନ୍ଧକାର ତିରୋହିତ ହଇଯା ଅବିଚ୍ଛେଦ ଅକଣେର ଅତ୍ୟନ୍ତ ହଇଲ । ଚିରକଟ୍ଟ ଦୂରୀଭୂତ ହଇଯା ଉଭୟେର ଅନ୍ତରେ ସୁଖମିନ୍ଦ୍ର ଉଥଲିଯା ଉଠିଲ । ଆହା ! ଅନ୍ୟ କି ଶୁଖେର ଦିନ, ପ୍ରିୟତ୍ରତ କୁମାର କୁମାରୀର ଅନୁପମ ସ୍ଵଗଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦର୍ଶନେ ବିମୋହିତ ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ପଲକ ପଡ଼ିତେଛିଲ କିନା ମନ୍ଦିରକା କୁମାରମାଳା ଆନନ୍ଦ କରତ କମାର ଓ କୁମାରୀର କରେ ଅର୍ପଣ କରିଲ । ପରେ ଅନେକ ଅନୁରୋଧେର ପର ଲଜ୍ଜାବନତମୁଖୀ ରାଜନନ୍ଦିନୀ କୋନକୁପେ ଶ୍ରୀଯ କରନ୍ତୁ ମାଳା କୁମାରେର କଟେ ନ । ପ୍ରଦାନ କରାଯ, ସଖୀରା ତ୍ବାହାର ହସ୍ତ ଧାରଣ କରିଯା କୁମାରେର ଗଲେ ମାଳା ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେନ । କୁମାର ଓ ସ୍ଵହସ୍ତ ମାଳା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଲେନ । ଏଇକୁପେ ସଙ୍କୋପାନେ ଶିଖ-ମନ୍ଦିରେ କୁମାର କୁମାରୀର ଶୁଭା ଉଦ୍ବାହକାର୍ଯ୍ୟ ସୁମୃଦ୍ଧ ହଇଲ ।

ସଥନ ବାଗଲୋଚନା ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଅବଶ୍ୟନ୍ତରବତ୍ତି ହଇଯା କୁମାରେର ବାମ-ଭାଗେ ଉପବିଷ୍ଟା ଆଛେନ ଏବଂ ରାଜନନ୍ଦନ ଓ ଶିତାନନ ହଇଯା ସମ୍ମଳନ-ସୁଖମଲିଲେ ମନ୍ତ୍ରରଗ ଦିତେଛେନ ; ଏମ ସମୟେ ମରଳା ସହ୍ଦୀ ଗଗଣାଙ୍କନେ ନେତ୍ରପାତ କରିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲ । ବିଭାବରୀ ବିର୍ଦ୍ଦୋତ କୌମୁଦୀବମନ ପରିଧାନ କରିବାର ଉପକ୍ରମ କରିତେଛେନ । ମୌଲାସର ଏକ ଏକଟୀ କରିଯା ସମୁଜ୍ଜଳ ହୀରକଥା ଓ ସନ୍ଦଶ ନକ୍ଷତ୍ରାଭରଣ ଅନ୍ଦେ ସୁମରିତ କରିତେ ଲାଗି-

ଲେନ । ପୂର୍ବଦିକ ହିତେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯଶୁଲାକାର ରଥୋପରି ଆକ୍ରମ ହିଯା ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଓ ଜୀବନିଚିଯକେ ମୁଣ୍ଡିତଳ କରିବାର ଜମ୍ୟ ସିତକର ପ୍ରସାରଣ କରିତେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହିଲେନ । ଏମନ ସମୟେ ସରଲା ଶଶବ୍ୟସ୍ତ ହିଯା ମୁଖ୍ୟର ଘରେ କୁଥାରକେ କହିଲ, ଗୁଣାକର ! ରଜନୀ ସମାଗତା ଆର ଅଧିକକ୍ଷଣ ତ ଏହାନେ ରାଜମହିତାର ଓ ଆମାଦେଇ ଅବଶ୍ଵିତ କରା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବଲିଯା ବୌଧ ହୟ ନା, ଯେହେତୁ ଆମରା ସକଳେର ଅଞ୍ଜାତସାରେ ଅତି ସଙ୍ଗୋପନେ ଶିବାଲୟେ ଆସିଯାଛି । କି ଜାନି ସଦି ରାଜମହିଷୀ କୋନ କାରଣେ ଉଦ୍ୟାନେ ଆଗମନ କରେନ, ତାହା ହିଲେଇ ତ ସୋର ବିପଦ । କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ! ବିପଦ ସାଟିତେ କତକ୍ଷଣ, ଏକାରଣ ନିବେଦନ କରିତେଛି, ଆମାଦିଗଙ୍କେ ବିଦ୍ୟାଯ ଅଭ୍ୟମତି କରନ । ଆମରା ରାଜମହିନୀଙ୍କେ ଲାଇଯା ଉପବନାଭିମୁଖେ ଗମନ କରି । ଅବକାଶମ୍ଭବ ଆସିଯା ଆପନାର ପାଦପଦ୍ମ ଦର୍ଶନ କରିବ । ଏବଂ ସାହାତେ ଅଟିରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପରିଗ୍ରହ କର୍ଯ୍ୟ ମୁମ୍ପର ହୟ, ତଦ୍ଵିଷୟେ ବିଶେଷ ସଚେଷ୍ଟିତ ଥାକିବ । ଆପନି ଭାବିତ ହିବେନ ନା । ଆପନାଦେଇ ବିବାହ୍ୟକେ ସଥନ କୁମୁଦକୋରକ ଦେଖା ଦିଯାଛେ ତଥନ ଆର ତାହା ବିକସିତ ହିତେ ବିଲବ କି ?

କୁମାର ସହସା ସରଲାର ମୁଖ ବିନିର୍ଗତ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗଭାଗିନୀ ହଦୟବିଲାସିନୀର ବିଦ୍ୟାଯ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଣେ ଚମକିତ ହିଯା ଉଠିଲେନ । ହଦୟ ଶୁକ୍ର ହିଲ, ତୋହାର ଆପାତତ ମୁହଁ ମନ ପୁନର୍ଧାର ବିଚ୍ଛେଦାଶକ୍ତାର ଉଚ୍ଚାର ହିଲ । ମୁହଁନ୍ଦ୍ର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ବିବନ୍ଦ ହିଲ, ମନେ ମନେ ଆକ୍ଷେପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ହୟ ଆମି କି ହୁର୍ଭାଗ୍ୟ ! ଅଦୃଷ୍ଟକ୍ରମେ ଏତ ଦିନେର ପର ପ୍ରଗଣ୍ଠିନୀ ମଲିନୀଙ୍କେ ଏକବାର ନୟନେ ଦର୍ଶନ ଓ ବାମେ ବସାଇଯା ଜୀବନ ମନ ଓ ଜୟ ସାର୍ଥକ ଜ୍ଞାନ କରିତେଛିଲାମ ; ଏଥନ କିନା ଆବାର ତୋହାକେ ବିଦ୍ୟାଯଦିତେ ହିବେ । ହାଯ ! ଆମି କେମନ କରିଯା ଦେହେ ପ୍ରାଣ ଥାକିତେ ଏକପ ନିର୍ଦ୍ଦାତଣ ବାକ୍ୟ ମୁଖ ହିତେ ନିର୍ଗତ କରିବ । ବିନୋଦିନୀର ବିଦ୍ୟାଯେ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରି ଆମର ହଦୟ ବିଦୀଗ ହିବେ । କତ କଷ୍ଟ କତ ସନ୍ତ୍ରଗର ପର ସଦି ପ୍ରେସ୍‌ମୀକେ ଅଦ୍ୟ ଏକବାର ଦର୍ଶନ କରିଲାମ, ଆବାର କିନା ତୋହାର ଅଦର୍ଶନରୂପ ଶାନ୍ତିତ ଅସିର ଆଘାତ ଶରୀରେ ମହ୍ୟ କରିତେ ହିବେ । ରେ କର୍ଣ୍ଣ ! ତୁଇ

ସଦି ସରଲାର ମର୍ଯ୍ୟାଭେଦୀ କଟିଲ ବିଦାଯ ପ୍ରାର୍ଥନାର ମହା ବଧିର ହଇତିମ ?
ତାହା ହଇଲେ ଆମାକେ ପୁନର୍ଭାର ମନ୍ତ୍ରାପ ପାଇତେ ହଇତ ନା । ରେ ପାପ
ପ୍ରାଣ ! ପ୍ରାଣାଧିକା ପ୍ରେସ୍‌ମୀର ବିଦାଯ ପ୍ରାର୍ଥନାରୂପ ପାଷାଣେ ଏଥିନ କେନ
ତୁହିର୍ ହେଲି ନା ? ମନେ ମନେ ଏଇରୂପ କ୍ଷୋଭ ଓ ଆଜ୍ଞାତିରକ୍ଷାର କରିଯା
ସରଲାର ବିଦାଯ ପ୍ରାର୍ଥନାର କୋନ ଉତ୍ତର ନା ଦିଯା କୁମାର ଅଧୋବଦନେ
ରହିଲେନ !

ଅନୁମର ମୁଖିଜ୍ଞ ସଚିବମୁତ ସରଲାର ବାକ୍ୟ ସାରମ୍ଭତ କରିଯା
ଭାବିଲେନ, ରାଜନନ୍ଦନୀର ମନ୍ଦିନୀ ସାହା ବଲିଲ ମକଳଇ ନ୍ୟାୟାନୁଗତ ।
ରାଜକନ୍ୟାର ରଜନୀତେ ଶିବାଲୟେ ଅଧିକ୍ଷଣ ଅବଶ୍ଵିତ କରା ସାଧୁ-
ମ୍ଭାନ୍ତ ବଲିଯା ବୌଧ ହେଯ ନା, ପଦେ ପଦେ ବିପଦ ସ୍ଥାଟିବାର ମନ୍ତ୍ରାବନା, ଏକେ
କୁମାର ବିପଦଗ୍ରହ୍ୟ, ଇହାର ଉପର ସଦି ଆବାର କୋନ ବିପଦ ଉପାହିତ
ହେଯ, ତାହା ହଇଲେ ତୋହାର ମନୋରଥ ମନ୍ତ୍ରାବନା କଟିଲ ହେଯା ଉଠିବେ ।
ଇହିଦେର ସଥିନ ପୂର୍ବ ହଇତେଇ ମନେ ମନେ ଘିଲ ହେଯାଛେ, ଅଦ୍ୟ ଶିବାଲୟେ
ଏକରୂପ ଉଦ୍ବାହି ହେଯା ଗିଯାଛେ ; ତଥିନ ଯେ କୁମାରେର ମହିତ କୁମାରୀ
ମିଲିତଜୀବନ ହେବେନ, ତାହାତେ ଆର କିଛୁମାତ୍ର ମନ୍ଦେହ ନାଇ । ତବେ
ହେଯ ଶ୍ରୀତ୍ର, ନା ହେଯ କିଛୁ ଦିନ ବିଲାସେ । ଶ୍ରୀତ୍ର ହେଯାଇ ଅଧିକ
ମନ୍ତ୍ରାବନା । ସାହାଇ ହଟୁକ ତାହା ବଲିଯା କଥିନ କୁମାରୀକେ ଆର
ଅଧିକ୍ଷଣ ଶିବାଲୟେ ଅବଶ୍ଵିତ କରିତେ ବଲା ଯାଇତେ ପାରେ ନା । କୁମାର-
ତ ଦେହେ ଜୀବନ ଥାକିତେ ଜୀବନାଧିକ ରାଜବାଲାକେ କୋନ କ୍ରମେଇ
ବିଦାୟ ଦିତେ ପାରିବେନ ନା । ରଜନନ୍ଦନ କ୍ରମେ ହୁନ୍ଦି ହଇତେଛେ ।
ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ମନେ ମନେ ଏଇରୂପ ତର୍କବିତରକ କରିଯା ସରଲାକେ କହିଲେନ,
ବୁନ୍ଦିମତେ ! ରାଜନନ୍ଦନ କି ପ୍ରାଣ ଥାକିତେ ପ୍ରାଣାଧିକ ପ୍ରେସ୍‌ମୀରେ
ବିଦାଯ ଅନୁମତି କରିତେ ପାରେନ ? ଅନ୍ଧାବଧି ଯାହାକେ ଅନ୍ତରେ ଅବିରତ
ଅବଲୋକନ କରିତେଛିଲେନ, ଅଦ୍ୟ ତୋହାକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଯା କି କଥିନ
ନିଦାରଣ ବିଦାଯ ବାକ୍ୟ ଅନୁମିତ କରିତେ ପାରେନ ? ମୁଦ୍ଦରି ! କୁମାରେର
ଅନୁମତି ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କୋନ ପ୍ରୋଜନ ନାଇ । ରଜନୀ ପ୍ରାୟ
ଚତୁର୍ଥ ଦଶ ଅତୀତ ଲଇଲ, ଆମି ବଲିତେଛି ତୋମରା କୁମାରୀକେ ଲଇଯା

ହୁରାଯ় ଗମନ କର । ତୋମାରେ ଅଧିକ ଆର ଆମି କି ବଲିଯା ଦିବ ।
କୁମାରୀର ଅବଶ୍ଵାତ ବିଶେଷଜ୍ଞପ ପରିଜ୍ଞାତ ଆଛ, କୁମାରେର ଅବଶ୍ଵାତ
ସ୍ଵଚକ୍ରେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଚଲିଲେ, ଏଥଣେ ସାହା ଭାଲ ବିବେଚନ ହୁଏ
କରିବେ ।

ଦରଲା ଓ ଚପଲା କୁମାରେ ଅନୁମତି ପ୍ରତୀକ୍ଷା ନା କରିଯା ପ୍ରିୟବ୍ରତ-
ବାକ୍ୟ ଶିରୋଧାରଣ ପୂର୍ବକ କୁମାରୀକେ ବଲିଲେନ, କୋମଲାଙ୍ଘୀ ! ଯାମିନୀ
ଅଧିକ ହଇଯାଛେ, ଆର କ୍ଷଣକାଳେ ଏହାମେ ଅବଶ୍ଵିତି କରା ବିଧେଯ
ନହେ । ହେମାଙ୍ଗୀ ! ଅତ୍ୟବ୍ରତ ଶ୍ରୀତ୍ର ଗାତ୍ରୋଥାନ କରନ । ମୃଦୁଗମନେ
ଉପବନାଭିମୁଖେ ଗମନ କରା ଯାଉକ । ଶୁଭାନୁଧ୍ୟାୟିନୀ ସନ୍ଧିନୀଦେର ଶୁଭ-
କରୀ ଭାରତୀ ତଥନ କୁମାରୀକେ ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା । କେମନ କରିଯାଇବନ୍ତି
ତୀହାକେ ଭାଲ ଲାଗିବେ, କୁମାରୀ ସେ ତଥନ ଗରଜେ ଜୀବନଶୂନ୍ୟ,
ସଖୀଦେର ବାକ୍ୟ ଅମୃତମୟ ହଇଲେଓ ତଥନ ତୀହାକେ ବିଷବ୍ରତ ବୋଧ ହଇଲ ।
କି କରିବେନ ଗମନେର କଥା ଶୁନିଯା ମନ ଅଭିଶର୍ଯ୍ୟ ଚଞ୍ଚଳ ହଇଲେଓ ସଖୀଦେର
ବାକ୍ୟେ ଏକବାର ଉଠିତେ ଚେଷ୍ଟା କରିତେଛେନ ; ପରଫଣେଇ ଅମନି ଅନିଷ୍ଟା
ଆସିଯା ପଥାବରୋଧ କରିତେଛେ । କଥନ ଅଜିନାମନ ହଇତେ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ
ଅତି କଷ୍ଟେ ଉଥିତ କରିତେଛେନ, ତେବେଳେ ଆବାର ସ୍ଵହାନେ ନମାସିନୀ ।
କଥନ ମନ କୁମାରେର ନିକଟ, କଥନ ସଖୀଦେର ବାକ୍ୟେର ଅନୁବତୀ,
କୁମାରୀର ଏଇକଥିରଙ୍ଗ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଚପଲା ବଲିଲ, ଓଗୋ ରାଜନନ୍ଦିନୀ !
ଅନ୍ତଳଙ୍କର୍ଷେ ସଥନ ଆପନାର ଏହି, ନା ଜାନି ଅନ୍ତଳଙ୍କର୍ଷେ ଆରଓ କି
ହେବେ । ଚଲ, ରାତ୍ରି ଅନେକ ହଇଯାଛେ ଆର ବିଲବ କରିବୁ ନା ।
ଚପଲାର ମୁଖନିଃସୃତ ଲଜ୍ଜାକର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରାଗେ କୁଳକାର୍ତ୍ତିନୀ ନଲିନୀ
ଆର କୋନ ରହିଏ ଏକାସନେ ଥାକିତେ ସମର୍ଥ ହଇଲେନ ନା । ତଥନ
ତିନି ଉଥିତ ହଇଯା ବିରମବଦମେ ଉପବନାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲେନ ।
ଗମନେର ସମୟ କୁମାରେର ପଦକମଳେ କୁମାରୀର ମଜଳ ନରୋଜନମନ ପତିତ
ହେଯାଯ ବୋଧ ହଇଲ ସେଇ ରାଜନନ୍ଦିନୀ ନମାନଭଦ୍ରି ଦ୍ୱାରା ଆପନି ଏ
ଅଧିଲୀର ପ୍ରତି ସତଦିନ ଅନୁକୂଳ ନା ହେବେନ, ତତଦିନ ଆପନାର ପାଦ-
ପଦ୍ମ ହଦୟେ ସଂଶ୍ଵାପନପୂର୍ବକ ନୟନନୀରେ ନିରନ୍ତର ଅଭିସେକ ଓ ଅନା-

ହାରିଗୀ ହଇଯା ଧ୍ୟାନ କରିବ । ଏହି ବଲିଯା କୁମାରେର ନିକଟ ବିଦାୟ ଲାଇଲେନ ।

ଅନୁତ୍ତର କୁମାରୀ ସଥୀଦୟ ସହ ଉପବନେ ଆସିଯା ଉପଶିତ ହଇଲେନ । କମାରକେ ନା ଦେଖିଯା ତ ନିରୁତ୍ତରଇ ବିରହାନଲେ ଜୁଲିତେ ଛିଲେନ । ଦର୍ଶନାନ୍ତ ପୁନର୍ବିଚ୍ଛେଦେ ଦେ ଅନଳ ପୂନର୍ଧାର ନବୀଭୂତ ହଇଲ । ଅଭୀଷ୍ଟ ବନ୍ତ ନା ଦେଖିତେ ପାଓଯାଯ ଏକରୂପ କଟ୍ଟ, ଦର୍ଶନ କରିଯା ତହୁପତୋଗେ ବକ୍ଷିତ ହେଁଯା ଆର ଏକରୂପ କଟ୍ଟ । ପିପାସିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧୁ ଥେ ଜଳ ଥାକିଲେଓ କୋନ କାରଣ ବଶତଃ ତାହା ପାନ କରିତେ ନା ପାରିଯା ଯେବୁପ କଟ୍ଟାନ୍ତବ କରେ । କୁମାର ନିକଟେ ଥାକିତେଓ କୁମାରୀ ତାହାର ସହବାସ ମୁଖ ହିତେ ବକ୍ଷିତ ହେଁଯା ତାନ୍ତ୍ରିକ କ୍ଷେତ୍ରର କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଆହା ! ମେହି ନଲିମନୟନ ବିଜୟଲଲନ ତନ୍ଦରତ ନଯନ ମଲିଲେ ଶରୀରକେ ଭାସାଇତେ ଲାଗିଲେନ । ଯେମନ ତରଳ ନୀଳକାନ୍ତ ମଣି ଯୁଗଳ ପ୍ରମଦାର ହଦ୍ୟାପରି ଶୋଭା ପାଇଯା ଥାକେ, କୁମାରୀର କୁରଙ୍ଗ ନଯନ ଯୁଗଳ ହିତେ ସକଜ୍ଜଳ ଅଞ୍ଚବିନ୍ଦୁ ତାହାର ହଦ୍ୟେ ପତିତ ହେଁଯାଯ ତିନି ତନ୍ଦପ ଶୋଭାଶାଲିନୀ ହଇଲେନ । ତଥନ ତାହାକେ ପ୍ରେମରମ ମରୋବରଙ୍ଗ ଉତ୍କୁଳ ମରୋଜ ବଲିଯା ପ୍ରତୀତି ହିତ । ତାହା ଯଦି ନା ହିବେ, ମ୍ୟାରଶରେ ଶିଲୀମୁଖ ରୂପ ଅଲିକୁଳ ତାହାତେ ସମାକୁଲିତ ହିବେ କେନ ? ଆହା ! ମେହି ବିରହତାପିନୀ ରାଜନଦିନୀ ଆୟମାନ୍ୟ ଧୀଶ୍ଵରି ଶାଲିନୀ ହଇଯାଓ ଦେ ସମରେ ଲୁପ୍ତରୁଦ୍ଧି ହଇଯା ଛିଲେନ । କଥମ ଉତ୍ସୁକ୍ତା, କଥନ ରୋଦନପରାୟଣ, କଥନ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟଶୂନ୍ୟ । ସଥନ ଚେତନା ହିତ ତଥନ ନାନାବିଧ ବିଲାପ କରିଯା ବଙ୍ଗେ କରାଯାତ କରିବେନ । କଥନ ନଯନ, ଆୟମାର ନଯନରଙ୍ଗନ ରାଜନନ୍ଦନେର ଅଦର୍ଶନେ ନିରୁତ୍ତର ନୀର ତ୍ୟାଗ କରିଯାଓ ଶେବେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଯା କେମ ତାହା ହିତେ ଅପାନ୍ତ ହଇଲ । କଥନ ଲଜ୍ଜାର ଯଦି ଲଜ୍ଜା ଥାକିତ ତାହା ହଇଲେ ଦେ କଥନଇ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହାଲେ ପୁନର୍ଧାର ଆଶ୍ରଯ ଲାଇତ ନା । ଚିତ୍ରପଟ ଦର୍ଶନ ଦିବସାବସ୍ଥି ଦେ ଆୟମାକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯାଇଲ ; ଆଗମାଥକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ କରିବାର ମେ ସମୟ କେମ ଆୟମାର ଅନ୍ତେ ପୁନର୍ଧାର ଆସିଯା ପ୍ରବେଶ କରିଲ । ଦେ ଯଦି ତଥନ

ଆମାକେ ଶୁରୁଜନେର ଓ କୁଳେର ଭୟ ନା ଦେଖାଇତ; ତାହା ହିଲେ କଥନାଇ ତୁହାର ପାଦପଦ୍ମ ସେବାୟ ଓ ତୁହାର ସହିତ ସଦାଲାପେ ବଞ୍ଚିତ ହିତାମ ନା । ଏଇକ୍ରପ ମାନାବିଧ ବିଲାପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ; କ୍ରମେ ଦୁଇ ଚାରି ଦିବସ ଅତିତ ହିଲେ କୁମାରୀ ଏକ ଦିନ ସଥୀଦିଗଙ୍କେ ସର୍ବୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ସନ୍ଦିନୀଗଣ ତୋଘରା ଆମାର ବିରହାମଳ ନିର୍ମାଣ କରିଯା ପୁନର୍ଭାର କେବ ତାହା ପ୍ରଜ୍ଞଲିତ କରିଲେ? କି ଜନ୍ୟଇ ବା ହୃଦୟନାଥେର ନିକଟ ଲାଇଯା ଗମନ କରିଲେ? କି କାରଣେଇ ବା ଆବାର କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେ? ଇହା ଅପେକ୍ଷା ଆମାକେ ତଥାୟ ନା ଲାଇଯା ଯାଓୟାଇ ଭାଲ ଛିଲ, ଯାହା ହୁଏ ସହଚରୀଗଣ! ଏକ୍ଷଣେ ଯାହାତେ ଶ୍ରୀମତ୍ତ୍ଵ ଜୀବିତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠର ସହିତ ସମ୍ମଲିତ କରିତେ ପାର, ତରିଷ୍ୟରେ ତୋଘରା ବିଶେଷ ସତ୍ୱବତ୍ତୀ ହୁଏ । ଆର ଆଖି ବିଚ୍ଛେଦସ୍ତ୍ରଗା ସହ୍ୟ କରିତେ ପାରି ନା, ଏଇ ବଲିଯା ଧରାମନେ ପତିତା ହାଇଯା ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତୁହାର ମୁଖକମଳ ବିବର ଶରୀର ଶୀର୍ଷ ଓ ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ହାଇଯା ଉଠିଲ । ବିଜୟଚିନ୍ତାଯ ନିତାନ୍ତ ନିମ୍ନ ହାଇଯା ବାରଦ୍ଵାର ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ପରିତ୍ୟାଗ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କଥନ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରତ ଧ୍ୟାନ କରିତେନ, କଥନ କର୍ଦ୍ଧର୍ବାଗେ ଆହତ ହାଇଯା ବିଚେତନ ପ୍ରାୟ ହିତେନ, କଥନ ବା ତୁହାକେ ଉତ୍ସତ୍ତ୍ଵର ନ୍ୟାୟ ବୋଧ ହିତ, ଶୟନାଶମ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟୋପତ୍ତୋଗେ ତୁହାର କିଛୁମାତ୍ର ଅନୁରାଗ ଛିଲ ନା । ନିଜାସହଚରୀ କି ଦିବା କି ବିଭାବରୀ କୋମ ସମୟେଇ ସେଇ କାମିନୀର ନୟନାବଲମ୍ବନୀ ହିତ ନା । ତିନି କେବଳ ବାଞ୍ଚାକୁଳ ଲୋଚନେ ହା ହତୋଷି ବଲିଯା ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ସରଲା ଓ ଚପଲା ପୁନର୍ଭାର କୁମାରୀର ଅଙ୍ଗେ ବିଲକ୍ଷଣ ବିସମ ବିରହ କୁଳକ୍ଷଣ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିଯା ଯାର ପର ନାହିଁ ଚିନ୍ତିତ ହିଲ । ଘନୋମଧ୍ୟେ ମାନାବିଧ ସଂଶୟ ଉପର୍ଦ୍ଦିତ, ତଥନ ଚପଲା ସରଲାକେ କହିଲ, ସଥି! ବଳ ଦେଖି ଏଥନ କି କରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ? ଏସେ ବିସମ ସଙ୍କଟ ଦର୍ଶନ କରି, ଆଶ ସମ୍ମଲନ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ କୁମାରୀକେ କୋନକୁପେଇ ଶାସ୍ତ୍ର କରିବାର ଉପାୟ ଦେଖିତେଛିନା, ତାଳ, କୁମାରକେ ଉପବନେ ଆନନ୍ଦ କରିଲେ ହୟ ନା? ସର୍ବଦାଇ କିଛୁମାର ରାଜମହିସୀ ଉଦ୍ୟାନେ ଆଇବେନ ନା । ଆର ଯଦି ଆସିଯା ପଡ଼େ,

ମେଇ ସମୟ ସତକତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେଇ ହିବେ । ତଣ୍ଡିରତ କୁମାରୀର ସଂଗ୍ରହ ନିବାରଣେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟଙ୍କୁ ଦେଖିତେଛିନା । ଆର ବିବେଚନା କରିଯା ଦେଖ, ଆମାଦେର ରାଜନିଧିନୀ କିଛୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରେ ତୀହାର ଶ୍ରୀତି ସମର୍ପଣ କରେନ ନାହିଁ । ବିଜୟକିଶୋର ରାଜବଂଶ ସନ୍ତୁତ ଅତୁଳ୍ୟ କ୍ରମାବଣ୍ୟ ସମ୍ପଦ, ଶୁଦ୍ଧୀର ଓ ସୁବିଜ୍ଞ । ସଦିଇ ପ୍ରକାଶ ହିଯା ପଡ଼େ, ତାହାତେଇ ବା ବିଶେଷ କ୍ଷତି କି ? ମନୋମତ ମନ୍ୟ ମନ୍ୟ ଜୀବାତା ମନ୍ୟମେ ରାଜାର ଆନନ୍ଦ ହିବାରଇ ସନ୍ତୋବନା, ସଥି ! ଆସିତ ବଲି ଏହି ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରାଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ନତୁବା ବିଲମ୍ବ ହିଲେ ରାଜବାଲାର ଜୀବନେ ଆସାତ ଲାଗିବାର ସନ୍ତୋବନା ।

ଚପୁଲାର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଣ କରିଯା ମରଲା ହାସିତେ ହାସିତେ ବଲିଲ, ଚପଲେ ! ତୁମି ଭାଇ ଯେ ସକଳ କଥା ବଲିଲେ, ସକଳଇ ତୋମାର ନାମେର ସଙ୍ଗେ ଏକ୍ୟ ଆଛେ, ସଥି ! ତୁମି କୋନ୍ତମାନେ କୁମାରକେ ଉପବନେ ଆନନ୍ଦନ କରିତେ କହିଲେ ? ଜାନନା, ଏ ରାଜୋଦ୍ୟାନ ଏଥାନେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତିଓ କଷ୍ଟମାନ, ପ୍ରହରିଗଣ ଦିବାନିଶି କୁଳାଳଚକ୍ରେ ନ୍ୟାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିତେଛେ । କୁମାରେର ସମାଗମ କି ଏହାନେ ସନ୍ତୁତ ହିତେ ପାରେ ? କୁମାରୀ କୁମାରେର ଜନ୍ୟ ଅଧୀରା ହିୟାଛେନ ସତ୍ୟ, ତାଇ ବଲିଯା କି ଶ୍ରୀଲୋକେର ମାହସାତୀତ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଚିତ ? ମହାତ୍ମି ! କୁମାରୀତ ଏଥିନ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ଓ ହିତାହିତ ବିବେଚନା ରହିତ । ଆମରାତ ଆର ଉତ୍ସାହ ହିଲାଇ । ମନେ କର ସଦି ଆମରା କୁମାରୀର ମନସ୍ତୁଟି ମାଧ୍ୟମ ଜନ୍ୟ କୋନ କୋଶିଲେ କୁମାରକେ ଉଦ୍ୟାନେ ଆନନ୍ଦନ କରି, କୋନ କାରଣ ବଣତଃ ପ୍ରକାଶ ହିଲେ ତଥନ ଯେ କୁମାରମହ କୁମାରୀ ଘୋର ବିପଦେ ପତିତ ହିବେନ । ଆମରାଓ ରାଜୀ ଓ ରାଜୀର ନିକଟ ଚିରଜୀବନେର ଜନ୍ୟ ଅବିଶ୍ଵମନୀୟ ହିବ ଏବଂ ମହାରାଜେରେ କୌତ୍ତିକରଚନ୍ଦ୍ରମା ଚିରକାଳେର ଜନ୍ୟ ଦୁରପଗେଯ ଅପବାଦକଳକ୍ଷେ କଲକ୍ଷିତ ହିବେ । ମନ୍ଦିନି ! ମେଇ ଜନ୍ୟାଇ ବଲିତେଛି ଭବିଷ୍ୟତ ବିବେଚନା ନା କରିଯା ମହସା କୋନ କାର୍ଯ୍ୟ ଇକରିତେ ନାହିଁ । ଆର ଦେଖ, କୁମାରୀ କୁମାରେର ଏକାନ୍ତ ଅନୁରାଗିନୀ ଏବଂ ତୀହାକେ ଜୀବନ ମନ ସମର୍ପଣ କରିଯାଛେ । ଏଥିନ ସଦି କୌତ୍ତିକାସମୁତ

କାର୍ତ୍ତିକେସ ଓ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ଆସିଯା ପରିଗ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେନ,
ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଏକବାର ତ୍ର୍ଯାହାଦେର ପ୍ରତି କଟାକ୍ଷପାତ କରିବେନା, ସଥି !
ଆସି ବଲି ନା ହୟ ରାଜମହିସୀକେ ଏହି ସକଳ ବିଷୟ ପରିଜ୍ଞାତ କରା
ବାଟୁକ, ତିନି ଅବଶ୍ୟାଇ କୋନ ନା କୋନ ସର୍ବପାଇଁ ଉତ୍ସାହ କରିବେନ ।

ସଥିଦୟରେ ଏଇଙ୍କପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଲିତେଛେ ଏମନ ସମୟେ ତାହାରା ଦର୍ଶନ
କରିଲ, ରାଜମହିସୀ ବିଲାସବତ୍ତୀ କନ୍ୟାଦର୍ଶନ ମାନସେ ବୟସ୍ୟାଗଣେ ପରିଯତା
ହେଇଯା ଯରାଲ ଗମନେ ବିଲାସୋଦ୍ୟାନେର ଦିକେ ଆଗମନ କରିତେଛେନ ।
କ୍ରମେ ତିନି ତନ୍ୟାର ଭବନେ ଆସିଯା ଉପଶ୍ରିତ ହିଲେନ । ନଲିନୀ ଓ
ତ୍ର୍ଯାହାର ମନ୍ଦିନୀଗଣ ରାଜୀକେ ସମାଗତ ଦେଖିଯା ସମସ୍ତମେ ଗଲଗୁଣୀକୃତ
ବସନ୍ତ ହେଇଯା କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟ୍ଟେ ତ୍ର୍ଯାହାର ସନ୍ଧିଧାରେ ଦଗ୍ଧାୟମାନା । ହିଲ ।
ବିଲାସବତ୍ତୀ କ୍ଷମକାଳ ପ୍ରାଣଧିକ ତନ୍ୟାର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା
ରହିଲେନ; ଦେଖିଲେନ କନ୍ୟାର ସେ କମନୀୟ କାନ୍ତି ନାହିଁ । ଶରୀରରେ
ସଂପରୋନାନ୍ତି କ୍ଷୀଗ, କାରଣ କି କିନ୍ତୁ ଯୁବିତେ ନା ପାରିଯା ସରଲାକେ
କହିଲେନ, ସରଲେ ! ନଲିନୀର ଅଦ୍ୟ ଏଙ୍କପ ଭାବ ଦର୍ଶନ କରି କେନ ? ବିଷ୍ଵ-
ବଦନ, ତୁମକୀଗ, କନ୍ୟାରତ ଆମାର କୋନ ଅଶ୍ରୁ ହୟ ନାହିଁ ? ଜନନୀର
ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବନ୍ଦମାତ୍ର ନଲିନୀ ଲଜ୍ଜିତାନନ୍ଦେ ଭବନାଭ୍ୟାସରେ ଗମନ କରି-
ଲେନ । ସଥିରୀ ରାଜୀକେ ସାତିଶୟ ଚିନ୍ତାକୁଳା ଦର୍ଶନ କରିଯା ଶକ୍ତି-
ମନେ କାତରବଚନେ କହିଲ, ଦେବି ! ରାଜନନ୍ଦିନୀର ଏମନ କୋନ ଅଶ୍ରୁ ହୟ
ନାହିଁ, ତବେ ବୟୋଧର୍ମେ ଏଙ୍କପ ଦେହ କ୍ଷୀଗତ ପ୍ରାୟ ସକଳ ରମଣୀରେ ହେଇଯା
ଥାକେ । ଅବିବାହିତାପୂର୍ବ୍ୟୋବନାରମଣୀଦେରଶରୀରେ ଏଙ୍କପ ଭାବାନ୍ତର ପ୍ରାୟଇ
ସାଟିଯା ଥାକେ । ଦେବି ! ଆପନାର ନଲିନୀ ଉଦ୍ବାହ ଯୋଗ୍ୟ ହେଇଯାଛେନ,
ଏକଣେ କୁମାରୀ ସାହାତେ ମନୋମତ ପତି ଲାଭ କରିତେ ପାରେନ ତାହାଇ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆପନାର ନିକଟ କୁମାରୀ କୋନକ୍ରମେ ମନେର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିତେ
ପାରିବେନ ନା । ଆମରା ସମସ୍ତଇ ପରିଜ୍ଞାତ ଆଛି । ରାଜମହିସୀଓ
ତନ୍ୟାର ଅଞ୍ଚିଛୁଦି ଦର୍ଶନେ ଓ ସଥିଦେର ବାକ୍ୟେ କ୍ଷଟ୍ଟିଇ ଯୁବିତେ
ପାରିଲେନ ସେ, କୁମାରୀ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟଇ ସାହିକଭାବାକ୍ରାନ୍ତ । ଅନ୍ତର
ରାଜୀ ସରଲା ଓ ଚପଲାକେ କହିଲେନ, ତୋମରା କୁମାରୀକେ ସର୍ବଦା ସାବ-

ଧାରେ ରାଥିବେ ଓ ଶାନ୍ତିନା ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ସତତ ପରିତୁଷ୍ଟ କରିବେ । ଆମି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜାଙ୍କେ ସମ୍ମତ ବିଷୟ ଅବଗତ କରିଯା କୁମାରୀ ସାହାତେ ସତ୍ତର ମନୋମତ ପତି ଲାଭ କରିତେ ପାରେ, ନିଶ୍ଚଯାଇ ତାହାର ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ଏହି ବଲିଯା ରାଜ୍ଞୀ ବିନାବଦନେ ଘୃହେ ଗମନ କରିଲେନ ।

ରାଜମହିଦୀ ରଜନୀତେ ଶୟନଭବନେ ଏକାକିନୀ କରକମଳେ କପୋଳ-ଦେଶ ବିନ୍ୟାସପୂର୍ବକ କୁମାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନାନା ଚିନ୍ତା କରିତେଛେ, ଏମନ ସମୟେ ମହିପାଳ ବୀରସେନ ତଥାୟ ପ୍ରବେଶ କରିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, ମହିଦୀ ତ୍ରିଯମାନୀ ହଇଯା ଯେମ କି ଭାବିତେଛେନ । ମହାରାଜ ଅମନି ଅଶ୍ଵିର ହଇଯା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ, ପ୍ରିୟ ! କି କାରଣେ ଅନ୍ୟ ବିନାବଦନେ ଏକା-କିନୀ ଅବସ୍ଥା କରିତେଛେ । ପ୍ରିୟ ! ଆମାର ସମୀପେ ସତ୍ତର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କର, ତଥା ପ୍ରତିବିଧାନେ ବିଶେଷ ସତ୍ତବାନ ହେବ । ବିଲାସବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବନ୍ଦିନୀ ନିଲନୀ ଆମାର ସାହିକ ଭାବାକ୍ରାନ୍ତା ହଇଯା ଥରାସନେ ଶୟନ କରିଯା ଆଛେନ । ଶରୀର ଅଶ୍ଵିମାତ୍ର ଦାର ହଇଯାଛେ, ତନୟାର ମେଇ ନିଦାକଣ ଅବସ୍ଥା ଅବଲୋକନ କରିଯାଦେ ସମୟ ଆମାର ହୃଦୟ ସେ କେବ ବିଦୀର୍ଘ ହଇଲନାବଲିତେପାରିନା । ଆପନି ତ କେବଳ ବିଷୟ ବୈଭବେ ମତ ହଇଯା ସକଳଇ ବିଶ୍ୱାସ ହଇଯା ଆଛେନ । ଏଦିକେ ଯେ କନ୍ୟାର ବିବାହକାଳ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇତେଛେ ତାହା ଏକଦିନେର ଜନ୍ୟଓ ଭାବେନ ନା, ନାଥ ! ଆର ଆପନାକେ ଅଧିକ କି ବଲିବ ଏକଣେ ପ୍ରାଣାଧିକା ନିଲନୀ ସାହାତେ ପତି ଲାଭ କରିତେ ପାରେ ତଦ୍ଵିଷୟେ ସଚେଷ୍ଟିତ ହଡନ । ପ୍ରେସ୍‌ସିର ବାକ୍ୟବସାନେ ରାଜା କହିଲେନ, ପ୍ରିୟ ! ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ ତୁମି . ଏତ୍ତୁର କାତର ହଇଯାଇ । ଆମି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିତେଛି କଲ୍ୟ ହିତେ କନ୍ୟାର ସ୍ଵରସ୍ଵରେର ଉଦ୍ଯୋଗ କରିବ, ଅଚିରାଂ ତନୟା ସାହାତେ ସଂ-ପାତ୍ରଙ୍କ ହୟ ତଦ୍ଵିଷୟେ ଆମି ବିଶେଷରୂପ ମନୋଯୋଗୀ ଥାକିଲାମ, ଏଇରୂପ କଥା ପ୍ରସନ୍ନେ ଦେ ଯାମିନୀ ଅଭିବାହିତ ହଇଲ ।

ରଜନୀ ପ୍ରଭାତା ହଇଲେ ଶୁନିଶ୍ଚିଲ ହୃଦ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଯେମନ ଉଦିତ ହଇଯା

ମୁଖେକକେ ଉତ୍ସାସିତ କରିଯା ଥାକେନ ତଜ୍ଜପ ଭୂପାଳ ତ୍ୱରଦିନ ସଭା-
ଶୁଣେ ପାରିଷଦବରେ ସମବେତ ଓ ନାନା ରାଗରଙ୍ଗିତ ରତ୍ନସିଂହାସନୋ-
ପରି ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଯା ସଭା ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିଲେନ । ସଭାର ଶୋଭା ସନ୍ଦର୍ଭରେ ବୋଧ ହଇଲ ଯେନ ଅଗରାବତୀ ସଦୃଶ ଉଜ୍ଜୱଳିନୀ ନଗରୀତେ ଦେବରାଜ
ଦେବହନ୍ଦକେ ଲାଇଯା ବିରାଜ କରିତେଛେ । ସିଂହାସନୋପବିଷ୍ଟ ହଇଯାଇ
ମହାରାଜ ପ୍ରଧାନ ଅମାତ୍ୟକେ ସହୋଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ମନ୍ତ୍ରିବର !
କନ୍ୟା ଉଦ୍ବାହ ଘୋଗ୍ଯା ହଇଯାଛେ, ଆର କୋନକ୍ରମେଇ କାଳାତିପାତ କରା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନହେ । ଅଦ୍ୟ ହଇତେଇ ସ୍ୟାମରମଭାର ଆୟୋଜନ କର ଏବଂ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ରାଜକୁମାରଦିଗକେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପ୍ରଦାନେର ଜନ୍ୟ
ଦୂତ ସକଳ ପ୍ରେରଣ କର । ଜନପଦବାସୀ ଲୋକଦିଗକେ ଏହି ଶୁଭ ସଂବାଦ
ପରିଜ୍ଞାତ କରାଓ ; ପୁରୀର ଶୋଭା ସମ୍ପାଦନ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଲୋକମକଳ
ନିୟୁକ୍ତ କରିତେ ତ୍ୱରଣ ହୋଇ । ସଚିରାଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ତୋମାଯ ଆର ଅଧିକ
କି ବଲିବ ଯାହାତେ ଅଚିରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ଓ କନ୍ୟାର ଅଭୀଷ୍ଟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟ
ତାହାଇ କରିବେ । ଦେଖିଓ ଯେନ କୋନ କାର୍ଯ୍ୟର ଝାଟ ନା ହୟ । ମନ୍ତ୍ରୀ
କୁତୋଙ୍ଗଲିପୁଟେ ରାଜାଜ୍ଞା ଶିରୋଧାର୍ୟ କରିଲେନ । ମହୀପତି ମନ୍ତ୍ରୀକେ
ସ୍ୟାମର କାର୍ଯ୍ୟର ସମସ୍ତ ଭାରାପଣ କରିଯା ହଟମନେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରବେଶ
କରିଲେନ ।

ମନ୍ତ୍ରିବର ରାଜାଜ୍ଞାହୁବର୍ତ୍ତୀ ହଇଯା ସଭାଶ୍ଵ ସମସ୍ତ ଲୋକକେଇ ସାଦର
ସଭାବଗ ପୂର୍ବକ ବଲିଲେନ, ସଭ୍ୟ ମହୋଦୟଗଣ ! ଅଦ୍ୟକାର ସଭାଯ ମହୀପତି
ଯେ ଆଦେଶ କରିଲେନ ତାହା ବୋଧ ହୟ ସକଳେଇ ପରିଜ୍ଞାତ ହଇଯାଛେ ।
ଏକଗେ ଅବିଲବେ ଯାହାତେ ଅବନିପତିର ଅନୁଜ୍ଞା ପ୍ରତିପାଳନ କରିତେ
ପାରା ଯାଯ ତଦ୍ଵିଷୟେ ବିଶେଷମନୋବୋଗୀହଓରା ଆବଶ୍ୟକ, ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟା
ସକଳେର ପ୍ରତି ଏହି ବାକ୍ୟ ନିଯୋଗ କରିଯା ସେଇ ଦିବମେଇ ଦୂତ ସକଳେର
ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତି ରାଜ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ସକଳ ପ୍ରେରଣ କରିଲେନ । ପୋରବର୍ଗ
ପୁରୀର ଶୋଭା ସମ୍ପାଦନ କରିତେ ନିୟୁକ୍ତ ହଇଲ । ଭାରବାହିମକଳ
ଭାରେ ଭାରେ ନାନାବିଧ ରଜତ କାଞ୍ଚନ ଭୂଷଣ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ଉପାଦେୟ
ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱର୍ବ୍ୟ ସକଳ ଆନନ୍ଦନ ପୂର୍ବକ ଭବନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ବିପଣି ସକଳ ପଣ୍ଡବ୍ୟେ ପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଶେତ ପ୍ରଭା ବିଶିଷ୍ଟ
ଶ୍ରେତାଚଲେର ନ୍ୟାୟ ଦେବଗୃହ ଅଟ୍ଟାଲିକା ସକଳ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରୀଧା-
ରଣ କରିଲ । ପୁରୋବର୍ତ୍ତିନୀ ପତାକା ଶ୍ରୀ ନିଜାଞ୍ଜଳିରୂପ କର ମହା-
ଲମ ଦ୍ୱାରା ସେଇ ଆଗତ ପ୍ରାୟ ରାଜକୁମାରଦିଗଙ୍କେ ଆହ୍ଵାନ ସନ୍କେତ କରିତେ
ପ୍ରଥମ ହଇଲ । ରମଣୀୟ ରାଜପଥ ସକଳ ପରିକ୍ଷେତ ଓ ଶୁବସିତ ଏବଂ
କୁମୁଦମାମେ ଅଲକ୍ଷ୍ମି ହଇଯା ଦର୍ଶକଗଣେର ଆନନ୍ଦବର୍ଜନ କରିତେ ଲାଗିଲ ।
ପଥେର ଉତ୍ସବ ପାର୍ଶ୍ଵ ଦୀପସ୍ତ୍ର ସକଳ ସଂସ୍ଥାପିତ ହେଯାଯ ବୋଧ ହଇଲ
ସେଇ ରାଜକୁମାରଦିଗଙ୍କେ ରଜନୀତି ନୀରାଜନ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଯାଇଲା ।
ମଗରୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ ତୋରଣମାଲାଯ ଆହାତ ହେଯାର ବୋଧ ହଇଲ ସେଇ
ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀ ନଲିନୀର ସ୍ୱର୍ଗର ଶ୍ରବଣେ ଆମଦେ ଅଛେ ମାଲା ଧାରଣ କରିଯା
ବିରାଜ କରିତେଛେ । ବହିଦ୍ଵାରେ ପରାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେମମଳ କୁଞ୍ଚ ସଂସ୍ଥାପିତ,
ଲୋକାଲୟ ସକଳ ମୃଦ୍ଦିଶାଲୀ ଓ ଶୁଦ୍ଧଶ୍ରୀ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଅନ୍ତଃପୂରଶ୍ଚ
ରମଣୀଗଣ ସକଳେଇ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦେ ନିମ୍ନା, ମୃଦ୍ଦମୁରଜ ପ୍ରଭୃତି ଶୁମ-
ଧୂର ଧରନୀତେ ନଗରୀ ପ୍ରତିଧରନି ହିତେ ଲାଗିଲ । ଶାନେ ଶାନେ
ଅର୍କ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀ ଗାୟକ ଗାୟିକାଦିଗେର ହୃଦୟହାରି ସଞ୍ଚିତ ଶ୍ରବଣେ ସକଳେଇ
ବିମୋହିତ, ଆବାଲବୃଦ୍ଧ ବନିତା ସକଳ ଆହ୍ଵାଦେ ଉତ୍ସବ ହଇଲ, ବିଦେଶୀଯ
ଲୋକେ ରାଜଧାନୀ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଅନ୍ତ ବନ୍ଦ କଲିଙ୍ଗ ଦ୍ରାବିଡ଼
ପ୍ରଭୃତି ନାନାଦେଶ ହିତେ ସଂକୁଳମୟ ରାଜକୁମାରଗଣ ହୃଦୟଶ୍ଵରଥୋ-
ପରି ସମାନତଃ ଏବଂ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ଓ ସତ୍ତବ ସକଳେ ସମବେତ ହଇଯା
ସ୍ୱର୍ଗରେର ପୂର୍ବଦିନେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିନୀମରଣୀତେ ଆସିଯା ସମାଗତ ହିତେ
ଲାଗିଲେନ । ଯାହାରା ସମ୍ବରିଦ୍ୟାଯ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଯାଇଛେ,
ଯାହାଦିଗେର ଶରୀରଶୋଭା ଶ୍ୟାରଶ୍ରରେର ଶରନିକରେର ନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇ-
ଯାଇଲ; ଯାହାରା ତତ୍ତ୍ଵକାନ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅଶ୍ରୀକୁମାର ଓ ଅନନ୍ଦଦେବକେ ପରାଜୟ
କରିଯାଇଲେନ, ଏବନ୍ତୁ ରାଜମନ୍ଦନଗଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଘାଲବଦେଶେ ସମୁ-
ପଞ୍ଚିତ ହିତେ ଲାଗିଲେନ । ସ୍ୱର୍ଗର ସଭାଯ ଶୁଭାଗ୍ୟମ କରେନ ନାହିଁ
ଏମନ କୋମ ସଂକୁଳଜାତ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ହିଲେନ ନା । ତଥାକେ ଦିଗନ୍ଦନା
ସକଳ ପତିବିଛେଦେ ଏକାକିନୀ ଛଂଖିନୀର ନ୍ୟାୟ ଅବଶ୍ଵିତି କରିତେଛିଲ ।

ରାଜକୁମାରଦିଗେର ସମାଗମେ ଏବଂ ତୋହାଦିଗେର ବହୁଳ ବଳ ଦ୍ଵାରା ରାଜମାର୍ଗ ଏରପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛିଲ ସେ ତିଳକଗାର ଅବକାଶ ଛିଲନା । ମନୁଜ ସମାଗମେର ବର୍ଣନା ବର୍ଣ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶ କରା କଟିନ । ଲୋକେର ସଂଘରେ ଓ ହରେ ଏବଂ ଆରବେ ପର୍ବକାଳେ ପ୍ରବଳବେଗ ସାଗରେ ସୋର ନିମାଦେର ନ୍ୟାୟ ବୋଧ ହିତେ ଲାଗିଲ । ତଥନ ଦେଇ ଅମରାବତୀ ସଦୃଶ ଉଜ୍ଜୱଳିନୀ ନଗରୀର ଅସ୍ତର ସଭା ସନ୍ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଅଭ୍ୟାସିତ ଲୋକମୂହେର କଲରବେ ଏକାନ୍ତ ଆକୁଳ ହଇଯା ଜଳଜଞ୍ଚ ବିଲୋଡ଼ିତ ମହାସାଗରେର ନ୍ୟାୟ ଶୋଭା ସମ୍ପାଦନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସଚିବ ମହାଶୟ ବିନୀତ ବାକ୍ୟେ ରାଜନିବନ୍ଦନଦିଗେର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତିପାଳନ ପୂର୍ବକ ରମଣୀୟ ରମଣୀୟ ଭବନେ ବାସନ୍ଧାନ ନିର୍ଦେଶ କରିଯା ଦିଲେନ ।

ଏଦିକେ ରାଜକୁମାରୀ ଶୟବ୍ରା ହିବେନ, ଏହି ଶୁତ ସଂବାଦ ଶ୍ରୀବନ୍ଦନ ଶ୍ରୀବନ୍ଦନ ମନ୍ଦିନୀ ! ଧରାସନ ହିତେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରନ । କଲ୍ୟ ଆପନାର ବିବାହ, ମାନାଦିଗୁଦିଗଞ୍ଚ ହିତେ ଶ୍ରୁତିମାର ରାଜକୁମାର ସକଳ ସମାଗତ ହିତେଛେନ, ଶୁବ୍ରଷ ବର୍ଣେ ! ଆହା ! କଲ୍ୟ କି ଶୁଖେ ଦିନଇ ଆପନାର ଶୁପ୍ରଭାତ ହିବେ, ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ ସମ୍ପତ୍ତ ଜ୍ଵାଳା ଦୂରୀଭୂତ ହଇଯା ଶୁଶ୍ରୀତଳ ଶୁଖ ସଲିଲେ ସମ୍ପରଗ କରିବେନ । ଆମାରା ଓ କଲ୍ୟ ବାସର ଘରେ ନୟନ ପୁରିଯା ଆପନାଦେର ସୁଗଲକ୍ଷଣ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଜୟସାର୍ଥକ କରିବ । ଆମାଦେର ବହୁଦିନେର ମନୋଭିଲାସ ସଯତ୍ନେ ବିନା ଶ୍ରତ୍ରେର ମାଲା ପ୍ରାନ୍ତିଲ କରିଯା ଆପନାଦେର ଉଭୟରେର କଟେ ଅର୍ପଣ କରି । ଶୁଦ୍ଧିର ! ଶୋଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଦେ ମନୋରଥ କଲ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହିବେ । ଢାକଣୀଲେ ! ଆର କି ଏଥନ ଶୋକ କରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ଏକଣେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରନ ? ଆମରା ଅଦ୍ୟ ହିତେ ଆପନାର ହେମାଙ୍ଗକେ କୁକୁମ୍ରାଗେ ରଞ୍ଜିତ ଓ ଚନ୍ଦନେ ଚଚିତ ଏବଂ କେଶପାଶ ସଂସତ କରିତେ ପ୍ରଯତ୍ନ ହିଇ । ଅଦ୍ୟ ହିତେ ଶୁଗନ୍ଧିଜଳେ ଆପନାର ସର୍ବାଙ୍ଗକେ ଶୁର୍ମାର୍ଜିତ କରି ।

ରାଜନିବନ୍ଦନୀ ମନ୍ଦିନୀଦେର ମୁଖ ହିତେ ବିଜନକିଶୋର ବିରହିତ ଅନ୍ୟ

ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ କିଞ୍ଚିତ୍ ବିରଜନ ହଇଯା ବଲିଲେନ, ସନ୍ଦିନୀଗଣ ! ଏକପାଇଦାରଙ୍ଗ କଥା କେନ ଆମାକେ ଶ୍ରବଣ କରାଇଲେ, ସହଚରୀଗଣ ! ଏତଦିନେର ପର କି ଏ ଅଭାଗିନୀର କପାଳ ଭାଙ୍ଗିଲ । ସଥି ! ଏମନ କି ହବେ ଯେ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ରେର ଶୁଦ୍ଧ ଶୃଗୀଲେ ଭଙ୍ଗ କରିବେ । ଚିରସନ୍ଦିନି ! ଏଥିନ ବଲ ଦେଖି କିନ୍ତୁପେ ମେହି ହୃଦୟନାଥକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେ । ତୋମାଦେର ମୁଖେ ସ୍ଵଯଂଭୁରେର କଥା ଶ୍ରବଣ କରିଯା ଆମାର ମନ୍ତ୍ରକେ ଯେନ ଅକଞ୍ଚାଂ ଅଶନି ପତିତ ହେଲ, ଯାହା ହଟୁକ ଆମି ତୋମାଦେର ନିକଟ ନିଶ୍ଚଯ ବଲିତେଛି, ଯାହାର ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ଦର୍ଶନ କରିଯା ମନେ ମନେ ମନୋମାଳା ଅର୍ପଣ କରିଯାଛି ଏବଂ ତୋମାଦେର ମନକେ ଶିବାଲୟେ ତୁମାର କଟେ ବରମାଳ୍ୟ ଓ ଅର୍ପଣ କରିଯାଛି । ଆମାର ମନେ ନିରାନ୍ତର ବଲିତେଛେ ଯେ ତୁମାର ସହିତ ତୋମାର ଶୁଦ୍ଧ ମନ୍ଦଗମ ହେବେ, ସନ୍ଦିନି ! ଏହି ମଂଞ୍ଚକାର ସଦି ଆମାର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଲ ନା ଥାକିତ ତାହା ହେଲେ କି ଆମି ଏତଦିନ ଜୀବିତ ଥାକିତାମ ? ପ୍ରିୟମଥି ! ଆମର ବିବେଚନା କରିଯା ଦେଖ, ଯାହାର ପ୍ରତି ଅନ୍ତଃକରଣ ଏକବାର ଦୃଢ଼କୁଣ୍ଠେ ଅନୁରଜ ହୁଏ ଉଦ୍ବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ମଞ୍ଚାଦନ ନା ହେଲେ ଓ କି ତିନି ପତିକୁଣ୍ଠେ ପରିଗତ ହେଯେନ ନା ? ଦେଖ ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନେର ବର୍ଷମାତ୍ର ପରମାୟୁ ଜାନିଯାଓ କେନ ତୁମାର ପ୍ରଣୟିନୀ ହେତେ ମନୁଚିତ୍ତା ହେଯେନ ନାହିଁ ଏବଂ ଦୟାମୁନ୍ତୀଇ ବା କି କାରଣେ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବମୂର୍ତ୍ତକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ନିଷଥରାଜେର ଦର୍ଶିତା ହେଯାଛିଲେନ । ଫଳତଃ ଯେ ରୟଣୀ ଏକବାର ହୃଦୟରୁତ ପତିକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଅନ୍ୟେର ପ୍ରତି ନେତ୍ରପାତ କରିତେ ପାରେ, ସଥି ! ବଲଦେଖି, ପତି ପରିତ୍ୟାଗକାରିଣୀ ପତିତା ଧର୍ମବିବର୍ଜିତା ବାରବନିତାର ସହିତ ତାହାର ବିଶେଷ କି ? ଆମି ତୋମାଦିଗେର ନିକଟ ଏହି ବଲିତେଛି ; ସଦି ଜଗଦୀଶ୍ଵରେର ସମୀକ୍ଷାପେ କୋନ ଅପରାଧୀ ଅପରାଧିନୀ ନା ହେଯା ଥାକି, ସଦି ଅପ୍ରେତ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଚିନ୍ତା ମନୋମଧ୍ୟେ ଉଦିତ ନା ହେଯା ଥାକେ, ତାହା ହେଲେ ନିଶ୍ଚଯଇ ମେହି ହୃଦୟରଙ୍ଗନେର ପ୍ରିୟତମା ଓ ପ୍ରାଗବଜ୍ଞତା ହେବ ; ତାହାର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ପ୍ରିୟମଥି ! ଏକଣେ ତୋମରା ଏହି ସମ୍ବାଦ ଲହିଯା ସବ୍ରା ପ୍ରାଗମାଥେର ନିକଟ ଗମନ କର !

ତାହା ହଇଲେଇ ତିନି କୋନ ନା କୋନ ଉପାୟ ଉତ୍ତାବନ
କରିବେନ ।

ମରଲା ଓ ଚପଲା କୁମାରୀର କାତରବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଗେ ଆର ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ
କରିତେ ସମର୍ଥୀ ହଇଲ ନା । ଅଘନି ତାହାର ତୀହାର ଆଦେଶାବୁସାରେ
ଆଶ୍ରମବିନ୍ଦିରାଭିମୁଖେ ଗମନ କରିଲ । ତଥାୟ ଉପାସ୍ଥିତ ହଇଯା
କୁମାରକେ ସମ୍ମେଧନ କରିଯା ବଲିଲ, କୁମାର ! ଏତ ଦିନେର ପର ବୁଝି
ମିଂହେର ସାମଗ୍ରୀ ସାମାନ୍ୟ ଶୃଗାଲେ ସଂହତ କରେ । ଏବଂ ଚୋରେର ଧନ
ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ, ରାଜନନ୍ଦନ ! ଆପନି କି କିଛୁଇ ଶ୍ରୀବଗ କରେନ ନାହିଁ ?
କଲ୍ୟ ସେ ମହାରାଜ ଆପନାର ପ୍ରାଣୀନୀ ନଲିନୀ ସ୍ଵର୍ଗବର କାର୍ଯ୍ୟ ସୁସମ୍ପଦ
କରିବେନ ; ସେ କାରଣ ସ୍ଵର୍ଗବର ସଭାଯ ନାନାଷ୍ଟାନ ହିତେ ରାଜକୁମାରଗଣ
ସମାଗତ ହଇଯାଛେ ; ନଲିନୀପ୍ରାଣବଜ୍ରଭାବ ! ନଲିନୀ ଆପନାକେ ଦେଇ
ସଭାତେ ଯାଇତେ ବାରଘାର ଅନୁରୋଧ କରିଯାଛେ, ଦେଇ କାରଣେ ଆମରା
ଆପନାକେ ସମ୍ବାଦ ଦିତେ ଆସିଯାଛି । ଆସିବାର ସମୟ କୁମାରୀ କ୍ରନ୍ଧନ
କରିତେ କରିତେ କାତରମ୍ବରେ ଆମାଦିଗକେ ବଲିଲେନ, ମଞ୍ଜିନୀଗଣ !
କୁମାରକେ ଏହି କଥା ବଲିଓ ଯଦି ଦେଇ ହଦୟନାଥ ସଭାତେ ସମାଗତ ନା
ହେଁବ, ଦେ ସମୟ ସଦି ତୀହାର ଦେଇ ଶୁଚାକ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ଅବଲୋକନ କରିତେ
ନା ପାରି, ତଦେଶେ ଜୀବନ ନାଶ କରିବ । ନୟନନନ୍ଦ ଦୀର୍ଘକ ! ନଲିନୀ
ମନେ ମନେ ଏହି ସଙ୍କଳପ କରିଯାଛେ । ଏକଶେ ଆପନାର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ହୟ କରିବେନ । ଆମରା ଆର ଅଧିକକ୍ଷଣ ଏହାନେ ଅବସ୍ଥିତି କରିତେ
ପାରିବ ନା, ଯେହେତୁ ରାଜନନ୍ଦନୀ ଉପବନେ ଏକାକିନୀ ଅବସ୍ଥିତି କରି-
ତେଛେନ ।

କୁମାର ସଖୀଦେର ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଗ କରିଯା ବଲିଲେନ, ସୁନ୍ଦରୀଗଣ ! ଆସି
କିନ୍ତୁ ସଭାଯ ଗମନ କରି ବଲଦେଖି ? ଛଦ୍ମବିଶେ ଏଦେଶେ ଆସିଯାଛି ।
ଏ ଅବଶ୍ୟାଯ ସ୍ଵର୍ଗବରସଭାଯ ଗମନ କରା କିନ୍ତୁ ସଭବ ହିତେ ପାରେ ?
ପ୍ରିୟତ୍ର ତଥା ସହାୟଦମେ ବଲିଲେନ, କୁମାର ! ଆପନି ଇହାର ଜନ୍ୟ
ଏତ ଭାବିତେଛେ, ଆପନି ନା ହୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ବେଶେଇ ଗମନ କରିବେନ,
ତାହାତେଇ ବା କ୍ଷତି କି ?

ସରଳା ଓ ଚପଳା ମଟିବସୁତେର ସହପାଇ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଣେ ସାତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତା ହଇଯା ବଲିଲ, ହୃଦୟଦର୍ଶିନ୍ ! ଆପନି ଅତି ଉତ୍ତମ ଯୁକ୍ତି ଶ୍ଵର କରିଯାଛେ, ଆମରା ଇହାତେ ପରମ ଶ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲାମ । ଏକ୍ଷଣେ ସାଇ, କୁମାରୀକେ ଏହି ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଯା ମୁହଁ କରି । ଆର ଦେଖୁନ ରାଜନନ୍ଦନ ! ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ବେଶେଇ ସଦି ଆପନାର ମଭାତେ ଯାଓଯା ଶ୍ଵରୀକୃତ ହଇଲ, ଆମାଦେର ଏକଟୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିତେ ହଇବେ, ମଭାର ପାଞ୍ଚ ଦେଶେ ଏକ ପ୍ରକାଣ ବିଲ ବୁଝ ଆଛେ, ତାହାର ମୂଲଦେଶେ ଆପନି ଅଜିନାସମେ ସମାସୀନ ଥାକିବେନ, ତାହା ହଇଲେଇ କୁମାରୀ ଅନାୟାସେ ଆପନାକେ ବରଣ କରିଯା କୁତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ହଇତେ ପାରିବେନ । ଏହି କଥା ବଲିଯା ତାହାର କୁମାରେର ନିକଟ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣକୁ ମୁହଁଗମନେ ଉପବନେ ଆସିଯା ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲ । ଏବଂ ରାଜନନ୍ଦିନୀମୀପେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଯା ବଲିଲ । କୁମାରୀ ଆଶୋପାନ୍ତ ସମସ୍ତ ଶ୍ରୀବଣ କରିଯା ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତା ହଇଲେନ ।

ରାତ୍ରି ଉପଶ୍ରିତ ହଇଲ । ଅଭ୍ୟାଗତ ରାଜକୁମାର ସକଳ “ନଲିନୀକି ଆମାର ପ୍ରଣୟିନୀ ହଇବେନ” ଇତ୍ୟାକାର ନାନାବିଧ ଚିନ୍ତାଯ ସାମିନୀଯାପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ନଲିନୀ ସକଳ ରାଜକୁମାରେଇ ଚିନ୍ତାର କାରଣ ହଇଯାଛିଲେନ, କିନ୍ତୁ ନଲିନୀର ହଦୟେ କେବଳମାତ୍ର କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ବିରାଜିତ । ସେ ବିଭାବରୀତେ ଅନେକକେ ବିଭାକରେର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେ ହଇଯାଛିଲ, ଆୟନ୍ତ୍ରିତ ରାଜପୁଞ୍ଜଗଣ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଯାଛିଲେନ, କୁମାରୀ ନଲିନୀର ତ କଥାଇ ନାହିଁ । ରାଜନନ୍ଦିନୀର ସେ ରଜନୀ ଆର କୋନରୁପେଇ ପ୍ରଭାତ ହୟ ନା, ଅତି ଦୀର୍ଘ ବଲିଯା ବୋଧ ହିତେ ଲାଗିଲ । କ୍ରମେ ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ପ୍ରାୟ । ପ୍ରିୟସମାଗମେ ସାପିତ୍ୟାମିନୀ ଅନିଜିତା ସ୍ଵରୂପନେର ନ୍ୟାୟ ଉସାଦେବୀ ପୂର୍ବଗଗଣ୍ଡମ ହିତେ ଆରକ୍ଷ ନୟନେ ଜଗତେର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଆହା ! ମେଇ ଦୃଷ୍ଟି କାହାର ପକ୍ଷେ ମୁଦ୍ରାଷ୍ଟି, କାହାର ପକ୍ଷେ କୁଦ୍ରାଷ୍ଟି, କେହବୀ ମୁଖ୍ୟବିରଜ୍ଜିତ, କେହବୀ ମୁଖମଦେ ମତ, କାହାର ବା ଅଭୀଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣ, କେହବୀ ବିଫଳମନୋରଥ, କାହାର ମୁଖେ ହାସ୍ୟ ପ୍ରକାଶମାନ, କେହବୀ ବିରମ, କେହ ସମ୍ମାନିତ, କେହ

ଅବମାନିତ, କେହବା ଛଦ୍ମବେଶେ ଜୟମାର୍ଥକ କରିତେଛେ, କେହବା ପ୍ରକାଶ୍ୟ-
ବେଶେ ଜୀବନ ବିଫଳ ଜ୍ଞାନ କରିତେଛେ । ଉଷା ଅନୁହିତ ହଇଲେ ଜଗ-
ଜ୍ଞନନୀ କ୍ରମେ ଶୁନ୍ନବାସ ପରିଧାନ କରିତେ ଉଦୟତ ହଇଲେନ । କମଲନୀ-
କାନ୍ତ, କାନ୍ତାର ବିଯୋଗକ୍ଷମ କରିବାର କାରଣ ଅକୁଣ ସହ ହାମ୍ୟବଦନେ
ପୂର୍ବଦିକେ ଦେଖା ଦିଲେନ । ରାଜପୁରୀ କୋଲାହଳମୟ ହଇଲ, ଅଭ୍ୟାଗତ
ରାଜପୁଅଗଗ ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଲେନ । ମନ୍ତ୍ରୀର ଆଦେ-
ଶାନ୍ତୁଷ୍ଟାୟୀ ସେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଯୋଜିତ ହଇଯାଛିଲ; ପ୍ରଭାତ ହଇବାମାତ୍ର
ତାହାରା ସ ସ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଲ । ମହାରାଜ ପ୍ରଭାତକାଲୀନ
କାର୍ଯ୍ୟାଦି ସମାପନାନ୍ତେ ସଭାଘଣ୍ଡପେ ସମାଗତ ହଇଯା ଦଚିବକେ ସାଦର
ସନ୍ତାପଗପୁର୍ବକ କହିଲେନ, ସଚିବଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମନ୍ତ୍ରାତ୍ମିକ ତୁମି କୃପଣ୍ଣ ସମ୍ପନ୍ନ
ରାଜକୁମାରଗଣକେ ସ୍ୱର୍ଗବନ୍ଦନ ସଭାଯ ଆନନ୍ଦମ ଜନ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଶୁଦ୍ଧିବର୍ଗକେ
ପ୍ରେରଣ କର । ମନ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟ ତନ୍ଦଣେଇ ମହିପାତିର ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳନ
କରିଲେନ ।

କ୍ରମେ ରାଜପୁଅଗଗ ସଭାଯ ସମାଗତ ହିତେ ଲାଗିଲେନ । ମହାରାଜ
ପ୍ରିୟବାକ୍ୟେ ତୀହାଦେର ସକଳେର ସମ୍ମାନ ସଂରକ୍ଷଣପୂର୍ବକ ପୃଥକ ପୃଥକ
ସିଂହାସନେ ଉପବେଶନ କରାଇଲେନ । ଯତ୍ତପ ମୁମେକଶ୍ରୀ ଅଧ୍ୟାସୀନ
ଅମରବୂନ୍ଦ ଶୋଭାଶାଲୀ ହଇଯା ଥାକେନ, ରାଜନନ୍ଦନ ସକଳ ଓ ସିଂହାସନ-
ରାଜୁ ହଇଯା ତତ୍ତ୍ଵପ ଶୋଭାଶାଲୀ ହଇଯାଛିଲେନ । ଶୋଭାଦେବୀ ଜଳଦ-
ଜାଳ ମଧ୍ୟଗତ ସୌଦାଖିନୀର ନ୍ୟାୟ କୁମାରଗଣେର କୋମଲାଙ୍ଗେ ବିଭକ୍ତ ହୋ-
ଇଯାଇ ତୀହାରା ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ଲିଙ୍ଗ ହଇଯା ଉଠିଲେନ ଆହା ! ମେ ସମୟ
ସଭା ସେ କି ଅନିର୍ବିଚନ୍ନୀୟ ଶୋଭାଧାରଣ କରିଯାଛିଲ, ତାହା ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା
ପ୍ରକାଶ କରା ଦୁଇହ । ମହିପାଳ ସ୍ୱର୍ଗବନ୍ଦନ ଏକପ ଶୁଦ୍ଧୀୟ ଓ ଆୟତ
ଏବଂ ବହୁବିଧ ମନ୍ଦିର ପଦାର୍ଥାଦିତେ ମଣିତ କରାଇଯାଛିଲେନ, ସେ ମେନ୍ଦରପ
ନ୍ୟାୟ ଓ ମନେର ତୃପ୍ତିକର ଶୁସ୍ତିଜ୍ଞତ ସ୍ୱର୍ଗବନ୍ଦନ କୋନ ରାଜକନ୍ୟାର
ସ୍ୱର୍ଗବନ୍ଦନ ହଇଯାଛିଲ କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଅଧିକ କି, ସେମନ ଅଗ୍ରନ୍ୟ-
ଖ୍ୟାତ କରତିଲେ ଜଳଧି ଓ ଭୂତଭାବନ ଭଗବାନ ନାରାୟଣେର ଜଠରେ ଚତୁର୍ଦଶ
ଭୁବନ ଅବିରଳନାପେ ଅବହିତି କରିଯାଛିଲ, ତତ୍ତ୍ଵପ ନିଧିଲ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁଳେର

ରାଜକୁମାର ମଣ୍ଡଳ ଏକତ୍ର ସିଲିତ ହଇଯା ମାଲବଦେଶାଧିପତିର ସଭାମଣ୍ଡପେ ଅବିରଳ ଅବଶ୍ଚିତ୍ତ କରିଯାଛିଲେନ । ଆହା ! ସଭାଗତ ମେଇ ସକଳ ଦୋଷଦ୍ୱାରାଲୀ କୁମାରଦିଗେର ସୁଚାକ ବହୁମୂଳ୍ୟ ଅନ୍ଧଭୂଷଣପ୍ରଭାୟ ତତ୍ତ୍ଵରେ ନଭୋବିଭାଗ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ରିତ ହଇଯାଛିଲ । ସଭାମଣ୍ଡପେ ମୁନିଖ୍ୟ ଯୋଗିଗଣ ସତତ୍ର ସତତ୍ର ଦିବ୍ୟାସନେ ଉପବିଷ୍ଟ, ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ମଧ୍ୟ-ଶ୍ଳେ ସମାସୀନ ହଇଯା ଧର୍ମସଂବନ୍ଧୀୟ ନାନାବିଧ ଆଲୋଚନା କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଏମନ ସମୟେ ନଲିନୀର ଚିରପ୍ରଗରୀ ବ୍ରକ୍ଷର୍ଧିଦେଶାଧିପତି ରାଜା କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟର ପୁତ୍ର କୁମାର ବିଜୟକିଶୋର ସନ୍ଧ୍ୟାସୀରବେଶେ ସଭାପାର୍ଶ୍ଵ-ବକ୍ତ୍ତୀ ପୂର୍ବ ନିରାପିତ ତ୍ରୀଫଳତକମୁଲେ କୁରଙ୍ଗଚର୍ଚାସନେ ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଯାଇଲେ । ମହାରାଜେର ସଭାର ଅତ୍ୟାଶ୍ରଯ୍ୟ ଦୋଷଦ୍ୱାରା ସନ୍ଦର୍ଶନେ ଯାରପର ମାଇ ପ୍ରୀତି-ଲାଭ କରିଲେନ । ତ୍ରୀକାଳେ ଭୟପ୍ରାଲେପିତ ତକମୁଲଙ୍କ ନବୀନ କପଟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଶରୀରର ଅନୁପମ ଦୋଷଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବେ ମହାମୂଳ୍ୟ ସିଂହାସନୋପବିଷ୍ଟ ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ବେଶଧାରୀ ରାଜନନ୍ଦନଦିଗେର ଅନ୍ଧଦୋଷଦ୍ୱାରା ଗର୍ବ ଥର୍ବ କରିଲେନ । ପାଦପମୁହମଧ୍ୟଗତ ପାରିଜାତେର ନ୍ୟାୟ ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ନିଜ ଅନ୍ଧପ୍ରଭାବେ ସକଳକେ ପରାଜ୍ୟ କରିଲେନ । ଅଲିକୁଳ ଯେମନ ସୁଗଞ୍ଜି ପୁଞ୍ଜପାଦପ ପରିହାର ପୂର୍ବକ ମଦଶାବି ବନ୍ୟ ଗନ୍ଧଗଜେ ନିପତିତ ହଇଯା ଥାକେ ତଜ୍ଜ୍ଞପ ସଭାଙ୍କ ସକଳେର ନୟନବଳୀ ମେଇ ଭୁବନମୋହନମୁକ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ପ୍ରତି ନିକିଷ୍ଟ ହଇଲ । ରାଜବଂଶବେତ୍ତା ଶ୍ରତିପାଠକେରା ହର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଭୂପାଲଗଣେର ଶ୍ରତିବାଦେ ପ୍ରହୃତ ହଇଲେନ । ଅନୁକମ୍ପୁତ୍ୟ ପୁରୁଷ ପତାକା ଉଦ୍ଘାତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । ଶଞ୍ଚକ୍ରମନି ଓ ମାନ୍ଦଲିକ ତୃତ୍ୟନିନାଦେ ଦିଗନ୍ତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଗେଲ । ରାଜଭବନ ସମ୍ମିହିତ ଶିଥିକୁଳ ମେଇ ଶଞ୍ଚକ୍ରମ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ମୀରଦଖନି ବୌଧେ ମହାନଦେ ମୃତ୍ୟ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ଅନୁତ୍ତର ମହିପାଲ ଶୁଭକ୍ଷଣେ କୁମାରୀକେ ସଭାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ୟ ଆଦେଶ କରିଲେନ । ସାହାର ଲାବଗ୍ୟତରଙ୍ଗ ଜଳଦିତରଙ୍ଗକେଓ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଛେ । ସିନି ଦଶମଧାବା ଦ୍ଵାରା ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ, ବଦମଧାବା ଦ୍ଵାରା ମୁଧାକର କର, ଓ କେଶପାଶ ଦ୍ଵାରା ଆକାଶମଣ୍ଡଳ ପରାଭବ କରିଯାଛେ । ଶିବିକା-

ରୋହିଣୀ ଜଗନ୍ନାଥୋହିନୀ ସେଇ ଘାଲବଦେଶ ରାଜନବିନୀ ହେମଲିନୀ ବିବାହଯୋଗ୍ୟବେଶେ କ୍ରମେ ସଭାମଣ୍ଡପେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଲେ, ବିବାହାର୍ଥ ରାଜନବନ୍ଦିଗେର ଶତ ଶତ ନେତ୍ର ସେଇ କନ୍ୟାରତ୍ନେର ପ୍ରତି ପତିତ ହିଲେ । ଅନ୍ତର କାନ୍ଦୁଲିନୀ ମଧ୍ୟଗତ ସୌଦାମିନୀର ନ୍ୟାୟ କୁମାରୀ ଶିବିକା ମଧ୍ୟ ହିତେ ବହିଗତ ହିଲେ, ତୀହାକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ସଭାମଣ୍ଡପେ ଏମ କୋନ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଛିଲେମ ନା, ସେ ତୀହାର ଅଭୂତପୂର୍ବ ଲାବଣ୍ୟ ଅବଲୋକନ କରତ କୁମରଶ୍ରରେର ଶରନିକରେ ନିପୀଡ଼ିତ ହିଲୁ । କଟକିତ କଲେବର ହୟେନ ନାହିଁ, ତଥନ ତୀହାରା ମନେ ମନେ ବଲିତେ ଲାଗିଲେନ, ସୁଧାକର ଦୁର୍ବି ନିଜ ସୁଧା-ସମୁଦ୍ରତ ନବନୀତ ଦ୍ୱାରା ଏଇ ଅଞ୍ଚଳୀର ଅଙ୍ଗ ମୂଜନ କରିଯାଛେ ଏବଂ ନିଜ ପୂର୍ବ କଲେବରେର ଅନୁକରଣ କରିଯା ଏହି ରମଣୀରତ୍ନେର ବଦନମଣ୍ଡଳ ମୃଦ୍ଧି କରିଯା ଥାକିବେ । କ୍ରମେ ସ୍ଵରଦ୍ଧର ସମୟ ଆସିଯା ଉପର୍ଦ୍ଵିତ ହିଲେ । ସମାଗତ ରାଜପୁତ୍ରଗଣେର କୁଳଶୀଳଙ୍ଗ ବହୁଦର୍ଶୀ ଜନୈକ ଭଟ୍ଟ କୁମାରୀର ଅଗ୍ରେ ଅଗ୍ରେ ତୀହାଦିଗେର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିତେ କରିତେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ରାଜନବିନୀର ପଞ୍ଚାନ୍ତାଗେ ସରଲା ଓ ଚପଲା ମଚନବରମାଲ୍ୟସଜ୍ଜିତ-ହେମଯାପାତ୍ର ହଞ୍ଚେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । ସେମନ ମୁକୁଲିତ କମଳ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିତେ ପାରେ ନା, ତତ୍କପ କୁଳଙ୍ଗଭଟ୍ଟ ମହୋଦୟେର ରାଜକୁମାରଗଣେର ପରିଚୟ ବାକ୍ୟ ନଲିନୀର ଅନ୍ତରେ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିତେ ସମର୍ଥ ହିଲ ନା ଯତ୍କପ ରଜନୀତେ ସୋଧ ମଧ୍ୟଗତ ଦୀପ-ଶିଖା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହିଲେ, ସେ ସ୍ଥାନ ତିମିରାବଞ୍ଗିଷ୍ଠ ହୟ ତତ୍କପ ରାଜନବିନୀ ନଲିନୀ ଯେ ସେ ରାଜପୁତ୍ରଗଣକେ ଅଭିକ୍ରମ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ; ତୀହାରା ଅମନି ବିବାଦେ ବିବର୍ଣ୍ଣାବ ପ୍ରାପ୍ତ ହିଲେନ । କ୍ରମେ କୁମାରୀ ମହା-କୁଳସତ୍ତ୍ଵ କୁଳପ୍ରଦୀପ ତୀହାର ଛଦ୍ମତକ୍ଷର ବିଜୟକିଶୋର ଯେ ବିଲୁବନ୍ଧ-ମୂଲେ ଉପବିଷ୍ଟ ତଥାର ସମୁପର୍ଦ୍ଵିତ ହିଲୁ । ଲଜ୍ଜାସଙ୍କୋଚ କରତ ସାକ୍ଷାତ୍-ବରମାଲ୍ୟର ନ୍ୟାୟ ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ ନିବନ୍ଧନ ପ୍ରସରଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କରିଲେନ । ତଥନ ଲଜ୍ଜା ଓ ତରେ କିନ୍ତୁ ମାତ୍ର ଅନୁରାଗପ୍ରକାଶ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା, କିନ୍ତୁ ତାହା ରୋମାଞ୍ଚିଛି ତୀହାର ଅନ୍ଧସ୍ଥି ଭେଦ କରିଯା ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହିଲ । କରଭୋକ ବାମନନା ରାଜକନ୍ୟା ମୁଦ୍ରିଯାନ ଅନୁରା-

ଗେର ନ୍ୟାୟ ସହଚରୀର ନିକଟ ହିତେ ବରମାଲ୍ୟ ଅଛଗ କରିଯା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀବେଶ-
ଧାରୀ କୁମାର ବିଜୟକିଶୋରେର ସୁଚାକକୟେ ସନ୍ଧିବେଶିତ କରିଯା ଦିଲେନ ।
ଉସାକାଳେ ଏକଦିକେ କମଳ ସକଳ ଏକୁଲିତ, ଅନ୍ୟ ଦିକେ କୁମୁଦଦଳ
ମୁକୁଲିତ ହିଲେ ସରୋବରେର ଯେନପ ଶୋଭା ହୟ, ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଗଲେ ଘାଲା
ଅନୁଷ୍ଠାନିତ ହିଲେ ସ୍ଵାମ୍ଭବମନ୍ତବ୍ୟା ତାଦୃଶ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଲ । ଏକଦିକେ
ସମାଗମ ରାଜକୁମାରଦିଗେର ବିଷାଦ, ଅନ୍ୟଦିକେ ସଥିପଣ ପରିବୃତ୍ତା ହେଲ-
ନଲିନୀ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଆନନ୍ଦ, ରାଜପୁତ୍ରଗଣ ସେଇ ଦଣ୍ଡେଇ ବିଷାଦ ଓ
ଲଜ୍ଜାକେ ସନ୍ଦେଖ କରିଯା ସ୍ଵ ଦେଶାଭିମୁଖେ ପ୍ରଶ୍ନାନ କରିଲେନ ।

ସେତୁ ଭଙ୍ଗ ହିଲେ ଜଳରାଶି ଯେନପ କମଳକୁଳକେ ବିଷାଦେ ବିବର୍ଣ୍ଣ
କରିଯାନ୍ତାମାସେ ପ୍ରଶ୍ନାନ କରେ; ମଦମନ୍ତ୍ର କରିଣୀ ଯେମନ ମୃଗାଳ ଭୋଜ-
ନାର୍ଥ ଲୋଚନାନନ୍ଦକର ପଦାବରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିଯା ପଦ ଦ୍ୱାରା ଶତଦଳ ସହଅ-
ଦଳକେ ଦଲିତ ଓ କ୍ରୀତ୍ରିଯ କରିଯା ଥାକେ; ତଜ୍ଜପ କୋମଲାନ୍ଦୀ କନ୍ୟାରତ୍ନ
କୁମାରତୁଳ୍ୟ ରାଜକୁମାରଦିଗକେ ବିଷାଦବାରିଥିତେ ନିଯମ କରିଯା ଅଜ୍ଞାତ-
କୁଳଶୀଳ ସାମାନ୍ୟ ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଅଯୋଗ୍ୟ କଟ୍ଟଦେଶେ ଶୁଭଶୂଚକ ବର-
ମାଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଲ ଦର୍ଶନ କରିଯା ମହିପତି ବୀରସେନ କୋଥେ ନିଦାନ-
କାଳେର ପ୍ରଚାନ୍ଦ ମାର୍ତ୍ତିନେ ନ୍ୟାୟ ଅତି ଭୟକ୍ଷର ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଲେନ;
ଏବଂ ତ୍ବାହାର ଶରୀର ପ୍ରବଳ ପ୍ରତ୍ତିନିହିନ୍ନାଲେ ଏକଚିନ୍ତିତ ପକ୍ଷଜେର ନ୍ୟାୟ
କର୍ମମାନ ହିତେ ଲାଗିଲ । କିଞ୍ଚିତ୍ପୂର୍ବେ ଯେ କମଳାନନ୍ଦ ଆନନ୍ଦେ ସମୁ-
ଜ୍ଞାଲ ଛିଲ, ସେ ବଦନ ପ୍ରାଣଧିକା କନ୍ୟାର ଗହିତ ବ୍ୟବହାରେ ସାରଂ-
କାଳେର କମଲେର ନ୍ୟାୟ ତ୍ରୀଧାରଣ କରିଲ, ତଥବ ଯହାରାଜ ବୀରସେନ
ଲୋକଲଜ୍ଜା ଓ ଜନାପଦାନ ଡରେ ଏକାନ୍ତ ଭୌତ ଓ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ
ହିଯା ଅଧୋବଦନେ ଅବଶ୍ଵିତ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କୋନକୁପେଇ
ଆର ତ୍ବାହାର ମୁଖ ହିତେ ବାକ୍ୟ ନିଃସରଣ ହିଲ ନା । କେବଳ ନୟନୟୁଗଳ
ହିତେ ଦରଦରିତ ଜଳଧାରା ବିଗଲିତ ହିଯା ଧରାକେ ମିକ୍ତ କରିତେ
ଲାଗିଲ । ଆହା ! ସେ ନମୟେ ବୌଦ୍ଧ ହିଲ ଯେମ ମହିପତି କୁଳକଳକ୍ଷ-
ଭାବେ କ୍ରମନ କରିତେ କରିତେ ଯମେ ଯମେ ମନ୍ତ୍ରାପେର କଥା ବସୁମତିର
ନିକଟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିତେଛେ ।

ଅନୁଷ୍ଠର ଅବନିପତି କଥଙ୍କୁ ଦୈର୍ଘ୍ୟବଳସ୍ଵନପୂର୍ବକ ମନୋମଧ୍ୟେ ଛୁହିତାର ଅସ୍ତ୍ରବନୀୟ ଛୁଘଟନାର ବିଷୟ ବହୁ ବିବେଚନାର ପର ସ୍ଥିର କରିଲେନ ସେ କଣ୍ୟା ଶୈଶବାବଧି ଶୁଶ୍ରୀଲା, ତାହାତେ ଆବାର ମୀତିଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଯା ନିର୍ମଳ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଯାଛେ; ସେ ସୁମତି ତମଙ୍ଗୀ ସହସା ମୀତି ବିଗହିତ ସଭାଶ୍ଚିତ ସକ୍ତୁଗମଣିତ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ରାଜକୁମାରଦିଗଙ୍କେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ପ୍ରାମାନ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର କଟେ ମାଳା ସମର୍ପଣ କରିବେ, ଇହା କଥନେଇ ସମ୍ଭବପର ନହେ । ଆମାର ବୋଧ ହୟ ଏ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ମାଯାବୀ ମୋହିନୀମାଯାବଲେଇ ମନୋମୋହିନୀ କଣ୍ୟାର ମନ ହରଣ କରିଯାଛେ ତାହାତେ ଆର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏଇନ୍ନପ ତର୍କ ବିତର୍କ କରିତେ କରିତେ ଦୈର୍ଘ୍ୟଶୁଣ ତିରୋହିତ ହଇଯା ଅନ୍ତରେ ପୁନର୍ବାର କ୍ରୋଧାନଳ ପ୍ରଜ୍ଞଲିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଆର କୋନ କ୍ରୁମେଇ ନିଷ୍ଠଳ ହଇଯା ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା, ତଥନ ଭୂପତି ଭୃତ୍ୟଗଙ୍କେ ଆଦେଶ କରିଲେନ, ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ଶୀଆ ବନ୍ଧନ କରିଯା ଆମାର ସନ୍ଧିଧାନେ ଆନନ୍ଦ କର । ରାଜାଜ୍ଞାୟ ତାହାର ତନ୍ଦଗେଇ ସେଇ ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ଉଂପୀଡ଼ନ ସହ ବନ୍ଧନ କରିତେ ଉଦ୍‌ଯତ ହଇଲ । ଆହା କି ଛୁଖେର ବିଷୟ ! ସେ ରାଜନନ୍ଦନ ନଲିନୀ ଲାଭାର୍ଥ ଅଶେବିଧ କଟଭୋଗ କରିଯାଇଲେନ । କେବଳମାତ୍ର ଅପାମାନ ଓ ବନ୍ଧନ ଅବଶିଷ୍ଟ ଛିଲ, ପ୍ରାଣାଧିକା ନଲିନୀର ଜନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଟକ୍ରମେ ଅଦ୍ୟ ସ୍ଵରସର ସଭାଯ ତାହାଓ ସଟିଲ । ଭୃତ୍ୟୋର ସଥନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ରାଜସମୀପେ ଲଇଯା ଯାଇଯା ବହୁତର ତିରଙ୍ଗାର ଓ ପ୍ରାହାର କରିତେ ଲାଗିଲ । ଏମ ସମୟ ହଟାଏ ତାହାର କାଂପାନିକ ଜଟାଭାରା ଓ ଶାକ୍ରରାଜି ଉଗ୍ରୋଚନ ହୋଇଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଭାବ ତିରୋହିତ ହଇଲ; ତଥନ ତିନି ସ୍ଵରସରନଭାବ୍ୟ ରାହୁମୁଖ ବିନିର୍ଗତ ଶାରଦୀୟ ପୂର୍ଣ୍ଣଶବ୍ଦରେ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତୀଯାମନ ହଇତେ ଲାଗିଲେନ । ସେଇ ସର୍ବାଙ୍ଗ ମୁନ୍ଦର ପୁରୁଷଙ୍କରଙ୍କରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଶ୍ଵରୀରଜ୍ୟାତିତେ ସଭା ସମୁଜ୍ଜ୍ଵଳ ହଇଯା ଉଠିଲ । ତନ୍ଦର୍ଶନେ ସଭାଶ୍ଚ ସକଳେଇ ବିମୁଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ରୟାସିତ ହଇଯା ଚିତ୍ରାପିତେର ନ୍ୟାୟ ତାହାକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ପରିଗରସଭାଯ ବିକ୍ରମେନ ନାମେ ଜୈନକ ସନ୍ଦାଗର ଉପବିଷ୍ଟ ଛିଲେନ । ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ଭାରତବର୍ଷେ ପ୍ରାୟ ସକଳ ହାନେଇ ତାହାର ଗମନା-

ଗମନ ଛିଲ । ଏକାରଣ ତିନି ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥଦେଶାଧିପତି ମହାରାଜ କେଶରୀ-
ବୀର୍ଯ୍ୟେର ନିକଟ ପାରିଚିତ ଥାକାଯ, କୁମାର ବିଜୟକିଶୋରକେ ବିଶେଷକୁପ
ପାରିଜାତ ଛିଲେମ । ତିନି ଦେଖିବାମାତ୍ର ଅନାୟାସେଇ ଜାନିତେ ପାରି-
ଲେନ, ସେ ଏହି ନବୀନ ପୁରୁଷ ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥଦେଶାଧିପତିର ପୁଞ୍ଜ, ସ୍ଵଦାଗର ଅମନି
ଗାତ୍ରୋଥାନପୂର୍ବକ କୁମାର ସମୀପେ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହଇଯା ସବିନୟେ ଓ କୁତା-
ଙ୍ଗଲିପୁଟେ ନିବେଦନ କରିଲେନ, କୁମାର ! ଆପଣି ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥଦେଶାଧିପତିର
ପୁଞ୍ଜ ହଇଯା ସାମାନ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀରବେଶେ ସଭାଯ ସମାଗତ ହଇଯାଛେ ?
କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଏହି ବଲିଯା ସ୍ଵଦାଗର ବିଜୟକିଶୋରେର ବନ୍ଧନ ବିମୋଚନ
କରିବାର ଜନ୍ୟ ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା ପାଇତେ ଲାଗିଲେମ ।

ମହାରାଜ ବୀରସେନ ସଥନ ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, ସ୍ଵଦାଗର ସବିନୟେ କପଟ
ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀକେ ବ୍ରକ୍ଷର୍ଥଦେଶାଧିପତିର ପୁଞ୍ଜ ବଲିଯା ସମ୍ବୋଧନ କରି-
ତେଛେ, ତଥନ ତୁହାର ବିମର୍ଶ ବଦନ କଥକିଂବ ହର୍ଷୟୁକ୍ତ ହଇଲ ଏବଂ ମନୋ-
ମଧ୍ୟେ ଏହି ଚିନ୍ତା କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ଏହି ନବୀନ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପ୍ରକୃତ
ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ନହେ । ସଦ୍ୟପି ସଥାର୍ଥ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହିତ, ତାହା ହଇଲେ ଭୃତ୍ୟ-
ଦିଗେର ଉତ୍ତପ୍ତିତମେ ଜଟାଭାର ଓ ଶାକ୍ରାଜି ଉତ୍ୟୁକ୍ତ ହିତ ନା । ଆମାର
ବୋଧ ହୟ ରାଜପୁଞ୍ଜ, ତାହା ନା ହଇଲେ ସ୍ଵଦାଗର ସହମାରାଜନନ୍ଦନ ବଲିଯା
ସମ୍ବୋଧନ କରିବେ କେମ ? ବିଶେଷତଃ ଉହାର ଯେତ୍ରପା ଅନ୍ଧମୌନର୍ଥ୍ୟ ଓ ଶୁଚି-
କ୍ଲାନ୍ ଦର୍ଶନ କରିତେଛି, ଇହାତେ ସାମାନ୍ୟ ବଂଶସତ୍ତ୍ୱ ବଲିଯା ବୋଧ
ହୟ ନା । ଯାହା ହଟୁକ, ଆର ଆମାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଥାକା କୋନଙ୍କପେ ଯୁକ୍ତି-
ଯୁକ୍ତ ହିତେଛେନା । ସ୍ଵଦାଗରକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେଇ ଉହାର ପ୍ରକୃତ
ପରିଚୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହିତେ ପାରିବ । ଯହୀପତି ମନୋମଧ୍ୟେ ଏଇନ୍କପ ଶ୍ଵିର
କରିଯା ସ୍ଵଦାଗରକେ ସମ୍ବୋଧନପୂର୍ବକ ବଲିଲେନ, ବାଣିଜ୍ୟାପଜୀବିନ ! ତୁମି
ସଥନ ଏହି ନବୀନ୍ୟୁବାକେ ରାଜନନ୍ଦନ ବଲିଯା ସଭାବଣ କରିତେଛୁ, ତଥନ ଉହାର
ବିଷୟ ଅବଶ୍ୟକ ବିଦିତ ଆଛ । ଯାହା ହଟୁକ, ଉହାର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ
ପ୍ରଦାନେ ଆମାକେ ସତ୍ତର ସଂକ୍ଷଟ କର । ନତୁବା ତୋମାର ସମକ୍ଷେ ଏହି
ଦଶେଇ ଛଟେର ଶିରଚେଦନ କରିବ ।

ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବନମାତ୍ର ବାଣିକ କର୍ପିତ କଲେବରେ ଓ ଗଲଲଗୁହୀକୃତ-

ବାମେ ନିବେଦନ କରିଲେମ, ରାଜନ ! ଆମି ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ଆମାର ବାକ୍ୟ ଯେ ଆପନାର ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ହଇବେ, ଇହା ଅତି ଅସ୍ତର, ଅତେବ ହେ ଭୁପତେ ! ଆମି ଧର୍ମସ୍ଵରୂପ ଧାର୍ମିକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧରଣୀପତିର ପୁତ୍ରେର ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିତେଛି ଶ୍ରୀବନ୍ଦ ! ବନ୍ଧୁଧାର୍ଥିପତେ ! ବାଣି-
ଜ୍ୟାର୍ଥ ଆମାର ସକଳ ରାଜ୍ୟରେ ଗମନାଗମନ ଆଛେ, ଏକାରଣ ଇହାକେ
ଆମି ବିଶେଷକ୍ରମ ପରିଜ୍ଞାତ ଆଛି । ଇନ୍ଦ୍ର ବ୍ରକ୍ଷର୍ଷଦେଶାଧିପତିର
ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର, ଇହାର ନାମ ବିଜୟକିଶୋର, କି କାରଣେ ଯେ ସମ୍ମାନୀୟ
ବେଶେ ସଭାତେ ସମାଗତ ହଇଯାଛେ, ତାହା ବଲିତେ ପାରି ନା । ଆମାର
ବୋଧ ହୁଏ କୋନ ନା କୋନ ବିଶେଷ କାରଣ ବଶତଃ ସମ୍ମାନୀୟ ହଇଯା ଥାକି-
ବେଳ, ତାହାତେ ଅନୁମାତ ମନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଧରଣୀପତେ ! ଯଶ୍ଚପଣ୍ଡ ଏହି
ସାମାନ୍ୟ ନରେର ବାକ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନା ହୁଏ, ତାହା ହଇଲେ ବିଲାସଭବନରେ
ରାଜକୁମାରଦିଗେର ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ସକଳ ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲେଇ
ଆପନାର ପ୍ରତୀତି ହିତେ ପାରିବେ । ମୁଜେଶ୍ଵର ! ଇତିପୂର୍ବେ ଆମି
ଏହି ରାଜନନ୍ଦନେର ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ଆନନ୍ଦ କରିଯା ଆପନାର ଚଞ୍ଚଳାଚିକିତ୍ସା
ପଦପକ୍ଷଜେ ସମର୍ପଣ କରିଯାଇଲାମ ; ଏକଣେ ବୋଧ ହୁଏ ତାହା ବିଶ୍ୱାସ
ହଇଯା ଥାକିବେଳ, ଏହି ବାକ୍ୟ ବଲିଯା ସଓଦାଗର ନିଷ୍ଠକ ହଇଲେମ ।

ଭୁପତି ସଓଦାଗରେର ମୁଖେ ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବନ୍ଦ ଭୃତ୍ୟ-
ଗଙ୍ଗକେ ବିଲାସଭବନ ହିତେ ରାଜକୁମାରଦିଗେର ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ସକଳ ଶ୍ରୀଅ-
ଆନନ୍ଦ କରିତେ ଆଦେଶ କରିଲେନ । ଆଦେଶମାତ୍ର ତାହାର ନାନାଦେ-
ଶୀଯ ନରପତିନନ୍ଦନଦିଗେର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଲାଗିଲେନ; ଭୁପତିର ସନ୍ଧିଧାରେ
ପ୍ରଦାନ କରିଲ । ଭୁପତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ଦର୍ଶନ କରିଲେନ,
ଅନୁମର ସଥିନ ରାଜାବୀରସେନ ବିଜୟକିଶୋର ନାମାକ୍ଷିତ ଅତି ଆଶ୍ରଯ
ପ୍ରତିମୁଦ୍ରି ହଣ୍ଡେ ଲାଗିଲା, ଅବଲୋକନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ; ତଥିନ ତୀହାର
ହୁନ୍ରମେର ନିମେଷ ପତିତ ହିତେ ଛିଲ କି ନା ମନ୍ଦେହ । ବନ୍ଧୁଧାର୍ଥି
ବର୍ଷକଟେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହିତେ ନଯନୋତ୍ତଳନ କରିଯା ଯଥେୟ ଯଥେୟ କୁମାରେର
ମୋହିନୀମୁଦ୍ରି ଅବଲୋକନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ସଥିନ କୁମାରେର ମୁଦ୍ରି
ଚିତ୍ରପଟେର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହଇଲ, ତଥିନ ତୀହାର ବିମର୍ଶବଦନକମଳ ହର୍ଷା-

କଣେ ବିକସିତ ହଇଲ, ବିଷାଦ ସ୍ତୁଃକରଣ ଆନନ୍ଦେ ପୂଲକିତ ହଇଲ । ମହୀ-
ପତି କୁମାରେର ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରିଚୟ ପ୍ରାଣୀ ହଇଯା ଏବଂ କୁମାରେର ମୂର୍ତ୍ତି
ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିର ସହିତୀ ମିଲିତ ହଇଲ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଘାରପରନାଇ ପ୍ରୀତ
ହଇଲେନ । ତଥନ ତିନି ଲଜ୍ଜିତାନନ୍ଦେ ରାଜମନ୍ଦିନକେ ଅକ୍ଷେ ଏହଙ୍କର୍ମକ
ବାରଦ୍ଵାର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଚୁମ୍ବନ ଓ ମନ୍ତ୍ରକର୍ମାଣ୍ଡ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, ଏବଂ ଦୁଇଭି
କୁମାରରଙ୍ଗକେ ରତ୍ନସିଂହାସନେ ଉପବେଶନ କରାଇଯା ବିନାନ୍ତରଦିନେ ବଲିଲେନ,
କୁମାର । ଆମି ନା ଜନିଯା ଆପନାର ପ୍ରତି ଅତି ଗହିତ ବ୍ୟବହାର
କରିଯାଛି, ଆପନି ବ୍ରକ୍ଷର୍ଧିଦେଶାଧିପତିର ତନୟ ହଇଯା ସାମାନ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର
ବେଶେ ସଭାଯ ସମାଗତ ହଇବେନ, ଇହା ସ୍ଵପ୍ନେର ଅଗୋଚର; ଅତଏବ ରାଜ-
ମନ୍ଦିନ ! ଇହାର ପ୍ରକ୍ରିୟା କାରଣ ନିର୍ଦେଶ କରିଯା ଆମାର ବିଚଲିତ ଚିତ୍କକେ
ସୁହୃଦ କରନ । ଭବାଦୃଶ ମହାକୁଳ ମନ୍ତ୍ର ମୁହଁଲଭ ପୁରୁଷରଙ୍ଗେର ଶୁଭାଗମନେ
ଅଦ୍ୟ ଆମାର ଜୟ, କର୍ମ, ସକଳଇ ସଫଳ ବୋଧ ହଇଲ । ଆମି ପୂର୍ବ
ଜୟେ ନା ଜାନି କତଇ ପୁଣ୍ୟ ଓ ତପସ୍ୟା କରିଯା ଛିଲାମ; ସେଇ ହେତୁଇ,
ଆପନି ଆମାର ଜ୍ଞାମାତା ହଇଯା ମଦୀଯ ମୁଖ ଓ ବଂଶ ସମ୍ଭାଲ କରି-
ଲେନ । ତନ୍ତ୍ରିତ ଭବାଦୃଶ ବିମଲବଂଶ ସମୁଦ୍ରପର ସର୍ବଣ୍ଣଗସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ-
ରତ୍ନ ମାଦୃଶ ମନୁଜେଶ୍ଵରେର ଭାଗ୍ୟ କଥନୀ ଘଟିତ ନା । କୁମାର ! ଅଧିକ
ଆର ଆପନାକେ କି ବଲିବ, ପ୍ରାଣଧିକା ହେମଲିନୀ ଓ ଆମାର ପ୍ରାକ୍ତନ
ଜୟେ ବହୁତର ସୁକୃତି କରିଯା ଛିଲ, ସେଇହେତୁ ଭବଦୀଯ ମହାପୁରୁଷେର
ପଦପକ୍ଷଜପାରିଚର୍ଯ୍ୟାଯ ନିଯୁକ୍ତ ହଇଲ । ପୁରୁଷଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଲିନୀ ଯେ
ଈଶ୍ଵରାବଧି ମନୋମତ ପତି ଲାଭାର୍ଥ ଏକାନ୍ତମନେ ମହାଦେବେର ଆରାଧନୀ
କରିଯା ଛିଲ; ଅଦ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତି ସଦୟ ହଇଯା ତାହାର ଚିରମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରିଲେନ । ଏକଣେ ଆମି ଜଗଦୀଶ୍ଵରେର ନିକଟ କାରମନୋବାକ୍ୟ ଏହି
ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଯେ, ତୋମରା ଉତ୍ତରେ ଦାନ୍ତ୍ୟକୁଳପ ବିଶୁଦ୍ଧ ରତ୍ନଶୃଙ୍ଖଳେ
ଆବନ୍ଦ ହଇଯା ଚିରଜୀବନ ପରମ ଶୁଦ୍ଧେ ଅତିବାହିତ କର ।

ରାଜା ଏହି ସକଳ ସୁମିଳିତ ବାକ୍ୟେ କୁମାରକେ ମନ୍ତ୍ରିତ କରିଯା ସଭାକୁ
ସକଳକେ ସାଦର ମନୋମତ ପୂର୍ବମର ବଲିଲେନ, କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ପୁନ୍ନ
ବିଜୟକିଶୋରେର ମହିତ କଲ୍ୟ କନ୍ୟାର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପରିଗ୍ରହକାର୍ଯ୍ୟ ମୁସମ୍ପନ୍ନ

হইবে ; অতএব মহাশয়েরা কল্য সভায় সমাগত হইয়া শুভকার্য
সম্পাদন করিবেন। এই বাক্যাবসানে সভা তঙ্গহইল। অনন্তর
ভূপাল কুমারের করকমল ধারণপূর্বক বিলাসভবনে উপস্থিত
হইলেন, এবং রাজমন্দিরের ভস্মাচ্ছাদিত কোমলকলেবর স্থানে
পরিমাঞ্জনা করিতে লাগিলেন। বহুমূল্য রাজপরিচ্ছদে অঙ্গ
অলঙ্কৃত করিয়া রত্নসিংহাসনে উপবেশন করাইলেন। রাজমন্দিরও
রাজার বচে যথেষ্ট সন্তুষ্ট হইয়া মনোমধ্যে এই চিন্তা করিতে লাগি-
লেন যে, এতদিনের পর ছাদবিলাসিনী নলিনীর প্রাণবজ্র হইলাম,
অতএব আমাপেক্ষা সোভাগ্যশালী ধরণীমণ্ডলে আর কে আছে।
প্রকৃতিভাস্তুকরণে এই রূপ ভাবিতেছেন, এমন সময় ভূপতি স্বেচ্ছ-
পূর্ণ বাক্যে কুমারকে সম্মোধন করিয়া পুনর্বার সশ্যাসী হইবার কারণ
জিজ্ঞাসা করিলে, রাজমন্দির লজাবন্ধবদনে আদ্যোপাস্ত সমষ্ট
হৃষ্টাস্ত মৃপতিসবিধানে প্রকাশ করিলেন। তচ্ছবণে তিনি সাতি-
শয় বিশ্বাস্ত্বিত হইলেন এবং ক্ষণকাল নিষ্ঠকৃ থাকিয়া পরে রাজ-
মন্দিরের প্রাণাধিক সুস্থদশ্রেষ্ঠ সচিবস্থুত প্রিয়ত্বতকে মহাসমারোহে
শিবালয় হইতে আনয়ন করাইয়া বিলাসভবনে বিজয়কিশোর ও
প্রিয়বৃত্তের সহিত নানা কথাপ্রসঙ্গে সে রজনী তথায় যাপন
করিলেন।

পরদিবস মৃগতির নিদেশানুসারে কেশরী যেমন আচল মধ্যে
অনায়ালে প্রবেশ করে, তদ্ধপ কুমার কুমারবিনিষ্ঠিত কলেবরে
বিবিধ রস্তাভরণ ধারণপূর্বক কনকস্তুত সংযুক্ত তোরণরাজি বিরাজিত
রঙ্গস্থলে প্রবেশ করিয়া বিশুদ্ধ বিচিত্র রস্তাসনে সমাচীন হইলে, নভো-
মণ্ডলে চন্দ্রমণ্ডল যদ্ধপ শোভান হয়, তদ্ধপ তাহার সেই মণিকুণ্ডল-
ক্ষত শুচিক্ষণ চিকুরনিচয়চুম্বিত শুচাক সমুজ্জ্বল বদনমণ্ডল শোভা
পাইতে লাগিল। তদর্শনে সভাস্থ সকলের মনোমধ্যে এই অম-
উপস্থিত হইল যে, ঐ পুরুষশ্রেষ্ঠ রাজকুমার, কি কুমার, কি অশ্বিনী-
কুমার, কি অবস্থদেব, তাহারা তখন কিছুই স্থির করিতে পারে নাই।

ଏମନ ସମୟେ ମହୀପତି ବୀରମେନ ସାନନ୍ଦିତମନେ ସହାସ୍ୟବଦମେ ସାଲ-
କ୍ଷତା ସାକ୍ଷାତ୍ ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଞତା ଛୁଟିତାକେ ରାଜକୁମାରେର ହସ୍ତେ ସମର୍ପଣ କରିଯା
ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ଜ୍ଞାନ କରିଲେନ । ଘରୀଚିଯାଲୀର ଘରୀଚିଯାଲାଯ୍ ନିକଷ
କନକରେଖା ସେମନ ସମ ଦୀପିମାନ ହୟ, ମହାରାଜ କୁମାରୀକେ କୁମାରେର
ହସ୍ତେ ପ୍ରଦାନ କରାଯା, ତାହାରା ତତ୍ତ୍ଵ ଶୋଭମାନ ହିଁଯା ଉଠିଲେନ ।
କୃଷ୍ଣକାଳ ପରେ ସଭା ଭ୍ରମିଲାଇଲ । ରାଜାଜ୍ଞାୟ ବାହକେରା କନ୍ୟାସହ
କୁମାରକେ ଶିବିକାଯ ଆରୋହଣ କରିଯା ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରବେଶ
କରିଲେନ । ଅନ୍ତଃପୁରଚାରିଣୀ ରମଣୀଗନ୍ଧ ରାଜକୁମାରକେ ପ୍ରାଣ ହିଁଯା
ନାନାବିଧ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରିତେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହଇଲ । ମହାରାଜଙ୍କ ମେଇ
ଦିବସ, ହିଁତେ ବିଜୟକିଶୋର ଓ ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ବିଲାସାର୍ଥ ଏକ ଅତି
ରମଣୀୟ ବିଲାସଭବନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଯା ରାଖିଲେନ ।

ଆହା ! ଏତଦିନେର ପର ବିଜୟ ନଲିଙ୍ଗୀର ବିବାହକ୍ରମ ବିମଲନଲିଙ୍ଗୀ
ବିକ୍ଷିତ ହଇଲ । ଶୁଖକ୍ରମ ମୌରଭେ ରାଜ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରାଣିମାତ୍ରାଇ ଅପାର
ପ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲ । ସକଳ ଗୁହେଇ ମୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଆରାସ ହଇଲ ।
ସେ ଯାହା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଲ, ମହାରାଜ ତଥ୍କଣ୍ଠ ତାହାକେ ତଦ୍ବ୍ୟ ପ୍ରଦାନେ
ସଂକ୍ଷଟ କରିଲେନ । ଏଇକ୍ରମ ଘୋର ସମାରୋହେ ପରିଗୟକାର୍ଯ୍ୟ ସଂପା-
ଦିତ ହଇଲ । ଭୁଗୋଳ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରେ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରିଯା ଯାରପର-
ନାଇ ଶୁଖାନୁଭବ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଯାହାର ପରିଶ୍ରମେ ଯତ୍ରେ ଓ ଐକା-
ନ୍ତ୍ରିକତାଯ କୁମାର ନଲିନୀଲାଭ କରିଲେନ; ଅତୁଳଶୁଣସଂପଦ ଅଭିଶର
ଅଧ୍ୟବସାୟୀ ଅକପଟହୁଦଯ ପ୍ରକ୍ରିତ ପ୍ରଣୟେର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଧାରଣକ୍ଷଳ
ପଚିବତନୟ ପ୍ରିୟବ୍ରତେର ଏତଦିନେର ପର ସକଳ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ ।
କୋମଳ କୁମୁଦଶୟାର ନିଶାୟ ନବଦ୍ୱାତୀର ହୁଦରେର ଦ୍ୱାର ଉଦ୍ଘାଟିତ ଓ
ଲଜ୍ଜା ଲଜ୍ଜା ପ୍ରାଣ ହିଁଯା ଶ୍ରମାନ୍ତ୍ରିତ ହଇଲ । ଉତ୍ତରେ ଉତ୍ତରେର ମନୋଗତ-
ତାବ ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ । ନିଶିଥିନୀତେ ନିଶାନାଥ ସେମନ ପ୍ରଗଣ୍ଠିନୀ
କୁମୁଦିନୀର ଘରନ୍ତକ୍ଷମି ସଂପାଦନ କରିଯା ଥାକେନ, ତତ୍ତ୍ଵ କୁମାର ବିଜୟ-
କିଶୋର ବିଭାବରୀତେ ଶିତପୂର୍ବାଭିଭାବିଣୀ ପ୍ରଗଣ୍ଠିନୀ ନଲିନୀସହ
ଅଭିନ୍ନହୁଦଯ ହିଁଯା ନିତ୍ୟ ମିତ୍ୟ ନବ ନବ ଶୁଖାନୁଭବ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଏଇକପେ ଏକମାସ ଦ୍ଵିତୀୟ ମାସ କରିଯା କ୍ରମେ ଚତୁର୍ଥମାସ ଅତିବାହିତ ହଇଲ ।

ଏକଦିବସ ରାଜନନ୍ଦନ ଶୌର୍ଯ୍ୟଶାଲୀ ମୁହଁଦଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରିୟାତରେ ସହିତ ବିଲାସଭବନେ ଉପବିଷ୍ଟ ହଇଯା ନାନାବିଷୟରୀ ବାଣୀପ୍ରଦଙ୍ଗେ କାଳାତି-ପାତ କରିତେଛେନ । ଏମନ ସମୟ ତୀହାର ଜନକ ଜନନୀର କଥା ସହସା ଶ୍ରୀତିପଥେ ଆକୃତ ହେଉଥାଏ ସହାସ୍ୟବଦନ କ୍ରମେ ଘଲିନ ହଇଯା ଆସିଲ । ସର୍ବାଙ୍ଗ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଦରଦରିତ ବାଞ୍ଚିବାରି ବକ୍ଷଃନ୍ତଳ ଅଭିଷେକ କରତ ପରିଧେଯ ବସନ ଆଜ କରିଯା ତୁଲିଲ । ଉପରୁ ନାନାରଙ୍ଗୁ ହଇତେ ଶୁଦ୍ଧିଶ୍ରୀନିଶ୍ଚାସ ନିର୍ଗତି ହଇତେ ଲାଗିଲ । ପରିତାପ-ବେଗେ ଉପବିଷ୍ଟ ଥାକିତେ ନା ପାରିଯା ଅବସନ୍ଧ ହଇଯା ଭୂତଳେ ପତିତ ହଇଲେନ । ଶୋକାନଳ ସମ୍ବରଣ କରିତେ ଅସମ୍ର୍ଥ ହଇଯା ଆର୍ତ୍ତମ୍ବରେ ଆକ୍ଷେପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ; ହାୟ ଆମି କି ନରାଥମ ! କି କୁଳାଙ୍ଗାର ! କି ପାରଣ ! ସେ ଜନକ ଜନନୀ ହଇତେ ଏହି ଭୂମଣ୍ଡଳ ଦର୍ଶନ କରିଲାମ ; ସେ ଜନନୀ ଆମାର ଜନ୍ୟ ଦଶମାସ ଦଶଦିନ ନିଦାକଣ ଗର୍ଭ୍ୟନ୍ତ୍ରଣ ଭୋଗ କରିଯାଛେନ । ଆମି ମେଇ ସର୍ବୋଙ୍କଷ୍ଟ ଶୁନ୍ଦର ଜନନୀକେ ବିଶ୍ଵାସ ହଇଯା ରହିଯାଛି । ହାୟ ! ଆମି କି ପାରମ ! ହା ମାତଃ ! ହା ତାତ ! ଆପନାରା କି ଆମାର ବିରହେ ଅଦ୍ୟାପି ଜୀବିତ ଆଛେନ । କ୍ଷଣକାଳ-ମାତ୍ର ଆମି ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳ ହଇଲେ ଚତୁର୍ଦିକ ଶୂନ୍ୟମୟ ଦର୍ଶନ କରିତେନ ; ହା ପୁଅ ! ହା ପୁଅ ! ବଲିଯା କ୍ରନ୍ଦନ କରିତେନ । ଆମି କୋଥାଯ କୁତ୍ତ-ତେତୋପାଶେ ବନ୍ଦ ଥାକିଯା ଆପନାଦେର ପଦପକ୍ଷଜ ପରିଚିର୍ୟାଯ ନିଯୁକ୍ତ ଥାକିବ, ତାହା ଦୂରେ ଥାକୁକ, ଏକବାର ଆପନାଦେର କଥା ମନେଓ ଭାବିଲାମ ନା । କେବଳ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରେସେର ଅଧିନ ହଇଯା ପରମଶୁଦ୍ଧ କାଳ ହରଣ କରିତେଛି, ହାୟ ଆମି କି କୁତମ୍ ! ତାହା ନା ହଇଲେ ଜନକ ଜନନୀକେ । ଶୋକାଙ୍ଗୁତେ ଭାସାଇଯା ସ୍ଵର୍ଗ ଶୁଖାଭିଲାସୀ ହଇବ କେନ ? ଇତ୍ୟାକାର ହଦୟଭେଦୀ ବାକ୍ୟ ବାରବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରତ କରଣସ୍ଵରେ ବାଞ୍ଚାକୁଲଲୋଚନେ ରୋଦନ କରିତେ କରିତେ ଆପନାକେ ଶତ ଶତ ଧିକ୍କାର ଦିତେ ଲାଗିଲେନ । ପ୍ରିୟାତର କୁମାରେର ସହିତ ଅଜନ୍ମ ଅକ୍ଷପାତ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଆହା ! ଏତଦିନେର ପର ରାଜକୁମାରେବ ବିଗହି'ତ କାର୍ଯ୍ୟସମୁହେର ପଶ୍ଚାଂତାପ ଆରଣ୍ଡ ହିଲ । ବିଗହି'ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଲେଇ ପଶ୍ଚାଂତାପ କରିତେ ହିବେ, ଇହା ବିଧାତ୍ ବିହିତ, ଶାସ୍ତ୍ରେ କଥିତ ଆଛେ ଯେ “ବିଧାତ୍ ବିହିତଂ ମାର୍ଗଂ ନକଳି ଦିତିବର୍ତ୍ତତେ,” ଅର୍ଥାତ୍ ବିଧାତ୍ ଯାହା ଶ୍ରିର କରିଯା ରାଖିଯାଛେ, ତାହା ଅତିକ୍ରମ କରା କାହାରେ ସାଧ୍ୟ ନହେ; ଅଦ୍ୟ ଇହୁକ, ବା କଲ୍ୟାଇ ହୁକ, ବା ଦଶଦିବିବସ ପରେଇ ହୁକ, ଦ୍ଵିଦୃଷ୍ଟି କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁତାପ ନିଶ୍ଚରି କରିତେ ହିବେ । ପିତା ମାତା ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭଜନେର ଅଞ୍ଜାତମାରେ ଏବଂ ତୀହାଦିଗଙ୍କେ ଶୋକମାଗରେ ନିଯମ କରିଯା ରାଜକୁମାର ଓ ସଚିବତନୟ ଯେ ବିଦେଶଗାୟୀ ହିଇଯାଛିଲେନ । ଅଦ୍ୟ ତାହାର ଅନୁତାପ ଆରଣ୍ଡ ହିଲ । ଉଭୟେଇ ଶୋକେ ଅଭିଶୟ ଅଧୀର ହିଇଯା ନାନାବିଧ ଖେଦହୃଦକ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ଅନ୍ତର ମନ୍ତ୍ରପୂର୍ବ ଉତ୍ସୁତ ଶୋକାବେଗ କିମ୍ବା ପରିମାଣେ ସମ୍ବରଣ କରିଯା କୁମାରଙ୍କେ ସାନ୍ତ୍ବନା କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ରାଜନନ୍ଦନ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ବାକ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହିଇଯା ଉଭୟେ ଶ୍ରି କରିଲେନ ଯେ, ଅଚିରାଂ ରାଜାଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ବ୍ରଦ୍ଧି-ରାଜ୍ୟାଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କରିବେନ ।

ସେ ଦିବାତାଗ ବିଲାପ ଓ ପରିତାପେଇ ଅଭିବାହିତ ହିଲ । ରଜନୀଯୋଗେ ରାଜନନ୍ଦନ କୁମରକୋମଳଶୟ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ କଟିନ ମୃତ୍ତିକାସମେ ପତିତ ହିଇଯା ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ତାହାର ନିକପମ ନୟନଯୁଗଳ ହିତେ ଅବିରତ ଶୋକାଙ୍କ୍ର ବିଗଲିତ ହେଉାଯା, ଦୁନୟମ ଜୟାକୁମରମେର ନୟାଯ ରଜନନ୍ଦନ ହିଇଯା ଉଠିଲ । ସେ ବିଜୟ ବିଭାବରୀତେ ହନ୍ଦୟବିଲାସିନୀ ନଲିନୀର ସହିତ ଶୁଖ୍ସେବ୍ୟଶୟମେ ଶୟମ କରିଯା କତଇ ଶୁଖ୍ସ୍ରୁତବ କରିତେନ, ଅଦ୍ୟ ତିନି ଜନକ ଜନନୀଶୋକେ ଅଭିଶୟ କାତର ହିଇଯା ସେ ଶୁଖ୍ସୟା କଟିକଶୟ୍ୟ ବୋଧେ ଧରାଶୟାୟ ଶୟମ କରିଯା ରହିଲେନ ; ଏମନ ସମୟେ ବିଜୟବିନୋଦିନୀ ନଲିନୀ ଆସିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ ଯେ, ପ୍ରାଗମାତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ପୃଥିବୀ-ଶୟାୟ ପତିତ ହିଇଯା ରହିଯାଛେ, ଏବଂ ତୀହାର ଆକର୍ଣନୟନୟଯୁଗଳ ହିତେ ଅବିରଳ ଅଞ୍ଜଳ ବିଗଲିତ ହିତେଛେ । ତଦର୍ଶନେ କୁମାରୀର

କଲେବର କଞ୍ଚିତ ଓ ଯନ୍ତ୍ରକ ଘୂର୍ଣ୍ଣୀୟମାନ ହିତେ ଲାଗିଲ । କ୍ଷଣକାଳ ପାରେ ବିଜୟବିଲାସିନୀ ପ୍ରାଣବଲ୍ଲଭେର ଭାବାସ୍ତରେର କାରଣ କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ନା ପାରିଯା ତ୍ାହାର ଚିତ୍ତ ଅତିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ ହଇଲ, ତଥନ ତିନି ବାଙ୍ଗା-କୁଳଲୋଚନେ କାତରବଚନେ ଜୀବିତନାଥକେ ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ଜୀବିତେଥର ! ସହସା ଆପନାର ଶରୀରମଧ୍ୟେ ଏମନ କି ଶୋକ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହଇଲ ଯେ, ଧରଳମୁଖଶୟନ ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଧରାମନେ ଶୟନ କରିଯା ମୁଢାକ ସରୋଜନଯନ ସୁଗଳ ହିତେ ଶୋକାଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗ କରିତେଛେ ? ପ୍ରିୟତମ ! ବହୁତର କ୍ଲେଶ ଓ ସନ୍ତ୍ରଣାର ପର ଆପନାକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯାଇ ; ଅତ୍ୟବ ନାଥ ! ଆର ଏ ଅଧିନୀକେ ମନ୍ତ୍ରାପ ପ୍ରଦାନ କରିବେନ ନା, ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଶୋକେର କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ, ଏଇ ବଲିଯା ରାଜନନ୍ଦିନୀ ରାଜନନ୍ଦନେର ପଦପକ୍ଷଜ ଧାରଣପୂର୍ବକ ରୋଦନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

କୁମାର କୁମାରୀର କାତରବାକ୍ୟେ ଓ ବିଲାପେ କଥକିଏ ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କରିଯା ସଜଳନ୍ୟନେ ଗଦ୍ଗଦବଚନେ ମୃଦୁରଭାବିନୀ ପ୍ରଗର୍ହନୀ ନଲିନୀକେ ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ପ୍ରାଣଧିକେ ! ଶୋକେର କଥା ଆର ତୋମାର ନିକଟ କି ବଲିବ, ଅଦ୍ୟ ଆମାର ଅନ୍ତରେ ଯେ ଶୋକାନଳ ପ୍ରଜ୍ଞଲିତ ହଇଯା ଉଠିଯାଇଁ, ସେ ହତାଶନ ପରମଣ୍ଡଳ ପିତା ମାତାର ପାଦପଦ୍ମନାଭନ ବ୍ୟତୀତ କିଛୁତେଇ ନିର୍ମାଣ ହିବେ ନା ! ପ୍ରିୟତମ ! ଆମି କି କଠିନ ହୁଦିଯ ! କି ନିର୍ମମ ମନୁଜାଧମ ଦେଖ ଦେଖ ! ଯେ ଅନିତ୍ୟ ସୁର୍କ୍ଷିତ ଜନ୍ୟ ଅନାୟାସେ ଜନକ ଜନନୀକେ ବିଶ୍ଵାସ ହଇଯା ଏତାବନ୍ଦକାଳ ପରମ ଶୁଦ୍ଧ କାଳ ହରଣ କରିତେଛି । ତ୍ାହାର ହୟତ ପୁଣ୍ୟଶୋକେ ଜୀବନ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ଥାକିବେ । ଅତ୍ୟବ ପ୍ରିୟେ ! ଆମି ଅବିଲବେଇ ସ୍ଵଦେଶୀଭିମୁଖେ ପ୍ରତିଗମନ କରିବ । ଆମାର ଚିତ୍ତ ଅତିଶୟ ଅଶ୍ରୁ ହଇଯାଇଁ, ଏଇ ବଲିଯା କ୍ରନ୍ଧନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଅକପଟହୁଦିଆ ପତିତରତା ନଲିନୀ ପ୍ରାଣନାଥର ଶୋକପ୍ରସବିନୀ ବାଗୀ ଓ ରୋଦନ ଖଣ୍ଡି ଶ୍ରବଣ କରିଯା ବିନାନ୍ଦନେ ସଜଳନ୍ୟନେ ମୃଦୁମୃଦୁ-ଶ୍ରରେ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଜୀବିତନାଥକେ ସମ୍ମୋଦ୍ଧନ କରିଯା ବଲିଲେନ, ନାଥ !

ଆପନି ସଥିନ ଏକଦିବସେର ମଧ୍ୟେଇ ଏତଦୂର କାତର ହଇଯାଇଁଛେ ; ତଥନ

ଅଚିରକାଳମଧ୍ୟେ ରାଜ୍ୟାଭିମୁଖେ ପ୍ରତିଗମନ କରା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କାନ୍ତ ! ଆପି-
ନିତ ଏକାନ୍ତି ସାଇତେ ଉତ୍ସୁକ ହଇଯାଛେ, ଅନୁମତି କରିଲେ ଏ ଅଧି-
ନୀଓ ଆପନାର ଅନୁଗାମିନୀ ହ୍ୟ । ହୃଦୟେଶ ! ଚନ୍ଦ୍ରିକା କି ଚନ୍ଦ୍ରମାକେ
କ୍ଷଣକାଳ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ଥାକିତେ ପାରେ ? ପ୍ରାଣେଶ ! ଆମାର ଓ
ପରମ ସୋଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଆପନାର ସହିତ ଗମନ କରିଯା ସ୍ଥଣ୍ଡର ଏବଂ ଶଞ୍ଚ-
ଠାକୁରାଗୀର ତ୍ରୀଚରଣକମଳ ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିବ । ନଲିନୀ ନାକି ଏକାନ୍ତ
ପତିଗତପ୍ରାଣୀ ତଜ୍ଜନ୍ୟଇ ମନୋଗତ ଭାବ ଗୋପନ ନା କରିଯା ଅକପ୍ଟ-
ହୃଦୟେ ସ୍ଵାମୀ ସନ୍ଧିଧାନେ ପ୍ରକାଶ କରିଲେନ । ରାଜନନ୍ଦନ ପ୍ରାଣ ଥାକିତେ
ପ୍ରାଣସିକା ପ୍ରେସ୍‌ସୀକେ ମୁହଁର୍ତ୍ତକାଳ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା କି ଥାକିତେ
ପାରେନ ? “ଶ୍ରୀୟ ! ତୋମାକେ ଆମାର ସଙ୍ଗିନୀ ହିତେ ହିବେ,” ଏକଥା
ତ୍ଥାକେଇ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିତେ ହିତ । ଯାହା ହୃଦକ, ବ୍ରକ୍ଷର୍ଦ୍ଦେଶଗମନ
ରାଜାଜ୍ଞାମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଲ । ପରଦିନ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ମୃପତି ସନ୍ଧିଧାନେ
ଅତୀତ ଦିବସେର ସାବତୀୟ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଯା ସ୍ଵଦେଶଗମନାଭିଲାସ
ପ୍ରକାଶ କରିଲେ, ମହାରାଜ ଅତିଶୟ ଦୁଃଖିତ ହଇଯା ମନୋମଧ୍ୟେ ଏହି ଚିନ୍ତା
କରିତେ ଲାଗିଲେନ; ସେ କୁମାର ଆମାର ଏକମାତ୍ର ଜୀମାତା, ନଲିନୀ
ଆମାର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା, ଆମାର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର ଅଥବା କନ୍ୟା ନାହିଁ, ସେ
ତାହାକେ ଲାଇଯା ମୁଖେ କାଳ ହରଣ କରିବ । ବିଜୟ ନଲିନୀର ବିଷୟ
ବିଧୁବଦନ ଦର୍ଶନ ନା କରିଲେ, କ୍ଷଣକାଳମାତ୍ର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାକିତେ ପାରି ନା,
ଅଧିକ କି, ନିଦାକଣ ଗମନବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରବଣେ ଆମାର ହୃଦୟ ଦୁଃଖାନଳେ ଦର୍ଢ
ହିତେଛେ । ଆମି ପ୍ରାଣ ଥାକିତେ ଏକପ ପାଷାଣ ସମ ଅତି କଟିନ ବାକ୍ୟ
ପ୍ରାଣୋଗ କରିତେତ କଥନେ ପାରିବ ନା । ମନୋମଧ୍ୟେ ଏଇକପ ନାନାବିଧ
ଆକ୍ଷେପ କରିତେ ଲାଗିଲେନ, କୋନକୁପେଇ ବ୍ରକ୍ଷର୍ଦ୍ଦେଶ ଗମନେ ଅନୁମତି
ପ୍ରଦାନ କରିତେ ସନ୍ଧ୍ୟ ହିଲେନ ନା । ଅନୁତ୍ର ଅବନିପତି ରାଜକୁମାର
ଓ ପ୍ରିୟତ୍ରତକେ ଅତିଶୟ ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଓ ସ୍ଵଦେଶଗମନେ ଏକାନ୍ତ ଉତ୍ସୁକ
ଅବଲୋକନ କରିଯା ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ ନା କରିଯା ଆର ଥାକିତେ ପାରି-
ଲେନ ନା, ଅଗତ୍ୟାଇ କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟତ୍ରତକେ ସ୍ଵଦେଶଗମନେର ଅନୁମତି
ପ୍ରଦାନ କରିତେ ବାଧ୍ୟ ହିଲେନ । ଅନ୍ତଃପୁରଚାରିଣୀ ରମଣୀଗଣ କ୍ରମେ ଏହି

କଥା ମୃପତିଜାଯାର କର୍ଣ୍ଗୋଚର କରିଲ । ରାଜୀ ଅମନି ଚମକିତ ହଇଯା
ଉଠିଲେନ, ରାଜମହିସୀ ନାକି ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାଥିନ ହେମନଲିନୀକେ ଲଇଯାଇ
ପରମଷ୍ଟଖେ କାଳ ଯାପନ କରିତେ ଛିଲେନ । ସେଇ ପ୍ରାଣଧିକା କନ୍ୟା ତ୍ାହାକେ
ପରିଭ୍ୟାଗ କରିଯା ଶ୍ଵଶୁରଭବନେ ଗମନ କରିବେନ, ଏଇ ନିଦାରଣ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣେ
ବିଲାସବତୀ ବିଷାଦସାଗରେ ନିମୟ ହଇଲେନ । କ୍ଷଣକାଳ ପରେ ପରିଚାରିକା-
ଦିଗେର ଦ୍ୱାରା ଜାମାତାକେ ସ୍ଵଦେଶ ଗମନେ ପ୍ରତିନିହିତ କରିବାର ଜନ୍ୟ
ସଥେଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା ପାଇତେ ଲାଗିଲେନ ; କିନ୍ତୁ କୋନକୁପେଇ କୁତକାର୍ଯ୍ୟ ହଇତେ
ପାରିଲେନ ନା । କି କରିବେନ, ଅଗତ୍ୟ ମନକେ ପ୍ରବୋଧ ଦିଯା କନ୍ୟାକେ
ଶ୍ଵଶୁରଭବନ ପ୍ରେରଣାର୍ଥ ସାବତୀୟ ଆୟୋଜନ କରିତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଇଲେନ ।
ରାଜାଜ୍ଞାୟ ଦେଶ ବିଦେଶ ହଇତେ ବହୁବିଧ ମହାର୍ଷ ଓ ମନୋହର ସାମାଜୀ
ସକଳ ଆନ୍ତିକ ହଇଲ । ଶୁଣକିତ ଅଶ୍ଵ ଉତ୍କ୍ଷୟ ହନ୍ତୀ ଓ ଦିବ୍ୟରଥ ସଲକ
ଶୁସ୍ତିତ ହଇତେ ଆରଣ୍ୟ ହଇଲ । ଏଦିକେ ଅନୁଃପୂରନ୍ତ ନର ନାରୀ
ସକଳେଇ ଶୋକସାଗରେ ନିମୟ । ନଲିନୀ ନାକି ସାବତୀୟ ନାରୀଙ୍ଗେ ଅଳ-
କ୍ଷତା ଛିଲେନ ; ତ୍ାହାର ମୁଖରତାମୟ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣକରିଲେ ଶୋକସତ୍ତ୍ଵପ୍ର
ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଶ୍ରୀତ୍ୟୁଗଳ ଶୁଶ୍ରୀତଳ ହିତ । ତିନି ଏକପ ବୁଦ୍ଧିମତିଓ ନାତ୍ର-
ପ୍ରକଳ୍ପିତ ଛିଲେନ ସେ, ତ୍ାହାକେ ସମସ୍ତ ନାରୀଙ୍ଗେର ଆଧାରବଲିଲେ ଓ ଅତ୍ୟକ୍ରି
ହୟନା । ଦ୍ଵିତୀୟ ଅତୁଳନ୍ତମମନ୍ତ୍ରମାଳା ଅଲୋକିକ ରୂପଲାବଣ୍ୟବତୀ ଏକାନ୍ତ
ପତିପରାଯଣା ହେମନଲିନୀର ସ୍ଵଦେଶ ତ୍ୟାଗବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରବଣେ ନିତାନ୍ତ ପାଷଣେର
ପାଷାଣହଦମ୍ବ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୟ, ତଥନ ସେ ଅପର ମହୁଷ୍ୟେର ଚିନ୍ତା ଅଧୀର ହଇବେ,
ତାହାତେ ଆର ବିଚିତ୍ର କି ?

କ୍ରମେ ବ୍ୟକ୍ତିରାଜ୍ୟଗମନେର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ହଇଲା ।
ରାଜପଥ ସୈନ୍ୟମୟ ଓ କୋଲାହଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ । ଗନ୍ଧବହ ମାନାବିଧ
ଶୁଗଙ୍କ ଦ୍ରେବେର ଗନ୍ଧସଂଘୋଗେ ଆଶେଷ୍ଟିରେ ତୃପ୍ତିମାଧନ କରିତେ
ଲାଗିଲ । ରାଜନନ୍ଦନ ଶ୍ଵଶୁର ଓ ଶିଙ୍କଠାକୁରାଣୀର ଚରଣକମଳେ ପ୍ରଗତି-
ପୂର୍ବକ ପ୍ରିୟବରମ୍ୟ ପ୍ରିୟଭରତ ସହ ଶୁସ୍ତିତ ଦିବ୍ୟରଥେ ଆରଣ୍ୟ ହଇଲେନ ।
ରାଜନନ୍ଦନୀ ହେମନଲିନୀଓ ଜନକ ଜନନୀର ପଦାରବିନ୍ଦେ ପ୍ରଗିପାତ,
ତ୍ରୟପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁକ୍ରଜନନ୍ଦିଗେର ନିକଟ ହିତେ ବିଦାଯ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ

ପ୍ରିୟବସ୍ତୁମ୍ୟ ସରଲା ଓ ଚପଳା ଦୟ ମହିତିବ୍ୟାହାରେ ସଜଳ ମୃଗ-
ଶ୍ଵାବଲୋଚନେ ଅପର ଏକ ମଞ୍ଜିତ ମ୍ୟକନୋପରି ମମାକୁଡ଼ା ହଇଲେ,
ବୋଧ ହଇଲ ସେମ ଦୋଷମିଶ୍ରମ୍ଭନୀ ଶ୍ଵରୁଭବନେ ଗମନ କରିବାର କାରଣ
ବିମର୍ଷବଦନେ ବିମାନୋପରି ଆରୋହଣ କରିଲେନ । ଅନ୍ତରେ ଶକ୍ତି
ମୁମଞ୍ଜିତ ଅମ୍ବଖ ବୀରପୁରୁଷମକଳ ପ୍ରତିପଦବିକ୍ଷେପେ ପୃଥିବୀ
କଲ୍ପିତ କରିଯା ଅଗ୍ରେ ଅଗ୍ରେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲ । କ୍ଷମ-
କାଳମଧ୍ୟେ ତ୍ବାହାରା ସୈନ୍ୟମାନରେ ସହିତ ରାଜଭବନ ଅତିକ୍ରମ କରିଯା
ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ରମେ ତ୍ବାହାରା ଦୃଷ୍ଟିଗଠର ବହିଭୂତ
ହଇଲେ ସକଳେ ହତାଶ ହଇଯା ବିମାଦମ୍ଭକରଗେ ନିଜ ନିଜ ଘର
ପ୍ରତିଗମନ କରିଲ । ଏଇକୁ ଘୋର ମମାରୋହେର ସହିତ ମାଲବଦେଶ
ହଇତେ ନିକ୍ରମ୍ଭନ୍ତ ହଇଯା ରାଜକୁମାର ପ୍ରଥମତଃ ଭୂପାଲରାଜ୍ୟ ଆସିଯା
ଉପରୀତ ହଇଲେନ । ଆହା ଦୈବେର କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସଟନା ! ମହାରାଜ
କେଶରୀବିର୍ଯ୍ୟେର ଆଦେଶାନୁମାରେ କୁମାର ବିଜୟକିଶୋରର ଅନୁମନ୍ତନାର୍ଥ
ବ୍ରକ୍ଷାଧିଦେଶ ହଇତେ ସେ ସକଳ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ବହିକ୍ରତ ହଇଯାଛିଲ,
ତ୍ବାହାରା ଓ ମେହିମାନ ତଥାଯ ଆସିଯା ଉପାଦ୍ଧିତ ହଇଲ । କୁମାର ମହମା
ମନୋମଧ୍ୟ ଏଇକୁ ଶ୍ଵର କରିଯା ତିନି ତାହାଦିଗକେ ପିତା ମାତା ଓ
ରାଜ୍ୟର କୁଶଳ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ । ତ୍ବାହାରା କୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟ୍ଟେ ବ୍ରକ୍ଷାଧି-
ରାଜ୍ୟେର ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ୍ର ମମନ୍ତ୍ର ବିବୟ ତ୍ବାହାର ନିକଟ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ,
ତିନି ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଆରା ଅଧିର ହଇଯା ଉଠିଲେନ । ପରେ କିଞ୍ଚିତ
ଦୈର୍ଘ୍ୟାବଳସନ ପୂର୍ବକ ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଜ୍ଞାନୁମାରେ ତଥାକାର ମହୀପତି ଚନ୍ଦ୍ର-
ଶେଖରେର କନ୍ୟାର ସହିତ ପ୍ରାଣାଧିକ ପ୍ରିୟଭାତେର ସହିତ ପରିଗ୍ରହକାର୍ଯ୍ୟ
ସମ୍ପନ୍ନ କରିଯା କନ୍ତିଗୟ ଦିବସ ମେହାନେ ଅବଶ୍ଵିତ କରିଲେନ । ଅନ୍ତରୁ
ରାଜନନ୍ଦିନୀ ହିରଥୟାକେ ମୁଦ୍ରା କରିଯା ସକଳେ ମହାରାଜ ପ୍ରତାପା-
ଦିତ୍ୟେର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତାପଗଢେ ଆସିଯା ଉପାଦ୍ଧିତ ହଇଲେନ ।

ମହାରାଜ ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟ ରାଜକୁମାର ବିଜୟକିଶୋରେର ସହିତ ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ପ୍ରିୟତ୍ରତ ଆଗମନ କରିଯାଛେ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ଅସୀମ ଆନନ୍ଦମାଗରେ ନିଯମ୍ବା ହିଲେନ । ଅନୁତ୍ତର ଅବନିପତି ବହୁ ସଶାନପୂର୍ବକ ତୀର୍ଥଦିଗକେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଆବାସେ ଲଈଯା ଯାଇଯା ରତ୍ନସିଂହାସନେ ଉପବେଶନ କରାଇଲେ । ବନୁଧାଧିପତି ବହୁଦିବମେର ପର ପ୍ରିୟତ୍ରତ ଓ ରାଜନନ୍ଦମେର ବିଗଳ ବନଚନ୍ଦ୍ରା ଅବଲୋକନେ ଅପାର ଶ୍ରୀତିଲାଭ କରିଯା ମହାସ୍ୟବଦନେ ସମ୍ମେହସନ୍ତାବଗପୂର୍ବକ ତୀର୍ଥାଦିଗେର କାର୍ଯ୍ୟେର କୁଶଲ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେ, କୁମାର ସମ୍ମତ ବିଷୟ ମୃଗତି ନିକଟେ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ । ଭୂପତି ମହାସମାରୋହେର ସହିତ ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରଭାବତୀକେ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ହସ୍ତେ ସମର୍ପଣ କରିଯା ଆଜ୍ଞାକେ ଫୁତ୍ତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିଲେ ।

ଏହିକେ ପତିବିରହେ କ୍ଷୀଣା ମଲିନା ପଙ୍କଜିନୀ ପ୍ରାତଃକାଳେ ପ୍ରାଣମାଥ ପ୍ରଭାକରକେ ଦର୍ଶନ କରିଯା ଯେକୁଣ୍ଡ ଆନନ୍ଦିତା ହୟ; ପ୍ରଭାବତୀଓ ତନ୍ଦୁପ ବହୁଦିବମେର ପର ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରିୟତ୍ରତକେ ପ୍ରାପ୍ତ ହଇଯା ପରମ ଶ୍ରୀତିଲାଭ କରିଲେ । ତୀର୍ଥାର ପରିଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରାଗ୍ରହତକ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ପ୍ରାପ୍ତିରୂପ ସଲିଲେ ମୁଞ୍ଜରିତ ହିଲ । ଶୁକ୍ର ରୁଥସିନ୍ଧୁ ସଚିବସ୍ଵତ୍ରେ ଶଶିମୁଖାବଲୋକନେ ଉଚ୍ଛଳିତ ହଇଯା ଆନନ୍ଦରୂପ ବେଳା ଅତିକ୍ରମ କରିଲ । ପ୍ରିୟତ୍ରତ ପ୍ରଭାବତୀକେ ଲଈଯା ରାଜୀ ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟଭବନେ ଶୁଖେ କାଳହରଣ କରିତେ ଲାଗିଲେ । ଏକଦିନ ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ରଜନୀଯୋଗେ ଶୟନଭବନେ ପ୍ରେୟସୀର ସହିତ ପ୍ରେୟାଲାପ କରିତେ କରିତେ ପ୍ରଭାବତୀକେ ପ୍ରିୟସନ୍ତାବଣ କରିଯା ବଲିଲେ, ପ୍ରିୟେ ! ପ୍ରାଣଧିକ ରାଜନନ୍ଦନକେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାପାଶ ହିତେ ପ୍ରମୁଖ କରିବାର କାରଣ ତୋମାର ଅଜ୍ଞାତସାରେ ଆମାକେ ପୁନର୍ଧାର ବିବାହ କରିତେ ହଇଯାଛେ । ପ୍ରିୟତମେ ! ଆମି କୁମାରେର ଏକାଙ୍ଗ ଅନୁଗତ ତୀର୍ଥାକେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାପାଶେ ବନ୍ଦ ରାଖା ଆମାର କଥନେଇ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନହେ ? ଚନ୍ଦ୍ରମନେ ! ସଦିଚ ତୋମାର ଅନ୍ତିମତେ ଆମି ଅନ୍ତିଜ୍ଞେର ନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ରୁହାଛିନ୍ତ୍ୟ ? କିନ୍ତୁ ମେ କେବଳ ଜୀବନଧିକ ରାଜନନ୍ଦନର ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିପାଳନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଅଭିସନ୍ଧି ନାହିଁ, ଇହା ତୁମି ନିଶ୍ଚଯ ଜାନିବେ । ଏହି କଥା ବଲିଯା ମନ୍ତ୍ରମୁତ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ ହଇଯା ଅବନ୍ଧିତ କରିତେ ଲାଗିଲେ ।

ପ୍ରଭାବତୀ ପ୍ରାଣନାଥକେ ଅଭିଶୟ ଲଜ୍ଜିତ ଭାବାପର ଦର୍ଶନ କରିଯା
ଶିତାମନେ ସାଦରସଂଗ୍ରହ ପୂର୍ବକ ବଲିଲେନ, ନାଥ ! ସାମାନ୍ୟ କାରଣେ
ଏ ଅଧିନୀର ନିକଟ ଏତଦୂର ଲଜ୍ଜିତ ହେଇ କି, ଆପନାର ଉଚିତ ?
ଭବାଦୃଶ ସୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବିବେଚକ ସଙ୍କଳ, ବହୁବିବାହ କରିଲେଇ କି, ଅବଳା
ଜାତିର ପ୍ରତି ଅନାଦର କରିଯା ଥାକେନ ? ପ୍ରିୟତମ ! ଦେଖୁନ ଦେଖି,
ନିଶାନାଥ କି ଚିରପ୍ରଗମ୍ନିନୀ ରୋହିଣୀ ଓ କୁମୁଦିନୀର ପ୍ରତି ସମାନ କ୍ଷେତ୍ର
ଓ ସମାନ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରେନ ନା ? ଅତେବ କାନ୍ତ ! ଆନ୍ତସୁଦ୍ଧିଲୋକେର
ନ୍ୟାୟ ଆପନାର ଭାବନା କରା ଅନୁଚିତ । ପ୍ରାଣେଶ ! ଆମରା ଉତ୍ତର
ମମତ୍ତୀତେ ସମ୍ମିଳିତ ହେଇଯା । ଆପନାର ସୁଗଲ ପଦପକ୍ଷଜ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାଯ
ନିୟୁକ୍ତ ଥାକିବ । ଜୀବିତେଶ୍ଵର ! ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞ ଏ ଦାସୀର ନିକଟେ ଲଜ୍ଜିତ
ହେଇବାର କୋନ ପ୍ରୟୋଜନ ନାଇ ; ଏଇକପ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗେ ସାମନୀୟାପନ
କରିଲେନ ।

ଏଦିକେ ରାଜପୁରୁ ଦେଖିଲେନ ଯେ ପ୍ରତାପଗଡ଼େ ପଞ୍ଚଦଶଦିବସ ଅତୀତ
ହେଇଯା ଗେଲ ; ଅତେବ ଆର ଏହାନେ ଅବଶ୍ଵିତି କରା ତ ସୁଜିଯୁକ୍ତ ବଲିଯା
ବୋଥ ହେଇତେଛେ ନା, ଏଇ ବିବେଚନା କରିଯା ପ୍ରିୟତମକେ ଏକଦିବସ ବଲି-
ଲେନ, ରୁହୁଦଶ୍ରୋଷ୍ଟ ! ଏହାନେ ଆର ଦିବସାତିବାହିତ କରା ଉଚିତ ହେତେଛେ ନା ;
ଅତେବ ପ୍ରିୟତମ ! ଆଦୟଇ ତୁମ ମହାରାଜେର ଅନୁମତି ପ୍ରାହଣ
କରିବେ କଲ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେହି ସ୍ଵଦେଶୀଭିମୁଖେ ଗମନ କରିବ । ମନ୍ତ୍ରପୁରୁ
ରାଜମନ୍ଦନେର ଅନୁମତାବୁନ୍ଦରେ ସେଇ ଦିବସଇ ଭୂପତି ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟର
ଆଦେଶ ପ୍ରାହଣ କରିଲେନ ଏବଂ ଉତ୍ତରେଇ ପ୍ରତିଜାପାଶ ହେତେ ପ୍ରମୁକ
ହେଇଯା ସାରପରମାଇ ପ୍ରୀତି ଅନୁଭବ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ପରଦିନ ରାଜ-
ମନ୍ଦନ ହେମନଲିନୀ, ହିରିଘାୟୀ ଓ ପ୍ରଭାବତୀ ଏବଂ ପ୍ରିୟବନସ୍ୟ ପ୍ରିୟତମ
• ସହ ପିତୃ ରାଜ୍ୟାଭିମୁଖେ ସାତ୍ରା କରିଲେନ ।

ପଞ୍ଚପଥିମଧ୍ୟେ ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚମାମ ଅତୀତ ହେଇଯା ଗେଲ । ପରେ କୁମାର
ବିଜରକିଶୋର ବଜ୍ରଜନ ମମଭିବ୍ୟାହାରେ ଅମ୍ବଖ୍ୟ ଗଜାହରଥମହ ବର୍କରି
ରାଜ୍ୟୋପାନ୍ତେ ଉପଶ୍ଵିତ ହେଇଯାଇ ଦୂତଦାରା ଶ୍ରୀଯ ଆଗମନ ସମାଚାର
ନରପତି ସମୀପେ ପ୍ରେରଣ କରିଲେନ । ରାଜା ଦୂତମୁଖେ ରୁତାଗମନ-

ବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀବଣ କରିଯା ଆନନ୍ଦମାଗରେ ନିଯମୀ ହଇଲେନ । ଅଜାନ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ସର୍ବଶେ ଯେ ନୟନ୍ୟୁଗଳ ନିଯମିତ ଛିଲ, ତାହା ଏକଶେ ଉତ୍ସୀଲିତ ହଇଲ । ଶ୍ୟାମଗତା ମୃତପୋଯା ରାଜମହିସୀ ଜୀବନାଧିକ ନୟନମନୋତ୍ସମ୍ପିକର ହୃଦୟେରଥନ ବିଜୟଧନେର ଶୁଭାଗମନବାର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀବଣ କରିଯା ଯେ କି ଅନୁପମ ମୁଖାନୁଭବ କରିଯାଇଲେନ, ତାହା ତିନି ଭିନ୍ନ କେ ବଲିତେ ପାରେ ? ରାଜ୍ସମୟାନ୍ତିନୀର କି ଏକପ ଆଶା ଛିଲ, ଯେ ପୂର୍ବରୀର ପୁଲ୍ଲେର ମୁଖ୍ୟମା ଆବଲୋକନ କରିତେ ପାରିବେ ! ଆହା ! ସେଇ ବିଜୟଧନ ଅଦ୍ୟ ଥୁହେ ଆଗମନ କରିବେ, ବୃପ୍ଜାଯା ଆର କି କ୍ଷମାତ୍ର ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଥାକିତେ ପାରେନ ! କତକ୍ଷଣେ ପୁଲ୍ଲେର ମୁଖାବଲୋକନ କରିବେନ, କତକ୍ଷଣେ ତୋହାକେ ଅଙ୍ଗେ ଲଈଯା ମୁଖ୍ୟମନ କରିବେନ, କତକ୍ଷଣେ ବିଜୟରତ୍ନ ଜନନୀ ବଲିଯା ଅଙ୍କାରୋହଣ-ପୂର୍ବକ ଅଙ୍କ ମୁଖୀତଳ କରିବେ, ଏଇ ଚିନ୍ତାଯ ବ୍ୟାକୁଳା । ବହୁଦିବସେର ପର ରାଜମହିସୀର ଶୋକସନ୍ଧାନୀତ ହୃଦୟାକାଶେ ଅଦ୍ୟ ଆନନ୍ଦରଙ୍ଗ ଅଂଶମାଲୀ ସମୁଦିତ ହଇଲ । ରାଜଭବନ ଆନନ୍ଦକୋଳାହଳେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଲ । ମନ୍ତ୍ରି ଓ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ରୀର ଦୁଃଖଶ୍ରୋତ ଅପନୀତ ହଇଯା ଆନନ୍ଦଶ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ରାଜ୍ୟର ସର୍ବତ୍ରି ଆନନ୍ଦଚିନ୍ତା ଲକ୍ଷିତ ହିତେ ଲାଗିଲ । ରାଜବାଟୀ ଲୋକେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଉଠିଲ । ସକଳେ ଇକୁମାରେର ଆଗମନ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ମନ୍ତ୍ରୀମହୋଦୟ ରାଜକୁମାରେର ଅଭ୍ୟର୍ଥନାର୍ଥ କିଯନ୍ଦୂର ଅଗ୍ରେବତ୍ତୀ ହିଲେନ । କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟାତ୍ମତ ଅନନ୍ତଦୂର ହିତେ ତୋହାକେ ଆଗମନ କରିତେ ଦର୍ଶନ କରିଯାଉତ୍ତୟେ ଅମନି ରଥ ହିତେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଲେନ । ଅନୁତ୍ରର ନିକଟ-ବତ୍ତୀ ହଇଯା ଉତ୍ତୟେ ତୋହାର ଚରଣେ ନିପତିତ ହଇଲେନ । ମନ୍ତ୍ରୀମହୋଦୟ ଓ ସଥାବିହିତ ଆଲିଙ୍ଗନାଷ୍ଟେ ବଦମେ ବାରଦ୍ଵାର ଚୂପନ ଓ ମନ୍ତ୍ରକାଞ୍ଚାଗ କରିଯା ତୃପ୍ତରେ ତୋହାନ୍ତିଗକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ, ଦ୍ଵିତୀୟରଥେ କେ ସମାର୍ଥ ? ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରୀବଣେ ଉତ୍ତୟେ ଅତିଶୟ ଲଭିତ ହଇଯା ପ୍ରଥମତଃ କୋନ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିତେ ପାରିଲେନ ନା । ମନ୍ତ୍ରୀମହାଶୟ ସଥନ ପୂର୍ବରୀ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲେନ, ତଥନ କୁମାର ଆର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ପ୍ରଦାନ ନା କରିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା । ଅଗତ୍ୟାଇ ତିନି ସଲଜ୍ଜକୁତାଙ୍ଗଲିପୁଟେ ବଲିଲେନ, ମାନ୍ୟବର !

ଆପନାଦିଗେର ଅଜ୍ଞାତମାରେ ଆମରା ଅତି ଅନଭିଜ୍ଞେର ନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଯାଛି, ଅତେବ ମହାଶୟ ! ଏବିଷରେ ସମସ୍ତ ଅପରାଥ ପାରିମାର୍ଜନା କରିବେ । ମାନ୍ୟସ୍ପଦ ! ବିଧାତାର ଲିଖନାମୁସାରେ ମାଲବଦେଶରାଜନ-ଦ୍ଵିନୀର ସହିତ ଆମାର ଏବଂ ପ୍ରଭାପଗଡ଼ ଓ ଭୂପାଲଦେଶ ରାଜକନ୍ୟାଦ୍ୱାରାର ସହିତ ପ୍ରାଣଧିକ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ପରିଗୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଶୁସ୍ମପଦ ହିଁଯାଛେ । ମେଇ ବିବାହିତ ବଧୂତ୍ରୟ ଦ୍ୱିତୀୟରଥେ ସମାରତ୍ତା । ଏହି ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିଯା କୁମାର ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଆରା ଲଜ୍ଜିତ ହିଁଲେନ । ପରମ ଶ୍ରୀତିପ୍ରଦ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ମନ୍ତ୍ରୀମହାଶୟରେ ଆର ଆନନ୍ଦେର ସୀମା ରହିଲ ନା, ତୃଙ୍ଗଣାଉ ନବବଧୂଦିଗକେ ରଥାବରୋହଣ କରାଇଯା ଶିବିକାରୋହଣେ ପୃଥକ ପଥେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରେରଣ କରିଲେନ । ପରେ ତିନି କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ସହିତ ମୃପତି ସନ୍ଧିଧାନେ ଗମନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କୁମାରାବଲୋକମେ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରତେ ସକଳେରଇ ବକ୍ଷଃଶ୍ଵଳ ଡାସିଯା ଯାଇତେ ଲାଗିଲ । ଯାହାର ଦିକେ ଦୃଢ଼ିପାତ କରା ଯାଯା, ତାହାରଇ ନୟନ ସୁଗଳ ହିଁତେ ଅଜ୍ଞ ଆନନ୍ଦାଶ୍ର ବିଗଲିତ ହିଁତେଛିଲ । କ୍ରମେ କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ରାଜସମୀପେ ଉପନୀତ ହିଁଯା ପ୍ରଥମତଃ କୁତାଞ୍ଜଲିପୁଟ୍ଟ ଦଙ୍ଗାଯମାନ ତଦନ୍ତର ସାଫ୍ଟାଙ୍କେ ପ୍ରଣିପାତ କରିଲେନ । ପୁଅଶୋକେ ନିତାନ୍ତ ଜୀର୍ଣ୍ଣକାଯ ଓ କଙ୍କାଳାବ-ବିଶିଷ୍ଟ ଦେହ ହିଁଲେଓ, ରାଜୀ ଗାଁତ୍ରୋଥାନ ପୂର୍ବକ ତୁମାଦିଗକେ ଧରାତଳ ହିଁତେ ଉତୋଳନ କରିଯା ଗଲଦଶ୍ରଳୋଚନେ ଆନନ୍ଦବିକଞ୍ଚିତବଦମେ ଉଭୟର ଚନ୍ଦ୍ରାନ ପୁନଃ ପୁନଃ ଚୁର୍ବନ କରିଲେନ । ତୃପରେ ସିଂହାସନପାର୍ଶ୍ଵେ ଉପବେଶନ କରାଇଯା ଅଜ୍ଞ ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କୁମାର ଏବଂ ପ୍ରିୟତ୍ରତ ଓ ତୁମାର ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷପାତ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । କ୍ଷଣ-କାଳ ପରେଇ ସକଳେରଇ ନେତ୍ର ନୀରଶ୍ନ୍ୟ ହିଁଲେନ । ନରପତି, କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟ-ତ୍ରତ ମହାମାତ୍ରାତ୍ମକ କରିତେଛେ, ଏମନ ଦୟଯେ ମନ୍ତ୍ରମହୋଦୟ କହିଲେନ, ମହାରାଜ ! ରାଜକୁମାର ନବବଧୂ ସମଭିବ୍ୟାହାରେ ଆଗମନ କରିଯାଛେ । ସଚିବେର ଏହି ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କରିଯା ରାଜାର ହର୍ଷବେଗ ପ୍ରବଲବେଗେ ପ୍ରବାହିତ ହିଁତେ ଲାଗିଲ । ରାଜନନ୍ଦ ରାଜାର ହଦୟନିହିତ ବିବମ ଶୋକଶେଳ ଉଘୋଚନ କରିଯା ପ୍ରିୟତ୍ରତେର ସହିତ ଅନ୍ତଃପୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ ।

ବହୁଦିବସାନ୍ତେ ରାଜସିମିସ୍ତିନୀ ବିଲାସବତୀ ଦୂର ହିତେ ଆଶାଧିକ ପ୍ରିୟପୁତ୍ରେର ବଦନଶୁଦ୍ଧକର ଦର୍ଶନ କରିଯା ସଂଜ୍ଞାଶୂନ୍ୟଦେହେ ଧରଣୀତଳେ ନିପତିତ ହିଲେନ । ଲୋଚନଯୁଗଳ ହିତେ ଅବିରତ ବାଙ୍ଗବାରି ବିଗଲିତ ହିଯା ହତଚେତନା ମୃପଜାରୀର ବିଷ୍ଵବଦନ ଆଦ୍ର କରିଯା ତୁଲିନ । ଆଶ୍ରମକାଳସିତ ଆଲୁଲାଯିତ କୁଳବର୍ଣ୍ଣ ଚିକୁରଜାଳ ଧୁଲ୍ୟବଲୁପ୍ତି ହିତେ ଲାଗିଲ । କୁମାର ଦର୍ଶନମାତ୍ର ଜନନୀର ସମ୍ମିପବନ୍ତୀ ହିଯା ଚରଣଯୁଗଳ ଧାରଣପୂର୍ବକ କ୍ରମ କରିତେ କରିତେ ବଲିଲେନ, ମାତଃ ! ଆମି ଆପନାର ଚରଣେ ବହୁତର ଅପରାଧ କରିଯାଛି । ଆମାର ମତ ପାପମତି ଓ କୁତ୍ର ଏହି ମହୀମଣ୍ଡଳେ ଆର ଦ୍ଵିତୀୟ ନାହି । କିନ୍ତୁ ଜନନି ! ନିର୍ବୋଧ ପୁତ୍ର ଅପରାଧୀ ହିଲେଓ ଆପନାକେ ତାହା କ୍ଷମା କରିତେ ହିବେ । ତାଯ ! ଆମା ହିତେଇ ଏହି ଅକଳକ ରାଜବଂଶ କଳକିତ ହିଲ । ଆମି କୁଲେର କୁଳାଙ୍ଗାର ହିଯା ଜୟାତ୍ରାହଣ କରିଯାଛି । ଜନନି ! ଏହି ଜୀବାଧମ ପାପାଜୀକାକେ ଗର୍ଭେ ଧାରଣ କରିଯା ଆପନାକେ ସେ କତ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିତେ ହିତେହେ ; ତାହା ବଲିତେ ପାରି ନା । ମାତଃ ! ଆପନି ଆମାର ଅପରାଧ ମାର୍ଜନା ନା କରିଲେ, ଆମି କଥମାଇ ଏ ପାପଜୀବନ ରାଖିବ ନା । ପୁତ୍ରେର ଦୈଦଶ ପାସଗଭେଦୀ ଅତି ନିଦାକଣ ରୋଦନଶ୍ଵନି, ଅଚୈତନ୍ୟ ବିଲାସବତୀର ଶ୍ରୀବନ୍ଦିବିବରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହିବାଯାତ୍ର, ତିନି ସଂଜ୍ଞାଲାଭ କରିଯା ଦର୍ଶନ କରିଲେନ, ବିଜୟକିଶୋର ଚରଣତଳେ ପତିତ ହିଯା କାତରମ୍ବରେ ମା ମା ବଲିଯା କ୍ରମ କରିତେହେ । ରାଜ୍ଞୀ ଅଙ୍କଲେଟ ନିଧି ହଦୟେର ଧନ ପୁତ୍ରେର ମୁଖ୍ୟବଳୋକନ କରିଯା ଏକକାଳୀନ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖୀ ବିଶ୍ୱାସ ହିଲେନ । ବାଙ୍ଗକୁଳଲୋଚନେ ଗନ୍ଧାଦବଚମେ କୁମାରକେ କ୍ରୋଡ଼େ ବସାଇଯା ବାରମ୍ବାର ମୁଖ୍ୟସ୍ଥନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ । ବହୁଦିବସେର ପର ବିଜୟେର ବିମଳ ବିଧୁବଦନ ଅବଲୋକନେ ଦେହଙ୍କୁ ମୟକ ଶୋକ ଏକବାରେ ଦୂରୀଭୂତ ହିଲ । ମନ୍ତ୍ରୀ, ମନ୍ତ୍ରିପକ୍ଷୀଓ ପ୍ରିୟାତ୍ମକେ ପ୍ରାଣ ହିଯା ଯେନ ଆକାଶେର ଚନ୍ଦ୍ର ହଣ୍ଡେ ପ୍ରାଣ ହିଲେନ । ଏହିନ୍ତପେ କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟାତ୍ମକ ଅନ୍ତଃପୂରମ୍ବୁ ସକଳକେ ସଥାବିହିତ ସମ୍ମାନ ପୂରଃସର ବହିର୍ଭବନେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିଲେନ । ଅନ୍ତର ରାଜାଦେଶେ ପ୍ରିୟାତ୍ମକ

ବିଲାସୋଦ୍ୟାନ ହିତେ ନିକ୍ଷୁମଗେର ପର ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ଯାବତୀର ବ୍ୟାପାର ସଂକ୍ଷେପେ ମୃପତିସମ୍ବିଧାନେ ଅକାଶ କରିଲେନ । ଏଦିକେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ରାଜୀ ବିଲାସବତୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ କୁମୁଦତୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରମଣୀଗଣ ଏବ ବ୍ୟୁଗଣକେ ଲଇୟା ମାନାବିଧ ଆମୋଦ ଆହୁନ୍ଦାଦ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ଆହା ! ଏତ ଦିନେର ପର ଅଦ୍ୟ କି ସୁଖେର ଦିନ ଉପାସିତ ହିଲ । ରାଜ୍ୟର ନିରାନନ୍ଦରୂପ ନିରିଡାନ୍ତକାର ଦୂରୀଭୂତ ହଇୟା ଆନନ୍ଦାକଣେର ଉଦୟ ହିଲ । ବିଜୟବିଚ୍ଛଦେ ସେ ରାଜପୁରୀ ହାହକାର ଶଦେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଛିଲ, ସେ ପୁରୀ ବିଜୟ ଆଗମନେ ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀର ମ୍ୟାନ ପ୍ରତୀରମାନ ହିତେ ଲାଗିଲ । ରାଜ୍ୟଙ୍କ ସକଳଇ ଆନନ୍ଦସାଗରେ ନିମ୍ନ, ରାଜୀ ଓ ରାଜୀ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରିପତ୍ନୀ, କୁମାର ଓ ପ୍ରିୟବ୍ରତ, ପୋରଗଣ ଓ ଜନପଦବାସୀ ସକଳଇ ଶୁଖସାଗରେ ସନ୍ତୁରଣ ଦିତେ ଲାଗିଲେନ । ପ୍ରିୟବ୍ରତ ଓ କୁମାର ଏତଦିନେର ପର ପିତା ମାତା ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭକଜନ ସହ ସମ୍ମିଳିତ ହଇୟା ଯାର ପର ନାହିଁ ଅପାର ପ୍ରୀତିତ୍ତାତ କରିଲେନ । ଜନକ ଜନନୀ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭକଜନେର ପୁତ୍ର ଏବଂ ପୁତ୍ରବଧୁର ମୁଖାବଲୋକିନେ ଇହକାଳ ଓ ପରକାଳ ବିଶ୍ୱାସ ହିଲେନ । ସକଳେଇ ଶୋକତାପ ଏକକାଳେ ଦୂରୀଭୂତ ହିଲ । ସେ ସେ ଅଭୀଷ୍ଟ ସିନ୍ଧ ହୋଇଥେ ସକଳେଇ ସଂପାରୋନାନ୍ତି ଆହୁନ୍ଦାଦିତ ହିଲେନ । ମାଲବଦେଶାଧିପତିରେ ସହିତ ନରପତି କେଶରୀବୀର୍ଯ୍ୟେର ଏବଂ ପ୍ରତାପଗଢ଼ ଓ ଭୂପାଲରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ଵରେର ସହିତ ମନ୍ତ୍ରମହାଶ୍ରୀର ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାର, ତ୍ର୍ଯାହାରା ପରମ ସୁଖେ କାଳ ଯାପନ କରିତେ ଲାଗିଲେନ ।

“ ସୁଖମ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଦୁଃଖଂ ଦୁଃଖମ୍ୟାନନ୍ତରଂ ସୁଖଃ ।
ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନେ ଦୁଃଖାବି ଚ ସୁଖାନି ଚ ” ॥

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

RARE BOOK

ମୁଦ୍ରଣ